

**O djelovanju eterskog i astralnog
u čovjeku i u Zemlji**

SD 350

Rudolf Steiner

SADRŽAJ

1	Rasprava 30 svibnja 1923.	6
	O ponavljanju života na Zemlji. Fizičke vježbe, ples i sport. Promjena gustoće populacije. Zašto se ne sjećamo prethodnih utjelovljenja. Sjećamo se samo stvari koje se dogode kada smo budni. Više se toga događa kada spavamo. Stanja nakon smrti. Kada plešemo na uobičajen način mi ne slijedimo fizičko tijelo već etersko. S fizičkim vježbama više prijanjamo uz Zemlju. Kod sporta su samo zemaljski pokreti. Euritmija. Moderna opsesija sportom.	
2	Rasprava 2 lipnja 1923.	16
	Mrena. Žive leće i naočale. Vidimo jer je naše astralno tijelo unutar eterskog. Mrena se razvija kada se soli talože u lećama i ne puštaju etersko tijelo. Vulkani. Potresi i vulkanske erupcije su zbog relativnog položaja zvijezda. Rudnički plin. Biljke koje uzimaju astralno su otrovne. Ubojito velebilje za mrenu. Jetra kao unutarnji promatrač.	
3	Rasprava 6 lipnja 1923.	26
	Cirkulacija krvi i pokreti srca. Percipiranje stvari duha kroz leće u oku. Pogrešne ideje o pokretima srca. Stvorenje Hidra. Srce je pokrenuto od našeg astralnog tijela. Srce kao unutarnji osjetilni organ. Ljudi sa srcem na lijevo i na desno. Mi možemo vidjeti vanjski svijet ako je sve u oku transparentno, i možemo steći unutarnji pogled ako je nešto namjerom napravljeno neprozirnim. Ispravne i pogrešne vrste pokreta. Sve u vezi strojeva mora imati orijentaciju od čovjeka.	
4	Rasprava 9 lipnja 1923.	37
	Učinci svijetla i boje u zemaljskim tvarima i kozmičkim tijelima. Boja tijela je povezana s cjelokupnim načinom na koji postoji u svijetu. Sedam boja duge. Boje prizme. Plamenovi plina. spektralna analiza. Kako se boje razvijaju? Natrijev plamen. Zračeća tvar. Željezo u krvi. Mars i Saturn kao suprotnosti.	
5	Rasprava 13 lipnja 1923.	47
	Način na koji radi naš anđeo čuvar. Primjeri o načinu na koji duh koji vodi ljudsko biće iz jednog života u drugi, radi i daje upozorenja. Stephenson i akademske predrasude u njegovo vrijeme. Schleichova iskustva s pacijentima koji su imali predosjećaj smrti. Sir Oliver Lodge tražio kontakt sa sinom koji je ubijen u Prvom svjetskom ratu, konzultirajući medije.	

- 6 Rasprava 16 lipnja 1923. 58
 Dublji razlozi za katastrofalni Svjetski rat.
 Kako unutarnja snaga jednog pojedinca može imati ogroman utjecaj na dušu nekog drugog tko je slab. Primjeri koji pokazuju da smo svi mi mnogo pametniji u našem eterskom tijelu nego u našem astralnom i Julius Robert Mayer i njegove opservacije kao broskog liječnika.
- 7 Rasprava 25 lipnja 1923. 68
 Učinci relativnog položaja zvijezda na Zemlju i na ljudska bića.
 Izuzetni vremenski uvjeti zadnjih godina. O mamutima pronađenim u Sibiru. Periodi velike hladnoće, vulkanske erupcije i potresi zbog neobičnog relativnog položaja zvijezda. Eruptivna krvarenja. Utjecaj Mjeseca na čovjeka. Što otkriće Amerike stvarno znači. Kristofor Kolumbo i Kopernik - sferični oblik Zemlje i kretanje Zemlje oko Sunca. Susret Roberta Hamerlinga s mjesječarom Filomenom Gavazzi u Trstu.
- 8 Rasprava 28 lipnja 1923. 78
 Razvoj nezavisnog mišljenja i sposobnost da se misli unatrag. O ljudima koji su nazvani "mentalno bolesni". Kada je netko mentalno bolestan, tijelo je toliko bolesno da ne može koristiti um, koji je uvijek zdrav. Osobitosti latinskog jezika. Možemo misliti samo eterskim tijelom. Nije moguće ući u svijet duha ukoliko se ne može misliti nezavisno. *Filozofija duhovne aktivnosti* kao sredstvo treninga. Mišljenje unatrag, čineći to sasvim namjerno i pažljivo, omogućava čovjeku da se otrgne od fizičkog svijeta. Gledanje unatrag na dnevne događaje.
- 9 Rasprava 30 lipnja 1923. 89
 Umjetno stvaranje dosade. Mišljenja stvorena u fizičkom svijetu obrnuta su na drugom svijetu.
 Umjetno stvaranje dosade razmišljajući o posebnim izjavama kao načinu dosizanja svijeta duha. Nietzsche, koji je stalno mučio sebe u svojoj mladosti sa takvim izjavama. Željati se stalno zabavljati znači bježanje od duha. Stvari su obrnute u svijetu duha nego su u fizičkom svijetu. Mišljenja stvorena u fizičkom svijetu obrnuta su na drugom svijetu. Transformacija duha.
- 10 Rasprava 7 srpnja 1923. 99
 Razvijanje unutarnjeg poštenja.
 Ljudi zapravo danas uopće ne mogu misliti; moderno obrazovanje ne pomaže im da razviju sposobnost mišljenja. Primjer iz novina *Basler Nachrichten* ('sanjanje o letenju'). O spiritualizmu kao najviše materijalističkoj stvari koja postoji. Noćne more. Učenje mišljenja kroz govorenje. Govor i ispravan način disanja. Razvijanje unutarnjeg poštenja u našem mišljenju.

11 Rasprava 18 srpnja 1923. 109

Biti kod kuće u vanjskom svijetu. Pitanja u vezi prehrane. Učinci krumpira, cikle i rotkvice.

Zašto gušteri gube rep kada su uhvaćeni. Strah drži organizam na okupu. Pomaganje djeci s rahitisom baveći se njihovim strahovima. Moramo imati hrabrosti i nositi se sa strahom ako želimo steći više znanje. Moramo potpuno ući u svijet prirode da bi dobili uvid u duh. Sva čvrsta tijela odzvanjaju i zvuk se još može čuti kod buđenja. Kako ljudi obznane da umiru. Čovjek odlazi od zemaljske egzistencije odzvanjajući. Štetni učinci prehrane krumpirom. Korijeni biljaka su bogati solima, njihove cvjetovi uljima. Soli stimuliraju mozak, ulja imaju učinka u abdomenu. Ako jedemo ciklu razvijamo veliku težnju da mnogo mislimo. Ako netko nije više vrlo aktivan u njegovu mišljenju, dobro je dodati rotkvicu u prehranu. Naša tijela razvijamo iz principa koji dolaze od izvan Zemlje, okružujući Zemlju u svijetlu.

12 Rasprava 20 srpnja 1923. 119

Ljudsko i kozmičko disanje. Zemlja udiše svijetlo. Oplodnja kod biljaka i ljudi; oplodnja vode preko osvjetljenja.

Kataleptična stanja. Hansenovi pokusi sa hipnozom i post hipnozom. Glava misli sporo, trbuh brzo. Suprotnosti su uravnotežene. Uzimamo onoliko udaha u danu koliko imamo dana u životu. Zemljino disanje svijetla. Ako dominira disanje glave, volja postaje nefleksibilna; ako dominira disanje trbuha, razvijamo bijeg ideja. Ženski organizam uzima cijeli svijet u svoj proces disanja kada se dogodi oplodnja. Voda je oplodena od svijetla i topline koji dolaze od kozmosa, što je očigledno kod munja. Katalepsija je stanje poput korijena; ljudi koji govore i govore su u stanju poput cvijeta. Zemlja, kakva je sada, živjeti će 25.920 godina; prošli smo središnju točku.

13 Rasprava 25 srpnja 1923. 129

Kako se razvija svijet u tijeku ljudske evolucije. Nerođenost i besmrtnost. Učenja Aristotela i rimska katolička crkva.

Čovjek dolazi iz svijeta duha s njegovim Ja i astralnim tijelom. Drevna indijska civilizacija prije 8000 godina - ljudi su se osjećali kao sinovi bogova. U drevnoj perzijskoj civilizaciji, pojavilo se prvo uvažavanje Zemlje. Život nakon smrti postajao je sve važniji za ljude drevnog Egipta; strašno su se bojali umiranja. Drevni Grci su voljeli Zemlju više od svega. Aristotelovo gledanje je kasnije usvojila kršćanska crkva. U ranija vremena, ljudi su donijeli svoje moralne impulse sa sobom iz svijeta duha. Porijeklo savjesti. Crkva uzima odgovornost za savjest. Tragična priča o Augustinu Smetani. Dogma o vječnoj kazni u paklu. Svijest baština života prije Zemlje.

14 Rasprava 28 srpnja 1923. 139

Znanje pluća i znanje bubrega.

Moramo uvijek imati određeni krvni tlak u našim tijelima. Niski i visoki krvni tlak. Bubrezi otkazu ako je krvni tlak previsok. Astralno tijelo se širi u ispravnom krvnom tlaku. Ako je krvni tlak prenizak, ljudi se uvijek osjećaju kao da će se onesvijestiti; od toga postaju slabi i njihovi organi ne razvijaju se na pravi način. Visoki krvni tlak čini da prebrzo ostarimo, i naši bubrezi degeneriraju prebrzo. Ishrana krumpirom. Ljudi su zaista potpune neznalice. Zrak je ono što pokreće glavu. Prije 6000 ili 8000 godina ljudi bi vježbali disanje da bi stekli znanje. Promjena od znanja pluća do znanja bubrega. Svjetski rat kao bolest bubrega od koje pati čovječanstvo. Vanjska sredstva neće danas promijeniti svijet na bolje; jedini način je da počinjemo znati stvari.

15 Rasprava 10 rujna 1923. 149

Mudrost Druida. Obredi Mitre. Rimski katolički ritual. Masonski obredi. Ritual zajednice kršćana.

Druidski krugovi i dolmen ili kromlekh (nadgrobne stijene nap.pr.). Za druide život je određen kretanjem Sunca. Svastika. Rune. Obredi Mitre. Fuzija različitih obreda iznjedrila je rimsko katolički ritual. Oltar i pokaznica. Masonske obrede čine simboli. Ritual zajednice kršćana.

16 Rasprava 22 rujna 1923. 160

Uloga proteina, masti, ugljikohidrata i soli u prehrani. Učinci ishrane krumpirom. Oponenti antropozofije.

Svatko kome nedostaje utjecaj soli na mozak postati će imbecil.

Ugljikohidrati uglavnom služe da nam daju naš ljudski oblik. Masti za nas čine mogućim da imamo supstance na pravi način. Protein je vitalan za život. Učinci ishrane krumpirom. Opasnosti prevelike konzumacije krumpira. Protein je povezan s rođenjem i smrću fizičkog ljudskog bića; masti su glavno polje eterskog tijela, ugljikohidrati astralnog tijela, a Ja ima svoje polje u solima. Cvjetovi i plodovi su probavljeni u crijevima, korijenje u glavi. Ishrana krompirom i zrnjem žitarica. Hidrocefalus. Znanstvenici i teolozi suprotstavljeni antropozofiji.

Rasprava 30 svibnja 1923.

I

Dobro jutro, gospodo. Pošto niste svi danas ovdje mislim da ću danas o stvarima govoriti na takav način da ljudi koji nisu ovdje neće mnogo propustiti. Imate li kakvo pitanje?

G. Burle je pitao o reinkarnaciji. Sigurno da je danas mnogo više ljudi na Zemlji negoli je bilo ranije.

Drugo pitanje je da je često primjećivao da se ljudi vole vrtjeti, plešući možda ili na druge načine. I pas koji trči vrati se uvijek na isto mjesto. Također, ako se netko izgubi u šumi ili ako je magla, opet će se naći na istom mjestu.

Rudolf Steiner: To je zaista jako zanimljivo pitanje.

Prvo, dakle, pitanje reinkarnacije. Kao što znate, ako uzmemo izvješće antropozofske znanosti duha, shvatimo da svatko tko je danas živ ima brojne zemaljske živote iza sebe i također ispred sebe, i da se stoga ljudska duša stalno iznova vraća. Sada ne bi smjeli misliti da to ima ikakve veze s vjerovanjem, koje je također bilo uobičajeno u ranijim vremenima, da su ljudska bića živjela u životinjskim tijelima i takve stvari. To je nešto za što se naši neprijatelji prave da mi to govorimo. O tome ne može biti govora. Ali postoje dvije primjedbe koje se mogu staviti na to da se ljudska biće uvijek vraćaju. Prva je ona na što je g. Burle mislio.

Općenito gledanje je da je populacija Zemlje stalno u porastu tako da imamo mnogo više ljudi u Europi danas nego, na primjer, što smo imali prije oko 150 godina. Je li tako? Je li to ono na što mislite? Da bi brojke bile prevelike ako bi pratili ranije živote svih ljudi koji su danas dio velike populacije? Tada bi trebalo reći da je u ranija vremena bilo manje ljudi i da danas mnogo više ljudi živi na Zemlji. Dakle kako to može biti da se oni ljudi iz ranijih vremena pojavljuju u sadašnjim tijelima? To je pitanje. Postavljano je često, s idejom da je previše ljudi na Zemlji danas, da bi mi mogli reći da su postojali ranije.

Sada, postoje brojne stvari koje treba uzeti u obzir. U prvom redu, statistike su uvijek dane za konkretno područje gdje se populacija povećava u iznimnom stupnju, i iz toga se dobije ideja da se populacija cijele Zemlje stalno povećavala. Izgledalo bi kao da je prije 3000 ili 4000 godina, recimo, bilo malo ljudi na Zemlji, dok ih sada ima u enormnim brojevima. Ljudi tako zbrajaju. Kažu, na primjer, da se populacija Europe više ili manje udvostručila u zadnjih 150 godina. Nastavljajući računati na toj osnovi, kažu da je moralo biti strašno malo ljudi na Zemlji prije 2000 ili 3000 godina.

Ali, gospodo, to je potpuno u suprotnosti s činjenicama kakve općenito poznajemo. Dopustite da spomenem sljedeće. Vidite, ako idemo natrag u vrijeme

prije rođenja Krista, recimo, 2000 godina natrag, to je bilo vrijeme kada su izgrađene enormne piramide u oblasti Nila u Africi, u Egiptu; cijela rijeka je bila regulirana. I ako uzmete u obzir mase ljudi potrebne da se podignu te ogromne građevine, čak samo da se izgrade sfinge, na primjer, koje su gigantske veličine, i izgrađene su brojne, shvatite da je pogrešno reći da je populacija Egipta u to vrijeme bila mala. Ne, populacija u Egiptu morala je tada biti gusta, mnogo gušća nego je populacija Saske ili Belgije danas, na primjer. Povijesne činjenice se sasvim sigurno suprotstavljaju gledanju da što se više vraćamo u evoluciji Zemlje, da će se naći sve manje i manje ljudi.

Također, ako idemo mnogo dalje preko u Aziju nalazimo ogroman sustav kanala. Vidite, ako je ovo Europa [crtanje na ploči] – ovo sam vam već crtao – tada bi Afrika bila ovdje. Ovo bi bio Nil i Egipat, i ovamo preko bi bila Azija. To je ogroman kontinent koji ide dalje. I ovdje sve vrvi od populacije koja je izgradila piramide i tako dalje. Preko u Aziji je drevna Kaldeja. Kao što znate, Biblija kaže da je Abraham došao iz Ura u Kaldeji. Zemlja Kaldeja je u to vrijeme postojala. I u toj su zemlji u ranija vremena izgrađeni ogromni sustavi kanala, čiji ostaci se i danas mogu naći. Za to je također, trebao ogroman broj ljudi. Tako morate vidjeti da činjenice pokazuju, prilično jednostavno, da su ogromne mase ljudi postojale u Africi i Aziji tisuće godina prije rođenja Krista.

Morate također uzeti u obzir sljedeće. Kada su Europljani otišli u Ameriku tamo su se naselili. Ali Amerika u to vrijeme nije bila prazna. Drevna populacija Indijanaca koju sam vam spominjao, ljudi s bakarnom kožom, sada je potpuno izumrla. Gledajući stvari koje su ostavili, neke su od njih sada zakopane, shvatite da je ogromna populacija živjela tamo, ali Europljani nisu imali kontakta s njima.

Tako da je to jednostavno nešto što nije točno, da je u prošlosti bilo manje ljudi na Zemlji. Samo promislite o tome – točne brojke nisu poznate o sadašnjoj populaciji; moguće je samo dati brojke za konkretna područja. Što današnji europski statističari znaju o kineskoj populaciji sada i prije tisuću godina? Sve stvari koje nam putnici govore sugeriraju da se populacija uvijek ne smanjuje kada se ide natrag u vremenu kako se općenito pretpostavlja, već da je zasigurno postojalo vrijeme kada je Zemlja bila visoko naseljena. Zatim su, naravno, također postojala vremena kada su posebno neka područja bila manje naseljena, ali za minutu ćemo vidjeti da to nije ništa posebno. Općenito govoreći, i uz napomenu da je danas moguće te stvari znati površno, prigovor da previše ljudi postoji danas da bi bili reinkarnacije iz prošlih vremena, može se definitivno pokazati kao netočan.

Ali postoji još nešto što isto tako treba uzeti u obzir. Vidite, gledajući ljude danas shvaća se da je jedna osoba prošla možda 1000 godina između smrti i sadašnjeg rođenja, netko drugi možda samo 500 godina, a netko drugi je možda bio u svijetu duha 1500 godina prije nego je ponovno došao. Ljudi koji žive danas tako definitivno nisu svi bili ovdje ranije u isto vrijeme već u različita vremena. Ako je populacija Zemlje bila manja u neko vrijeme, duše bi morale čekati gore dok ne bi ponovno postala veća.

Stvari koje možemo reći o inkarnaciji i reinkarnaciji stoga se potpuno slažu s činjenicama. Često sam govorio – jer ova primjedba je postavljena uvijek iznova kroz godine koliko predajem – to je samo stvar aritmetike. Pretpostavimo da je netko živio godine 800 – negdje. Netko drugi je živio godine 1000 [crta i piše na ploči]. Sada je godina 1923. Savršeno je moguće da je jedan kojeg sam nacrtao ovdje susretne onog kojeg vidite ovdje, jer ovaj drugi ima kraću distancu za proći. Tako sada, 1923, imate dvoje ljudi, ali u starija vremena uvijek je jedan. Ne trebaju svi biti ovdje u isto vrijeme da bi se vratili u isto vrijeme. Stoga je to savršeno točno i za vrijeme kada je Zemlja manje naseljena; to je samo jer manje duša silazi u takva vremena.

Dakle vidite, ako se ne fantazira već se razmišlja u okvirima stvarnosti treba shvatiti da jednostavno nije takav slučaj da bi bile dvije osobe, poslije četiri, zatim šest, i tako dalje. Dok idemo dalje natrag gledajući populaciju Zemlje shvaćamo da je potpuno ritmična. Postoje vremena kada je mnogo ljudi na Zemlji i vremena kada je manje ljudi na Zemlji. I nikada nećemo doći do jednog para, kao što Biblija govori. To nije ono na što se misli. Ne može biti govora o 'jednom paru', na način koji se tamo spominje. Jer ako pretpostavimo da je u jedno vrijeme bilo samo dvoje ljudi morali bi reći da je uvijek bilo samo dvoje, i uopće nitko u međuvremenu. Ali to nije kako stoje stvari. Ovdje je pravo znanje u proturječju s vjerovanjem u znanje temeljeno danas na fantaziji.

Ali također postoji još nešto. Vidite, moramo nam biti jasno da mora proći neko vrijeme prije nego ljudsko biće ponovno dođe na Zemlju. I tako možete pitati: 'Da, ali kada dolazi dolje?' Istražujući stvar u potpunosti do kraja nalazi se da je jedan od njih dosta mislio o svijetu duha dok je bio na Zemlji, i nakon smrti je lako 'urastao' u taj svijet. Razmišljajući mnogo o svijetu duha, on će trebati relativno dugo vremena između smrti i ponovnog rođenja. Može dugo vremena ostati u svijetu duha jer je o njemu već dosta naučio ovdje. Takvi ljudi, koji su mnogo razmišljali o svijetu duha, tamo se mogu bolje razviti, ostati duže i vratiti se na Zemlju kasnije. Netko tko je samo mislio o materijalnom svijetu vratiti će se relativno brzo. Tako je to još jedan način na koji se stvari pomiču i mijenjaju.

To bi bila jedna primjedba. Zatim postoji također još jedna. Već sam govorio o tome. To je ovo: 'Zašto se ne sjećamo ranijih inkarnacija'? Dakle vidite, gospodo, to je ovako. Ako netko kaže da su ljudska bića sposobna zbrajati, to je van svake sumnje. Ona mogu zbrajati. Ali tada netko dođe i kaže: 'Dokazati ću ti da čovjek ne može zbrajati'. 'Oh, kako ćeš to napraviti'? I on dovede mlado dijete koje ne može zbrajati. 'I on je također ljudsko biće', reći će.

Tako je to s ranijim životima na Zemlji. Ljudska bića mogu to naučiti, i naučiti će se sjetiti njihovih ranijih života na Zemlji kako nastavljaju evoluirati na Zemlji. To je jedna od stvari o kojima čujemo u znanosti duha, da se u sadašnje vrijeme ljudska bića još ne mogu sjetiti njihovih iskustava iz prethodnog života. Ali ono što moramo reći o tome u znanosti duha je u potpunom suglasju s time. Vidite, gospodo, vi ste u budnom stanju od jutra do večeri. Dobivate živo iskustvo od svega oko vas. I kada se sjećate stvari, sjećate se samo stvari koje ste tako znali, u budnom stanju. Samo

promislite kako brzo zaboravljamo čak i naše snove – koji nemaju poseban značaj, kao što sam vam rekao. Ljudska bića stoga pamte stvari na koje naiđu u budnom stanju. Ali postoji još nešto čega se ne sjećaju, čak i ovdje na Zemlji. To su stvari koje dožive u stanju spavanja. A mi zapravo doživimo mnogo više u našem spavanju nego u budnom stanju, samo na našem sadašnjem nivou svjesnosti nismo ih u stanju primiti. Kada jednom steknemo za to sposobnost – a ljudska bića to mogu steći – znati ćemo da doživljavamo ogromno toga u našem spavanju. Međutim, u pravilu, ljudi to ne znaju, i kada umru stvari koje su doživjeli u budnom stanju odlaze nakon dva ili tri dana. Tada izgleda kao da misli koje je netko doživio u budnom stanju jednostavno odlaze nakon dva, tri, ili četiri dana. I tada će doći sve stvari koje smo doživjeli u spavanju. Kao što sam vam rekao, uzeti će trajanje vremena jednako trećini našeg cijelog zemaljskog života. Ovdje na Zemlji mi stoga također još ne znamo o stvarima koje su potpuno iznutra doživljene. Znati ćemo ih kako sve dublje ulazimo u znanost duha.

Tako također ne trebamo biti iznenađeni ako stvari koje su se dogodile u našem prethodnom životu na Zemlji ne dolaze u našu svijest u našem sadašnjem životu. Neki dan sam vam rekao o razlici ako spustim ovratnik bez razmišljanja – ujutro ću se vrtjeti okolo, gledajući i tražeći ga ujutro – i o situaciji kada se odmah sjetim: tu sam stavio ovratnik; u tom slučaju neću se vrtjeti okolo već ići ravno prema njemu. Sve zavisi da li sam nečemu pridružio misli.

U ranija vremena ljudi su znali da su živjeli na Zemlji više puta, ali kako su tisućljeća prolazila nisu o tome uopće mislili kao o nečemu što je od duha. Zato se toga ne mogu sjetiti u sadašnjem životu na Zemlji. Ali doći će vrijeme kada će se sjetiti, baš kao što će doći vrijeme da četverogodišnje dijete može zbrajati.

Sada na vaše drugo pitanje. Ljudi imaju želju ići u krug. To je savršeno točna izjava. Ovdje vas moram podsjetiti na sljedeće. Mi moramo naučiti stajati i hodati kada smo mala djeca, nešto o čemu smo govorili ranije. Zamislite sada da ležite spavajući u svom krevetu, opet se budite sa snom, i san možda nije upravo onaj kada se vrtite – ovo bi, naravno, bilo u vašem snu – već zapravo letite. Snovi o letenju, u prvom redu u nečijoj duši, naravno, nisu tako rijetki. Razlog zašto netko u snu leti je obično ovo. Budi se; naviknuo je imati tlo pod stopalima ili sjedalicu ili nešto pod sobom kada sjedi u budnom stanju, ukratko, uvijek imati nešto pod sobom. Kada leži, nije uobičajeno dodirivati dno kreveta s tabanima, i tabani su obično slobodni. Pojedinaac će se tako probuditi u položaju na koji nije naviknuo. Misliti će da je u zraku i leti. To je ono što će u početku misliti.

Ali sada morate razmotriti sljedeće. Ako prvo moramo naučiti hodati i stajati, odnosno, biti uspravni, kao djeca, to znači da biti uspravan nije nešto što imamo od rođenja; to moramo naučiti. Ali ako se upitamo: što je to što mi radimo kada hodamo uspravno? Sada ovo moramo pažljivo razmotriti. Zamislite da je ovo površina Zemlje [Slika 1]. Ako ovdje pustite kamen pasti će na tlo. Zašto? Kažemo da ga Zemlja privlači. Ako je to zaista tako, tako da ga Zemlja vuče sebi kao da je na uzici, to je nešto o čemu moramo razmisliti. O tome možemo govoriti drugi puta. Ali

u svakom slučaju, postoji sila koja ga vuče dolje, inače ne bi pao na tlo. I gdje god kamen bio, uvijek će pasti ravno dolje na tlo.

Mi, također, moramo naučiti uzeti smjer ove linije. Moramo naučiti stajati okomito kada smo zemaljska ljudska bića. I tako se prilagođavamo ovoj okomitoj liniji. Cjelina našeg fizičkog tijela ne bi imala svrhe ako ne bi zauzeli okomiti položaj. Pogledajte životinje koje ne hodaju uspravno već na sve četiri – njihovi prsti su sasvim različitog oblika od naših prstiju. Ako će naše fizičko tijelo imati značenje, dakle, moramo zauzeti okomiti položaj. To je apsolutno nužno.

Slika 1

Ali da li etersko tijelo isto treba ono što treba fizičko tijelo? Znao sam vam da mi nemamo samo ovo fizičko tijelo koje vidimo očima kada pogledamo nekoga, koje možemo dodirnuti rukama, već da također imamo i suptilno etersko tijelo. Sada, ovo etersko tijelo se ne treba prilagoditi. Drži se drugačijih navika. Kakvih navika? Dakle, gospodo, znate da je Zemlja okrugla i da se izmjenjuju noć i dan. Što čini da se noć i dan izmjenjuju. Znao, Sunce je ovdje [*crtanje na ploči*], i kada njegove zrake dolaze na Zemlju ovako, na ovoj je strani dan. Bio bi uvijek dan da Zemlja ne rotira. Dakle kada ova polovina, koju sam nacrtao crveno, dođe ovdje, na ovoj strani će biti noć i biti će dan na drugoj polovini, koja tada dolazi ovdje.

Noć i dan se dakle javljaju zato što Zemlja rotira. Samo promislite sada, ljudsko etersko tijelo, to suptilno tijelo koje također imamo, ne navikava se na okomiti položaj kao što to dijete radi, već uvijek želi slijediti ovu rotaciju Zemlje. Etersko tijelo se uvijek želi gibati oko Zemlje; *tako* želi da bude, *to* je pokret koji uvijek radi. Da etersko tijelo ne želi raditi taj pokret, vi bi cijelo vrijeme željeli rotirati kada samo hodate u smjeru Zemlje, želeći cijelo vrijeme ići u krug jer bi se inače ozlijedili od guranja koje bi dobili. Mora biti nešto u vama što uvijek ide s kretanjem Zemlje, jer bi stalno cijeli bili povrijeđeni.

Iz ovoga također vidite koliko se malo razmišlja o tome u modernoj znanosti. Ljudi dobro znaju da Zemlja rotira, i kretanje ne radi samo fizičko tijelo kada se prilagodi na okomiti položaj. Ali ne znaju bilo koje tijelo koje slijedi *ovo* kretanje. Takva je situacija.

Sada zamislite da se onesvijestite. Kada se onesvijestite nešto odlazi od vašeg fizičkog i eterskog tijela. To je Ja i astralno tijelo, odnosno, dio vas koji je stvarni element duše i duha. I tada ćete biti svjesni da astralno tijelo želi rotirati. Najprije od

svega ćete rotirati u duši i duhu baš kao što radite sa snom ujutro kada osjetite da nemate tlo pod stopalima. Kada se onesvijestite, dakle, prvo rotirate u umu. Kada se netko osjeća ošamućen, na primjer, samo duševni dio želi rotirati. Ali zamislite sada da hodate bez da razmišljate o tome. Sada, ako hodate bez da razmišljate o tome vi fizičko tijelo pokrećete mehanički. Vi dakle ne mislite o svom hodanju, a posebno ako je magla u šumi nećete moći razmišljati o svom hodanju. Ne znate kamo bi se okrenuli – gdje bi trebali ići? Jer vi normalno ciljate na konkretno mjesto kada hodate s vašim fizičkim tijelom. Možda niste uvijek svjesni toga, ali putanja vas usmjerava prema konkretnoj točki. Ali ako je magla ne vidite ništa, i tada vaše fizičko tijelo ne zna svoj put. Naprijed dolazi etersko tijelo; ono samo želi slijediti vlastito kretanje, koje je kružno. Ono će slijediti vlastito kružno kretanje i sa sobom nositi fizičko tijelo! Kada ste samo sneni ili se osjećate ošamućeni, astralno tijelo pravi svoj pokret. Ali jednom kada ste krenuli, etersko tijelo dovodi fizički pokret u fizičko tijelo i vi idete skupa s time. Iz ovoga možete vidjeti da etersko tijelo nije uopće vezano za Zemlju. Ljudsko etersko tijelo ne slaže se s načinom na koji su stvari na Zemlji.

Sada razmotrite ovo. Između rođenja i smrti čovjek je stvorenje ove Zemlje. On mora raditi. Ali kao što znate, ne možete stalno raditi. Fizičko tijelo bi bilo istrošeno, i tako dalje. Osoba zatim želi pokretati svoje fizičko tijelo, ali ne na način na koji se prilagodilo na Zemlji, želi slijediti etersko tijelo. Međutim, etersko tijelo želi raditi kružne pokrete, i tako osoba pleše. Kod plesa se obično radi da netko ne želi slijediti fizičko tijelo već etersko tijelo. Želja za plesom zapravo postoji da bi osoba mogla zaboraviti svoje fizičko tijelo i mogla se osjećati kao duh koji pripada kozmosu.

Međutim, problem bi bio, da bi ljudi uvijek željeli slijediti njihov unutarnji osjećaj i previše pripadali kozmosu, hodajući svojim eterskom tijelima. Ljudi se obično ne žele kretati na način na koji Zemlja želi da se kreću, zaista bi željeli slijediti njihova eterska tijela. I to bi im moglo odgovarati da se kreću što je moguće više u krugovima, na način na koji se etersko tijelo želi kretati. Ljudi se stoga moraju naviknuti na vrstu kretanja koji pripada Zemlji. I također smo te pokrete usvojili u obrazovanju, radeći fizičke vježbe. Zašto ljudi rade fizičke vježbe? To znači da se čak i više prilagođavaju Zemlji nego bi to inače mogli. Ljudi rade fizičke vježbe tako da više puštaju etersko tijelo, ne slijede uvijek etersko tijelo. Ali da se ne bi posve otuđili od velikog svijeta, vanjskog svijeta, moraju također raditi pokrete koji ih ne vežu za Zemlju.

Sada vidite, danas živimo u dobu materijalizma. Ljudi koji imaju najveću žudnju za materijalizmom žive na Zapadu. Orijentalci, koji su jednom imali drevnu kulturu, narodi Azije, nemaju veliku želju da pripadaju Zemlji. Oni Zemlju uglavnom vide kao dolinu suza, mnogo više nego kršćani, i ljudi koji žive na Orijentu, u Aziji, žele ponovno biti daleko što je brže moguće.

Ali zapadni narodi vole Zemlju mnogo, strašno mnogo. Nije da to priznaju sebi, ali zaista bi željeli vječno ostati na Zemlji. I ovdje vam moram nešto reći. Etersko tijelo želi se kretati prema nebesima. Planeti se kreću u orbitama, i Zemlja se, također, kreće u orbiti. Etersko tijelo želi biti u orbiti, fizičko tijelo želi izaći iz orbite.

Ono izlazi iz orbite kada ima mnogo posla za obaviti; ali razmotrimo kako je to za ljude viših klasa na Zapadu koji ne moraju uopće raditi. To osjećaju malo čudno, jer etersko tijelo ih uvijek muči. Kada se takav pojedinac, žderač odrezaka, kreće okolo po svijetu, njegovo etersko tijelo ga gnjavi i muči cijelo vrijeme, i on želi ići okolo u krugovima. Žderač odrezaka tada želi slijediti kružno kretanje eterskog tijela. Vau! To je ekstremno neugodno! Etersko tijelo uvijek želi plesati, praviti lijepa kružna kretanja, i žderač odrezaka ne može držati korak. Stoga želi da njegovo fizičko tijelo bude u stanju gdje je dovoljno snažno da ne dopusti da ga se stalno vuče u kružno kretanje od eterskog tijela. Pojedinac dakle uzima sport – ne samo fizičke vježbe već sport. I rezultat je da pojedinac potpuno izlazi iz eterskog tijela i slijedi samo fizičko kretanje Zemlje. Sve više se sprijateljuje sa Zemljom i ostavlja svijet duha po strani.

Ne smijete misliti da mi svijet duha ostavljamo po strani samo tako da o njemu ne mislimo. To činimo i na način da smo toliko aktivni u sportu da fizičko tijelo potpuno odvajamo od eterskog tijela. To je strašna stvar za ljudsko biće; reći ću da je to stvar za ozbiljnu zabrinutost. Što su više uključeni u sport to više zaboravljaju o stvarima duha. Nakon smrti odmah će se vratiti iz svijeta duha, u vrlo kratkom vremenu. Ako ne bi bio slučaj da sve na Zapadu prima malo od duha, Zemlja bi postupno bila naseljena samo ljudima koji se uopće ne bi željeli vratiti u svijet duha. I tada ne bi imali ništa osim ljudi na Zemlji koji bi Zemlju postupno doveli do propasti. Počeli smo to pomalo raditi čak i sada. To malo je već prilično ozbiljno za sadašnje čovječanstvo. Ali kad jednom ljudi ne budu više uzimali u obzir njihova eterska tijela već samo fizička, to će dovesti do strašnih uvjeta na Zemlji. I tako se treba ponovno intervenirati pomoću znanosti duha. Jedini mogući način je suprotstaviti se pokretu koji je potpuno dizajniran da čovjeka utjera u njegovo fizičko tijelo, čineći ga potpuno zemaljskim čovjekom, koristeći druga kretanja koja su u opoziciji.

Umovi ljudi su već okrenuti prema postajanju zemaljskim ljudskim bićima. Razumjeti ćete sada, da sam vam održao toliko govora, tako da bez da se bude Filistejac, ovakve stvari rade bol u srcu.

Vidite, također sam otišao u Englesku prošlo ljeto. Kada smo se baš spremali otići, cijela Engleska je bila uzbuđena, čekajući večernje novine da čitaju o najvažnijem događaju. Svatko je željno čekao večernje novine. Što su čekali? Nogometne rezultate!

Sada smo upravo došli iz Norveške. Tamo je bilo mnogo ljudi kada smo odlazili. Peron na stanici bio je pun ljudi. I kada se vlak pokrenuo ljudi su vikali hura, hura. Na sljedećoj stanici su vikali: "Tri puta hura za njega"! Dakle, to nije bilo za nas, naravno, i pitanje je, za koga je bilo? Upravo sam saznao da je to bilo za nogometne igrače koji su došli u Norvešku iz Srednje Europe i bili na putu natrag kući.

Dakle što zanima ljude danas? Dakle, mnogo se više zanimaju za ove stvari koje potpuno odvlače fizička tijela od eterskih tijela, čineći ljude potpuno stvorenjima Zemlje, nego za bilo koji događaj povezan s blagostanjem i nesrećom milijuna ljudi.

Zbog toga, treba napraviti druge pokrete da se suprotstave pokretima kakvi se sada rade svuda po svijetu, šireći se sve više. To su euritmijski pokreti. Oni uzimaju orijentaciju od eterskog tijela. Kada vidite da je napravljena euritmija, vidjeti ćete sve pokrete koje radi etersko tijelo. Kada vidite sport, vidjeti ćete sve pokrete koje radi fizičko tijelo.

Da, gospodo, to je iznimno važno, jer to također znači težnju za sportom. Ne želim reći ništa protiv sporta općenito. Sport je naravno dobra stvar ako se time bave ljudi koji također rade, jer se inače netko navikne na neprirodne pokrete na poslu; ako netko tada u sportu radi prirodne pokrete, pokrete koji su prilagođeni fizičkom tijelu, tada je rekreacija sportom dobra stvar. Ali način na koji su ljudi danas aktivni u sportu, od kojih mnogi nemaju potrebu za rekreacijom, što je to, zapravo? Vidite da danas postoje sportski ljudi koji možda – ne svi naravno, ali sigurno postoje neki – brzo idu u crkvu ujutro gdje se mole: 'Vjerujem u Boga na nebesima' i tako dalje. Onda idu na igralište. Sada, oni to ne izgovore ali ako bi mi izgovorili što oni rade to je ovako: 'Ja ne vjerujem u Boga na nebesima, naravno. Vjerujem u meso i kosti, jer to jedino život čini vrijednim življenja'. Vidite, to je neizbježno, to je posljedica stvari koje danas ljudi rade. Vi ste materijalist ne samo ako kažete da ne želite znati o stvarima duha već također i s ovakvim stvarima, gdje je cijelo ljudsko biće istrgnuto od duhovnog elementa.

U vezi vašeg pitanja stoga može se reći ovo. Kada netko hoda šumom i magla je i on izgubi svoj put, povremeno se događa da prati svoje etersko tijelo. To nije toliko loše, jer će ponovno doći na isto mjesto. Kada se okrenete oko sebe – to nije toliko loše, to znači mnogo njihanja amo tamo kao njihalo, čas etersko tijelo čas fizičko tijelo. To je zato jer ljudska bića imaju oboje i trebali bi također razviti oboje. Takva je situacija. Ali danas u zapadnom svijetu postoji opća tendencija da se potpuno napusti etersko tijelo, i to uzrokuje strašni materijalizam koji je doista štetni materijalizam. Jer materijalizam u misli nije najštetniji. Najštetnija vrsta materijalizma gdje se cijelo ljudsko biće spušta na nivo životinje. To je ono što moramo uzeti u obzir.

Ljudi olako govore: 'Oh, on je Filistejac, jer on viče i bjesni protiv sporta. Sport je nešto ekstremno korisno!' Ali ja ne vičem i bjesnim protiv sporta. Ljudi su slobodni uključiti se u sport, oni su slobodna ljudska bića. Ali potpuno će uništiti sebe kao ljudska bića ako se posvete samo stvarima vezanim uz sport.

Ovdje je nužno jasno razumjeti da stvari koje sam rekao u prvom poglavlju *Prema socijalnoj obnovi*, vrijede u najširem mogućem smislu. Kada sam pisao knjigu mislio sam naravno da ću pisati na način koji će učiniti da ljudi misle na tu temu. Dakle, nije im bilo stalo. Nisu uopće razmišljali i knjiga nije bila shvaćena. Rekao sam da dok imamo veliki demokratski proleterijski pokret, vidi se, kada se pobliže pogleda, da većina proletera danas kopiraju sve što je srednja klasa radila ranije, slijede akademsku liniju, i vjeruju u stvari koje su rečene na sveučilištima. Ponekad su proleterijske stranke prve koje se slažu sa zakonodavstvom – sjećate se slobode izbora u medicinskom tretmanu – a socijalisti su općenito prvi koji kažu, 'Da, to traži stručni savjet', i tako dalje. A kada se dođe do sporta – sport je naravno

izum srednje klase koji su isto tako pokušali kopirati. To uvijek ne upali; ali zasigurno kopiraju što se tiče stajališta, smatrajući sport kao jedinu blagotvornu stvar. Ali u stvari će proleterski pokret biti nešto tek ako ne kopiraju ono što su druge klase napravile ranije. Stoga sam posebno napisao to prvo poglavlje. Može se vidjeti da proleterski pokret posvuda dolazi pod utjecaj vjerovanja u autoritet. Zato sam napisao to prvo poglavlje *Prema socijalnoj obnovi*, misleći da će ljudi razmisliti o stvarima.

Ali naravno, misliti o nečemu je nešto što ljude koji se bave sportom uopće ne zanima. Jer ako je netko vrlo aktivan u sportu to će ga odvući od toga da razmisli o stvarima. Jer mi možemo misliti samo eterskim tijelom. Možete pokušavati koliko god želite – ne možete misliti vašim fizičkim tijelom. I kada netko pita da li jesti meso ili samo povrće da bi mogao bolje misliti, sve što se može reći je: 'Ne možeš kultivirati svoje mišljenje jedući; to moraš napraviti eterskim tijelom. Moraš tamo ući u etersko tijelo'.

Dakle vidite, etersko tijelo otkriva svoje prisustvo u ljudskom biću u kružnim kretanjima koje ljudi žele činiti, u težnji za plesom, ili kod ljudi koji se izgube i hodaju u krug.

Da, gospodo, ako ste ikada živjeli u Beču, na primjer, znati ćete da Bečani vole uživati u životu. Sasvim su neozbiljni; imaju toplinu srca, ali su neozbiljni. U Beču imate Prater, vrtove za uživanje, ogromne vrtove za uživanje. To je mjesto gdje ljudi obično idu nedjeljom, ukoliko nisu neka vrsta nespretnjakovića koji tamo idu svaki dan. Tamo dobijete kobasicu, klaunove i svakakve stvari. Ali staze u Prateru su položene na osobit način. Položene su na takav način da uvijek završite na istom mjestu. Idete dolje dugom avenijom, negdje uđete u šumu, i nakon nekog vremena ste na mjestu na kojem ste bili ranije! Ako krenete od štanda s kobasicama, biti ćete ponovno tamo natrag. Tako su staze položene. Vidite, oni nisu sebi rekli, 'Ohrabrimo ljude Beča da dođu ovdje i uživaju', ali imali su unutarnji osjećaj za ovo, i tako su napravili staze na takav način da ljudi čak ne trebaju ni maglu da se nađu natrag ponovno na početku. Napravili su da staze idu okolo na način da ih etersko tijelo voli, tako da se ljudi osjećaju izvučeni iz svojih fizičkih tijela. Jer vi se možete osjećati van sebe tamo, i to će učiniti da se zaista dobro osjećate. I to je bilo ono što su ljudi koji su dizajnirali Prater željeli da Bečani osjete – da će se njihovo etersko tijelo osjećati zaista dobro kada se uvijek iznova nađu na mjestu sa štandom za kobasice. To je vrlo pametno napravljeno. Možete otići i vidjeti kako idu staze. Kada se predate ovome – uvijek ćete se vratiti, ali idete naokolo. I to okretanje okolo je ono što čini da se ljudi zaista dobro osjećaju, pogotovo ako to rade cijelo nedjeljno popodne.

To je naravno mnogo više nevin način osjećanja dobrobiti nego je to u mnogim drugim slučajevima. Znači da se također može izgubiti ležište na druge načine. Priču sam vam rekao ranije. Dolazeći kući kasno i ne znajući baš da li ste pijani, stavite svoj šešir na krevet. Ako vidite jednog niste pijani, ako vidite dva, pijani ste. To je zato jer ide okolo. Vidite, u tom slučaju, nešto se također okreće. To je astralno tijelo. Kada netko tko je pijan leži u krevetu, njegovo astralno tijelo se okreće. Ali

kada netko u njega dovodi etersko tijelo na više mentalan način, slijedeći stazu koja ide kružno, etersko tijelo je ono koje ide okolo.

Pijenje ide astralnom tijelu, okretanje oko sebe više eterskom tijelu. Tu također možete vidjeti razliku. Jer ako pogledam nekoga tko je pijan, dakle, on se ne okreće poput nekoga slijedeći kružnu stazu, jer za njega sve kruži okolo, kao da je astralno tijelo sada postalo zemljina kugla. On kruži na način na koji Zemlja kruži.

Ali kada ljudi plešu ili idu okolo u Beču na Prateru, etersko tijelo kruži. Uzima sa sobom fizičko tijelo; to je neviniji način. Možemo reći da kada netko pleše da etersko tijelo kruži, a kada je netko pijan onda je to astralno tijelo.

Vidite, ove stvari se ne raspravljaju u modernoj znanosti i zbog toga velika pitanja u vezi naše civilizacije ne mogu biti odgovorena, jer ljudi ne znaju kako bi uredili stvari da ljudska bića ne postanu krajnje neljudska. Čovječanstvo će postajati sve više poput životinja ako se današnje sportsko ludilo nastavi.

Nešto od duha mora doći čovječanstvu. I ja sam uvjeren da ljudi koji su s jedne strane upoznali Zemlju kroz rad, da će s druge strane također osjećati težnju da uđu u stvari duha, i postupno razumjeti da se također moramo pobrinuti za duhovnu stranu stvari, da je to nužno.

To je, dakle, ono što sam vam želio reći za sada. O ovim stvarima ćemo govoriti mnogo više tako da svima postanu jasne.

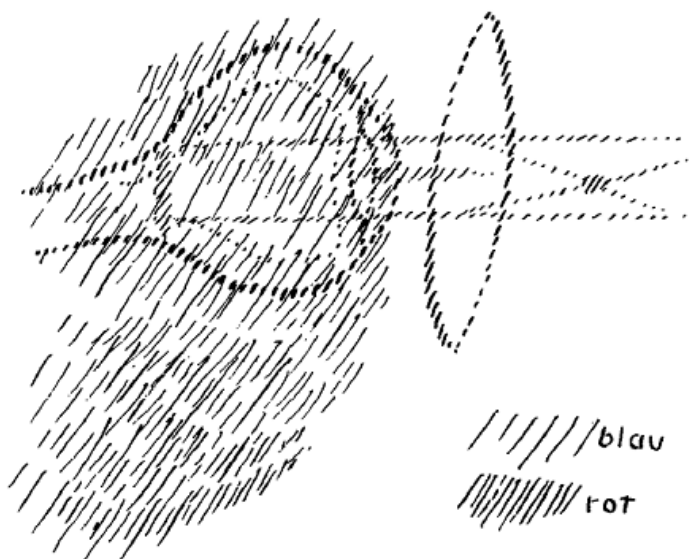
Rasprava 2 lipnja 1923.

II

Dobro jutro! Zaista bih danas želio dodati onom što sam rekao zadnji puta. Vjerujem da ćemo imati sve bolje znanje o tome što čovjek zaista jest unutar cijele sheme stvari ako proučavamo upravo ovakve stvari. Želio bih dodati onome što smo raspravljali zadnji puta, razmatrajući kako stvari zaista stoje kada ljudi razvijaju stanja kao što je sivi ili crni katarakt. Oči u tom slučaju postaju beskorisne. U početku osobi izgleda kao da nešto treperi pred očima, i zatim neće moći vidjeti stvari koje je vidio prije.

Pitanje je, što uzrokuje takvo stanje očiju? Razvija se zato što u oku nešto što bi trebalo biti prozirno kao staklo, postane neprozirno. Ako imate nekakav neprozirni papir ili karton umjesto prozirnog stakla, nećete više moći vidjeti kroz prozor. Tako je i kada oko razvije katarakt. Nešto što bi trebalo biti prozirno postalo je neprozirno.

Razjasnimo ovo. Nacrtao sam vam oko u više prigoda. Izrasta iz mozga [slika 2], iz lubanje; ovo je gledanje sa strane. Izbacuje se malo naprijed, a unutar oka imate krvne sudove koji se šire i optički živac. Krvni sudovi i optički živac tako ovdje dolaze zajedno.

Slika 2

Zatim je još nešto u oku, vrsta mišićnog privitka. On drži dio koji zovemo leće u položaju. Mišić u oku tako drži veoma malo, transparentno, tijelo u obliku leće, u položaju. Promislite o maloj leći, ali transparentnoj – to je obješeno u oku. I mi moramo gledati preko i pravo kroz tu leću. Gledajući sprijeda, leća izgleda ovako

[crtanje na ploči], i mi kroz nju moramo moći gledati. Samo to će vam pokazati da moramo imati transparentno oko ako ćemo moći vidjeti. Oko mora biti transparentno. I naravno ako promislite o njemu morati ćete reći: 'Ne može biti samo oko to koje vidi, jer oko se zapravo mora skloniti s puta, učiniti sebe transparentnim, tako da bi ja mogao vidjeti'. Na primjer, ako namažete nešto na ta prozorska okna, tako da kroz njih ne možete vidjeti, nećete više moći pogledati vani. Da, vi ste taj tko gleda kroz okna. Okna ne mogu vidjeti; vi ste sami taj tko gleda. Na isti način nije oko to koje gleda, već postoji nešto u ljudskom biću koje gleda kroz transparentno oko.

Što se, dakle, događa, kada netko razvije katarakt? Kada netko razvije katarakt, leće u oku gube transparentnost. Veoma je mala, ta leća, ali ako je izvadite iz oka, i pogledate kroz nju, ona je transparentna. Međutim, leća uzeta od nekog s kataraktom, bijela je, mliječna, neprozirna. Morati ću stoga, nacrtati leće, koje su tako divno prozirne kod zdravog oka, ovako [*crtanje na ploči*]. Postala je mliječna, i nije više prozirna.

Vidite, uvijek je dobrobit na nas što je ljudsko tijelo elastično u svojim pojedinim dijelovima, u mnogim pogledima. Tako ako imate oko pogođeno kataraktom i zarežete u njega u određenom smjeru, mišić tu uvodi svoju elastičnost u igru, i leća, koju normalno drži mišić, iskočiti će ako tu napravite rupu. Operacije su relativno jednostavne, jer tijelo vam uvijek dolazi u pomoć. Leća iskoči. Zadržite je u ruci i stavite u staklenu posudu, ovu leću koja je postala neprozirna. Pojedinač naravno nikako neće moći jasno vidjeti jednom kada je leća uklonjena, jer treba mu leća da bi mogao vidjeti. Za trenutak ću vam pokazati zašto mu treba leća da bi mogao vidjeti.

Kada je ova operacija napravljena na nekom, uklonjene mu leće, svijet oko njega će ponovno biti osvijetljen gdje prije uopće nije vidio ništa. Sada će moći gledati, ali, pretrpjevši operaciju uklanjanja leća, moći će vidjeti samo predmete koji su daleko. Njegova moć gledanja neće biti odgovarajuća. Tada imamo beskorisno oko. Moć gledanja nije dovoljna da može vidjeti stvari koje bi moga vidjeti, još uvijek bi mogao vidjeti, s lećama koje su izvađene. Oko je postalo beskorisno.

Tada osobi koja je pretrpjela operaciju date naočale. Vidite, one su zapravo umjetne leće. Prije je imao leće u oku a sada ima umjetne. Umjetne leće sada čine da vizualne zrake – koje su išle ovako prije nego su leće uklonjene [*Slika 2.*], tako da bi jedino mogao vidjeti udaljene stvari – idu na takav način da ponovno može vidjeti bliske predmete. To je učinak naočala ispred oka. Leće koje je imao unutar oka mogu dakle biti zamijenjene s lećama od prozirnog stakla. Biti će naravno, manje savršene jer nema života u njima. Leće u oku imaju život; mogu se ukloniti, i to ima neke prednosti. Ali barem će netko moći vidjeti ako je potreba, ako su leće koje su postale neprozirne jednostavno izvađene i zamijenjene staklima, staklima za mrenu. Pojedinač će tako opet moći vidjeti.

To nam omogućuje da točno vidimo kako je sa našim gledanjem – da u oku imamo apparatus, oruđe koje nam omogućava da vidimo, jer je zapravo moguće zamijeniti mali dio oka s vanjskim oruđem, staklom za mrenu. Shvatiti ćete da živo

oruđe, odnosno leće, imaju prednosti nad staklima za mrenu koji se koriste za zamjenu jer ako se želi vidjeti nešto što je daleko treba napraviti leće, koje izgledaju ovako [*crtanje na ploči*], malo tanje. Tada ćete vidjeti nešto što je dalje. Tako kada lovac nišani cilj i želi nešto upucati što je daleko, mora svoje leće učiniti tanjim. To je ovdje napravljeno s mišićem [*pokazuje na crtež*]; ovo ih čini tanjim. Ako se želi vidjeti nešto na blizu, čitajući mali tisak iz blizine, treba leću napraviti debljom. Opet je to mišić koji to radi. To je nešto što ne možete sa staklima za mrenu, naravno; sve što možete je uzeti drugi par. Ljudi to nekada rade. Zasigurno danas ima ljudi koji imaju dva para naočala, jedne za na blizu a druge za udaljene stvari. Ali leća u oku je živa stvar i može se mijenjati iznutra tako da se vidi na blizu i na daleko.

Sada ćete također shvatiti zašto netko vidi samo udaljene predmete kada su izvađene leće, jer to je kao da napravim leće sasvim ravne, izvađivši ih. Tada opet vidim stvari koje su daleko. Ali sposobnost da se vidi nije adekvatna.

Iza leća je tijelo koje je prilično sluzavo, 'staklasto tijelo'. Ono također može postati neprozirno. U tom slučaju operacija nije moguća, jer se ne može zamijeniti na neki način.

Oko je crno ako ga pogledate izvana. Leće leže iza ove crne zjenice, koja izgleda crno jer gledate u pozadinu oka, gledajući kroz cijelu leću i kroz sve ovo.

Sada se moramo upitati što se zapravo događa kada leća postaje neprozirna. Mislite na staklo još jednom. Kada je staklo prozirno svjetlo prolazi kroz njega. Ako imate nešto što nije prozirno, to znači da svjetlo ne prolazi; zaustavljeno je. Sada, situacija s okom je da svjetlo mora ući i izaći kroz leću. Vidite, svjetlo pripada eteru. Ne pripada materiji, stvarima gravitacije, koja je vani. Svjetlo pripada eteru.

Sada, rekao sam vam da osim svog fizičkog tijela čovjek ima etersko tijelo. I što to znači da su leće prozirne? Činjenica da su leće transparentne znači da čovjekovo etersko tijelo, koje prolazi kroz sve – to ću ovdje napraviti crvenim – može jednostavno proći kroz leće. Ako su leće lijepe i transparentne, etersko tijelo može proći kroz njih. To znači da ljudsko biće ima mali dio eterskog tijela na mjestu gdje su leće. Kada leće postaju neprozirne, to je zato jer leće cijele postaju napunjene s materijom. Ako se sol ili nešto slično smjesti u leće one postaju neprozirne. To je kao da imamo sol razgrađenu u čaši vode. Jer dok god je sol u otopini imate gotovo prozirnu otopinu soli. Ako se sol smjesti na dno [*crtanje na ploči*], čaša vode dolje nije prozirna. Materija neće dopustiti da svjetlo prođe. I leće postaju neprozirne kada se slana materija smjesti u njima. Slana materija će se ovako smjestiti u starijoj dobi, i prozirni dio čovjeka tada gubi svoju prozirnost.

S mrenom, dakle, prozirna leća postaje neprozirna. Što je rezultat toga? To da čovjekovo etersko tijelo više nije u stanju ući u neprozirnu leću. Tako da je ovdje mala rupa. Ljudsko biće ima ovo etersko tijelo posvuda, i kada je dobrog zdravlja etersko tijelo ga cijelog ispunjava. Ako leća oboli, postane neprozirna, etersko tijelo ne može doći na mjesto gdje je leća. Stoga moramo reći: Kakvo je to stanje mrena? Mrena znači da osoba nema etersko tijelo na mjestu gdje je leća postala neprozirna.

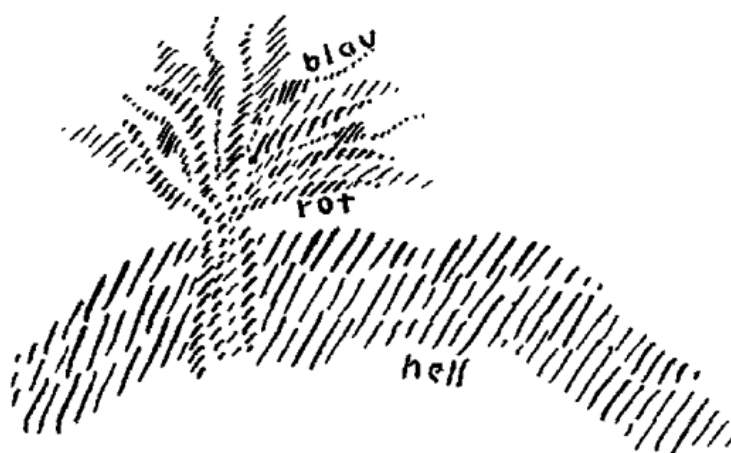
Ne možete, naravno, vidjeti samo s eterskim tijelom. Ako bi mogli vidjeti s eterskim tijelom, također bi vidjeli cijele noći, jer mi imamo naše etersko tijelo kada noću ležimo u krevetu; jedino što je astralno tijelo vani. Mi dakle ne gledamo s eterskim tijelom. Gledamo s dušom. Ali da bi mogli vidjeti trebamo etersko tijelo. Astralno tijelo je isto tako tu – to je treća stvar koju čovjek ima, i također ispunjava sve. Kada astralno tijelo želi vidjeti ovdje na mjestu gdje nema etersko tijelo, to ne može, jer etersko tijelo nedostaje. I tako možemo reći: Što čini mogućim da mi vidimo? Činjenica da je naše astralno tijelo unutar našeg eterskog tijela. Ali ako je etersko tijelo negdje eliminirano, gurnuto sa strane jer su leće, oko, neprozirno, mi ne možemo vidjeti. Tada astralno tijelo ne može vidjeti. Možete li ovo razumjeti?

Suglasno – da!

Naše astralno tijelo stoga može vidjeti jer naše etersko tijelo može ući svuda gdje imamo leće, gdje je najpotrebnije. Tako ako netko zaista zna što je mrena, može se zaista vidjeti da čovjek ima etersko tijelo i astralno tijelo.

Kada netko tek počinje imati takvu mrenu, možemo reći da se mrena razvija jer soli koje se smjeste u oku, u leći, ne puštaju etersko tijelo u oko. I trebati će se nešto učiniti da se leće naprave prozirnima. Kada stvari otiđu daleko i leća posvuda ima soli, ne može se nego ukloniti i zamijeniti s naočalama za mrenu. Ali situacija je takva da se još može učiniti nešto ako se mrena tek počela razvijati. I ovom prigodom, mislim, mogu vam pokazati kako je ljudsko biće potpuno vezano sa svijetom oko njega.

Recimo da je ovo Zemlja [slika 3]. Biljke rastu iz tla. Vidite, takva biljka ima naravno fizičko tijelo. Možete ga dodirnuti, pogledati. Ali biljka također ima etersko tijelo, jer živi, a sve što živi ima etersko tijelo. Međutim, biljka ne može osjetiti, iznutra odgovoriti. Ona nema astralno tijelo. Ali postoji astralna supstanca posvuda oko Zemlje. Dopustite da vam kažem kako se može otkriti činjenica da je astralna supstanca svugdje. Da bi to napravili trebati ćemo uvesti nešto što izgleda prilično daleko i čini se da ne pripada ovdje.

Slika 3

Znate da vulkani tu i tamo – dakle, počinju izbacivati, tako možemo reći, tako da crvena vruća masa istječe iz njih. Dopustite da vam malo opišem takvu planinu. Najprije je tu tlo, ispunjeno uobičajenim stjenovitim materijalom. I ako pogledamo Vezuv, na primjer, koji je u Italiji, tlo, osnovno tlo, je apeninski kamen, kako ga nazivaju. Tako ovdje dolje imamo obične stijene, koje također imate posvuda u toj oblasti. Ali onda su se nekako različiti slojevi nakupili ovdje [slika 4]. Slojevi idu ovako. I na mjestu gdje Vezuv eruptira postoji rascjep. Kada je erupcija, čestice prašine će najprije doći iz rascjeka, pomiješane s vodom; zatim dolazi stijenje poput bombi. Sve je to bačeno na površinu. Ponekad je tekuće, ponekad poput bombi. Zatim ide dolje, dalje dolje. I stijene koje su izbačene poput bombi su posvuda. Idu dolje. U sredini dolazi kiša pomiješana s muljem. Sve to će se zaista nagomilati da bi napravilo takvu planinu, stvorilo planinu. Dakle prva stvar izbačena iz unutarnje Zemlje je vruća voda pomiješana s pepelom. To čini veoma ljepivi mulj dok ide dolje. Zatim, trenutak kasnije, dolaze ove grude poput bombi, navaljuju gore i bačene su posvuda. To je kako su napravljene te vatrene planine.

Slika 4

Sada dopustite da vam kažem, gospodo, kako se pojava poput planina koje izbacuju vatru obično razmatra u znanosti. Rečeno je da se razne stvari koje su pod Zemljom izbacuju gore i vani. Planine koje izbacuju vatru su normalno pokraj vode, rečeno je. I to je, naravno, točno. Imate malo vulkana usred kopnene mase; obično su blizu obale, vode. Pošto postoji rascjep u tlu, voda može ući, kažu, i toplina unutar Zemlje dovede vodu do ključanja. I ta kipuća voda gura vani sve stvari koje su ispod. To je ono što bi učena osoba rekla, pišući o tome knjigu, i ljudi bi tada rekli da je on objasnio kako se razvija vulkan.

Tada netko drugi dođe i kaže: 'Da, ali mi imamo razloga vjerovati da ti rascjepi nisu dovoljno veliki da voda uđe. Ne možemo pretpostaviti da voda prođe kroz te rascjepe u Zemlji, čak iako su vulkani blizu vode.' Stoga se ne čini potpuno ispravno ono što je prvi ekspert rekao, i stvar će morati biti objašnjena na drugi način.

Sljedeća osoba će reći: 'Dakle, u unutarnjoj Zemlji, stvari nisu na način kako su vani; metali su tekući u unutarnjoj Zemlji. Željezo je tekuće kada ste u ljevaonici, tako su i metali tekući u unutarnjoj Zemlji. Unutra imate tekuće metale.' Dakle – a lako je stvarima dati ime – ti tekući metali su nazvani magma. Tako unutra imate magmu, sve dobro, tekuće metale. A kada taj tekući metal, ta magma, dođe na mjesto gdje lakše može pobjeći – ovdje je svuda pretvrdo da pobjegne, ili bi bila izbačena posvuda – kada dođe na mjesto gdje lakše može pobjeći, tada će izaći upravo tu, i to je kako izlazi vani.' To je što ta osoba ima za reći. Ona govori, dakle, da se to događa zbog nepravilnosti u gustoći Zemlje; magma se zatim izbacuje u ovom ili onom smjeru.

Zatim dođe treća osoba, ili četvrta, i ona će reći: 'Da, ali magma ne može imati enormnu energiju potrebnu da izbacite te bombe. Dakle niti ovo ne može biti objašnjenje.' Drugi ljudi bi opet rekli nešto drugo. I to dakle završava u običnim knjigama napravljenim za opću populaciju.

Takva je manje ili više situacija danas. Obično ćete naći da jedna osoba kaže jednu stvar a druga nešto drugo, ali ljudi stvarno ne znaju gdje leže uzroci. Ove stvari su od enormne važnosti, ali oni ne znaju gdje uzroci leže.

Ali sada ću vam nešto reći. Stvar je ovakva. Kada dođete u oblast gdje Vezuv nije daleko, u susjedstvo vulkana, vidjeti ćete nešto lijepo. Ako uzmete komad papira i zapalite ga, tlo će odjednom početi dimiti. Vidite, ako je ovo tlo [slika 5], i komad papira zapalite ovdje, tako da gori (crveno), tlo će početi dimiti, samo od sebe, svuda ovdje ispod gorućeg papira, i ako zapalite veliki komad papira, možete postupno potpuno biti umotani u dim. To je zaista zanimljiva pojava. Vodiči će posjetiteljima u Italiji pokazati kako dim izlazi iz tla samo ako se zapali komad papira.

Slika 5

Sada, što ovo zaista znači? Dakle vidite, gospodo, nešto vodene pare je sakupljeno unutra, na tom mjestu. Sakupljena je unutra u tlu, gdje će se ova para podignuti. Ne može izaći ako zrak koji je iznad ima izvjesnu gustoću. Zrak drži paru unutra. Sada, svi znate da zrak postaje rjeđi ako ga zagrijete. Zrak u prostoriji također postaje rjeđi ako ga grijete. Rjeđi zrak više ne može držati paru unutra i poteći će vani. Mora biti

tamo u prvom redu, naravno. Dolje mora biti nečeg što će strujati vani. Da, ali promislite, gospodo, što ste tu radili! Niste bili ispod dolje da pušete paru gore i vani. Ne, to niste napravili. Vi ste nagovorili paru da iziđe vani paleći komad papira. Paru možete nagovoriti da izađe paleći nešto ovdje gore, iznad tla. To radite čineći zrak rjeđim.

Vidite, učena gospoda uvijek traže razloge zašto se vodena para diže iz vulkana i čak i bombe lete vani; traže razloge – da, traže ih ispod površine. Ali to nije gdje su oni, baš kao što i razlozi zašto vodena para izlazi vani kada zapalite komad papira nisu ispod površine već vani, vani a ne unutra.

Zaista morate moći činjenice ispravno razumjeti, i onda ćete saznati kako stvari stoje. Ali baš kao što niste ovdje unutra [pokazuje na crtež], pušuci paru iz tla, već je nagovarate vani uz pomoć rijetkog, vrućeg zraka, tako i nešto tamo nagovara nešto što je dolje. I vidite, nećete dobiti da čvrste stijene izlaze vani ako samo upalite komad papira, inače radoznali engleski turisti ne bi bili samo umotani u paru već bi ih svakakve stijene gađale u lice kada zapale papir. Ne, nećete to dobiti; samo to da je zrak rjeđi i para se podiže. Ali ovdje iznad Vezuva, kada počinje izbacivati, eruptirati, sve što je iznad astralno je razrijeđeno. A taj astralni element je razrijeđen od snaga koje dolaze od zvijezda, od planeta, snaga koje su daleko. Tako ako su zvijezde iznad Vezuva u određenom položaju relativno jedna prema drugoj, što se često događa – ne događa se drugdje nego baš na tom mjestu – tada je jednako kao što je i papirom ovdje, u ovom slučaju kroz položaj zvijezda, time što se astralni element razrijedi, stvari su odozdo energično povučene gore.

Tako proizvedete male vulkanske erupcije praveći da sumporne pare – to nije samo vodena para već također i sumporna para – izađu vani. Ta mjesta su nazvana *solfatara*, hlapljive materije. Tako gdje god imate ove strašne vulkanske erupcije, aktivnost ne leži u stvari koja je ispod površine, već u nečemu što je vani, dolazeći od relativnog položaja zvijezda.

Sada, dobijete još nešto – kako da to nazovem? – užurbanost, nametljivost. Netko jest jednom shvatio da ovakve stvari dolaze od položaja zvijezda, relativnog položaja Sunca i Mjeseca, na primjer. Njegovo ime je bilo Rudolf Falb. Neki stariji među vama možda su čuli nešto o njegovoj čuvenoj teoriji. G. Falb je rekao da nisu samo potresi, već također i vulkanske erupcije, zbog položaja zvijezda. I to je bilo sasvim točno. Ali on je bio također i ekstremno tašt čovjek koji se volio praviti važan.

Otkrio je također još nešto, što je jednako važno. Znae o eksplozijama rudničkog plina što se strašan problem u rudnicima. Nešto se događa dolje u rudnicima jer se plinovi zapale, velikom silinom prolaze kroz rudnike. G. Falb je rekao da ta posebna osobina plinova također ne dolazi od tla ispod već iz položaja Sunca i Mjeseca, na primjer. Promislivši o tome, zapravo je predvidio potrese i eksplozije rudničkih plinova u rudnicima. Dobro, njegove prognoze bi se nekad ostvarile a često ne bi. Stvar je da neočekivani elementi često igraju ulogu u prirodnim događajima, i tada stvari neće biti kao što se očekuju. G. Falb je međutim objavio prognoze svake godine koje vam daju kritične dane. Kada su zvijezde bile u određenom relativnom

položaju, kada su Sunce i Mjesec u određenom relativnom položaju, on bi rekao da će se eksplozije rudničkih plinova javiti u takve dane ili da će se dogoditi potres.

Jednom sam otišao na predavanje Falba – to je bilo davno, ima više od trideset godina. Bio je visok, vitak čovjek i vrlo uvjerljiv dok predstavlja svoje teorije. Tako je on rekao – nije znao ništa o astralnom ali mislio je da to sve dolazi od razblaživanja topline – da je toplina razrijeđena i da će to privoljeti plinove odozdo u rudnicima – baš kao kod *solfatara* – što će onda rezultirati eksplozijom rudničkog plina ili slično. Bila je velika sala. G. Falb je stajao visoko. To je objasnio, objasnio je dobro. Mnogo toga što je rekao bilo je točno. Odjednom, dok je bio usred svog objašnjavanja, govoreći: 'Tako određeni relativno položaj Sunca i Mjeseca uzrokuje promjene u zraku, rudnički plin se mora razviti, i plinovi su nagovoreni gore' – bang! kucanje na vrata. Ušao je momak iz *Neue Freie Press* i donio telegram, stavljajući ga na stol. G. Falb nije bio baš vješt. Kazavši 'Mora biti nešto važno', otvorio je telegram usred predavanja i pročitao: 'Velika eksplozija rudničkog plina se upravo dogodila u tom i tom rudniku'. Sada, upravo je prevideo tu eksploziju rudničkog plina na svom predavanju. Prethodno je kontaktirao novine i rekao da mu pošalju bilo koju takvu novost u salu za predavanje čim dođe. To je učinio u više prigoda; bio je pomalo tašt. Ali to se dogodilo, gospodo. Upravo kada je g. Falb rekao da se nešto kao eksplozija rudničkog plina treba dogoditi, momak je donio telegram. I stvarno je rekao: 'Vidite, dame i gospodo, vidite kako je dokaz došao ravno na stol'.

Dobro, to je bio slučaj pravljenja važnim, naravno. Ali ima nešto iza svega toga što je izvanredno točno, posebno u slučaju g. Falba. Situacija je takva da se mora reći da čak su i guste, teške mase izbačene u zrak i nisu gurnute odozdo već su nagovorene odozgo, relativnim položajem zvijezda. Jedino što ću reći da je zrak malo razrijeđen ako zapaljenim komadom papira dobijete da se para diže i sasvim ste obavijeni parom. Kada su čvrste mase izbačene u zrak, to ne može biti samo jer je zrak razrijeđen; u tom slučaju eter mora biti razrijeđen a također i astral. Tako u nalaženju pravog objašnjenja za naše vulkanske eksplozije također otkrivamo da je Zemlja sa svih strana obavijena ne samo zemaljskom materijom već također i astralnom. U modernoj znanosti, ljudi nemaju hrabrosti objasniti ove stvari onako kako stoje. Tamo je nedostatak hrabrosti.

Dakle ako zamislimo da je ovo Zemlja [crtanje na ploči], moramo o njoj misliti kao sa svih strana okruženom najprije eterom, i zatim također i astralnim. Ali astralno također prodire u sve. Biljke, općenito, ne uzimaju astralno. One imaju samo etersko tijelo. Ali neke biljke uzimaju astralno i to su otrovne biljke. Razlika između neotrovnih i otrovnih biljaka je da neotrovne biljke nemaju u sebi ništa astralno a otrovne imaju.

Međutim, što to znači? Vidite, ubojito velebilje je jedna od najotrovnijih biljaka. Ako imate bobicu, ona je crna jer je u njoj astralno. Velebilje dakle uzima astralno. I pošto velebilje uzima astralno – zapravo ne uništava sebe potpuno – cijelo vrijeme ima moć uništiti fizičku materiju. Bobica velebilja je sasvim jetka unutra; želi uništiti fizičku materiju. I ako jednu pojedemo, sok počinje uništavati našu unutarnju

supstancu čim je unutar nas. Tada bi trebali nestati pod utjecajem ubojitog velebilja. Ubojito velebilje u sebi ima snagu da uništi fizičku materiju.

Samo zamislite da unesemo ekstrakt ubojitog velebilja u krv osobe na pravi način ucijepivši je u visoko razrijeđenom obliku. Ako leće počinju imati sol u sebi, tamnjeti, možemo se protiv te mrene boriti upravo uzevši ekstrakt velebilja, ako je odgovarajuće razrijeđen, napravivši ga tako rijetkim da nije više otrovan već uništava formirane naslage. Nacrtao sam naslagu za vas na ploči. I ako smo napravili cijepljenje na pravi način da uvedemo ekstrakt velebilja, koji uvijek čini da se sve raspadne, u leću ovdje, također će odvojiti soli koje su se smjestile ovdje, i postaje moguće izliječiti leće.

Naravno, nećete mnogo o ovome zavisiti ako je mrena već previše razvijena. Ali ako imate nekoga čija mrena još nije previše razvijena i to je primijećeno na vrijeme, još će biti moguće boriti se protiv mrene i neće se morati kasnije ukloniti leća.

To je zašto se obično ne stiže daleko na način kako to rade homeopatski liječnici. Oni daju razrijeđeno velebilje na usta. To će imati učinka, ali ne snažnog, i problem će se stalno vraćati. Tako obično nije moguće na taj način postići ništa. Ali možete mnogo postići ako je ucijepite u krv. Krv ide posvuda, također i u oko.

Sada, ovo također pokazuje nešto drugo. To je ovo. Ako imamo otrov kao što je onaj od ubojitog velebilja, ako pojedemo mnogo bobica velebilja – malo bi bilo dosta, naravno, u tom slučaju – ali ako pojedemo relativno mnogo velebilja, ono će uništiti našu fizičku supstancu, počevši od stomaka i čak i jednjak. Više nećemo moći živjeti. Ako sve više razrjeđujemo taj ekstrakt velebilja, on neće više napadati fizičke dijelove već će biti probavljen i još uvijek snažno napadati glavu. Tako možete koristiti ekstrakt velebilja kada ljudi postanu nervozni, kada su svi u šezdesetima i sedamdesetima; možete to ispraviti dajući im da pojedu visoko razrijeđeni ekstrakt velebilja. To će izbaciti stvari koje su deponirane. Ali ako uzmete toliko razrijeđenu da više ne napada glavu, još uvijek će djelovati na oko. Oko je organ koji je osjetljiv na najrazrjeđeniju količinu ubojitog velebilja. Nazvano je *belladonna*, 'divna žena', zbog sjajnih crnih očiju. Oko stoga može reagirati čak i na vrlo malu količinu ekstrakta ubojitog velebilja. I čudno je da je naša ljudska priroda osjetljiva na razne supstance svijeta oko nas na veoma različite načine. Kao što sam rekao, previše ekstrakta ubojitog velebilja uništava cijelo oko, ali oko je osjetljivo na ekstrakt ubojitog velebilja visoke razrijeđenosti. Drugi organi su osjetljivi na druge ekstrakte. Dakle uvijek postoji u našem tijelu nešto što je naročito osjetljivo na posebne supstance i dobiju se različiti učinci.

Uzmite jetru, na primjer. Sada je situacija takva da ljudska jetra ima strašno puno posla za napraviti. Rekao sam vam ranije da je to unutarnji promatrač. Ima strašno puno posla kod naše probave. Iznad svega mora izvršiti znatan rad u procesiranju masti u ljudskom organizmu. Ako jetra ne može funkcionirati ispravno, sve masti u ljudskom organizmu sakupljaju se i lutaju tijelom na svakakve načine. Događa se migracija masti umjesto da su masti procesirane u jetri. Masti koje jedemo dakle imaju poseban odnos s jetrom. I kao što dobre supstance imaju vezu s nekim

dijelovima tijela, tako i otrovi, također, imaju poseban odnos sa svim dijelovima ljudskog bića.

I tako možemo reći da je moguće, na neki način, ponovno posvijetliti leće oka kada su zamračene, tako šaljući astralno tijelo natrag u ovaj mali dio ljudskog bića ucijepivši pojedinca s nečim iz vanjskog svijeta što će posebno napasti oko. A to je ekstrakt ubojitog velebilja u pogodnoj otopini. Dakle vidite, ekstrakt ubojitog velebilja je nešto što će astral povući natrag u oko, tako da osoba može ponovno vidjeti, zahvaljujući astralnom principu. Ono privlači astral, a astral će zauzvrat privući eterski princip.

Stoga bih također želio reći da ubojito velebilje također privlači astralno kada raste tamo vani. Etersko je već unutra, ne treba biti privučeno. Ali ako bi mogli napraviti odgovarajuću studiju o suptilnim procesima uključenim u liječenje oka pogođenog mrenom s ubojitim velebiljem, također bi razumjeli što se događa u biljci vani. Ekstrakt privlači astralni princip koji je bio isključen. I biljni sok stoga također privlači astralni princip iz svijeta. Sok ubojitog velebilja je nešto što privlači astralno. I kada smo otrovani od biljke, s previše astralnog privučenog k nama, ovaj astralni element doseže ključanje i taj proces ključanja uništava našu fizičku supstancu.

A kada je previše fizičkog uništeno – u oku pogođenom mrenom je uništeno jer se u njemu stvara depozit – moramo se riješiti tog depozita. Riješiti ga se! Netko se može također nadati, gospodo, da liječi situaciju kada su se soli ili druge supstance smjestile drugdje u tijelu s *belladonnom*, ubojitim velebiljem. Kada netko razvija žučni kamenac, na primjer, ili kamenje u mjehuru, deponirano je nešto čvrsto što ne bi trebalo biti tu. Stoga se netko može nadati, da ako problem u oku pogođenom mrenom možemo liječiti s *belladonnom* da bi također mogli liječiti žučni kamenac ili kamenje u mjehuru s *belladonnom*. I to se može ako su stvari napravljene na pravi način. To se može!

Možemo vidjeti dakle, da je sve povezano, i ako steknemo pravo razumijevanje prirode također steknemo pravo razumijevanje ljudskog bića. Još jednom smo stigli do etera i do astralnog tijela, baš kao i zadnji puta kada smo govorili o tome kako ljudi idu u krug. Ako se nađe pravi način gledanja na stvari, uvijek se dođe do viših tijela ljudskog bića. To nije nešto izmišljeno već nešto što je otkriveno u znanosti koja ide dalje od obične znanosti u svakom pogledu.

Sljedeće srijede ćemo još govoriti o ovim stvarima, ukoliko ne pripremite neko drugo pitanje.

Rasprava 6 lipnja 1923.

III

Dobro jutro, gospodo.

Ima li netko pitanje?

Postavljeno je pitanje u vezi sive mreine. Pojedinaac kaže da je bio u bolnici u Baselu 1916. s upalom šarenice, i primio je injekcije u glavu. Želio bi znati da li mu te injekcije mogu naškoditi.

Rudolf Steiner: Zašto, jeste li nešto primijetili? Ne smijete misliti, naravno, da te injekcije mogu igrati ulogu u razvijanju sive mreine. Točke pred vašim očima koje spominjete ne moraju ukazivati na neki oblik mreine; one su zbog nečeg drugog. Sada vidite, injekcije imaju osobitost da ponekad mišiće u tom području čine malo slabijim, i više se ne može uvesti mišiće slobodno u igru; oko postaje malo rigidno. Ako potom usmjerite oko na nešto ono se neće odmah odgovarajuće fokusirati, i to uzrokuje te 'mušice'. Ali to je često samo zbog, rekao bih, male slabosti prilagodbe. Zašto ste imali te injekcije šarenice?

Mislili su da je staklasto tijelo.

Rudolf Steiner: Stvar je u tome, uvijek je bolje boriti se protiv takvih stvari drugim sredstvima, odnosno, koliko god je moguće s lijekovima uzetim na usta. Neke stvari se ne mogu tretirati s lijekovima uzetim na usta; tada se pokušava cijepljenje. Ali ne trebate se brinuti oko toga. Nema potrebe za tim.

Ima li možda neko drugo pitanje, tako da ga možemo odgovoriti?

Ispitivač: *Želio bih se još jednom vratiti na stvar hodanja u krug. Primijetio sam, a i moji kolege, da neke stvari nisu jasne kada smo raspravljali srce. Razmišljao sam o načinu na koji je dr. Steiner jednom za nas napravio crtež o tome kako je Zemlja povezana s Mjesecom i tu je i ta aura – nisam siguran jesam li dobro shvatio – oko Sunca. Srce je na lijevoj strani tijela. Sada bih želio pitati da li je srce isto tako povezano sa svim stvarima koje se odvijaju u svijetu u cjelini.*

Rudolf Steiner: Ovdje se moramo sjetiti brojnih stvari koje smo raspravljali prije. Jednom sam rekao da su ideje koje ljudi imaju o srcu u modernoj znanosti pogrešne. Zamišljaju da je srce vrsta pumpe, i da srce pumpa krv kroz sve dijelove tijela. Oni to vide ovako. Srce se zgrči. Kada se srce zgrči postaje manje, u sebi ima manje krvi. Ono stoga gura krv vani kroz arterije, krv je potisnuta u tijelo, i pošto je elastično – to je ono što ljudi misle – srce se opet širi. Stoga je rečeno da srce djeluje kao pumpa danas, pumpajući krv kroz tijelo.

Vidite, to je sasvim pogrešna ideja. To je u potpunosti ideja koja dolazi jedino u doba materijalizma, svodeći sve na mehaniku, dakle, ljudi misle da je srce odgovarajuća mehanička pumpna stanica koja pumpa krv kroz tijelo. Ni malo se ne uzima u obzir način na koji se cjelokupan život zaista odvija u živom stvorenju. Dopustite da skrenem vašu pažnju na jednu stvar ovdje.

Postoji veoma mala niža životinja koja je zaista kao vrsta cijevi. Ako bi je nacrtao [slika 6], bila bi nešto ovako. Tamo imate kožu. Stvorenje je ovakva cijev. Iznutra je šuplje, a ovdje je jednostavno kao mala zdjela, mala posuda. Ovdje ima male hvatajuće dlake, i dlake koje može pokretati. Živi u vodi, ovo stvorenje. Nazvana je

Slika 6

hidra, jer živi u vodi. Ovo stvorenje, hidra, ima osobitost da je u usporedbi s višim životinjama ili ljudskim bićima, zaista ništa drugo nego stomak. I ta cijev zaista ne radi ništa nego uzima svakakve male granule, svakakvu hranu koja dođe blizu, i unutra je probavi. Stvorenje živi u vodi, kao što sam rekao; i svakakva hrana pluta okolo u vodi. Stvorenje pliva okolo, dopliva do komadića hrane, uzima ih unutra i tako radi upravo ono što naš stomak radi; jer on također, uzima stvari unutra. Stvorenje naravno, nema jednjak, usta, za pripremu hrane. Hidra jednostavno uzima hranu i probavi je. Sada, čudna stvar je da su njena usta također i organ za eliminaciju, anus. Stvari također eliminira kroz usta. Tako kod ovog stvorenja imate sve skupa.

Sada naravno, da bi bila oblik života, posebno životinja, ne mora samo jesti – jedenje je nešto što mora raditi – već također i disati. I to stvorenje diše s vanjskom stranom kože. Posvuda tu imate sićušne rupice. Uvijek imate takve male rupice gdje je organska tvar, živa tvar. I apsorbira zrak koji treba iz vode kroz ove male rupice. Tako možemo reći da ovo sićušno stvorenje, hidra, ima unutarnju stranu, šuplji prostor, koji koristi da se hrani. Na vanjskoj strani ima organe za disanje. Stvorenje uvlači zrak, i zrak također ulazi unutra, u šuplji prostor u sredini. Stvorenje se može

hraniti, disati. To su njene glavne okupacije. Lebdi posvuda okolo u vodi, jedući i dišući zrak, koji je naravno, također prisutan i u vodi.

Sada, što bi materijalistička osoba rekla? Rekla bi: 'Ah dobro, to stvorenje se jednostavno sastoji od kože. Ta koža je narasla na takav način da je iznutra uređaj za hranjenje a izvana uređaj za disanje'. To je ono što bi materijalist rekao. Ali mi to ne možemo reći, jer moramo smatrati da je to prilično površan način gledanja na stvari. Mi moramo reći: 'Ne, ovo stvorenje također ima etersko tijelo, i ono je unutar ovoga, a također ima i astralno tijelo, isto tako unutar toga. Njih isto tako ima, to su nevidljivi dijelovi'.

Dakle sada, gospodo, postoji li neki način na koji možemo dokazati da ovo stvorenje ima nešto nevidljivog osim onog vidljivog? Materijalist bi rekao: 'Zanima me vidljivo, nevidljivo ne. Vidljivo stvorenje pokazuje mi vrstu stomaka iznutra, i vrstu pluća na vanjskoj strani. I s time sam zadovoljan'.

Sada, ima nešto što možete napraviti s ovim stvorenjem. Znae, gospodo, ljudi kao mi ne nose rukavice, ali znamo kako izgledaju. Ako imate rukavicu možete je prevrnuti. Tako zamislite da je rukavica smeđa izvana, recimo, i obložena sivim iznutra. Ako je prevrnete tako da je sivi dio vani a smeđi dio iznutra, potpuno ste je preokrenuli; sada je ono iznutra vani a vanjsko unutra. Možete odsjeći prst i istu stvar napraviti samo sa prstom rukavice. Ako odsijete prst rukavice i preokrenete ga, dobijete nešto poput hidre. Hidra izgleda poput prsta rukavice. I čudna je stvar da kao što možete preokrenuti prst rukavice tako da je ono iznutra vani a ono vanjsko iznutra, tako možete preokrenuti i hidru. Dio koji sam na crtežu napravio crvenim tada će biti vani, a dio koji sam napravio ljubičastim iznutra. Ali šuplji prostor je sada također izvana, a što god je prije bilo vani sada je iznutra. I čudna stvar je da hidra sada odjednom počinje opet plivati. To je uopće ne uznemirava. Opet će plivati u vodi, jesti i disati. Sada će uzeti trunke u prazni prostor iznutra, koji je iznova kreiran, baš kao i ranije, i sada će disati s onim što je ranije oblagalo stomak. Hidri to uopće ne smeta. To joj uopće ne škodi. Počinje se hraniti s dijelom koji je ranije koristila za disanje, a disati s dijelom koji je ranije koristila za hranjenje [slika7].

Slika 7

Da gospodo, da je to bilo tako, da je samo tako naraslo, hidra ne bi mogla napraviti ništa drugo nego disati iznutra i početi jesti izvana. Ali to ne čini. U trenutku kada je preokrenuta, pretvara svoj stomak u pluća a pluća u stomak. Želio bih znati kako to napraviti ako tamo nema ničeg osim stomaka i pluća! Ako imate alat, rukavicu ili bilo što, možete je preokrenuti ako je to nešto fizičko. Ako je to nešto unutarne, nećete naravno moći jednostavno preokrenuti. Dio toga koji je etersko tijelo i astralno tijelo, dakle, nevidljiv dio, još ostaje. I zbog toga jer je to tamo hidra, jednostavno može biti preokrenuta. Dakle vidite, da ako jasno pogledate stvari koje se događaju u svijetu prirode, odmah ćete uvidjeti da materijalističko gledanje mora biti pogrešno. Stoga možemo reći da je zapravo hranjenje i disanje napravljeno od nečeg što je nevidljivo. I pošto tijelo hidre nije napravljeno čvrstim kao naše, nema kosti i mišiće već je sva jedna vrsta materijala, hidra u stvari može koristiti taj materijal za sve.

Vidite, zar ne, da ne možemo prevrnuti naš stomak jednostavno zato jer je napravljen na osobit način, jer se mi ne sastojimo od istog materijala na način na koji se hidra sastoji, već od različitih materijala. Ali naš stomak mora također disati unutra, i zrak koji imamo u njemu je također uzet od izvana. Naš stomak je također vrsta hidre.

Iz svih ovih stvari možemo vidjeti, a još se može mnogo dodati, da je moguće pokazati čak i kod najmanjih stvorenja da postoji nešto nevidljivo na čemu je to stvorenje temeljeno.

Dakle sada, gospodo, možete vidjeti iz ovoga da čak iako govorimo o principu koji stvarno pokreće cijelo ljudsko biće, nalazimo da je to nešto nevidljivo. Ako uzmete vanjske pokrete hodanja, uopće nećete misliti da je vaš nožni palac taj koji pravi korak. Umjesto toga kažete sebi: 'Ja hodam. To je moja volja koja čini da hodam'. Kada se organi unutar nas kreću – a to nije samo srce, naša crijeva se također cijelo vrijeme kreću, na primjer – kada se organi unutar nas kreću, dakle, do tih pokreta nije došlo od fizičke materije u nama; do njih je došlo od dijela u nama koji je nevidljiv. Stoga moramo reći: 'Srce nije pumpa, jer srce je pokrenuto od našeg astralnog tijela'. Dakle mi imamo astralno tijelo i ono pokreće srce, ili radije, s obzirom da je zapravo naše Ja također u astralnom tijelu, također naše srce pokrećemo s našim Ja, i to radimo na sasvim specifičan način.

Ako pogledate srce, ono je malo lijevo kod normalne osobe, kao što je g. Burle rekao, sasvim ispravno. Ne onoliko koliko ljudi obično misle, ali je malo lijevo. I zatim ovi veliki krvni sudovi dolaze od srca [crtanje na ploči]. Aorta i drugi krvni sudovi zaista dolaze iz srca.

Sada, to je ovako. Kada udahnem, na primjer, snabdijevam se kisikom, takoreći. Kada izdahnem, predajem ugljični dioksid. Čim predam ugljični dioksid žudim za kisikom. Želim ponovno udahnuti. U prvom redu, to nema nikakve veze s mojim srcem već sa cijelim mojim tijelom. Cijelo moje tijelo žudi za kisikom. Pošto se razvija ta žudnja za kisikom, pojavljuje se instinkt da se cijela krv pokrene, jer krv

mora imati kisik. Koristeći astralno tijelo, fizičko tijelo šalje krv na mjesto gdje može dobiti kisik.

Ili pretpostavimo da hodam, da radim. Hrana u meni je tada sagorjela. Ovo sam raspravljao s vama ranije. Krv je tada ostalo malo hranjivih tvari. Ako radite, krv uvijek izgubi većinu hranjivih tvari. I što sada krv želi? Želi ponovno još hrane. Krv zgrabi hranu za sebe, takoreći, koju su uzeli stomak i crijeva. Sve ovo, žudnja za zrakom, žudnja za hranom, pokreće krv. U prvom redu je krv ta koja se kreće, i krv uzima srce sa sobom. I tako nije srce ono koje pumpa krv kroz tijelo, već se krv kreće zbog žudnje za zrakom, žudnje za hranom, i to pokreće srce. Stoga moramo reći da je nevidljivo ljudsko biće u nama ono što pokreće srce.

Dakle gospodo, čuvši ovo lako možete postaviti pitanje. Vidite, situacija s našom antropozofijom je uvijek takva da naši oponenti vjeruju da stavljaju primjedbe. Ali puno prije toga mi već znamo primjedbe. U prvom redu ih sami postavite. To je zašto ja također uvijek skrećem vašu pažnju na primjedbe. Možete prigovoriti: 'Da, ali zašto imamo srce ako ono ne pumpa krv kroz tijelo? Ako se krv pokreće sama, možda nam čak ni ne treba srce koje treba uvesti sa sobom u kretanje'.

Sada vidite, to su stvari koje će reći ljudi koji nemaju stvarnu ideju o cjelini ljudskog tijela. Postoji velika razlika između ljudske glave i ostatka ljudskog bića. O toj razlici govorio sam ranije. Samo promislite da hodate ili radite. Dakle, glava ne sudjeluje u naporu. Glava sjedi na ostatku tijela, manje ili više na način kako bi mi sjedili u kočiji. Tamo sjedite bez da se krećete. Kočija mora pokretati kotače, konji ih moraju vući za sobom. Ali naše ruke i naše noge moraju tako raditi, a glava sjedi tamo i ne pridružuje se naporu, vidite li to? Inače bi trebali konopce ili nešto na našim ušima i s time bi trebali pokrenuti točkove stroja. Mi to ne radimo. Glava se ne pridružuje naporu. Samo zamislite da se ti konopci pričvrste za nečiju kosu – mnogi ljudi to danas ne mogu, pošto su postali ćelavi. Raditi to ne bi donijelo ništa dobra. Glava stvarno ne sudjeluje u naporu; mirno stoji na vrhu ostatka organizma. Pitanje je, zašto to čini? Dakle vidite, glava je nešto sasvim različito od ostatka nas. Ostatak nas je uređaj za kretanje. Glava je apparatus za kretanje samo utoliko što prati kretanje, i tako dalje; pokret tako djeluje gore na glavu. Ali glava nije dio nas koji se kreće sam od sebe.

Glava ima osjetilne organe izvana. Tamo percipira ono što postoji vani. Ali glava također percipira ono što se odvija iznutra, iako nesvjesno kod većine ljudi. Ako želim pogledati vani, tako da znam što se odvija tamo vani, koristim moje oči. Ako želim pogledati unutra, na cirkulaciju krvi, koristim moje srce. Srce ne postoji da bi pumpalo krv kroz tijelo; to je osjetilni organ koji percipira sve, upravo kao što cjelina glave to radi. Mi ne bismo mogli znati ništa o našoj cirkulaciji krvi – naravno, mi o tome ne znamo ništa u našoj moždanoj kutiji, ali znanje mora biti u glavi – ako glava ne percipira cijelu našu cirkulaciju krvi kroz srce.

Rekao sam vam da je jetra organ s osjetilnim funkcijama. Ona percipira niže pokrete, na primjer. Ali pokreti cijelog ljudskog bića su percipirani od srca. To je ono što postavlja srce u kretanje. Pokreti uzrokovani žudnjom za zrakom i žudnjom za

hranom postavljaju srce u kretanje. I pokreti srca pokazuju vam ako nešto nije u redu ili ako je u redu.

To lako možete vidjeti, gospodo. Jer što radimo kada se netko razboli? Prva stvar je provjeriti puls. Netko tko je razvio naviku provjeravanja bila može reći puno toga iz otkucaja bila. Otkucaji bila su uistinu barometar za cjelokupno stanje zdravlja i bolesti. Međutim, otkucaji bila su ništa drugo nego kretanje krvi. Glava cijelo vrijeme radi što mi radimo kada provjeravamo puls bolesne osobe. Ona stalno osjeća cjelokupnu cirkulaciju krvi i to čini preko srca. I zaista, glava osjeća sve što se odvija u tijelu, čineći to preko srca.

Zamislite da je netko jedne noći popio dosta alkohola, bio mortus pijan, kako kažemo. To će uzrujati njegovu cirkulaciju krvi. Sljedećeg dana glava će znati, od srca: cjelokupna cirkulacija krvi je uznemirena. Razvija se mamurluk, dobro poznata mutna glava. Ali zašto se glava tako osjeća? Vidite, ako idem u šetnju za predivnog dana, koristim oči, impresioniran sam ljepotom. Ako je vrijeme užasno, stječem loš dojam. Da, gospodo, ako se sve kreće kako bi trebalo u krvi, glava dobiva dobar utisak i sve je u pravilnom redu u glavi. Ali ako je u krvi oluja – kakva je situacija ako se netko prethodne noći napio – glava dobiva olujne utiske preko srca, sve je zbrda zdola.

Stoga razumjeti što je srce možemo jedino ako znamo da je u stvari unutarnji osjetilni organ preko kojeg glava percipira sve što se odvija u tijelu.

Kada pogledamo oko nas u svijet nalazimo da je čovjek povezan s cijelim svijetom kroz svoj nevidljivi dio, dio kojeg sam nazvao astralno tijelo. Sunce i Mjesec su najvažnije zvijezde s kojima smo povezani. Sada, situacija je takva da je glava uglavnom povezana sa Suncem a ostatak ljudskog bića je zapravo povezan s Mjesecom. I možemo reći naravno da je strašno praznovjerje kada ljudi misle da mogu nešto napraviti s današnjim mjesečevim mijenama. Ali u ljudskom biću postoji ritam koji je također reflektiran i u krvi. To je slično s ritmom Mjeseca. Čovjek doista dobiva svoju orijentaciju iz cijelog svijeta. I tako je također slučaj da unutarnje kretanje krvi ne zavisi samo o hrani koju jedemo. Kada je netko dobra zdravlja – na neki način on je nezavisno stvorenje – čini sebe na neki način nezavisnim od utjecaja vanjske prirode, a na neki način također čini sebe nezavisnim o cijelom svijetu. Ali u trenutku kada osoba postaje malo bolesna, postaje zavisna o cijelom svijetu.

Pretpostavimo da je netko bolestan i to primijetite kada mu provjerite puls. Netko tko može čitati puls naći će enormnu razliku pulsa ujutro i navečer. Mnogo se može naučiti iz razlike između jutarnjeg i večernjeg pulsa. Kod nekih bolesnih ljudi također postoji velika razlika između pulsa kod punog Mjeseca i pulsa kod mladog Mjeseca. Pojedinač je zavisna. Može sebe napraviti nezavisnim kada je zdrav, ali neka zavisnost ostaje, i to se posebno pokazuje u slučaju bolesti. Tako moramo reći da s obzirom na utjecaje na srce mi zasigurno imamo odnos s kretanjima nebeskih tijela, posebno Mjeseca. Mi imamo odnos s kretanjima Mjeseca. To je nešto gdje mnoga, mnoga promatranja još treba napraviti.

Kao što sam rekao ranije, srce je malo na lijevo kod normalnog ljudskog bića. Ali baš kao što postoje ljevoruki ljudi premda je većina ljudi desnoruka, tako i, pomalo čudno, postoje i ljudi sa srcem na desno. Postoje ljudi čije je srce na desnoj strani a ne na lijevoj. To se u pravilu ne primjećuje, jer razlika je unutarnja, naravno. Brzo primijetite ako je netko ljevoruk, ali nećete tako lako primijetiti ako je srce malo na desno umjesto na lijevo. Međutim, bilo bi zanimljivo promatrati ljude koji imaju srce na desnoj strani i vidjeti jesu li malo različiti u životu od ljudi čije srce je na lijevo. Ljudi čije je srce na desno, odnosno, smješteno malo više na desno, ljudi su koji uvijek moraju napraviti izvjesne stvari koje rade u određeno vrijeme godine ili dana. Ljudi sa srcem na desno su mnogo zavisniji od okruženja nego ljudi sa srcem na lijevo. I ako je srce samo malo desno – konačno, nije na istom mjestu kod svake osobe već je malo različito kod svakog pojedinca – ako je još na lijevo ali samo malo na desno, imati će težnju da svoju orijentaciju primi više od vanjskog okruženja. Željati će napraviti nešto posebno u proljeće, recimo, i nešto posebno u jesen. Neće uvijek to moći napraviti, naravno, i to će imati lošeg učinka na njega. Ljudi nemaju blage veze o stvarima koje na njih mogu loše utjecati.

Ako djeca imaju srce malo na desno, za njih u školi treba raditi stvari nešto malo drugačije – to se uopće ne mora primijetiti – nego za djecu koja imaju srce na pravom mjestu. Netko čije je srce više na desno vođen je da napravi mnogo više zahtjeva na svoje astralno tijelo.

Vidite gospodo, to je tako. Ako netko dugo vremena upravlja strojem shvatiti ćete da je u pravilu njegov rad postao mehanički. Postaje sve više neugodan jer se postaje dio mašinerije, a ako upravljate strojem dugo vremena vaše djelovanje i tako dalje, postaje mehaničko. Sada zamislite da ste potpuno normalna osoba sa srcem propisno na lijevo. Vaš otac također ima svoje srce na lijevo, i vaš djed, i vaš pradjed. Ta je bio postupan razvoj, i kada ste rođeni kao sin, napraviti ćete iste pokrete iznutra koje su napravili vaš otac, djed i pradjed. To se događa lako kao kad netko upravlja strojem dugo vremena.

Netko kome je srce na desno nije naslijedio taj položaj srca od oca. Otac u pravilu neće biti osoba sa srcem na desno. To nije nasljedna osobina. U tom slučaju sve treba napraviti iznova, takoreći, iz astralnog tijela. Tada nemate svu nasljednost u sebi. I rezultat je takav da osoba, kojoj je srce na desnoj strani, treba mnogo više unutarnje snage da ima cirkulaciju krvi u prikladnom redu. I zbog toga takva osoba sa srcem na desno mnogo više prima orijentaciju izvana.

Sljedeće se zapravo može dogoditi. Pretpostavimo da uopće nemate srce na desno, već sasvim uobičajeno na lijevo. Ali ako postanete plesač baleta – to je nešto što se također događa i muškarcima, ali čak i više ženama – plesanje će također utjecati na srce. Sada je balet veoma materijalistički. Ali u ranija vremena, kada se od ljudi tražilo da plešu, u drevnoj Grčkoj, na primjer, oni bi slijedili pokrete koji su imitirali one od zvijezda, i to bi zapravo pomaknulo srce malo na desno, tijekom njihova života. Ples, iako je danas postao materijalistički, ima snažan učinak na srce, jer ga pomiče malo na desno. I ako bi ljudi obratili više pažnje na ovakve stvari zasigurno bi vidjeli, ako seciraju tijelo nakon smrti, da su određeni krvni sudovi srca

povećani. Jer je pojedinac o kojem se radi bio plesač, srce – i to se može vidjeti čak i nakon smrti – se pomaknulo malo na desno.

Ovo je odgovor na pitanje koje je g. Burle pitao. Odgovoreno je jer vidimo da netko tko je više predan svom astralnom tijelu, ne želi slijediti normalnu cirkulaciju krvi već je želi više kontrolirati. Stoga se predaje pokretima koji su više poput onih koji se javljaju izvan Zemlje, kao što su oni od Mjeseca. Ovo možete razumjeti? [Odgovor: Da.]

Tako stvari koje ste pitali danas, da ljudi imaju izvjesnu žudnju da to naprave, imaju veze s činjenicom da ljudska bića kontroliraju cjelokupne pokrete srca iz njihova nevidljivog dijela, i da tada, reći ću, kliznu malo u smjeru nevidljivog, i tada zaista uzmu orijentaciju iz vanjskog svijeta a ne samo unutarne kretanje krvi koje uzima orijentaciju iz disanja i krvi. Sve ove stvari se mogu objasniti ako se zaista razumije ljudsko biće.

Sada bih želio govoriti o nečem što još ima malo veze s onim što smo raspravljali zadnji puta. Zadnji puta kada smo se okupili vidjeli smo da u oku postoje male leće [crtanje na ploči]. Kada netko ima normalan vid male leće su transparentne. Kada netko razvije mrenu leće postaju neprozirne. U njima su nataložene soli. Tako možemo reći da kod zdrave osobe, ovdje imamo leće – ako je ovo prednji dio oka. One su prozirne. Kod nekog s mrenom, leća je neprozirna, sa solima nataloženim u njoj. Ako je leća transparentna, ljudsko astralno tijelo može vidjeti svijet s tom prozirnom lećom. Sve će vidjeti u svijetu.

Ako stvari o kojima sam pisao u mojoj maloj knjizi *Kako se stječu spoznaje viših svjetova*, povuku nekoga u naviku vrlo, vrlo intenzivnog mišljenja, doći će trenutak kada će moći napraviti nešto sasvim posebno. Ali ljudi nisu tako lako spremni ući u naviku vrlo intenzivnog mišljenja danas. Ne rade takvu stvar kao što je potpuno povlačenje u svoje mišljenje, jer kažu da bi im sve trebalo biti dano od izvana; tajne svijeta moraju biti istražene od izvana. Naravno, to uopće nije lako, jer treba se biti veoma pažljiv s tim mišljenjem. Ako je netko veoma osjetljiv u mišljenju, mora naravno biti strašno pažljiv. Ali u životu će doći trenutak kada će moći napraviti nešto sasvim posebno.

Vidite, svatko će to razumjeti ako koristim moju ruku da podignem sjedalicu, jer to je nešto što se stalno radi. Ali također mogu moju ruku držati mirno i ne koristiti je da radi stvari koje obično radi. Rad napravljen od leća u nečijem oku nije na taj način u našoj moći. Kada utisak dođe izvana, dakle, jednostavno pogledate u tom smjeru kroz vaše leće. Kada utisci ne dolaze, leća odmara.

Ali samo promislite, gospodo, da se netko zaista trudio da bi to mišljenje napravio snažnim. On tada živi potpuno unutar tog unutarnjeg mišljenja. On ne gleda vanjski svijet, držeći svoje leće mirnima kao što svoju ruku držimo mirnom kada je ne koristimo da nešto napravi. Ono što se tada događa je da su cijela zvjezdana nebesa reflektirana na mjestu gdje je inače prozirna leća koja omogućava gledanje. To je zaista divna stvar, rekao bih, da ako netko koristi metodu koju sam dao u *Kako se stječu spoznaje viših svjetova* saznaje kako koristiti pojedine organe ne za Zemlju

već zaista za drugi svijet. Sada, ako su se soli nataložile, naravno, u lećama se razvije mrena i postaju neprozirne želite li ih ili ne. Kada netko razmišlja veoma duboko, ostati će prozirne, naravno, ali osoba ne gleda kroz leće, ne gleda vanjski svijet. I tada od leća počinje biti osvjetljen cijeli svijet. Ali to je duhovni element koji se gleda, cijela zvjezdana nebesa u njihovom unutarnjem značenju. To malo područje u ljudskom biću gdje su smještene leće može nas naučiti o svim stvarima koje se primaju srcu i reći o zvijezdama i tako dalje. Vidite, kako su veličanstvene stvari s ljudskim bićem, da su ogromni uvidi stečeni na najmanjem mjestu.

Netko tko ima mrenu – ne želimo to nikom, naravno – zapravo mu je lakše sa svime ovime, ne mora raditi toliki napor s mišljenjem. Treba se samo malo koncentrirati i može doći do točke gdje gleda iznutra, izgubivši sposobnost gledanja na vanjski način. Ali to je nešto što uvijek moramo naglasiti kada govorimo o takvim višim uvidima. Međutim, govoreći o takvim višim uvidima, očito je da netko može napraviti previše napora i tada se može razviti nešto kao poremećaj leća umjesto višeg uvida. S ovom snažnom unutarnjom koncentracijom leće mogu postati malo manje prozirne, čak i ako se ne dobije mrena. Zbog toga je sve u mojoj knjizi *Kako se stječu spoznaje viših svjetova* napisano na takav način da osoba može postići stvari koje su opisane ali neće oboljeti radeći to. Ni jedna vježba ne bi trebala biti opisana na način da se ljudi mogu također i razboljeti. Ali leće su mjesto u ljudskom biću gdje se cijeli duhovni svijet može zaista otkriti unutarnjem oku. I stoga možemo reći da možemo vidjeti na vanjski način ako je u oku sve prozirno. Na unutarnji način možemo vidjeti ako je nešto namjerno učinjeno neprozirnim.

Da, gospodo, to je nešto što će vam pokazati kako dolazi do uvida u svjetove duha. Uvidi u svijet duha ako netko prije svega pronađe pojedine točke u glavi, točke koje onda nisu korištene za uobičajene aktivnosti držeći ih mirnim. Leće će nam u prvom redu dati uvid u vanjski svijet. Ali cijelo tijelo može se dobiti u točki gdje sve stvari unutra nisu potrebne za sada. Ako netko ne koristi srce, na primjer – cirkulacija se može nastaviti, ali ne koristite srce kao osjetilni organ – zapravo počinjete percipirati cijelu vašu cirkulaciju krvi. Ali u tom slučaju ne percipirate samo cirkulaciju krvi. Ako svoje srce napravite takvim da gledate vašu cirkulaciju krvi preko vašeg tijela, takoreći, i nemate unutarnju senzaciju srca, niti otkucaja vašeg bila, već gledate kroz njih, kao što biste gledali u svijet kroz vaše leće s vašom glavom, odnosno, ako naučite gledati kroz sebe – tada, gospodo, nećete vidjeti samo cirkulaciju krvi već ćete vidjeti cijelo kretanje Mjeseca, sve što Mjesec čini, i vidjet ćete kako je Mjesec povezan sa Suncem. I tada ćete vidjeti vezu koju srce ima sa Suncem i Mjesecom.

Vidite, u ranija vremena ljudima je bilo lakše sa svim ovim. Njih nisu učili u školi da steknu svo svoje znanje samo iz vanjskog svijeta. Jednostavno nisu željeli vidjeti samo stvari ispred njih. Ako biste odveli Grka koji je živio prije 2700 ili 2800 godina u kino ne bi gledao film dugo vremena, jer bi bio onesviješten. U trenutku kada bi drevni Grk počeo gledati film, u njemu bi se nešto dogodilo – ne samo u udu već u cijelom ljudskom biću – što se događa vama ako ud ide na spavanje jer na sebi ima neki pritisak. Ne bi imao stvaran san, ali ovaj odlazak na spavanje cijele osobe bi se desio ako biste uredili da stari Grk sjedne i gleda film. On bi se naravno onesvijestio.

Drevni Grk to uopće ne bi mogao gledati jer bi njegova glava pretrpjela takav poremećaj kroz srce u njegovom cjelokupnom sustavu krvi da bi njegovo cijelo tijelo, ne samo pojedini udovi, zaspali i glava ne bi imali ništa pod kontrolom. Onesvijestio bi se. Ljudi su danas veoma različiti od onog kakvi su bili u prošlosti. Danas je cirkulacija krvi ljudi već toliko poremećena zbog naše moderne civilizacije da se ljudi ne onesvijeste na slike.

Kada je netko zaista malo iznutra radio sa znanošću duha i otiđe u kino, mora se napraviti priličan napor, ili se može onesvijestiti čak i danas. Ali naravno mi smo svi ljudska bića, i jedan uzima osobine od drugog. Stanje je takvo da ljudi više nemaju sustav cirkulacije krvi kakav su imali u ranije vrijeme, kao ljudi davnine. Tim ljudima davnine je dakle lakše gledati kroz sustav cirkulacije krvi i govoriti o Suncu i Mjesecu nego nama. Mi smo odsječeni od toga i tome se moramo vratiti prvo radeći vježbe. Moramo stvarno prvo učiniti naše organe takvim da mogu vidjeti.

Vidite, drevni Grk bi još mogao razumjeti stvari koje su mu ljudi ranije kazali o tome što se zaista zbiva na Zemlji. Ne smijete misliti da je sve što je došlo iz davnine praznovjerje, jedino što su ljudi kasnije to često mijenjali da se pretvorilo u praznovjerje. Zaista je čudno vidjeti stvari koje su u početku sasvim razumne, kako jednostavno postaju praznovjerje. Ako se više ne zna kako stvari treba predstaviti, one će naravno postati praznovjerje. Drevni Židov ne bi jeo svinju, na primjer. Da, znali su to, budući su te konkretne rase i živjeli su u području gdje su živjeli, svinja bi ih učinila slabim. Poslije je to postalo praznovjerje. Stvari koje su kasnije praznovjerje uvijek dolazi od stvari koje su u početku sasvim razumne. Tako ne smijemo misliti da je svo znanje ranijih vremena uvijek besmisleno, ali ne možete se uvijek pouzdati u stare stvari jer su kasnije često falsificirane. Moramo dakle istražiti sve iznova.

Stoga je besmisleno da ljudi kažu da je antropozofija skup stvari koje su ranije bile poznate. Ništa nije uzeto onako kako je; sve je iznova istraženo. I kada vam netko kaže gospodo: 'U antropozofiji samo slažu svakakve stvari iz drevnog učenja gnostika', upitajte ga gdje se može naći ova stvar oko leća o kojoj sam vam rekao danas i zadnji puta, ako se to negdje može naći u knjizi. Ne može, naravno, jer je stvar bila potpuno zaboravljena. Stoga svakome tko kaže da su stvari sakupljene možete reći: 'Ti lažeš, jer jednostavno ne znaš što je tamo rečeno', značenje svih stvari oko srca i tako dalje, gdje je uzeto novo gledanje.

Istina je da ovdje sve dolazi od izvornog istraživanja, i odnosi se na cijelo ljudsko biće. Takve jednostavne stvari kao što su plesanje, okretanje, na koje sam uputio zadnji puta i danas, u odgovoru na pitanje g. Burle-a, mogu vam mnogo pokazati. I to se može razumjeti.

Ali, gospodo, nešto drugo će se tada pokazati, nešto čega se čovječanstvo najviše boji. Jer vidite, kada se antropozofija probije – danas ne možete ništa napraviti; ako želite napraviti nešto praktično, vrag će odmah doći; čak i ako samo govorite stvari, odmah će se pojaviti opozicija, kao što dobro znate – ali kad antropozofija dosegne točku da prodre u škole, i posvuda pokrene stvari, doći će nešto drugo. Ljudi će tada

znati koji pokreti su dobri za zdravlje osobe i cijeli razvoj metaboličke aktivnosti, a koji su pogrešni. Tada će doći vrijeme kada će rad biti prilagođen ljudskom biću. Današnji rad određuju strojevi. Danas se morate pomicati onako kako ljudi koji su izumili strojeve misle da treba. Kasnije će ljudi uvidjeti da ono što je bitno nije ono što dolazi od strojeva već je bitno samo ljudsko biće. Zbog toga svi strojevi moraju biti napravljeni za ljudska bića. To je nešto što će biti moguće jednom kada antropozofija bude potpuno prihvaćena. Tada će se moći reći: sve mehaničko mora dobiti orijentaciju od ljudskog bića.

Međutim, za to je potrebno nešto drugo. Prvo moramo razumjeti da srce nije mehaničko već dobiva orijentaciju od ljudskog bića. Tada će ljudi također naći temeljne principe za vanjske strojeve, čineći ih takvima da orijentaciju dobiju od ljudskog bića. Ali u znanosti koja toliko toga uzima olako da je srce opisano kao da ljudsko biće ima tamo samo pumpu za svoju cirkulaciju krvi, u takvoj znanosti neće osjećati grižnju savjesti da naprave strojeve gdje ljudsko biće mora uzeti orijentaciju od stroja. Svi problemi u našoj socijalnoj situaciji su zbog pogrešnog gledanja kojeg ima znanost. I tako zaista treba razumjeti da pravilan način mišljenja mora prije od svega doći ljudima, tek će tada biti moguće započeti sa odgovarajućim socijalnim životom. Jer dok god ljudi misle da je srce pumpa, također se neće moći povezati sa vanjskim životom na pravi način. Tek kada ljudi znaju da je nevidljivo ljudsko biće veće od njihovog srca, da je to ono koje pokreće srce, tada će također dizajnirati strojeve da budu u skladu s ljudskom prirodom. Najprije treba to vidjeti.

Danas ljudi rade stvari previše ugodnim za sebe. Zaista rade stvari previše ugodne za sebe. Koja je danas stvar najviše međunarodna. Nogometna utakmica! Objasnio sam to neki dan. Ali ono što je duhovno uvijek je ograničeno na male grupe, i tako dalje. Sve je razdvojeno. Znate, u Norveškoj čujete kako pjevaju: 'For he's a jolly good fellow', ili ćete ih čuti da pjevaju Njemačku pjesmu ako igrači dolaze iz Njemačke. Ali inače ljudi idu svojim putem.

Ono čega se trebamo uhvatiti je duh, ali na takav način da se uhvatimo detalja. Ne treba govoriti o duhu općenito, već ga zahvatiti u svakom detalju.

O ovome ćemo više reći u subotu.

Rasprava 9 lipnja 1923.

IV

Dakle gospodo, što imate na umu?

Pitanje: Razne kemijske supstance imaju svojstvo da proizvode specifične boje u plamenu, na primjer. S druge strane mnoge zvijezde također imaju malo boje. Mars, na primjer. Kada željezo oksidira, rđa, također dobijete crvenkastu boju. Mogu li se ove stvari povezati?

Rudolf Steiner: To je naravno vrlo teško pitanje. Najprije se treba sjetiti stvari koje smo već raspravljali o bojama. Govorili smo o brojnim stvarima povezanim s bojama. Trebate uzeti u obzir da boja čvrstog tijela ima veze s cjelokupnim načinom na koji ono postoji u svijetu. Zamislite, dakle, da imamo ovu ili oni supstancu. Supstanca ima određenu boju. Sada, vjerujem da mislite da ova boja može izgledati potpuno različito u datoj situaciji, na primjer ako je stavimo u plamen, tako da će plamen tada imati određenu boju? Trebamo se sjetiti da plamen već ima svoju vlastitu boju kada se razvije. Ako u plamen stavimo neki materijal, dvije boje su u interakciji, boja supstance i boja plamena. Ali sasvim je osobito kako se boje ponašaju u svijetu. Dopustite da vam kažem par stvari o tome.

Znate običnu dugu. Ima pojas crvene, zatim se boja mijenja u narančastu i žutu, zatim je zelena, plava, nekako tamnija plava, indigo plava, i konačno ljubičasti pojas. Tako imamo više ili manje sedam boja u dugi [slika 8]. Ljudi su uvijek promatrali ovih sedam boja koje se dobiju u dugi, najljepše boje ikada viđene u prirodi.

Slika 8

I trebate također znati da su te boje takve po prirodi da slobodno lebde. Kao što znate, razvijaju se kada Sunce negdje sjaji a između vas i Sunca je kišno vrijeme. Duga će se tada pojaviti na nebu na drugoj strani. Tako ako negdje vidite dugu morate reći: 'Gdje je kišno vrijeme? Da, Sunce mora biti na drugoj strani od kiše, strani okrenutoj od nje'. Tako stvari trebaju biti. Tako se sedam boja duge razvije.

Ali tih sedam boja javljaju se i drugdje. Zamislite da gorimo tijelo od metala, grijući ga sve više tako da ovo metalno tijelo postaje veoma vruće. Kao što znate, prvo će postati crveno vruće, a konačno bijelo vruće, kako se kaže. Zamislite dakle da smo stvorili vrstu plamena tako da imamo, ono što je zaista, rekao bih, metalni plamen. Ali to nije stvarni plamen, to je užareni metal, metal koji je cijeli užaren. Ako pogledate metal koji je cijeli užaren kroz prizmu, kako je nazvana, vi ne vidite bijelu užarenu masu već vidite istih sedam boja kao i kod duge.

Dopustite da nacrtam dijagram[slika 9]. Zamislite da je ovo užareni metal, i onda ovdje imam takvu prizmu. Znae što je prizma. Ovdje je prikazana sa strane, takav trokutasti komad stakla. Ovdje je moje oko. Sada gledam kroz ovo. I zatim ne vidim bijelo tijelo, već sedam boja duge po rasporedu crvena, narančasta, žuta, zelena,

Slika 9

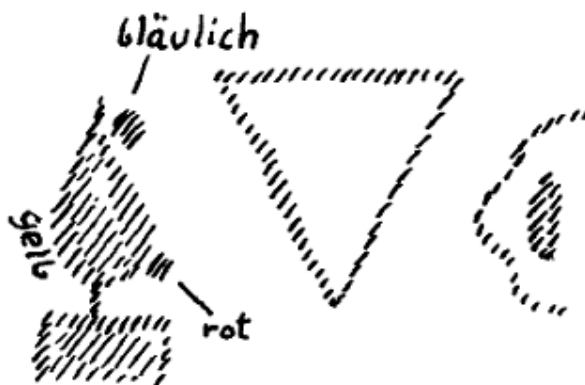
plava, indigo, ljubičasta. Gledajući kroz prizmu vidim nešto što je zaista bijelo, bijelo užareno, u sedam boja. Iz ovoga vidite da je moguće vidjeti nešto što bijelo užareno svjetluca u bojama duge.

Sada također možemo napraviti nešto drugo što je izvanredno zanimljivo. Vidite, možemo proizvesti ovakvu bijelu užarenu masu samo ako grijemo metal, ili neko čvrsto tijelo. Ali ako imam plin i zapalim plin, ne dobijem sedam boja gledajući kroz prizmu, ne takav pojas od sedam boja, već nešto sasvim različito.

Sada možete reći: 'Kako dobijemo takav užareni plin?' Dakle, sasvim je lako dobiti užareni plin. Zamislite, na primjer, da imam nešto obično stolne soli. U njoj su dvije supstance – metalna supstanca nazvana natrij, i također i klor. Klor je plin i ako pustite da se svuda širi, ako je svuda prisutan, odmah će pohrliti u vaš nos i rezak je. To je isti plin koji ljudi koriste za izbjeljivanje posteljine, na primjer. Posteljina je izbijeljena ako pustite da klor prođe preko nje.

Tako ako imate natrij i klor zajedno, kao čvrsto tijelo, to je obična sol koju koristimo da začinjimo hranu. Ako izvadite klor i stavite natrij, koji će onda biti bjelkast, u plamen, plamen će postati sasvim žut. Zašto se to događa? Pa, gospodo, to se događa jer natrij prijeđe u plin ako je plamen dovoljno topao, i natrijev plin će gorjeti žuto, dajući vam žuti plamen. Tako sada nemamo samo užareni metal već također i plinoviti plamen. Ako to pogledam kroz moju prizmu, neće pokazati sedam boja već u cjelini ostaje žut. Samo sa strane – i morate se dobro zagledati – vidite

nešto malo plave i malo crvene [slika 10]. Ali obično se to ne primjećuje već se samo vidi žuta.

Slika 10

Ali sve ovo još nije zaista zanimljiva stvar. Najzanimljivije je ovo. Ako postavim cijelu stvar [slika 9], i zatim stavim žuti plamen ovdje i opet pogledam kroz prizmu – što mislite? Reći ćete: 'Gledajući kroz to dobijem crvenu, narančastu, žutu, zelenu i tako dalje. I žutu, također.' 'Ovdje će biti posebno jaka žuta', reći ćete, 'posebno svijetla i blistava žuta'. Ali vidite, to nije točno. Ono što se događa je da se nikakva žuta uopće ne pojavljuje, žuta je potpuno eliminirana, ugašena, i ovdje dobijete malo crne.

Baš kao što možete imati plamen žutog plina tako možete imati i plavi. Može se vidjeti za druge supstance, litij, naprimjer, da ima crveni plamen. Kalij i slične supstance daju plavi plamen. Ako ovdje stavite plavi plamen, na primjer, plava neće postati snažnija, već ćete opet imati crno mjesto. Dakle osobita stvar je da, ako napravite nešto sjajnim, ako je čvrsto tijelo potpuno usijano i nije plin, dobijete ovaj pojas od sedam boja. Ali ako samo imate gorući plin, dobijete više ili manje jednu boju, i ta jedna boja zatim gasi vlastitu boju u pojasu od sedam boja.

Ove stvari koje vam govorim su nešto što ljudi ne znaju dugo; tek su otkrivene 1859. Nije prije 1859 otkriveno da ako imate pojas od sedam boja koji dolazi do užarenog čvrstog tijela, da će tada pojedine bolje koje dolaze od užarenih plinova, ugasiti odgovarajuće boje. Možete vidjeti visoko složen način na koji jedna boja utječe na drugu. I zbog toga ako se gleda na Sunce na uobičajeni način, izgleda takoreći kao vruće užareno tijelo. Zaista je tako. Ako pogledate površno kroz prizmu, također ćete vidjeti niz boja – crvenu, narančastu, žutu, zelenu, plavu, indigo, ljubičastu – u Suncu. Ali ako pogledate pažljivije, tada nećete imati onih sedam boja u sunčevu disku. Sedam boja će samo biti jedna do druge, s mnogo crnih linija između, mnogo crnih linija. Ako veoma pažljivo pogledate Sunce nećete imati pojas od sedam boja; imati ćete sedam boja ali uvijek isprekidane od mnogo crnih linija.

Što bi sebi trebalo reći u tom slučaju? Ako to nije uobičajeni, neprekinuti pojas od sedam boja koji sjaji od Sunca, već pojas boja s mnogo crnih linija između, tada se sebi treba reći: 'Ima mnogo užarenih plinova između nas i Sunca i oni uvijek gase

određene boje između nas i Sunca'. Ako ne gledam užareni metal, na primjer, već na Sunce, i vidim one crne linije, sebi moram reći: 'Tamo, uvijek na odgovarajućem mjestu, žuta je ugašena od natrija, na primjer. Gledajući u Sunce i vidjevši crnu liniju u žutoj, moram reći da ima natrija između mene i Sunca'. I dobijem takve crne linije za svaki metal u sunčevu svjetlu. Dakle svakakvi metali postoje kao plinovi u kozmičkom prostoru između mene i Sunca.

Što nam to govori? Gospodo, to nam govori da je kozmički prostor, ili barem, u prvom redu, područje oko Zemlje, ispunjeno s mnogo metala koji ne samo da sjaje već gore. Ako se promisli o ovome mora se u cijelosti razumjeti da u osnovi nikada ne možemo reći da mi stojimo ovdje na Zemlji a da je tamo gore Sunce koje sjaji, jer sve što vidimo zapravo zavisi o onome što je između nas i Sunca. I fizičari bi bili najviše iznenađeni ako bi ikada zapravo uredili da dođu na Sunce, jer ne bi bilo kako očekuju. Ono što vidimo zapravo dolazi od stvari koje su između čovjeka i Sunca. Dakle možete vidjeti iz samo jednog primjera koliko je zaista složena veza između supstanci i boja.

Dakle ako negdje imate plamen, i plamen, recimo plamen svijeće, ima određenu boju, prvo morate upitati: 'Što svijeća sadrži'? Čvrsta tijela iz svijeće postoje u plinovima u plamenu; obično su pretvorene u plinove od topline plamena. Ako zatim pogledate kroz prizmu, kao što sam ja ovdje [pokazuje na crtež]; kada je supstanca plin, ona oboja cijeli plamen. Natrij će plamen obojati u žuto, na primjer. Ako negdje imate plamen, u ovoj prostoriji, na primjer, i pogledate kroz prizmu – natrij je gotovo uvijek crn. U stvari ga ne morate prvo staviti unutra. Ako je apparatus točno postavljen, tako da pravilno vidite stvari, uvijek ćete naći ove crne linije koje bi zaista trebale biti žute i u osnovi se razvijaju jer su mali tragovi natrija prisutni svuda. To vam dokazuje da je natrij sve skupa nužan u prirodnom svijetu. Ne možemo živjeti ako on nije tamo. Također moramo imati sasvim specifičnu količinu natrija u nama i moramo procesuirati natrij u nama. Njegovo prisustvo je otkriveno jer uvijek gasi žute linije i čini ih crnim linijama.

Sada se morate sjetiti što sam vam rekao ranije. Kako se plava i ljubičasta boja pojavljuje? I crvena i žuta? Dakle, plava je, kao što sam vam rekao, boja ogromnog kozmičkog prostora, jer nema ničeg tamo vani gdje vidimo plavi nebeski svod. To je golemi, crni kozmički prostor. Mi dakle vidimo golemi, crni kozmički prostor. Ali mi ga ne vidimo, premda je tu upravo pred našim očima. Vodene pare se stalno podižu između nas i to golemog, crnog kozmičkog prostora. Čak i ako je zrak čist, uvijek imate vodene pare u zraku. Dakle ako je ovo Zemlja [crtanje na ploči], ovo su vodene pare, i sve okolo je crni kozmički prostor, Sunce će sijati kroz ove vodene pare. Ako stojite ovdje dolje i pogledate gore, ne vidite crno već plavo. Gledate kroz nešto što je osvijetljeno i stoga tamni prostor vidite kao plavi. To znači da ako vidim nešto što je tamno kroz nešto što je osvijetljeno, vidim to u plavo.

Crveno nebo u zoru i u sumrak je, kao što znate, žućkasta ili žućkasto crvenkasta boja. Ako je ovo ovdje [crtanje na ploči] Zemlja, a ovdje su svuda okolo pare, i sada Sunce dođe ovdje, vidim ovo osvijetljeno. Vidim nešto što je obasjano, ali to vidim kroz tamne pare. To za mene pravi žutu. Kada vidim nešto svjetlo kroz nešto tamno

to će biti žuto. Kada vidim nešto tamno kroz nešto što je osvijetljeno, biti će plavo. Plavo je tama viđena kroz nešto što je osvijetljeno, žuto je svjetlina viđena kroz nešto tamno. Siguran sam da to možete razumjeti.

Ako imam žuto proizvedeno od žutog natrijeva plamena, ta žuta boja natrijeva plemena znači da je natrij supstanca koja postaje veoma svijetla kada evaporira ali u isto vrijeme također stvara nešto tamno oko sebe. Natrij dakle zaista gori ovako. Ako ovdje gori natrij, bijelo svjetlo niče gore u sredini [slika 11, lijevo] i stoga cjelinu vidim kao žuto. Natrij zrači svjetlo, ali stvara tamu svuda oko sebe jer tako snažno zrači svjetlo.

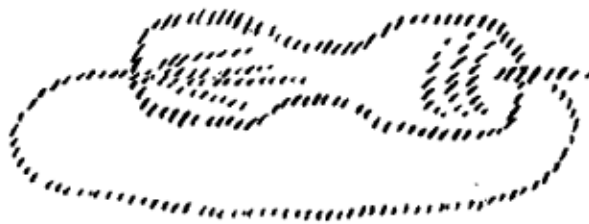
Slika 11

Ne treba vas iznenaditi da natrij stvara tamu oko sebe zračeći svjetlo tako snažno. Ako ste brz trkač i trčite zaista brzo, netko tko želi držati korak s vama će neizbježno zaostati. Svjetlost koja prska oko je brz trkač; stoga se pokazuje kako svijetli u tami – meni se pojavljuje žuto.

S običnim plamenom svijeće situacija je da se čestice odvajaju ovako [slika 11, desno]. To čini svijetlim sve oko ovoga i tamnim u sredini. Tako ako imate običan plamen svijeće vidite tamu kroz svjetlo. Ovdje se svijetle male točkica raspršuju; ovdje u sredini ostaje tama i stoga se pojavljuje plava. Dakle, ako imate žuti plamen, kao u slučaju natrija, znači da se raspršuje s ogromnom snagom. Ako imate plavi plamen, to znači da se ne raspršuje mnogo već se odvaja i raspršuje.

To je razlika koju uvijek imate u svijetu s učincima kakve imaju supstance. Zamislite da ovdje imam staklenu cijev; osiguram je tako da je zatvorena na oba kraja. Također ispumpam zrak tako da imam staklenu cijev koja unutra ima vakuum. Zatim napravim sljedeće. Pustim električnu struju ovdje unutra, pustim da ide do ovdje, a drugu struju na drugoj strani. To mi daje zatvoreni krug. Tako da su dva pola elektriciteta ovdje suprotna jedan drugom. Između njih je vakuum. I sada se događa nešto veoma čudno. Na jednoj strani elektricitet je raspršen, a na drugoj strani, gdje izgleda plavkasto, dobijete ovakve valove [slika 12]. I to tada ide zajedno. Svjetlo se cijelo vrijeme raspršuje u tamu, mogli bi reći, svijetli elektricitet u tamu. Tako tamo imate dva plamena koja sam vam pokazao odvojeno. Imate ovog na jednom polu elektriciteta i ovog na drugom polu. Ovdje na jednoj strani imate istu stvar kao i u plamenu natrija, a ovdje na drugoj strani istu stvar kao i kod običnog plamena svijeće. Ako se ovo pravilno napravi, ovdje se dobiju različite vrste zraka,

uključujući X-zrake, koje se, kao što znate, mogu koristiti da bi vidjeli čvrste tvari kao što su kosti i tako dalje, ili strana tijela u tijelu.

Slika 12

Dakle stvar je u tome da u svijetu postoje supstance koje zrače. Druge ne zrače već, mogli bi reći, odaju nerazgovijetno svjetlo i prekrivaju se takvim valovima na površini. Supstance koje se prekrivaju takvim valovima su plavkaste; supstance koje zrače su žućkaste. Ako zatim tamno tijelo dođe ispred žute, žuto će postati crvenkasto. Dakle ako žućkasto svjetlo učinite opet tamnijim može postati crvenkasto.

Dakle, vidite gospodo, čvrsta tijela u svijetu su takva da su neka zračeća i stoga imaju svjetle boje koje vidimo na jednoj strani duge; druga ne zrače već šalju vani one valove. To nam daje plavkaste boje s druge strane duge.

Ako to znate sebi ćete reći: 'Postoje mnoge zvijezde kao što je Mars, na primjer, koje su žućkaste ili crvenkaste, ili kao Saturn koji ima plavkasto svjetlo'. Tada ćete moći iz ovoga vidjeti kakva je zvijezda, kako se ponaša. Mars je jednostavno zvijezda koja mnogo zrači i stoga mora izgledati žućkasto ili crvenkasto. To je zvijezda koja mnogo zrači. Saturn je tijelo koje stoji mirnije i prekriva sebe valovima. Možete gotovo vidjeti valove oko njega. Izgleda plavo jer se okružuje valovima.

Tako nam stvari koje promatramo na čvrstim tijelima na Zemlji govore, ako nismo tupasti u našim umovima i pravilno promatramo, kakva su tijela tamo vani u univerzumu. Samo treba znati, naravno, da je cijeli kozmički prostor ispunjen svakakvim supstancama, kao što sam vam rekao, i one su zaista uvijek u stanju gdje mogu izgorjeti.

Uzmite samo jedno čvrsto tijelo, željezo na primjer. Ono rđa. Mislim da ste na to mislili s vašim pitanjem, zar ne? Željezo rđa i stoga postaje više crvenkasto nego je to obično. Dakle imamo čvrsto tijelo koje je relativno tamno, koje rđa i zatim postaje crvenkasto. Proučavajući boje moći ćemo sebi reći što stvarno znači da željezo postaje crvenkasto kada rđa, što znači kada je stalno izloženo zraku. Pogledajmo jasno što to znači. Nemam kredu u svim bojama pri ruci, ali vidjeti ćete što mislim. Pretpostavimo, dakle, da imamo plavo željezo. Sada je izloženo zraku. I pošto je izloženo zraku postaje crvenkasto dok rđa.

Sada sebi možete reći da se crvenkasta boja razvija jer je nešto svjetlo viđeno kroz tamu. Ako željezo pogledam u običnom stanju ono je tamno u početku, što znači da proizvodi valove. Ali ako ga izložim zraku dugo vremena, ako je željezo

dugo vremena u kontaktu sa zrakom, zrak ulazi u željezo; i željezo se postupno mijenja na zraku jer se počinje braniti od zraka. Brani se od zraka i počinje postajati zračeće. I nešto što zrači kao naš plamen natrija ovdje, tako da dobijete tamu svuda okolo, biti će žućkasto ili crvenkasto. Stoga možete reći da je odnos između željeza i zraka takav da željezo počinje biti iznutra nervozno, i postaje zračeće. Željezo postaje nervozno i počinje zračiti.

Sada, znate da je željezo prisutno i u ljudskom biću, gdje je veoma važna supstanca. Željezo je u krvi i vrlo je važan dio ljudske krvi. Ako imamo premalo željeza u krvi ne možemo pravilno hodati, brzo se umorimo, ljudi postaju letargični. Ako imamo previše željeza u krvi postajemo uzbuđeni i sve razbijamo na komade. Stoga moramo imati odgovarajuću količinu željeza u krvi, inače nismo dobro. Dakle, gospodo, ljudi na takve stvari ne obraćaju previše pažnje, ali ovo sam vam spomenuo ranije: ako istražujete kako je ljudsko biće povezano s cijelim svijetom nalazite da je u čovjeku krv povezana s utjecajima koji dolaze od Marsa. Mars, koji se uvijek kreće, naravno, zaista stimulira aktivnost krvi u nama. To je zbog njegova odnosa sa željezom. Učenjaci ranijih vremena koji su to znali stoga bi kazali da Mars ima istu prirodu kao i željezo. Tako na Mars na neki način možemo gledati kao na nešto što je slično našem željezu. Ali on također ima crvenkasto žućkasto svjetlucanje, što znači da cijelo vrijeme postaje zračeći iznutra. Mars dakle gledamo kao tijelo koje cijelo vrijeme postaje iznutra zračeće.

Cjelinu toga razumijemo samo ako napravivši ove studije kažemo sebi: Mars je po prirodi sličan željezu, supstanca je prilično slična željezu; ali uvijek je na rubu, cijelo vrijeme želeći da postane zračeći. Kao što to radi željezo pod utjecajem zraka, tako i cijelo vrijeme Mars želi zračiti pod utjecajem njegova okruženja. Po prirodi je iznutra cijelo vrijeme nervozan, želeći oživjeti. Mars stalno želi oživjeti. To možemo vidjeti iz cijele njegove obojanosti i načina na koji se ponaša. Kod Marsa trebamo znati da je to kozmičko tijelo koje cijelo vrijeme želi oživjeti.

Drugačije je sa Saturnom. Saturn ima plavkasto svjetlo, odnosno, ne zrači već se želi predati s elementom vala. On je upravo suprotan od Marsa. Saturn cijelo vrijeme želi umrijeti, postati mrtvo tijelo. Može se vidjeti da se Saturn okružuje sa svjetlinom, takoreći, tako da mi onda vidimo njegovu tamnoću kao plavkastu boju kroz svjetlinu.

Sada dopustite da vam skrenem pažnju na nešto. Možete vidjeti nešto zaista zanimljivo ako šetate kroz vrbik u noći koja nije stvarno tamna već radije sumračna – hodate kroz šumu gdje rastu vrbe. Svako malo možete vidjeti nešto što će učiniti da pitate: 'Nebesa, kakvo je to svjetlo'? Približite se i svjetlo se može vidjeti kako dolazi od trulih stabala. Nešto što trune tako postaje svjetleće. Ako zatim dugo hodate i opet na to pogledate, s nečim tamnim iza te svjetleće stvari, više neće izgledati svjetlo već plavo. I tako je i sa Saturnom. Saturn se razlaže. Saturn se stvarno cijelo vrijeme razlaže. Zbog toga ima nešto svjetline svud oko njega, ali sama zvijezda je tamna, i nama izgleda plavo jer gledamo njegov tamni oblik kroz tvar koja se razlaže koja je svuda oko njega. Tako vidimo da Mars cijelo vrijeme želi živjeti a Saturn cijelo vrijeme želi umrijeti.

To je ono što je toliko zanimljivo, da možemo gledati nebeska tijela i reći: 'Kozmička tijela koja se javljaju tako da imaju plavkasto svjetlucanje propadaju, a ona koja imaju crvenkasto, žučkasto svjetlucanje tek nastaju'. I tako je to u svijetu. Na jednom mjestu nešto nastaje, a na drugom nešto umire. Baš kao što na Zemlji imate dijete na jednom mjestu, a starca na drugom, tako je isto i u svemiru. Mars je još mladić koji cijelo vrijeme želi biti živ. Saturn je već stari čovjek.

Vidite, drevni bi ovo proučavali. Mi to moramo opet proučavati. Ali razumjeti ono što su drevni mislili možemo samo ako to opet pronađemo za sebe. Zbog ovoga je stvarno budalasto – o ovome sam također govorio zadnji puta – da ljudi kažu da je antropozofija jednostavno zapisivanje stvari koje se mogu naći u drevnim spisima. Jer ne možete razumjeti stvari koje nađete u drevnim spisima! Vidite, stvari zapisane u drevnim radovima, koje se temelje na stvarnoj mudrosti, shvaćaju se samo ako ih se ponovno pronađe. Bili su poznati stihovi u srednjovjekovna vremena, prije nego je otkriven Amerika, koji su veoma zanimljivi. Gotovo svaka osoba je to znala. U srednjovjekovna vremena svakakvi ljudi bi govorili stihove, jer bi ih tada naučili na način na koji ljudi danas uče – pa dobro, što ja znam – recimo agitacijom.

Stihovi idu ovako:

O Sunce, kralju ovoga svijeta.

Luna tvoje podrijetlo prima.

Luna je Mjesec.

Merkur vas ubrzo spari.

Bez Venere svi biste bili ništa,

Koja je sebi izabrala Märten za muškarca.

Dakle Mars.

Dakle, izreka sugerira: Venera, koja je također mlada figura, izabrala je Mars za supruga. Sugerira se dakle da je Mars mladić vani u univerzumu.

Bez Jupiterove moći nedostaje vam sve.

Dakle sugerira se, kako Jupiter posvuda ima posla. I konačno se kaže:

Da bi Saturn, stari starac,

U mnogo se boja pokazao.

Dakle promislite, kako je u ovom srednjovjekovnom stihu divno suprotstavljena mladost Marsa i starost Saturna!

O Sunce, kralju ovoga svijeta.

Luna tvoje podrijetlo prima.

Merkur vas ubrzo spari.

Bez Venere svi biste bili ništa,
 Koja je sebi izabrala Mars za muškarca.
 Bez Jupiterove moći nedostaje vam sve.
 Da bi Saturn, stari starac,
 U mnogo se boja pokazao.

Dakle vidite da je to nešto što se ne može razumjeti, a ljudi to pokazuju. Jer kad bi današnji akademik pročitao ovakve stihove rekao bi: 'Dakle, to je samo glupo praznovjerje'. Smijao bi se na to. A kada se ponovno otkriju istine koje leže u ovakvom stihu, kazati će da se to kopiralo. Dakle, znate, sasvim je nevjerojatno kako se ljudi glupo ponašaju, jer to ne mogu razumjeti, naravno. Ni jedan akademik danas ne razumije o čemu se priča u takvim stihovima. Ali ako ste u stanju napraviti duhovno istraživanje, to ćete ponovno otkriti, i onda ćete konačno razumjeti. Treba to ponovno pronaći za sebe, inače drveni stihovi, koji su popularna mudrost, zaista uopće nemaju vrijednosti. Ali također je predivno kada se ove stvari otkriju duhovnim istraživanjem, i onda pronade ogromna mudrost u jednostavnim popularnim stihovima. To pokazuje da su stari popularni stihovi uzeti iz stvari podučavanih u drevnim školama mudrosti. Otuda dolaze stihovi. Danas više ljudi ne mogu ići učenjacima na ovaj način, jer današnje znanje ne daje nam nikakve stihove! Nećete naći mnogo toga što je korisno u životu. Ali postojalo je vrijeme kada su ljudi znali ovakve stvari, što sam vam također danas ponovno rekao. Zatim su ih stavili u ovakve lijepe stihove. I zatim su svakakve stvari došle iz toga, naravno, ponekad i nerazumijevanje. Sada su stihovi o planetima koje sam vam upravo pročitao zaboravljeni. Ali drugi stihovi su kasnije izobličeni.

Sada, naravno da nešto znači kada životinje rade ovo ili ono. One su povezane s univerzumom. Možemo znati da se nešto događa s vremenom ako pogledamo žabu gatalinku. Znaite, žabe gatalinke su korištene za proricanje vremena kada idu gore ili dolje ljestvama. To je zato jer je sve što živi povezano s cijelim univerzumom. Tek je kasnije izobličeno, i zatim možda ima nekog opravdanja u stihovima za zabavu, kojih se uhvati luckasti um. Tako ako netko kaže, na primjer: 'Kada pijetao kukuriče na hrpi gnoja, vrijeme će se promijeniti ili će ostati isto', dakle, to samo pokazuje da ne bi trebalo sve miješati zajedno, i ne brkati luckaste stvari s mudročću.

Stihovi koje sam citirao naravno da ukazuju na tajne univerzuma koje imaju veze sa svjetlom i bojom. Stvari koje ljudi često govore o pijetlu ili slično, su, naravno, nešto čemu se možemo smijati, kao što je izreka koju sam upravo rekao. Ali s druge strane stare seoske izreke ponekad još imaju nešto izvanredno duboko u sebi, nešto veoma mudro, čak i danas. I nije za ništa da je seljak nesretan kada sniježi u ožujku, jer jednostavno postoji veza između zrna žitarice i snijega u ožujku.

Iz ovakvih stvari zaista možemo vidjeti da možemo razumjeti cijeli svijet u svjetlu stvari koje promatramo na Zemlji. Možda bi bilo bolje držati se više onoga što žaba

gatalinka može napraviti dok se penje gore dolje, zavisno o vremenu, radije nego onoga što puh čini dok spava i spava, tako se prespava sve tajne univerzuma.

Nadam se da ste mogli razumjeti ono što sam govorio kao odgovor na vaše pitanje. To je naravno sasvim složeno i ne može se staviti u par riječi. Stoga sam morao reći sve ove stvari, ali moći ćete to složiti. Zaista je prilično zanimljivo, zar ne, vidjeti kako su stvari povezane na ovaj način.

Nastaviti ćemo u srijedu.

Rasprava 13 lipnja 1923.

V

Ima li netko pitanje?

G. Burle: *Želio bih vam reći nešto što se dogodilo kada sam bio mlad, nešto povezano sa sudbinom. Religiozni ljudi će reći, na primjer, da je to zato jer imamo anđela čuvara. Nekad sam bio momak za čunjeve, postavljajući čunjeve. Tada sam imao 9 ili 10, i dok sam bio zauzet postavljajući ih glas me pozvao 'Miči se!' s takvim intenzitetom da sam brzo skočio ustranu. I trenutak kasnije velika kugla je došla na mjesto gdje sam baš bio, bila je strahovito snažna. Pitao sam tko me pozvao. Ali svatko je rekao da nije on, a također ni glas nije mogao doći od tamo.*

Drugi slučaj je bio u kovačnici, gdje su ljudi oštrili plugove. Tamo je bio veliki točak. Bilo nas je pet ili šest dječaka koji smo se tu zabavljali. Tada sam imao možda jedanaest godina. Podignuo sam se na zubac da prisilim kotač dolje. Volio sam to. Tada sam rekao drugim dečkima da izvuku kočnicu jer tada mogu ići od jednog zupca do drugog. Svi su povlačili najsnažnije što su mogli ali nisu uspjeli. Bio sam najmanji, ali otišao sam pogledati. Kotač se okretao veoma brzo, i sigurno bi bila moja smrt da su oni uspjeli podignuti kočnicu.

Bilo bi mi drago čuti ako dr. Steiner ima bilo što za reći o tome da li se više snage mogu pokazati u ovakvim situacijama.

[prilično je teško rekonstruirati drugi događaj g. Burle-a. vjerojatno se radi o točku vodenice koje se koristi u starim kovačnicama. nap. pr.]

Rudolf Steiner: Dakle, gospodo, želio bih vam govoriti o ovakvim stvarima ali uvijek ih moramo raspravljati na način koji je odgovarajuće znanstven. Stvari kao ove nisu jednostavno prihvaćene u antropozofskoj znanosti duha, na način na koji ih ljudi obično prihvaćaju, jer one naravno moraju biti razmatrane znanstveno, jer su mnogo važnije u životu nego to ljudi misle. Početi ću tako da vam kažem jednu stvar, kao vrstu pripreme.

Vidite, ljudi zaista misle samo o malom, vrlo malom dijelu života. Postoji dosta toga što ne razmatraju, i pošto to ne razmatraju također misle da ne postoji. Pretpostavimo, na primjer, netko prolazi negdje pored kuće i u tom trenutku crijep padne s krova i ubije ga. To će privući mnogo pažnje, i od toga će se napraviti velika stvar, naravno među čovjekovim prijateljima i poznanicima. Ljudi će govoriti o tome. To je nešto što su vidjeli i stoga će govoriti o tome.

Ali sada pretpostavite sljedeće. Netko želi izaći ujutro. U posljednjem trenutku, baš kada će napustiti kuću, shvati da je zaboravio nešto napraviti što apsolutno treba napraviti. Stoga pet minuta kasni. Sada napusti kuću. Crijep je pao sa krova pet minuta prije nego je on prošao, i stoga mu nije naškodilo. Da je tim putem prošao pet minuta ranije crijep bi mu pao na glavu. Nije moguće da itko zna za to – on sam

zaboravi, naravno, i nitko ne obraća pažnju što bi se dogodilo da nije zakasnio pet minuta. Sada vidite, ne obraća se pažnja na takve stvari, ali one su jednako dio života. Bezbrojne ovakve stvari, kada sudbina spriječi katastrofu, dogode se, ali se ne primjećuju. Nisu razmatrane jer ih nije lako popratiti. Možete ih primijetiti samo ako je situacija zaista primjetna na neki način, privlačeći vašu pažnju. Tada se primijete ovakve stvari.

Jednom je postojao netko tko je provodio mnogo vremena za stolom, s ostatkom obitelji koji je živio na donjem katu. Jednog dana je sanjao da će mu se nešto strašno dogoditi jednog konkretnog dana i da će biti upucan. Što je čovjek učinio? Rekao je drugima o tome; ljudi su rekli da bude veoma oprezan, jer bi mogao biti upucan jednog od ovih dana. Tako nije napuštao kuću već je ostajao u svojoj sobi cijeli dan. Ali san je ostavio toliko neugodan utisak na njega a znao je iz brojnih ranijih iskustava da se ovakvi snovi mogu ostvariti – to se dogodilo prije nekog vremena, kada su ljudi još pridavali više pažnje ovakvim stvarima. Imao je neugodan osjećaj. Jer je sve to bilo jako neugodno postao je svjestan sebe. I dogodilo se da je u određenom trenutku postao nemiran i zbog tog je unutaršnjeg nemira morao ustati sa sjedalice. U tom trenutku hitac je prošao vrlo blizu sjedalice! Situacija je bila takva da je stari pištolj iz ranijih vremena visio u predsoblju. Vrata su bila otvorena i sluga je uzeo pištolj u ruke. Nije mislio da je napunjen i bezbrižno je držao pištolj tako da je opalio i zrno je otišlo baš gdje je čovjek sjedio.

Tako ovdje možete vidjeti dvostruku vezu sudbine. Najprije banalni san. S druge strane, jer njegova sudbina još nije ispunjena i trebao je još živjeti, odveden je dalje unutaršnjim nagonom upravo u pravom trenutku. Ali sada treba razmotriti još nešto drugo. Vidite, jednako tako je mogao čuti riječ 'Pomaknu se!' kao što ste vi [okrećući se prema g. Burle-u]. Jednako je mogao čuti i to. Kako bi došlo do toga? Vidite, kada govorimo o svijetu duha treba nam biti jasno da se ne smije o tome govoriti na glup način. Ali uvijek bismo govorili o tome na glup način ako bismo vjerovali – da postoje njemački i francuski narod, i engleski narod i španjolski i kineski narod u svijetu duha. Morali bi biti tamo, naravno, ako će se čuti riječ 'Pomakni se!' iz svijeta duha, jer u tom slučaju ovaj ili onaj duh morao bi govoriti Njemački. Govorio bi Francuski francuskoj osobi, jer ako bi govorio engleski ili njemački osoba bi mislila da je to neartikulirani zvuk i čak bi mogla misliti da je to nešto prilično zlo. Dakle bilo bi prilično glupo misliti da je duh rekao 'Pomakni se!', jer duh ne može biti njemačka ili francuska ili engleska osoba. To je glupa stvar kod spiritista da ljudi misle da se povezuju s umrlima preko medija i dobiju odgovore, vjerujući da duhovi tako govore. Ne govore, naravno. Oni su tamo, ali to ne rade.

Situacija je ovakva. Ovakva veza s duhovnim svijetom, koja također čini moguće da govorimo o svijetu duha na znanstveni način, traži od nas najprije da se riješimo navike da mislimo da duhovi govore nekom vrstom zemaljskog jezika. Morate prvo upoznati svijet duha i zatim moći prevesti što duhovi govore u nadosjetilnom jeziku u običan jezik. Ako je čovjek koji sjedi za stolom čuo riječ 'Pomakni se!' to bi moglo biti sasvim valjano, također. Ali stvar je ovakva, gospodo. Čuli ste me da govorim da je cijelo ljudsko biće ispunjeno dobrim osjećajem za zvuk. Jednom sam vam rekao kako jetra percipira procese u abdomenu, pluća percipiraju stvari, cijelo ljudsko biće

je osjetilni organ. Srce percipira; preko srca percipiramo cirkulaciju krvi. Ali u običnom životu mi ne koristimo ove druge organe za osjetilnu percepciju. Mi koristimo oči i nos, ali ne koristimo ove druge organe za osjetilnu percepciju. Ti organi imaju sasvim jedinstvenu osobitost. Uzmite jetru, na primjer, gospodo. Vidite ako je jetra uklonjena iz tijela to je ovaj organ koji znate kod životinja, vjerojatno ste svi nekad vidjeli jetru – jetru guske ako ništa drugo. Ali ovaj organ ima etersko tijelo koje je povezano s ostatkom eterskog tijela [slika 13, žuto], i također ima i astralno tijelo [ljubičasto], i onda je ovdje također 'Ja' u njemu. Ova jetra dakle ima nešto što je od duha. Možete postati svjesni stvari od duha u vašoj glavi, ali ne percipirate ih svjesno u vašoj jetri. Iz načina na koji ste napravljeni u običnom životu ne možete

Slika 13

dobiti uvid u bilo što tamo, baš kao što sam vam neki dan objasnio da ne percipirate duhovni element u malim lećama vašeg oka. Ali moguće je percipirati cijela nebesa s malom lećom u oku. Duhovi teško ikada govore preko nekog organa u glavi. Cijeli svijet govori tamo; zvijezde u njihovom kretanju i tako dalje; govore preko organa u glavi. Ali duhovni nam entiteti zaista također govore, i to rade preko drugih organa, kao što je jetra. Stomak govori jetri, ali tako i duhovi, i također i plućima. Duhovni entiteti govore svim organima koje ne koristimo za naš običan život u svjesnom umu.

Sada, gospodo, pošto glava zaista mora zavisiti od percipiranja samo stvari koje vidi u vanjskom svijetu, unutarnji dio ljudskog bića, niži organi, zapravo su dizajnirani da percipiraju stvari u svijetu duha. Ti organi su, međutim, iznimno suptilni. Zaista su prilično suptilni. A možete vidjeti da su suptilni čak i ako samo uzmete u obzir stanja koja se ponekad javljaju od tih organa. Ljudi obično ne obraćaju pažnju na ta stanja, i ne obraćaju pažnju na njih jer je naša medicina tako nesavršena. Vidite, siguran sam da ste znali nekoga tko je dobio proljev jer se strašno bojao. Na to se ne obraća pažnja jer ljudi ne mogu misliti da proljev može doći od straha. Ali dolazi. To je utjecaj iz vanjskog svijeta, ali utjecaj može biti također iz oblasti uma i duha. I dolazi iz tog svijeta na takav način da ti organi zaista percipiraju stvari, ali stvari koje su sasvim različite od onih koje postoje u vanjskom svijetu.

Rekao sam vam sada već nekoliko puta da mi ljudska bića prolazimo kroz različite živote na Zemlji. Sada, ako su do sada ljudi očekivali da idu kroz različite živote na Zemlji bez dodatnih poteškoća, oni to ne bi mogli učiniti. Ako će se ovdje na Zemlji ljudsko biće razviti iz djetinjstva mora imati vodiča, nekog da ga podigne i nauči, ili nekog takvog, inače će uvijek ostati prilično glup. A ljudska bića zapravo imaju takvog vodiča u svijetu duha, koji ga vodi iz zemaljskog života u zemaljski život i zaista gleda na pojedini život na Zemlji ne na stvari gdje možemo slobodno djelovati, stvari o kojima sami možemo razumno promisliti, već na stvari o kojima ne možemo misliti, iako naša ljudska organizacija zavisi o njima. I ako se dogodi da netko sjedi ovdje i osjeti izvjesnu anksioznost, postaje posebno osjetljiv na nešto što leži naprijed. Ova osjetljivost mora se razmotriti na pravi način. Moramo napraviti jasnu razliku: da li je osjetljivost povezana s duhovnom stranom ili je konačno nešto za što se može naći fizičko objašnjenje? Nije moguće govoriti o ovim stvarima pravilno ukoliko se ne pogledaju kritički.

Dopustite da vam dadem drugi primjer. Bolesna žena je živjela na četvrtom katu kuće i liječnik je morao obilaziti dnevno, čak i kada je bila bolje, jer je to bilo prilično opasno stanje. Liječnik ne bi došao u isto vrijeme svakog dana već u različita vremena, ali žena bi na četvrtom katu uvijek znala da dolazi, čak i kada je još bio dolje. On je još bio na glavnom ulazu ali ona bi znala: liječnik dolazi. Iznad svega je bila sigurna da dolazi kada bi bio na hodniku u prizemlju, premda ne bi još ne bi napravio ni jedna korak na stepenicama. Ljudi su to rekli liječniku, govoreći da je vidovita. Pa, liječnik je bio malo nervozan u vezi toga u početku. Liječnici odmah ne povjeruju u takve stvari. Ali stalno su to govorili, rekavši da je njihova kćer vidovita jer zna kada je on dolje, on je odlučio provjeriti stvar. Tiho je skinuo čizme prije nego je prošao kroz ulaz. I tada nije znala! Dakle vidite, postoje i takvi slučajevi, i treba ih provjeriti. Pacijentov sluh jednostavno je postao oštar od tolikog ležanja u krevetu i ona bi dolje čula korake koji se normalno ne čuju. Ako uvijek odmah kažete da je sve vidovitost, nemate pravo, naravno, govoriti o duhovnim svjetovima. Morate naučiti pažljivo praviti razliku između stvari koje osjetila još mogu percipirati i stvari koje se ne mogu percipirati osjetilima.

Ovakav razvoj događaja pokazuje nam da osjetila mogu postati veoma oštra. U obično životu naravno ne može se čuti nečije korake dolje ako smo na četvrtom katu. Ali baš kao što osjetila u glavi ili drugdje mogu postati oštra, tako i naši unutarnji organi, budući su također osjetila, mogu postati osjetljiviji na duhovne elemente. I ako jetra, na primjer, imaju utisak da bi mogao biti upucan tog dana, biti će posebno osjetljiva, s rezultatom da jetra mogu čuti upozorenje dano od duhovnog entiteta koji zaista postoji, ali ne, naravno, na talijanskom, njemačkom, ili nekom drugom jeziku.

Ali samo promislite, sad se događa nešto nevjerovatno. Jetra to moraju prvo predati glavi, inače ljudsko biće ne može biti svjesno toga. I na putu od jetre do glave stvar je prevedena u jezik koji osoba govori. To je izvanredna stvar, nešto zaista misteriozno. I upravo tu možete reći kakvo je čovjek izvanredno stvorenje. Ne smo da može imati predosjećaj, i to je mnogo više zadivljujuće, on nesvjesno prevodi nešto što mu dolazi iz jezika duha u svoj vlastiti jezik.

Iz ovoga možete vidjeti da je sve što ljudi u raznim spiritualističkim organizacijama zabilježe u pisanom obliku nešto što je rečeno abdomenu. Ljudi radije to ne bi priznali. Vjeruju da duhovi govore talijanski ili francuski, ali sve to dolazi iz samog ljudskog bića. A ipak, postoji veza s duhovnim svijetom čak i na tim seansama, ali to je nešto vrlo loše. To je zatim prevedeno u svakakve stvari.

Ali shvatiti ćete da kada imate nešto kao 'Pomakni se!' da stvarna veza sa svijetom duha još uvijek ne bi bila jasna. Nije prava ideja zamišljati da je zaštitnički duh promrmljao nešto nekome u uho. Umjesto toga moramo znati koji je zaobilazni put uzet. Tada također razumijete nešto drugo. Shvatite da ljudi mogu lako pobiti ove stvari. Jer za običnu osobu stvar da je netko skinuo cipele jednako je pobijanju. Reći će: 'Ljudi vjeruju da je to vidovitost, ali to nije bio slučaj vidovnjačkog slušanja već običnog slušanja. A tako također mora biti i u drugoj situaciji'.

Pa, gospodo, to je upravo ono što prvo treba istražiti. I tada će se vidjeti, upotrebljavajući nužan oprez, da se na ljudskim sudbinama cijelo vrijeme radi iz duhovnog svijeta, koristeći zaobilazne rute – najviše, naravno, u djetinjstvu. Zašto u djetinjstvu? Dakle, astralno tijelo je mnogo aktivnije u djetinjstvu, radeći s mnogo većim intenzitetom. Kasnije više ne radi s jednakim intenzitetom. Kada je jetra još mekana kod djeteta, astralno tijelo može prenijeti stvari koje čuje u svijetu duha jetri. Kasnije, kada jetra otvrdne, više ne može prenositi stvari.

Sada morate razmotriti značaj događaja kao što je onaj kojeg je upoznao g. Burle, kada smrt zaista dolazi i kada se događaj, savršeno uređen što se tiče vanjske prirode stvari, ne dogodi. Jer to je mogla biti vaša smrt u to vrijeme, kada ste čuli riječ 'Pomakni se!?' [potvrdio] Dakle bila bi vaša smrt. Mnogo je takvih slučajeva u ljudskom životu. Samo je stvar u tome da mnogi prođu nezapaženo. Ali to je bio jedan koji ste zasigurno opazili.

Međutim, vi ste prošli kroz mnoge druge živote na Zemlji prije nego ste došli u ovaj. Da, gospodo, stvari kroz koje je netko prošao u ranijem životu na Zemlji sada žele doći na svoje na pravi način. Žele doći na svoje na takav način, na primjer, da netko može imati dug život ovoga puta, tako da se sve položeno u ranijem životu može potpuno razviti u ovom. Vanjska priroda može zapravo ići protiv toga. Vanjske okolnosti mogu me postaviti u opasnost da jednog dana imam nesreću, tako da bih morao umrijeti, i stvar bi mogla ispasti na takav način da ako bi umro, recimo, da bih zaista umro neproporcionalno rano što se tiče mog ranijeg života na Zemlji. Prema mojem ranijem životu nije u redu da umrem rano, jer još uvijek imam nešto za napraviti na Zemlji. Sada, mogao bih zaista umrijeti. Nemojte misliti da postoji ikakva apsolutna sigurnost da neću umrijeti. Zaista bih mogao umrijeti, incident bi se mogao dogoditi. Mogao bih umrijeti, i to bi promijenilo cijelu moju sudbinu. Duhovni entitet koji vodi ljudsko biće iz zemaljskog života u zemaljski život intervenira u ovoj točki. Može upozoriti osobu. Uvijek postoji razlog zašto je može upozoriti. Ali situacija je naravno iznimno složena, i u nekim prilikama također može biti slučaj da ovaj entitet koji želi osobu zaštititi, ako bi koristili takav izraz, da se mora pokoriti drugim duhovima koji će to spriječiti, zaustaviti. Takvi konflikti također se mogu pojaviti u svijetu duha. Ali kada zli duhovi nemaju posebnog

interesa, ako se tako mogu izraziti, upozorenje će se probiti. I događa se u bezbrojnim slučajevima da se sasvim neobične stvari mogu dogoditi, čak i izvana.

Pitate se, zar ne, zašto se kotač nije okrenuo u drugom događaju koji ste nam rekli iz života. Jer da se počeo okretati vi biste nestali. Drugi nisu mogli učiniti da voda poteče, samo ste vi to mogli. Dakle koji je bio razlog? Uopće niste mogli vidjeti neki vanjski razlog zašto bi se to dogodilo? [G. Burle: Ne.] To se dogodilo jer je duhovni entitet želeći vas upozoriti ili održati živim paralizirao volju drugih dječaka u tom trenutku. To uvijek radi preko osobe o kojoj se radi, ne na vanjski način, ne kroz drugu osobu. Volja drugih je bila paralizirana u tom trenutku; nisu uspjeli pomaknuti svoje mišiće.

Dakle tako stoje stvari, tako su povezane. I kada god netko želi govoriti o svijetu duha treba shvatiti da duhovni svijet radi kroz ljudsko biće. Baš kao što ne možete vidjeti boju ako nemate oka, tako se ne može percipirati duhovni svijet bez unutarnje aktivnosti ljudskog bića. To je nešto što uvijek moramo uzeti u obzir ako želimo biti zaista znanstveni a ne pasti u praznovjerje. Jer činjenica je da razni jezici koje mi na Zemlji imamo nisu valjani u svijetu duha. Da bi penetrirali u svijet duha – govorio sam o vježbama koje se mora napraviti da bi se ušlo u svijet duha – iznad svega treba moći izaći iz navike mišljenja. Ne cijelo vrijeme, to bi bila loša stvar, već u trenucima kada netko želi ući u svijet duha. Jer ljudsko mišljenje pripada ovom zemaljskom svijetu. To je također zašto je mišljenje tako usko povezano s jezikom. Mi zaista mislimo u riječima fizičkog svijeta, i tek postupno učeći ne misliti u riječima približavamo se svijetu duha.

Sada dopustite da vam objasnim kako je to kada netko izravno gleda u svijet duha. Zamislite da je g. Burle bio vidovit, pravi vidovnjak, u trenutku kada mu je rečeno 'Pomakni se!'. Što bi se tada dogodilo? Da je g. Burle bio vidovnjak ne bi morao izvršiti strašan genijalan unutarnji rad prevođenja onoga što mu je entitet rekao u njegov vlastiti jezik. Umjesto toga dogodilo bi se nešto drugo. Jer bi mu bilo poznato da duhovi mogu pokazati istu stvar gestama, znakovima. Jer duhovi ne koriste riječi, oni rade geste. Ne vrstu znakova koje gluhojemi koriste, već rade geste. Radi se samo o tome da ljudi obično ne nalaze da su geste dovoljne; žele nešto čuti, kao i spiritisti. Ali nije tako u stvarnom svijetu duha. Tamo se stvari ne mogu čuti fizičkim uhom. Nemoguće je vidjeti zašto bi razumni ljudi zamišljali da mogu čuti duhove s fizičkim ušima, jer fizičke uši tamo ne mogu ništa čuti. Besmislica je misliti da fizičke uši mogu čuti duhove. To mora biti astralno tijelo nekog organa, naravno, koje čuje duhove. Ali to također nije stvarni, vanjski način gledanja i slušanja. Poznato je kako uzeti znakove koje duhovi prave. I da je g. Burle bio vidovit ne bi čuo riječ 'Pomakni se!', već bi vidio duhovnu sliku, znate, kao da ga netko gura sa strane. I da je to zaista percipirao u duhu ne bi to morao prevesti u 'Pomakni se!'. Ali sve se to događa mirno i tiho, a ljudi nemaju naviku primati svijet duha mirno i tiho, u tišini. I naravno ako bi negdje prijetila opasnost nitko ne bi želio biti posebno tih. Tada ste uzbuđeni, ali upravo zbog te uzbuđenosti ne bi percipirali svijet duha. I konačno ako bi sudbina morala progovoriti, progovorila bi na takav način da osoba potom to prevede iznutra.

Vidite, postoje ljudi, kao što znate, kojima je lako misliti matematički, i drugi koji uopće ne mogu misliti matematički; ljudi koji su dobri u zbrajanju i drugi koji uopće ne mogu zbrajati. Ali lakše je ući u stvarnu vidovitost ako se napravi stvarni napor da se misli matematički nego ako se uopće nema ideja o matematičkom mišljenju. I tu već imamo razlog zašto je ljudima danas toliko teško doći do uvida u svijet duha. Jer oni koji teže da se razviju iznutra su konačno uglavnom ljudi koji su prošli Grčki i Latinski i svakakve stvari, sve što čini mišljenje traljavi. Da, većina ljudi koje nazivamo obrazovanim i učenim su zaista učeni samo da misle traljavo, jer se njihovo mišljenje kreće unutar mišljenja drevnih Rimljana i Grka, a drugi ljudi onda uče od njih. Stoga je današnje mišljenje strašno traljavo; to nije mišljenje koje ima stvarnu snagu. Zbog toga, ljudi uopće ne mogu imati pravilno razumijevanje stvari donesenih iz svijeta duha. Da mogu misliti zaista jasno, bilo bi im mnogo lakše razumjeti što se događa u svijetu duha. Vidite iz događaja koji su se dogodili zadnjih stoljeća da ljudi zapravo pokušavaju vrlo marljivo ne uzeti u obzir svijet duha. To ću vam objasniti pomoću primjera.

Vidite, kada je čovjek nazvan Stephenson rekao da bi se mogla napraviti kočija sa željeznim točkovima koji bi se kretali na željeznim tračnicama, stvar je predstavljena tadašnjim academicima. Nije to bilo tako davno. Akademici su počeli raditi proračune, sasvim točne proračune. Što su pronašli? Našli su da ako ovdje imate tračnicu [crtanje na ploči] i kotač ovdje, kočija se ne bi nikad pomaknula ako bi se točak trebao kretati po tračnici ovako. Napravili su još proračuna i otkrili da bi se točak kretao po tračnici samo ako tračnica ima urezane zube, ovako [crtanje]. Tako su razradili da ako bi kočija imala zupčanike i tračnica imala usječene zube za zupčanike, da bi to bio jedini način da se vlak kreće po tračnicama. Pa, gospodo, vidite da to danas fino radi, bez potrebe za zupčanicima i usječenim zupcima u tračnice! Što su ti ljudi napravili? Nije to bilo tako davno. Napravili su svoje zbrojeve. Ali samo su te zbrojeve imali u svojim glavama i nisu dopustili da ostatak ljudskog bića igra ulogu u njima. S time, zbrojevi su izgubili svoju oštrinu. Pravljenje zbrojeva je nešto što vas zapravo može učiniti bistrim. Ali u zadnjem stoljeću su ljudi zapravo išli protiv zbrajanja. To je također bacilo cjelokupno njihovo mišljenje u konfuziju. I 1835, kada ljudi više nisu raspravljali o 'zupčanicima', već je prva pružna linija od Fürtha do Nürnberga trebala biti izgrađena, vlasti su konzultirale Bavarski medicinski savjet i pitali ih da ako bi pruga bila izgrađena, da li bi to bilo zdravo. Dokument o tome je iznimno zanimljiv. Mnogo je manje star nego mislite – manje od stotinu godina. Tijelo učene gospode napravilo je dokument u kojem se kaže da bi bilo bolje ne izgraditi prugu, jer bi ljudi sjedeći u vlakovima postali veoma nervozni. Ali ako bi inzistirali na tome da se izgradi, želeći da ide tako brzo, trebalo bi barem postaviti velike drvene zidove sa svaku stranu pruge, tako da seljaci ne bi pretrpjeli potres mozga dok vlak prolazi. To je ono što dokument izdan od učene gospode kaže.

Da, takvo je tada bilo mišljenje. Ali nemojte misliti da ljudi formiraju različito mišljenje danas o stvarima koje pokazuju put naprijed kako dolaze u svijet. Možemo se smijati na to što je bilo godine 1835, ali to je nakon događaja, i ljudi će se moći samo smijati na ono što se događa danas, kada tome bude skoro 100 godina. Nije

bilo tako lako sa željeznicom jer je zaista išla protiv načina razmišljanja ljudi. Kada je prva pruga od Berlina do Potsdama trebala biti izgrađena, trebalo je konzultirati ministra pošte, jer je on bio odgovoran za četiri poštanske kočije koje su išle od Berlina do Potsdama i natrag svakog tjedna i trebao je dati profesionalno mišljenje o gradnji željeznice. Njegovo profesionalno mišljenje je bilo da je imao četiri kočije od Berlina do Potsdama i jedva da je itko putovao njima. Dakle zašto izgraditi željeznicu ako nitko ne putuje poštanskom kočijom? Danas, 10 od 12 vlakova idu svakog dana od Berlina do Potsdama i uvijek su puni. Ne baš sada, u ovom trenutku, već su uvijek puni. Vidite, tako je teško u par stoljeća povezati ljudima ono što se događa u svijetu. Stoga ne primjećuju ono što se zaista događa, i najviše što će učiniti je vjerovati nekome tko je autoritet na vanjski način, rekao bih. Ljudi će mu ponekad vjerovati.

Dopustite da vam ispričam priču. Ne tako davno, sada je tome oko 40 godina, poznati inženjer je živio u Engleskoj, mislim da se zvao Varley, i nitko nije sumnjao u njegovu inteligenciju. Sljedeća stvar se dogodila tom poznatom čovjeku. Išao je sa ženom iz Londona na selo, jer je njegova svastika, sestra njegove žene, bila veoma bolesna; praktički je umirala. Otišli su da ostanu na selu par dana. Prve noći je ovaj gospodin, koji je bio poznati inženjer, odjednom imao noćnu moru, kako je zovu, i našao se kako leži u krevetu nesposoban pomaknuti mišiće. Sada znate, nije toliko loše ako ovakva noćna mora prođe brzo, ali ako traje dugo i osoba ne može pokrenuti mišiće i ostaje budna, može umrijeti jer nema daha. Tako je ležao, već sasvim umrtvljen, i još je mogao samo misliti: Ugušiti ću se. Dakle, znate, netko je bio u kući tko će, kako se vjerovalo, umrijeti za par dana. I u kući je trebao biti mir. Pokušao se sam povući, ali nije mogao. Odjednom je vidio bolesnu ženu kako stoji pored njegovog kreveta, obratila mu se po imenu, govoreći: 'Ustani!'. To ga je toliko preplašilo da mu je omogućilo da se ponovno pomakne. Pošto je bio inteligentan znao je da ga je to spasilo. Bilo mu je drago, naravno, da je takva stvar moguća.

Možete ovo razumjeti, jer takve stvari se događaju u svijetu. Ljudi koji su bili nijemi 15 ili 20 godina pretrpjeli su iznenadni veliki šok i opet mogli govoriti. Veliki šok može dakle imati strašan učinak na osobu, ali također može biti i blagotvoran. I ujutro, kada se ovaj gospodin ustao, otišao je vidjeti svastiku, koja je cijelu noć ležala u krevetu. Ali prva stvar koju mu je rekla, bez da je on i na jedan način uputio na to – želeći je poštediti nije joj želio spomenuti san – bila je da mu je rekla: 'Znaš, imala sam osobiti san prošle noći. Sanjala sam da sam morala ići do tebe i preplašiti te tako da ne umreš zbog nedostatka daha. Stoga sam otišla i preplašila te tako da se nisi ugušio. To je bio moj san'. Njena soba je bila udaljena od njegove.

Vidite, ovo je priča o kojoj ne može biti sumnje. Govorim vam je samo zato jer je kazana od nekog tko je bio veoma činjeničan u svom mišljenju, pošto je bio inženjer elektrike i poznat na tom polju. Ne želim vam pričati stare priče, ali ova je potvrđena da je točna, baš kao što netko nekome podnese izvješće iz laboratorija.

Što se ovdje dogodilo? Rekao sam vam gospodo, da čovjekovo 'Ja' i astralno tijelo idu vani od svakog ljudskog bića noću. Dakle kada je bolesna žena zaspala, njeno 'Ja' i astralno tijelo nisu bili u njenom tijelu. Sada princip koji je poznat kao duh čuvar

nije doći do čovjeka, jer je njegovo mišljenje bilo činjenično kakvo je kroz stoljeća postalo navika. Da je g. Burle imao ovakvu vrstu činjeničnog mišljenja – definitivno ga nije imao kao mladi dječak, naravno, jer ne bi bio više akademik u tom dobu nego je danas – on ne bi čuo ono što je čuo, jer činjenično mišljenje to odnese, otpuše. G. Varley je bio činjenični mislilac. Njegov duh zaštitnik nije ga mogao preplašiti samo tako. I tako je taj zaštitnički duh izabrao zaobilazni put, koristeći astralno tijelo njegove svastike dok je spavala, vodeći to astralno tijelo do njegova kreveta, tako da se on uplašio. Njegova svastika nikada ne bi to saznala, ne bi mogla govoriti o tome, da je bila dobrog zdravlja. Umrla je nekoliko dana kasnije, kada astralno tijelo svakako ide u duhovni svijet. U to vrijeme, astralno tijelo je već bilo spremno. Zbog toga je bolesnoj ženi bilo lakše sjetiti se nečega što je percipirala par dana prije nego je umrla, jer to je bilo nešto što će uskoro doživjeti. I rezultat je bio da je ona također znala o tome.

Dakle vidite da ako se ove stvari pravilno promatraju o njima se može govoriti upravo na način na koji bi se govorilo o situacijama kada imate bocu negdje u laboratoriju, ispod nje plamen, i stavite recimo sumpor, sumpor će biti u početku žut i zatim postati smeđ i konačno crven. To se može opisati. A također se može opisati i kako je s pojavama u duhu, pod uvjetom da se zaista zdravo misli. I to mora, naravno, biti osnovni uvjet. Samo što je u naše vrijeme sve bačeno u konfuziju, i konfuzno mišljenje dominira. I nisam vam opisao to konfuzno mišljenje samo da bi vam ga opisao, već sam želio da vidite kako je zaobilazni put koji uključuje bolesnu ženu izabran da bi se interveniralo u sudbinu nekog tko još ima nešto za napraviti na ovoj fizičkoj Zemlji. Ali stvari morate vidjeti na pravi način.

Mislim da sam vam rekao što mi se dogodilo s dr. Schleich-om, medicinarom koji je nedavno umro u Berlinu. Bio je prilično poznat u Berlinu, poznati kirurg, ali je također imao tendenciju – bio je inteligentniji od kolega – razumjeti ovakve stvari. Jednom mu se dogodilo sljedeće. Netko mu je došao jedne večeri i rekao: 'Upravo sam se ubo perom u moju ruku i ušlo je nešto tinte. Morate mi odmah ukloniti tu ruku, amputirati je, ili ću umrijeti od trovanja krvi'. Schleich je rako: 'Ali gospodine, moram prvo pogledati ranu'. 'Ne', reče čovjek, 'treba to napraviti odmah!' Neće ići, rekao je dr. Schleich, 'Nije mi to dopušteno!' Zatim je pogledao ranu i rekao: 'Biti će sasvim lako ukloniti stvari iz rane isisavanjem'. I to je i napravio. Pacijent je inzistirao da mu se ukloni ruka. 'Ne mogu amputirati vašu ruku', rekao je kirurg. I čovjek je rekao: 'U tom slučaju moram umrijeti!' Nije vjerovao da mu je rana bezopasna i rekao je da mora umrijeti.

Dr. Schleich je imao nelagodan osjećaj. Kasnije da je drugi medicinar nazvao da mu kaže da mu je pacijent rekao da je bio kod dr. Schleich-a koji mu je odbio amputirati ruku i da je čovjek sada s njime. Ali ni on, također, nije mogao amputirati ruku zbog male ubodne rane. Dr. Schleich nije mogao spavati cijele noći, jer mu je cijela stvar izgledala neprirodna.

Sljedećeg dana je otišao u kući gdje je čovjek živio. Umro je tijekom noći! Post-mortem ispitivanje nije pronašlo nikakve trovanje krvi. Ali čovjek je morao umrijeti. Dakle Schleich je sebi rekao da je umro zbog sugestije – sada je poznato, naravno,

da stvar kao što je sugestija postoji. Svakakve stvari se rade pod sugestijom. Može se srediti da se svakakve stvari dogode sugestijom.

Da bi imali ideju što se može napraviti pomoću sugestije, dopustite da vam kažem slijedeće. Nekome možete reći, na primjer: 'Staviti ću flaster na tebe, Španjolski flaster'. Ali u stvari samo stavite mali komad upijajućeg papira, a ipak čovjek dobije veliki žulj! Tu duševni princip ulazi u fizičko. To se može napraviti. Danas svatko tko studira zna da je moguće to napraviti. Schleich je rekao sebi da je čovjek zamislio da će umrijeti i tako je umro. Ideja je na njega imala sugestivni učinak, dakle smrt sugestijom.

Jednostavno mi nije želio vjerovati da je to besmislica. Ali u ovom slučaju je bila besmislica reći da je čovjek umro od sugestije, jer odvijalo se nešto sasvim različito. Vidite, stres koji je pretrpio u nedavna vremena kao službenik i poslovni čovjek potpuno je uništio čovjekove živce; krv je ušla u živce. Krv u njegovim venama lako je ispitati, i bila je u redu. A kada su ispitani živci, količina krvi koja je ušla bila je toliko mala da se nije mogla detektirati vanjskim sredstvima; ali živci su bili uništeni od krvi koja je ušla u njih. Čovjek je stoga postao nervozan i iritiran i ubo se olovkom u ruku jer je postao nespretn. I bez da je mnogo toga bilo očigledno izvana, već je bio označen čovjek – za sljedeću noć. Morao je umrijeti iz unutarnjih razloga, jer je krv ušla u njegov živčani sustav. I imao je predosjećaj i postao anksiozan, tako da je psihološki efekt bio upravo suprotan. Schleich je mislio da je sam sebi sugerirao smrt. Međutim, nije sam sebi sugerirao smrt; smrt je došla zbog njegove fizičke organizacije, ali imao je unutarnji predosjećaj da će doći.

Vidite, ovo je upadljiv primjer kako treba misliti na pravi način ako se želi vidjeti u svijetu duha. Treba točno znati gdje leži problem, ili možete biti veliki i učen čovjek i još uvijek imati pogrešnu ideju.

To je upravo ono što se dogodilo Sir Oliveru Lodge, jednom od najvećih fizičara u Engleskoj. Jer je napravio potpuno pogrešnu interpretaciju o svijetu duha. Njegov sin je bio ubijen u jednoj od bitaka vođenih u nedavnom svjetskom ratu. Oplakivao je svog sina, Raymond-a Lodge, duboko, i zatim se upleo s cijelim nizom medija. Vrlo pametan medij je doveden u njegovu kuću i napravljene su pripreme da mu se obrati njegov sin nakon smrti. U pogledu činjenice da je njegov sin umro na njemačkom bojnopolju, to jest, naravno, napravilo ogroman utisak, a to mu je također bila i utjeha.

Ali Sir Oliver Lodge je iznimno veliki znanstvenik koji ne vjeruje ni u što osim u znanost. Ali tada se dogodilo nešto drugo što je značilo da je teško mogao bilo što osim vjerovati. Ono što se dogodilo je sljedeće. Medij je upao u trans, što je polusvjesno stanje, i rekao mu da njegov sin ima fotografiju od prije par dana nego je umro, međutim, govoreći da postoje dvije slike.

Sada, sasvim je uobičajeno da se napravi više slika kada se nekoga fotografira, i za drugu sliku obično će se tražiti da ljudi sjednu u malo drugačijem položaju. Medij je dakle rekao da je Raymond Lodge sjedio na malo drugačiji način na drugoj fotografiji, i dao sasvim točan opis razlike. Oliver Lodge je odmah rekao sebi: 'Vau,

kada bi samo bilo točno to što ona govori – fotografija od prije par dana od njegove smrti, u dva različita položaja!' U to vrijeme, nitko u Engleskoj nije još mogao znati da li je to bilo točno, jer se to dogodilo samo par dana prije smrti. I gle! Tjedan kasnije dvije su fotografije stigle poštom u London – tada je pošta bila veoma spora – i to je bilo točno, apsolutno točno. On tada nije mogao misliti ni na što drugo, sa njegovog gledišta, već da mu je to sin rekao sa onoga svijeta.

A ipak to nije bio slučaj, jer medij je već bio u transu i imao proročku viziju, što je nešto što se događa. Ljudi koji su sjedili oko medija tek su znali za fotografiju tjedan kasnije, kada je stigla, ali medij je imao proročku viziju i vidio ih tjedan ranije. Tako nije bilo veze s drugim svijetom, već se to sve dogodilo na Zemlji. Medij je samo imao proročku viziju, i Oliver Lodge je ipak obmanut. To je koliko oprezan treba biti! Tako je sve to točno, da ljudska bića žive dalje nakon smrti, i također nam mogu kazati stvari, ali treba biti siguran. Ako im je Raymond Lodge rekao na engleskom: 'Ima dvije slike napravljene baš prije moje smrti, i položaji su bili različiti', treba se upitati da li je to u stvari došlo od njega. Jer nakon smrti to više nije preneseno engleskim jezikom; inače bi duh također morao znati engleski. Informacija je morala doći iz podsvijesti medija, od nečega što ne dolazi u svijest u običnom životu.

Pitanje g. Burle-a je učinilo da raspravljam prilično teške stvari danas, ali također sam vam želio reći koliko oprezan treba biti, jer sami smo odgovorni za ono što kažemo. Želio sam pokazati da se ne može jednostavno prihvatiti ova ili ona ideja, već sve treba slijediti. I tek poslije dugog razmišljanja o tome može se reći: 'Da, u tom slučaju duh zaštitnik se doista obratio'. Ali da su riječi bile na njemačkom, do toga je moglo doći samo ljudskim posredovanjem. I kada ljudi negdje nešto nisu u stanju napraviti, njihovi mišići moraju biti paralizirani najprije iz svijeta duha. Sve mora doći preko ljudskog bića.

Stekavši ove temeljne uvide, može se ići dalje. Još ćemo govoriti o ovome slijedeće subote.

Rasprava 16 lipnja 1923.

VI

Jeste li mislili o nečemu, gospodo?

G. Dollinger: *Želio bih pitati o ljudskim sudbinama. Milijuni ljudi su umrli u Velikom ratu. Jesu li to donijeli sa sobom kao svoju sudbinu? Kako to izgleda u svijetu duha i u odnosu na evoluciju svijeta?*

Rudolf Steiner: To je nešto što također možemo raspravljati u vezi s drugim stvarima, jer je u antropozofiji zaista nužno da ne raspravljamo stvari na način na koji to ponekad rade drugi ljudi. Stvari koje mi kažemo moraju biti znanstvene. Želio bih vam reći nešto posebno u vezi ovoga što će nas onda voditi do razumijevanja kako je sadašnja katastrofalna situacija, ova strašna bijeda kroz koju prolaze mnogi ljudi u svijetu danas, zapravo bila moguća. Ljudi danas obično ne pridaju mnogo pažnje načinu na koji je jedan pojedinac povezan s drugim. Situacija je takva da su ljudi zaista izolirani pojedinci u svijetu danas. Čak i kad ljudi znaju nešto o takvim stvarima o kakvima sad govorio zadnji puta kada smo se sreli, znaju ih iz običaja ili nekih ostataka praznovjerja, općenito će dati pogrešno objašnjenje.

Dopustite da vam ispričam jednostavnu priču kako bi vam pokazao da se ljudi više uopće ne sjećaju da je jedna osoba na neki način povezana s drugom. Jednom se dogodilo sljedeće, istina je prilično sigurna, kao znanstvena činjenica. Jedna od mlađih članova obitelji, djevojka u dobi od 18 ili 19, bila je bolesna, ne toliko bolesna da mora stajati u krevetu, ali morala je leći svako malo. Ležala je na sofi, majka je na nju pazila, i jednom kada je zaspala, njena majka je otišla u drugu prostoriju, gdje je čitala iz knjige nešto svom suprugu i drugim članovima obitelji. To je bilo u sobi koja je bila prilično udaljena od one u kojoj je bila bolesna djevojka.

Bolesna djevojka je tada bila svjesna sljedećeg. Kada je njena majka napustila sobu, odjednom je osjetila nagon da ustane. Ustala je i slijedila majku kroz dvije druge sobe u treću, gdje je našla kako čita ostalima. Bila je veoma iznenađena da uopće nisu zapanjeni. Bolesna djevojka, koja jedva može hodati i koja je spavala kada je majka ostavila prije nekog trenutka, sada se pojavila u sobi gdje je njena majka namjeravala biti samo neko vrijeme, jer je isto tako nešto željela učiniti i za ostale. Djevojci je izgledalo malo čudno da su ostali tako mirni. Tada je njena majka koja je čitala, iznenada rekla: 'Sada moram otići i vidjeti kako je naša kćerka', i napustila sobu. Međutim, kćerka je slijedila. Njena majka je otišla kroz one dvije druge sobe i našla kćer kako leži na sofi, izgledajući veoma blijedo. Nije joj se odmah obratila. Ali kada joj se obratila, djevojka nije odgovorila, već je ležala izgledajući blijedo. Kćerka je cijelim putem slijedila majku i sada je vidjela da je njena majka ušla u njenu sobu gdje je vidjela sebe kako leži na sofi. I kćerka je opet bila veoma

iznenađena, najprije da vidi sebe kako leži na sofi, i drugo da čuje njenu majku kako joj se obraća. U tom momentu kćerka je osjetila kao da je udarena velikom snagom, i onda je oblik koji je ležao na sofi dobio nekako bolju boju i stvari su postale kao što su bile i prije.

To je priča u koju se možemo prilično pouzdati; stvar se dogodila. Ali sada imamo sve vrste ljudi koji žele to objasniti. Objasniti će to ovako, na primjer: 'Pa, osim što ima fizičko tijelo kćer također ima i astralno tijelo'. Astralno tijelo je ono o čemu su ljudi običavali govoriti sve do šesnaestog stoljeća, što je sada prije oko 400 godina, kao što mi govorimo o nosu ili o uhu. Ali to nije nešto što je preživjelo do danas; u pravilu je zaboravljeno. Tako bi ljudi u prošlosti govorili o astralnom tijelu i rekli bi: 'A dobro, astralno tijelo je izašlo, prošlo kroz te sobe, vidjelo što drugi čitaju, i tako dalje, vratilo se natrag i opet kliznulo u trenutku kada se majka obratila djevojci'.

Ali, gospodo, mora vam biti jasno da kada netko ovako objašnjava stvari, on to objašnjava kao da osoba ima drugo fizičko tijelo unutar prvog, kao da je okolo krug, i taj krug bi bio veliki, i kao da je netko iskliznuo vani i šetao okolo kao fizičko ljudsko biće. Danas bi to bilo veliko praznovjerje to tako objasniti. To praznovjerje je danas rašireno među akademikima, inače se stvari kao što je ona s Oliver Lodge-om koju sam vam ispričao ne bi dogodile. Uvijek je važno točno znati što se dogodilo.

Sada, ono što se doista dogodilo je sljedeće. Majka je sjedila kod kćerke, njegujući je. Znae, ovo je slučaj onog što zovemo 'nježna brižna njega', i kćerki je bilo ugodno da se majka za nju tako brine. Doživjela je majčinsku ljubav. U takvom trenutku gospodo, kada netko osjeća ljubav drugog tako snažno a u isto je vrijeme toliko slab, događa se čudna stvar da on više ne misli vlastitim astralnim tijelom. Ono postaje tupo, i astralno tijelo jedne osobe stječe moć nad astralnim tijelom druge osobe. Tada se zapravo može dogoditi da netko počinje misliti mislima druge osobe koja je pokraj nje. Sada je situacija bila takva da dok je majka još njegovala kćer, osjećaj koji se pojavio u njoj prenio se kćeri na takav način da je kćer osjećala i mislila isto ono što i majka. Tada je majka otišla. Baš kao što će se i lopta nastaviti kotrljati ako je gurnem, tako i kćer tada nije mislila vlastitim mislima već onima od majke. I dok je majka prolazila kroz one dvije sobe, kćer je cijelo vrijeme mislila misli majke. I kada je majka čitala naglas, kćer je mislila misli majke.

Kćer se naravno nastavila odmarati na sofi, ali cijelo vrijeme je mislila misli majke. I kad je majka postala zbrinuta i vratila se opet natrag, kćer je mislila da je i ona, također, hodala natrag. I sada ne trebate biti iznenađeni da je kćer postala blijeda. I vi bi bili blijedi, također, ako bi ležali kao u dubokoj nesvijesti neko vrijeme. Jer situacija kao što je ova, kada netko misli mislima drugog, naravno stvara stanje slično nesvijestici. I kada se majka vratila, učinak na kćerku je bio takav da je ona bila duboko potresena i stoga je opet mogla imati svoje misli. Tako vidite da je u ovom slučaju, pravo objašnjenje da jedna osoba ima snažan utjecaj na drugu, posebno u umu i duhu. To će se posebno dogoditi ako je onaj koji je pod utjecajem u uvelike oslabljenom stanju, odnosno, ne može razviti unutarnju snagu, tada unutarnja snaga druge osobe lako utječe na nju.

Ali tako je to u životu općenito. Često se ne uzima u obzir veliki utjecaj koji ljudi imaju jedan na drugog. Da li mislite da uvijek kada vam netko nešto kaže i vi u to povjerujete, da vi stvarno uvijek imate razloga, razumnih razloga, da budete uvjereni u to? To uopće nije točno. Ako vam se netko sviđa toj osobi više vjerujete nego onoj koju mrzite. Stvar je da duša jedne osobe ima iznimno jak utjecaj na dušu druge. Stoga ja moram točno znati kako stoje stvari u oblasti duha ako ću uopće o njima govoriti.

Dopustite da vam dam drugi primjer, koji vam govorim u konkretnu svrhu. Jer sada netko može reći: 'Pa, jasno je da dr. Steiner uopće ne vjeruje da ljudsko biće može izaći iz sebe; vjeruje samo da jedna osoba može utjecati na drugu'. Ne, samo vam dajem primjer koji sigurno pokazuje da jedan pojedinac može utjecati na drugog, u ovom slučaju majka na dijete.

Sada drugi primjer, kada se ne može niti najmanje reći da je netko pod utjecajem. Dva studenta su dijelila sobu. To se stalno događa kod studenata. Jedan je studirao matematiku, a drugi filologiju, i nije znao apsolutno ništa o matematici. Jedne večeri su obojica bubali, što je izraz koji koriste studenti, jedan od njih latinsku gramatiku, a drugi matematički problem koji je želio riješiti ali jednostavno nije mogao. Nije mogao napraviti ništa s time. Jedan je uspio prilično dobro s proučavanjem jezika i otišao u krevet osjećajući zadovoljstvo. Ali kod odlaska u krevet student matematike nije bio zadovoljan, jer nije mogao riješiti problem. Kod jezika obično ne znate je li nešto ispravno ili nije. Uglavnom imate krivo ali lako možete misliti da ste u pravu. Situacija s matematikom je takva da nećete dobiti nikakav rezultat ako to ne znate. To je razlika. Dakle otišli su u krevet; njih dvojica su otišli u krevet negdje oko 11:30 ili 12 sati.

U oko 3 sata ujutro student matematike je ustao – student jezika je pogledao na sat i vidio koliko je sati – ponovno je sjeo za svoj stol i počeo računati i računati i računati. To je stvarno iznenadilo studenta jezika, ali imao je dovoljno takta da mirno pričekava što će se dogoditi. Drugi je računao, zatim je ustao sa sjedalice, otišao u krevet i zaspao.

U 8 ujutro oboje su ustali. Student matematike je rekao: 'Vau, stvarno me boli glava danas, kao da smo cijelu noć biti u gostioni. Sigurno smo ostali doma'? Drugi je tada rekao: 'To me ni najmanje ne iznenađuje! Zašto su se digao tijekom noći i radio'? 'Što, ja? Radio? To mi nikad nije palo na pamet! Bio sam u krevetu cijelu noć', rekao je student matematike. 'Ali jesi se ustao', rekao je drugi, 'uzeo si olovku i radio'. 'Pa', kaže on, 'apsolutno ne'. 'Dobro, pogledajmo i vidimo', rekao je student jezika, 'ono što si napisao mora biti tamo'. Student matematike je otišao pogledati. Problem je bio riješen, sve što nije mogao noć prije sada je bilo napravljeno.

Sada vidite, ovdje imate primjer gdje ne može biti u pitanju da je drugi student varao, jer nije mogao riješiti problem. Bio je student jezika, i također je promatrao sve što se dogodilo. Drugi student je ustao, ne znajući ništa o tome, i riješio cijeli problem. Ali nema ni govora o tome da je jedan od njih utjecao na drugog na bilo koji način. Student se zapravo digao u toku noći.

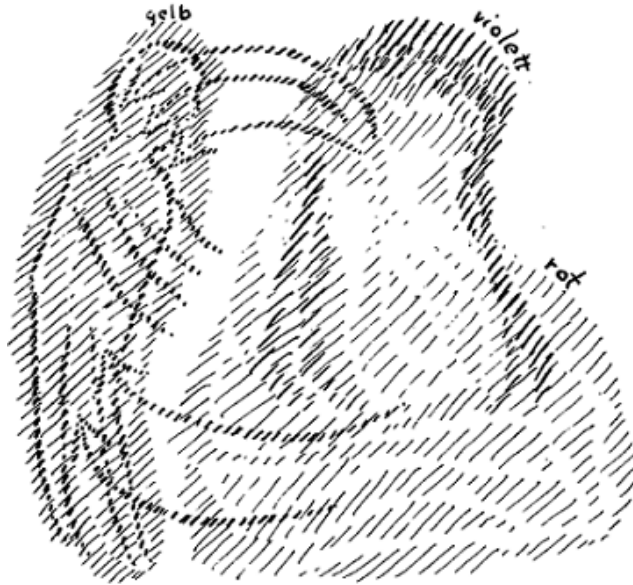
Ali kada se to objašnjava, izlazi nešto vrlo čudno. Vidite, kao što znate, najprije imamo naše fizičko tijelo, zatim etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja' tijelo. Zovem ih 'tijela'; ona nisu, naravno, tijela u nekom vanjskom smislu, ali ta četiri dijela ljudskog bića nazivam 'tijelima'. Dakle sada, gospodo, kada spavamo, samo fizičko tijelo i etersko tijelo leže na krevetu; astralno tijelo i 'Ja' tijelo su vani. Vidimo ih oko fizičkog tijela i eterskog tijela, vani. Ranije sam vam sve to objasnio. A to je također i što se dogodilo s našim studentom matematike. Otišao je u krevet. Mogao je zaspati, tako da su njegovo astralno tijelo i 'Ja' tijelo otišli vani, ali bio je uzrujan jer nije mogao riješiti problem. Sada, da je njegovo astralno tijelo i 'Ja' tijelo kliznulo u njegovo fizičko tijelo i etersko tijelo, probudio bi se i ne bi mogao napraviti ništa, vjerojatno ne, riješiti problem. Ali astralno tijelo i 'Ja' tijelo to nisu napravili. Ali nemir koji je razvilo učinio je da studenta gurka. Astralno tijelo može gurkati, može čak malo gurkati i kožu. Ali to se samo može desiti pomoću zraka, ne fizički, jer astralno tijelo nije ni malo fizičko. Međutim, može pokrenuti zrak. I to ima učinka pogotovo na oči, malo na uši, a posebno na nos i usta. Gdje god imate osjetilne organe, gurkajući zrak astralnog tijela ima dosta učinka.

Dakle naš student matematike otišao je u krevet, astralno tijelo ga je cijelo vrijeme guralo izvana, ali ne ulazeći. Ali zbog tog gurkanja, fizičko tijelo s eterskim tijelom osjećalo se prisiljeno ustati, sasvim automatski, poput stroja. Međutim, astralno tijelo ostalo je vani, jer da je bilo unutra student bi postao svjestan. Dakle on je sjeo. Njegovo astralno tijelo i njegovo 'Ja' nisu bili spremni ući unutra. Dakle tko je računao? Računali su fizičko i etersko tijelo, i etersko tijelo je moglo napraviti sve izračune koje student nije mogao napraviti kada su astralno tijelo i 'Ja' bili u njemu.

Iz ovoga vidite, gospodo, da ste svi dosta više inteligentni u vašem eterskom tijelu nego ste u vašem astralnom tijelu i vašem 'Ja'. Ako biste mogli napraviti sve i znati sve što možete napraviti i znati u vašem eterskom tijelu, vau, koji bi pametan momak bili! Jer svo učenje zapravo se sastoji od dovođenja u astralno tijelo nečega što već imamo u eterskom tijelu.

Dakle što se stvarno dogodilo s našim studentom matematike? Znate, u ranija vremena jedva da je bilo trezvenjaka među studentima, i zaista su uobičajeno prilično pili. I ova dva studenta nisu bubala svake noći već su također mnogo išla u gostionicu, i zbog toga – s krvlju pod utjecajem alkohola – astralno tijelo je ruinirano. Etersko tijelo nije toliko upropašteno. I rezultat je da je student matematike mogao dobro riješiti svoj problem da nije toliko mnogo išao u gostionu; ali jer je dopustio da njegovo astralno tijelo bude pod velikim utjecajem nije ga mogao riješiti kada je budan. Prvo se morao riješiti svog oštećenog astralnog tijela; tada je mogao sjesti za stol, i njegovo etersko tijelo je, koje je još bilo dosta pametno, riješilo problem. Dakle stvari koje racionalni um radi mi zapravo radimo s eterskim tijelom. Ne možemo voljeti nekoga s eterskim tijelom, to je nešto što astralno tijelo mora napraviti, ali sve što racionalni um radi nešto je što može etersko tijelo, tu etersko tijelo mora napraviti svoj posao. Stoga možemo reći da iz ovoga primjera jasno vidimo da u ovom slučaju nije bilo nikakvog utjecaja od negdje drugdje, već je student matematike morao to sam napraviti.

Imajmo jasnu sliku ovoga. Ovdje [slika 14] imamo fizičko tijelo; ovdje etersko tijelo [žuto] koje ide kroz fizičko tijelo. I sada, da bi dobili bolju sliku cijelog ljudskog bića, nacrtati ću astralno tijelo vani, ondje gdje je tijekom noći. Sasvim je malo na

Slika 14

vrhu, i enormno, strši, ovdje dolje. Tako tijekom noći, mi smo zaista dvoje ljudi. Ne smijete, naravno, zamišljati da je ovo druga osoba koja je također fizička, jer dio koji je vani je potpuno duhovan. Ako ne mislite o njemu kao o duhovnom opet ste previše pali u materijalizam. Ali svakako možete imati gledanje da je u sebi čovjek zaista dvostruko stvorenje, jedan dio koji je duh i duša, i fizički dio kombiniran s eterskim tijelom. Netko tko je budan, takav je samo zato jer je svakog jutra astralno tijelo i 'Ja' tijelo dovedeno u etersko i fizičko tijelo [strelice].

Ali sada zamislite da se to možda uvijek ne dogodi na pravilan način. Postoje neki čudni slučajevi toga. Postojala je djevojka – ako se dogode samo po sebi a ne zbog vježbi, ovakve stvari se uvijek dogode kada je pojedinac pomalo slab, na primjer u slučaju mladih djevojki upravo kada dođu do zrelosti, kada su tek postale žene – dakle postojala je djevojka od 19 ili 20 i s njom je bilo sljedeće. Bilo je dana kada bi govorila ali ljudi u njenoj obitelji nisu mogli razumjeti ni riječi što je govorila, uopće ništa. Govorila bi o potpuno nepoznatim stvarima. Bilo je vrlo čudno. Mogla bi reći, na primjer: 'Ah, dobar dan, oduševljena sam vašom posjetom. Sreli smo se prije dva dana u ... – da, otišli smo u šetnju u onim divnim šumama. Tamo je bilo proljeće'. Onda bi čekala. Baš kao na telefonu; niste čuli drugu osobu, samo njen odgovor. Bilo je kao da odgovara na nešto: 'Da, naravno, uzeli ste čašu i popili'. I tako bi se uvijek čulo što je ona rekla kao odgovor na ono što je navodno rekao netko drugi. Ljudi oko nje nisu mogli vidjeti drugu osobu. Ali bila je u vrlo različitom svijetu i u njemu imala razgovor.

Slijedeće bi se dogodilo, na primjer. Sada, vidite, nije se mogla pomaknuti, tih dana bi stajala sasvim mirno. Ali ako bi sjela tamo i vi je gurnete, ona ne bi rekla: 'Zašto me guraš'? Rekla bi: 'Vjetar je strašan. Zatvori prozor, takva je promaja'.

Imala bi potpuno različite ideje ako bi je se gurkalo, na primjer. Takva bi bila jedan ili dva dana. Zatim bi bili dani, ili duži period, kada je bila savršeno razumna, govoreći ljudima normalno, i nije imala pojma što se događa onih drugih dana. Ničeg se nije sjećala. Ako bi joj ljudi nešto rekli, rekla bi da ne zna ništa o tome. Bilo je baš kao da bi prespavala. Ali umjesto toga dogodilo bi se nešto drugo. Kada je bila u tom drugačijem stanju, sjećala bi se svega što ima veze s tim stanjem, a ničeg što bi se dogodilo kada je bila u uobičajenom stanju. Mogla je pregledati cijeli život kojeg je poznavala u tom drugom svijetu za koji su ljudi rekli da ga je sanjala.

Što je bilo s djevojkom? Ono što vam sada govorim, dogodilo se naravno, mnogo, mnogo puta, a ponekad na grozan način. Vidite, znao sam nekoga s kime sam radio zajedno neko vrijeme. Kasnije je postao profesor na njemačkom sveučilištu, i jednog dana je jednostavno nestao. Nitko nije znao gdje je otišao. Svi upiti konačno nisu vodili nigdje. Jedina stvar koju su mogli saznati je da je iz mjesta gdje je živio otišao na stanicu i kupio kartu. Ali u vlaku je bilo prilično ljudi i tako nisu znali destinaciju za koju je kupio kartu. Otišao je. I nije se vratio veoma dugo vremena.

Jednog dana stranac je stigao u hostel za beskućnike u Berlinu i tražio da bude primljen. Kada je upitan za papire nađeno je daje on bio profesor XY iz tog i tog mjesta. Završio je u tom hostelu u Berlinu. Ponovno se vratio kući i mogao je nastaviti svoj rad kao profesor veoma dobro. Znae, stvari se dogode automatski; nije bitno je li bio mali prekid. Ali njegova obitelj – bio je zapravo oženjen – dalje je propitivala što se dogodilo u međuvremenu. I bilo je više manje da je kupio kartu za stanicu koja nije toliko daleko. Bio je spretan u svemu. Sišao bi sa vlaka, kupio drugu kartu – tada vam još nije trebala putovnica – i otišao u drugu zemlju, i zatim opet u drugu, onda je uzeo sasvim različitu rutu, u grad u južnoj Njemačkoj gdje je jednom bio stacioniran, i onda u Berlin gdje je živio u hostelu. Nije znao ništa, apsolutno ništa od svega toga, bio u potpuno različitom stanju svijesti.

Što se događa u takvom slučaju? Vidite, s nekim takvim to je baš kao što je bilo s djevojkom. Kada se takva osoba treba probuditi, astralno tijelo i 'Ja' tijelo ne ulaze potpuno, samo gurkajući osobu od izvana, i onda fizičko tijelo i etersko tijelo prolaze sve te stvari. Ti ljudi ponašaju se na strahovito pametan način. Ova priča je također potpuno potvrđena. Ista je ona koju sam doživio s jednim od mojih poznanika.

Još jedna priča. Netko je uzeo kartu za vlak, učinio istu stvar, otišao na stanicu koja nije bila daleko. Tada je trebao smisliti svakakve smicalice; to je sve napravilo njegovo etersko tijelo. Došao je sve do Indije i ostao tamo nekoliko godina. I onda, zaboravivši sve o tome, išao je dalje sa svojim životom kao i prije.

Da, te su stvari takve da se mora reći: Tu se stječe duboki uvid u cijelu prirodu ljudskog bića. Jer što se dogodilo kasnije s osobom koju sam dobro znao, koja je putovala kroz zemlje i završila u hostelu? Vratio se na svoje sveučilište, i čak je bio pozvan da drugo sveučilište da zauzme mjesto poznatog profesora. Jednog dana dogodilo se da sam u tom gradu. Više nismo bili u kontaktu, jer se redovito događalo da kada sam dao antropozofsko predavanje, ljudi koje sam prije dobro znao ne bi

htjeli ništa imati sa mnom. Jednog dana ljudi su rekli da je profesor XY opet nestao. Ovog puta se nije ponovno pojavio već je pronađeno njegovo tijelo. Utopio se.

Što se dogodilo? Vidite, ono što se dogodilo je to da se ponovno vratio u stanje gdje ga je astralno tijelo moglo samo gurkati. Tada se sjetio drugih događaja u svom eterskom tijelu i tako se preplašio da je počinio samoubojstvo. Dakle može se duboko vidjeti u ljudsku prirodu u ovom slučaju, ako se zna kako različita tijela ljudskog bića rade zajedno.

Sada, stvar je ovakva. Postojao je jednom netko tko je također ulazio u ovakva stanja, i tada bi govorio na takav način kao da je netko sasvim različit od onoga kakav je on sada bio, tako da drugi ljudi ne bi razumjeli ništa od toga. Govorio je – to je bilo u devetnaestom stoljeću – da je bio uključen u francusku revoluciju, opisujući cijele scene. Što mu se bilo dogodilo? Bila je to slično situaciji ljudi o kojima sam vam upravo rekao. Ali što se dogodilo u ovom slučaju?

U njihovom uobičajenom stanju svijesti ljudi zaista znaju vrlo malo o tome što se odvija u astralnom tijelu i 'Ja' tijelu, ali oni zapravo prolaze mnogo u tim tijelima. Sada zamislite da se događa slijedeće. Vidite, želim vam opisati kako je to kada se netko budi. Dok se osoba budi, njeno astralno tijelo se najprije razdvoji. Ovdje se potrga [slika 14], i jedan dio ide u glavu, dok drugi, niži dio, ide u ostatak tijela. Tako ide ponekad. Sada razmotrite ovo. Ako je glavi lakše primiti astralno tijelo i 'Ja' nego nižim dijelovima, astralno tijelo može biti u glavi ranije, prije nego dođe u donje dijelove. U tom slučaju osoba počinje govoriti kao netko sasvim drugi. Dakle što se događa? Vidite, na trenutak postoji mogućnost pogledati natrag na prošli život. Ali osoba ne može razumjeti ili interpretirati to, i stoga će izmisliti nešto temeljno na povijesti. Čovjek koji je bio u izmijenjenom stanju, jer su njegovo astralno tijelo i 'Ja' ušli u glavu ranije, rekao je da je bio Francuz uključen u francusku revoluciju. To je nešto o čemu je učio i jednostavno je reinterpreterirao činjenice. Zapravo se našao u ranijoj inkarnaciji, ranijem životu, i nije to mogao odmah razumjeti; i tako je to interpretirao na svoj način.

Sada morate razumjeti da bi do šesnaestog stoljeća – što bi bilo prije četiri stoljeća – ljudi govorili o ovim stvarima, iako na prilično luckast i nejasan način. Gdje god bi se ljudi okupljali – nije da bi oni jedni drugima pričali priče o duhovima, ali istina je da bi na to gledali jednako ozbiljno kao i na druge događaje u njihovim životima – govorili su ovakve stvari, znajući da postoje. Sigurno je netočno kazati da nisu znali za njih. Danas – pa, pokušajte gospodo, samo pokušajte ispričati priču kako što je ova koju sam ja vama, na vašim stranačkim okupljanjima, i biti ćete odmah odbačeni – danas nema načina govoriti o ovim stvarima prirodno ili razumno. Ljudi uopće ne govore o njima. I najmanje za reći o njima imaju akademici. Dopustite da vam dokažem da oni najmanje od svih znaju o njima.

Promislite o jednom od najvažnijih znanstvenih događaja u devetnaestom stoljeću. Građanin Heilbronna se kvalificirao za medicinsku praksu. Ljudi na sveučilištu u Tübingenu su mislili da nije vrlo nadaren i tako on nije imao pravu perspektivu. Pa se zaposlio kao brodski liječnik 1839 i otišao u Indokinu na brodu na

kojem je bilo prilično ljudi. Putovanje je bilo donekle teško, more je bilo donekle nemirno tako da su ljudi dobili morsku bolest. Praktički je cijela posada bila bolesna kada su došli u Indokinu. Brodski liječnik je bio veoma zaposlen. U to vrijeme, još je bio običaj pustiti krv kada ljudi dobiju ovu ili onu bolest. To je bila prva stvar.

Ljudi imaju dvije vrste krvnih sudova. Kada je otvorena jedna vrsta, krv koja prska je crvenkaste boje. Druga vrsta krvnih sudova ide uporedo s prvom vrstom. Ako su oni otvoreni, krv je plavkasta; izaći će plavkasta krv. Obično, kada prokrvarite nekoga nećete pustiti da teče crvena krv. Tijelo treba tu krv. Puštate plavkastu krv vani. Liječnici to dobro znaju. Također znaju gdje su plavi krvni sudovi i ne otvaraju crvene. Dragi Julius Robert Mayer, koji je bio taj brodski liječnik, stoga je morao napraviti dosta puštanja krvi. Ali svaki puta kada je otvorio venu krv koja je izašla vani nije bila propisne plavkaste boje već blijedo crvena. O bože, promislio je, otvaram pogrešnu! Ali kada je to napravio za sljedeću osobu, posebno je pazio, krv je opet bila blijedo crvena. Na kraju je samo mogao sebi reći da kada se dođe u trope, tople oblasti, stvari nisu onakve kakve su obično, i plava krv postaje crvenkasta zbog topline. Julius Robert Mayer mislio je da je ovo najvažnije otkriće, sasvim s pravom. Vidio je nešto što je bilo iznimno važno.

Sada moramo napraviti hipotezu, pretpostavku. Zamislite da se to dogodilo nekome u dvanaestom stoljeću radije nego u devetnaestom. Putovao bi negdje s ljudima. Putovanja nisu bila daleka u tim vremenima, ali moglo se dogoditi da cijela posada oboli. Pretpostavimo, dakle, da je cijela posada oboljela, liječnik im pušta krv, i nađe da je krv koja bi trebala biti plava zaista umjesto toga crvenkasta. Sada, u dvanaestom stoljeću bi rekao: 'Što je to što uzrokuje da krv postane plava'? I pošto bi znao sve stvari o kojima sam vam govorio, premda maglovito – jer tada nije bilo antropozofije i stvari su bile maglovite – imao bi barem slutnju i rekao bi: 'Vau, da, tamo astralno tijelo ne ulazi tako duboko u fizičko kao kod ljudi čija krv je sasvim plava'. Jer znao bi da astralno tijelo čini krv plavom. Međutim, toplina drži astralno tijelo vani. Krv stoga postaje manje plava i slična crvenoj krvi. Rekao bi: 'Ovo je važno otkriće, jer sada razumijem zašto su drevni narodi Istoka imali tako veliku mudrost. Kod njih, astralno tijelo nije ulazilo tako duboko u fizičko tijelo i etersko tijelo'. Imao bi duboko poštovanje za mudrost drevnih Orijentalaca i rekao bi sebi: 'Danas su narodi Orijenta samo inficirani od ljudi koji imaju mnogo plavkaste krvi, i stoga za njih više nije moguće da iznesu na svijetlo svoju drevnu mudrost'. To je ono što bi u dvanaestom stoljeću rekao brodski liječnik.

Brodski liječnik u devetnaestom stoljeću više ne zna o svim stvarima koje vam govorim. Što je on rekao sebi? Rekao bi: 'Dakle, postoji toplina. Ona izgori stvari. Krv stoga više izgori kada je netko u toploj zoni'. Otkrio je zakon o transformaciji topline u energiju koji igra tako veliku ulogu u modernoj fizici, potpuno apstraktni zakon. Ostalo ga uopće ne zanima. Otkrio je zakon koji igra veliku ulogu kod parnog stroja, na primjer, gdje je toplina pretvorena u rad. I rekao je: 'Činjenica da krv tamo teče crvena pokazuje da organizam jače radi u toploj zoni i stoga proizvodi više topline'. Julius Robert Mayer tako je pronašao nešto što je potpuno mehaničko.

Vidite, to je velika razlika. U dvanaestom stoljeću, ljudi bi još rekli: 'Tamo je krv crvenija jer astralno tijelo ne ulazi toliko duboko'. U devetnaestom stoljeću, ljudi više ne znaju ništa o ovoj duhovnoj strani i jednostavno kažu: 'Tamo je ljudsko biće poput stroja, i situacija je takva da toplina generira više rada i zbog toga više je topline konvertirano u ljudskom organizmu'. Da, gospodo, ono što je Julius Robert Mayer napravio tamo kao učen čovjek je više ili manje ono što ljudi općenito misle danas. To je tako. Ali pošto ljudi sada mogu misliti i osjećati samo o stvarima koje nisu iz duha, izgubili su njihovu vezu s drugim ljudima. U najboljem slučaju kada su slabi i bolesni poput djevojke o kojoj sam govorio, ući će toliko u drugu osobu da zapravo idu s mislima osobe u drugu prostoriju. To je enormna razlika, naravno. Da, danas smo napravili ogroman napredak, ali naša čovječstvo nije napredovalo; postalo je manje. Danas govorimo samo o čovjekovom fizičkom organizmu kao da je stroj. Čak i najveći znanstvenici govore o njemu samo kao o stroju, kao što je to radio Julius Robert Mayer.

Da, gospodo, ako će se stvari ovako nastaviti na Zemlji, svo mišljenje će zapasti u kaos. Dogoditi će se užas i katastrofe. Već danas ljudi ne znaju što bi trebali napraviti. Stoga pristupe nečem moćnom i kažu: 'Da, zdrav razum nas više ne drži na okupu, dakle nacionalnost nas mora držati zajedno'. Nacionalne države nastaju samo zato jer ljudi više ne znaju kako se držati zajedno. I činjenica gospodo, da ljudi više ne znaju ništa o duhovnom svijetu donijela je ogromnu bijedu – sve ostalo su samo vanjski faktori. To je dovelo do ogromne ljudske bijede. I reći da ljudi to zaslužuju jer su učinili toliko loših stvari u prethodnim životima je, naravno, besmislica, jer ovo nije sudbina pojedine osobe, to je zajednička sudbina koju svi dijele. Ali svi kroz to prolaze u ovom životu. Samo promislite koliko bijede čovjek doživi u ovom životu. To ne dolazi iz prethodnog života. Ali u sljedećem će životu upoznati posljedice sadašnje bijede. Posljedica će biti da će biti pametniji, i da će duhovni svijet lakše ući u njih. Tako da je sadašnja bijeda odgoj za budućnost.

Iz ovoga možemo vidjeti i nešto drugo. Samo promislite da je antropozofija počela rano već 1900 i sasvim je dobro poznata. Ali ljudi joj se opiru, ne žele čuti o duhovnom svijetu. Pa sada, gospodo, ako ste u ranija vremena imali školarca koji nije želio učiti – to se sada promijenilo; ne želim kazati da je to ispravno ili pogrešno – dobio bi dobre batine. Neki bi tada počeli konačno učiti. Kod nekih je to pomoglo. Čovječanstvo nije ništa željelo učiti o duhu do 1914. Sada za to dobivaju batine od sudbine svijeta, njihove zajedničke sudbine. Sada ćemo vidjeti je li to donijelo išta dobra.

Tako je to, gospodo, moramo to gledati kao zajedničku ljudsku sudbinu. Jer što se dogodilo? Vidite, djevojka o kojoj sam vam govorio mislila je misli svoje majke. Ljudi će postupno potpuno napustiti naviku mišljenja i samo misliti misli onih za koje smatraju da imaju autoritet. Ljudi opet moraju početi misliti za sebe, svaki pojedinac, inače će cijelo vrijeme biti pod utjecajem svijeta duha, ako o njemu ne znaju ništa, ali u lošem smislu. I tada će biti pošteno reći da se na bijedu koja se nadvila nad čovječanstvo može gledati kao na udaranje sudbine, rekao bih, i iz toga možemo učiti.

Ljudi mogu imati kongresa koliko hoće; nijedan neće pomoći. Ljudi koji žele podržati njemačku marku, misleći na način na koji oni misle, učiniti će da kasnije ide dolje dvostruko, jer razumijevanje koje je potpuno zemaljsko nije od koristi. Ako tijelo u sebi nema dovoljno fluida, postaje sklerotično, kalcificira se. I ako duše ne zna ništa o svijetu duha, završava s razumijevanjem koje uopće nije od koristi. I to je sudbina prema kojoj ide čovječanstvo, ukoliko im stalno ne bude dolazila hrana iz svijeta duha.

Dakle, jedini pravi način je da ljude počne zanimati duhovni svijet. Vidite, to je način za odgovoriti na pitanje koje je postavio g. Dollinger. Stvari treba postaviti malo radikalno, ali to ide tako.

Morati ću u Stuttgart sljedeći tjedan, ali vrlo brzo ću se vratiti. Najaviti ću vam sljedeći sat.

Rasprava 25 lipnja 1923.

VII

Pitanje u vezi zemljotresa.

Rudolf Steiner: Vjerojatno mislite na potrese koje trenutno imaju u Americi? S obzirom na pitanje kao što je ovo, posebno su važne vulkanske pojave koje nisu toliko intenzivne, rekao bih, nisu tako neposredno snažne, ali po detaljima pokazuju da se tijekom vremena također nešto događa u kozmosu koji okružuje svijet. A ovdje bi želio skrenuti vašu pažnju na nešto drugo, nešto što je manje upadljivo, ali nešto što je mnogo više osobno iskustvo za mnoge ljude nego su to oni pojedinačni događaji koji su, naravno, strašni za ljude u tom području, ali zaista se manje tiču velikog dijela čovječanstva. Samo se sjetite da se zadnjih godina zaista može reći da su vremenski uvjeti neobični. Ne možemo zanijekati da nismo imali pravilno, dugo ljeto, posebno u našem dijelu svijeta. Ali to vrijedi za veliki dio Europe i izvan.

Kada dođe ta tema, ljudi će obično govoriti o ogromnim ledenjacima u sjevernim oceanima i hladnim valovima koji dolaze od tih moćnih plivajućih ledenjaka. Možda se također sjećate da kada su bili ti hladni periodi prošle godine, pomorci su izvjestili da se te gigantske plutajuće ledenjake može naći posvuda ako im je kurs imalo na sjevernom dijelu Atlantskog oceana.

Moramo razumjeti da takve stvari zasigurno ne dolaze samo od Zemlje, već imaju veze s cijelom kozmičkom evolucijom. I tako se moramo upitati kakva je zaista situacija s distribucijom topline i hladnoće na našoj Zemlji.

Ovdje bi zaista želio skrenuti vašu pažnju na nešto što sam mogao spomenuti ranije, ali u različitom kontekstu, nešto što može biti važno u razmatranju ovog pitanja. Vjerojatno ste čuli da je u sjevernom Sibiru, odnosno tamo preko u Aziji, stanje tla posebno. Da vam to prikažem, samo ću reći sljedeće. Ako imamo ovakvu kartu Europe [crtanje na ploči], ovdje imate Norvešku, zatim sjevernu obalu Njemačke, i idemo u Nizozemsku, i tako dalje; ovo bi bila Engleska, Irska, i ovdje, na drugoj strani ovog velikog poluotoka, već bi bili u Aziji. Ovo je granica između Azije i Europe. Ovo je Rusija. Ovdje dolazimo u Aziju i ovdje bi bio Sibir. Ovdje preko je Arktički ocean, kako je nazvan. Ovo crtam samo da bih vam dao orijentaciju. Prije dosta vremena, životinje slične slonovima, nađene su u tlu Sibira. Danas više ne postoje, ali postojale su prije veoma, veoma dugo vremena. I znate, naravno, da nema životinja poput slonova koje danas žive u Arktičkom oceanu. Životinje kao slonovi spadaju u mnogo toplije oblasti. Ali čudna stvar je da kada su te životinje poput slonova pronađene duboko u tlu, bile su još tako svježije da se meso moglo jesti čak i danas, pod uvjetom da netko voli meso slona. Stvorenja su bila tamo u zaleđenom tlu kao da je netko namjeravao jesti meso danas i držao ga tamo da ga sačuva. Dakle tisućljećima su te životinje jednostavno sačuvane, kako se kaže, ovdje u sjevernom Sibiru, držeći meso svježije.

Sada vidite, gospodo, za to je nemoguće da je to bio spor proces. Jer ako su životinje koje su živjele gore jednostavno umrle i dospjele u tlo, naravno da bi davno istrunule, i najviše što bi se danas našlo bili bi dijelovi kosti, na način na koji ih se nalazi drugdje. Ali tamo se nađu cijele svježije životinje. Jedini mogući način na koji se to moglo dogoditi je da se val leda spustio na stvorenja koja su živjela ondje s ogromnom brzinom, zatvarajući ih, tako da su sačuvana tisućljećima upravo u tom stanju, s mesom još svježim. Dakle možete vidjeti da je jednom na Zemlji morala jednom biti situacija kada je snažan pritisak došao sa juga, izbacujući vodu gore u oblast leda. Voda se trenutno zamrzнула, stvorenja su se trenutno našla u tom ogromnom sibirskom ledenom podrumu, i tamo su sačuvana tisućljećima.

Sada, svi ćete priznati da Zemlja nema razloga, naravno, odjednom napraviti takvu stvar. Jer odakle bi od Zemlje došle energije za napraviti takvu stvar? Takve stvari se mogu samo dogoditi pod utjecajem nebeskih tijela izvan Zemlje. Dakle ako zamislite da je ovo Zemlja [crtanje na ploči], i ovo su južne oblasti, ekvatorijalne oblasti – južne samo u odnosu na sjever, naravno – tada zvijezde moraju biti u određenom položaju ovdje u jednom trenutku, i to jednostavno izbacuje vodu ovdje gore. Dakle ova voda je izbačena ovdje zbog položaja zvijezda, odmah smrzavajući se i pokapajući ova stvorenja. Iz ovakvih stvari zaista možete vidjeti da relativni položaji zvijezda imaju ogroman utjecaj na distribuciju kopna i vode i leda na Zemlji.

Sada, jednom sam govorio o načinu kako i vulkani, također, dolaze od stvari izvan Zemlje, s materijom koja je ispod tla dohvaćena iz unutarnje Zemlje. Tako isto možemo reći da ako, na primjer, postoji ogromna erupcija Etne, da stvari nisu izbačene od ispod, već su zvijezde gore u položaju koji će dovesti one vatrene mase gore iz unutarnje Zemlje.

Iz ovoga vidimo da mnogo stvari danas radi zajedno, i u jednu ruku je to razlog zašto imamo ove hladne periode. Hladni periodi su stoga definitivno uzrokovani od stvari izvan Zemlje. I otamo dolaze i vulkanske erupcije i potresi. Ali ne možemo nikada potpuno procijeniti situaciju ukoliko ne razumijemo da je i samo ljudsko biće usko povezano sa svim uvjetima koji postoje izvan ove Zemlje.

Vidite, siguran sam da ste čuli za ljude koji imaju krvarenja, s time da krv više ne ide putem kojim bi trebala unutar njih već umjesto toga dolazi iz njihovih usta. To se naziva hemoragija. Takvo krvarenje posebno se javlja kada su ljudi u određenom dobu života. Moramo se upitati: 'Kakva je točno veza između krvarenja i nečega što se događa vani'? Sada ako se sjetite da se ljudsko biće sastoji ne samo od fizičkog tijela, kojeg možemo dodirnuti rukama, već od fizičkog tijela, eterskog tijela i astralnog tijela i 'Ja' tijela, morati ćete sebi reći: 'Da, naravno, fizičko tijelo je nešto što možemo odložiti. To je teška, teška masa, i povezano je sa Zemljom. Ali etersko tijelo je povezano s okružujućim svijetom'.

Gledajući na stvari na način kakve su u ljudskom biću, nalazimo da Mjesec ima posebno snažan utjecaj na ljudsko biće. Ali na način kakve su stvari sada, Mjesec nema takav utjecaj na čovjeka, i moramo se vratiti natrag u veoma rana vremena. U

ranim vremenima, Mjesec je imao ogroman utjecaj na čovjeka. Ljudi su morali napraviti nešto specifično kada je rastao, i tako dalje. A iznad svega ljudsko rađanje zavisilo je mnogo o Mjesecu u tim ranijim vremenima. Tako je zanimljivo kako narodi koji su još sačuvali drevne tradicije misle o ovim stvarima. I Mjesec je tada utjecao na cjelokupan ljudski razvoj, ali na takav način da ljudsko biće ima te utjecaje Mjeseca unutar sebe. Tako nema izravnog utjecaja kada je pun Mjesec, ili slično; ali mi vidimo da Mjesec raste, opada; u nekom vremenu to je imalo utjecaja na ljudsko biće, i to je ostalo i još se nastavlja. Dakle nije to sadašnje kretanje Mjeseca ono što ima velikog utjecaja, već nešto što je slično ranijim kretanjima Mjeseca. To je stari nasljedni element koji ima velikog utjecaja. I tako zasigurno možemo reći da Mjesec ima nekog utjecaja.

Ali mi ne bi uopće imali ništa krvi u glavi da taj Mjesec nije tamo. Svi bi išli okolo sa potpuno blijedim licima, kada ne bi bilo utjecaja Mjeseca. Mjesec povlači krv u našem tijelu gore u glavu. To je utjecaj Mjeseca, da krv zapravo pristaje ići gore u glavu. To je iznimno zanimljivo. Krv ide gore u glavu samo jer je tu utjecaj Mjeseca. Inače bi uvijek išla dolje. Kada netko postane toliko slab u cijelom tijelu da više ne može ponuditi dovoljan otpor snagama Mjeseca koje povlače krv gore u glavu, krv previše snažno navali u glavu, i to uzrokuje hemoragiju. Uvijek moramo imati taj utjecaj, ali ako postane prejak, krv previše snažno navali gore u glavu i krv tada izlazi vani.

I s ovom hemoragijom u pojedinom ljudskom biću vidimo isti princip kao kada, na primjer, voda navali ovdje gore [pokazuje na Sibir] ili stvari izlaze iz vulkana vani u svijetu prirode. Jedino što u tom slučaju nije utjecaj Mjeseca, već drugih nebeskih tijela. Morate sebi predstaviti da smo jednostavno u našem razvoju stalno izloženi drugim utjecajima. Dopustite da vam to ilustriram. Još jednom zamislite da je ovo Zemlja [crtanje na ploči]; ovdje je Mjesec koji se okreće oko Zemlje. Nacrtati ću to kako izgleda. Dakle ovdje se Mjesec kreće oko Zemlje, i inicijalno ima snažan utjecaj na ljudsko biće. Ali izvan Mjeseca su druge zvijezde – Venera, Merkur, ovdje je Sunce, Mars, Jupiter i tako dalje, i zatim zvijezde stajačice. Sada morate razumjeti da je razlika kada je, recimo, Mars iza Sunca, ili se već pomaknuo i pored je Sunca. Kada je Mars iza Sunca, ima manje utjecaja na Zemlju, jer Sunce blokira njegov utjecaj. Kada je Mars u ovom položaju [pored Sunca], ima veći utjecaj na Zemlju. I tako uvijek zavisi od položaja zvijezda koliko je Zemlja pod utjecajem. Znanost o položaju zvijezda je danas malo razvijena, i stoga ljudi uzimaju u obzir jedino što se događa na Zemlji – sante leda i tako dalje – i ne gledaju vani na zvijezde.

Sada, zapravo nije moguće istražiti ove stvari sa Zemlje, i moramo razumjeti da ove stvari treba istražiti uzimajući u obzir ljudsko biće. Ove stvari moraju se definitivno istražiti preko ljudskog bića.

Sada bih vam želio nešto reći. Ako pratite evoluciju čovječanstva u nedavna vremena, u njoj ćete vidjeti enormne promjene. Nećemo ići daleko natrag, ali hajdemo natrag, recimo, 600 godina. Idući natrag 600 godina – sada je 1923 – dolazimo do 1323. Sada morate uzeti u obzir da ako ste živjeli tada, niste imali pojma da mjesta kao što su Amerika, Australija, postoje. Ljudi to ništa nisu znali.

Znali su samo za Europu i Aziju, i mali dio Afrike. Prije šest stotina godina dakle, ljudi su znali o malom dijelu Zemlje. I iznad ove Zemlje vidjeli su da Mjesec raste i opada, Sunce izlazi i zalazi, zvijezde, i sve je bilo takvo da se cijeli život živio unutar malog prostora. Da, gospodo, ljudi su tada malo znali o Zemlji, i također nisu imali pojma o kretanjima nebeskih tijela. Ali znali su nešto u duhovnom utjecaju zvijezda. To je bilo zato jer su živjeli u tako ograničenom području. Ti ograničeni uvjeti su utjecali na ljude.

Sada, znate da se ne dugo nakon toga, 1492, Kristofor Kolumbo iz Genove uputio s određenim brojem brodova, i vjerovao je da može ići oko svijeta. Kristofor Kolumbo zapravo nije želio otkriti Ameriku, već je njegovo mišljenje bilo da Zemlja mora biti sferična. Prije toga, ljudi su mislili da je Zemlja ravna. Po njegovom mišljenju, Zemlja je morala biti sferična. I tako je opremio određeni broj brodova. Postojao je otpor, ali dobio je te brodove od vlasti, opremio ih, i vjerovao da može ići oko Zemlje. To je ono što je mislio. Rekao je sebi: 'Ako iz Europe idemo preko na Istok, ovdje nalazimo Aziju [pokazuje na ploču], ovdje dolje je poluotok Indije, a ovdje je Indokina'. Znao je, dakle, da će idući tim putem kopnom doći do Indije. Sada je želio ići oko Zemlje iz Španjolske i doći do Indije s druge strane. To mu je bila namjera. Želio je ići oko svijeta, jer se nadao da će vidjeti prvu praktičnu korist od toga što je Zemlja sferična. Želio je ići okolo i otkriti Indiju s druge strane. Tako se uputio i došao u Ameriku i apsolutno vjerovao da je to druga strana Indije. To je također zašto je to područje nazvano Zapadna Indija, ime koje se i danas koristi za dio područja.

Dakle vidite da je zemljin sferični oblik postupno postao znanje kroz ljudsko mišljenje, i ljudi su tek postupno otkrili da su oni došli do druge strane Amerike i da to nije bila Indija već novi kontinent. To je bilo dakle 1492, prije 431 godinu, da je Amerika otkrivena.

Ali otkriće Amerike također je značilo nešto veoma, veoma različito. Da bi razumjeli što to znači, molim vas da razmotrite sljedeće. Vidite, kao što sam vam rekao, to je bilo 1493 kada se Kristofor Kolumbo uputio i otkrio Ameriku. 1543, Kopernik je prvi predstavio gledanje da Sunce stoji mirno i Zemlja se kreće oko Sunca kao i drugi planeti. Nešto što danas svako dijete uči u školi stoga je poznato tek od tog vremena. Samo promislite – koliko bi to bilo godina? Tek 380 godina! Dakle tek od tada ljudi su imali samo slutnju nečega što se danas uči u osnovnoj školi. Prije toga, nisu znali ništa o svemu tome. Ali tim više su mislili o utjecaju Mjeseca na ljudsko biće. Znali su da Mjesec nagoni krv u glavu, kao što sam vam upravo rekao. Percipirali su utjecaj na ljudsko biće.

Sada morate razmotriti što je otkriće Amerike zaista značilo. Vidite, ljudi govore o stvarima bez mnogo razmišljanja i u povijesti je također predstavljeno ovako: otkriće Amerike; potez genija! Da, gospodo, ali o tome morate misliti također i na veoma različit način. Što mislite koja vrsta ljudi je živjela u Americi kada je Kolumbo tamo stigao? Prije manje od 500 godina, bakreno-crveni američki domoroci su tamo živjeli, i ti američki Indijanci nisu mislili kao što to vi danas radite u Europi, na primjer. Znali su dosta o utjecaju zvijezda. Dakle u Americi je postojala populacija

koja je znala iznimno mnogo o utjecajima zvijezda. Živjeli su potpuno u skladu s utjecajima zvijezda. I zatim su stigli Europljani, civilizirano čovječanstvo. Sada vidite, čak i u devetnaestom stoljeću američki Indijanci bi uvijek govorili da su Europljani uvijek donosili tako čudne stvari, nešto bijelo sa sićušnim duhovima na tome. Ali to su, rekli su, bili veoma štetni duhovi, strašno štetni duhovi, i Europljani bi ih koristili za bacanje čini na Amerikance. To su mislili američki Indijanci. I znate li što je to bilo čega su se toliko bojali i što je učinilo da misle da su Europljani tako zastrašujući ljudi, uzrokujući s time takvu pustoš? To su bile knjige – bijele stranice sa slovima na njima. Američki Indijanci su ih vidjeli, vjerovali da je to magija, i rekli: 'Ti ljudi ih koriste da bace na nas čini'.

Tako su ljudska bića susretala jedni druge. I zatim je slijedilo istrebljenje američkih Indijanaca. Ali odakle su došli ljudi koji su istrijebili američke Indijance? Došli su iz Europe! I ako bi ljudi koji su živjeli u Europi dospjeli do Amerike 1323, njihovo gledanje bi u priličnoj mjeri bilo kao i ono od američkih Indijanaca. Jer 1323 ljudi su u Europi još znali nešto o utjecaju zvijezda. Imali bi mnogo toga zajedničkog. Ali ljudi koji su zapravo išli tamo kasnije više nisu uopće imali ništa zajedničko s američkim Indijancima, i sve što su mogli napraviti je istrijebiti ih. I Europski narodi su tada živjeli i razvili se na mjestu gdje su bili američki Indijanci. Tako morate to uzeti u obzir. Amerikanci koji su se razvili tamo su zaista Europljani. Vidite, ideje koje ljudi često dobiju od onoga što nauče u školi ponekad su sasvim idiotski glupe.

Želio bih skrenuti vašu pažnju na jednu stvar. Danas ljudi mnogo govore o Francuzima. Ali ljudi koji žive oko Nürnberga još se nazivaju Frankovci. Francuzi su jednostavno drevni Germani koji su tamo migrirali i usvojili varijantu latinskog jezika. Jer sve stvari koje ljudi još govore kada ne znaju kako je do nečega došlo, i ljutite stvari koje govore zbog načina na koji ih je učilo na satovima povijesti ponekad su iznimno budalaste, beskrajno glupe. I u tom slučaju, također, imamo beskonačnu glupost. Ljudi ne uzimaju u obzir da su ljudi iz Europe, koji su se razvili u Europi u zadnja tri stoljeća, išli preko u Ameriku. Zaista velika imigracija došla je tek kasnije, u osamnaestom, devetnaestom stoljeću. Kada su u Ameriku išli doseljenici. I kakvi su ljudi išli tamo? Išli su i nepismeni, ali nisu imali mnogo utjecaja. Ljudi koji su išli tamo i imali glavni utjecaj bili su oni koji su se obrazovali u Europi, iznad svega u znanosti, ljudi koji su učili kopernikanske teorije, i imali potpuno drugačije gledanje na zvijezde.

Samo promislite kako se sve dobro uklapa u povijesti svijeta. S jedne strane pokazano je da je Zemlja sferična, i ljudi su vidjeli da je moguće ići oko Zemlje. A s druge je strane pokazano da Sunce ne izlazi tamo i opet ide dolje, već da je prostor posvuda i da se Zemlja kreće oko Sunca; da Zemlja nije ravna, da Sunce ne ide noću dolje u vodu već se Zemlja kreće oko Sunca.

Vidite, ljudi ne razmišljaju o vezi između otkrića Amerike 1492 i Kopernikovog novog gledanja na zvijezde 1543. Postoji uska veza. Molim vas da ne mislite da se ono što se dogodilo moglo dogoditi ukoliko zvijezde nisu utjecale na ljudska bića. Zvijezde su igrale ulogu kada je Kolumbo mislio: 'Sada idem na Zapad'. Samo

trebate razmotriti koliko je sve to bilo maglovito. On nije znao da ide otkriti Ameriku. Samo je želio ići oko Zemlje. To je baš kao da ćorava kokoš nađe zrno. Ne možemo reći da je to učinio njegov racionalni um, jer su u takvim situacijama ljudi natjerani utjecajima. Utjecaj zvijezda je taj koji ih nagoni. Dakle također moramo sebi reći kada se upitamo zašto je Kopernik mislio o zvijezdama: 'Razloge moramo potražiti u utjecaju zvijezda'.

Postojalo je vrijeme tijekom Srednjeg vijeka – rekao sam vam da je još bilo ovako prije 600 godina – kada su se ideje ljudi odnosile na veoma mali svijet. I onda su odjednom imali ideje koje idu upravo okolo Zemlje i pravo okolo u nebesima. I njihove ideje su lebdjele razdvojeno. Da, gospodo, tu moramo misliti malo dublje o tome što se odvija u ljudskom biću. U te stvari moramo ući na zaista znanstveni način. Do sada sam vam rekao mnogo stvari o ljudskom biću. Sada ću vam reći nešto što je opet potpuno potvrđeno, tako da možete vidjeti kako stvari stoje.

Austrijski pjesnik, Robert Hamerling, bio je postavljen da podučava u srednjoj školi u Trstu u određeno vrijeme, 1855. Imao je velikog interesa za sve što se događa. Taj Robert Hamerling je također u to vrijeme bio vrlo zainteresiran za svakakve varalice koji bi uvijek prolazili kroz Trst, ljudi koji su radili nenormalne stvari i bili su nazvani mediji. Volio je ići na te sastanke, iako nije uopće bio praznovjeran, već je zaista vidio prevarante i varanje koje se odvijalo kod većine ovih stvari. Ali jednom kada je vidio nekoga s posebno upečatljivim medijem, odlučio je da će to provjeriti. Sada, prije nego je Hamerling otišao u Trst, u Grazu je poznao mladu djevojku, koja je nedugo nakon toga umrla. Imao je uvojak njene kose. Od uvojka je napravio mali prstenčić, povezo ga i učvrstio na mali komadić papira koji je stavio u malu kutiju. To je čuvao kao uspomenu. Postao mu je veoma vrijedan kada je osoba o kojoj se radi umrla. Između drugih stvari ponio je to sa sobom u Trst. Nitko nije znao o tome. Nije nikada nikome rekao o tome – toga se jasno sjećao – i zapravo nikome nije pokazao malu kutiju. Uvjeti su bili takvi, u svakom slučaju, ne bi to želio nikome pokazati. To je bilo nešto čega se sramio. Tako je imao tajnu malu kutijicu, takoreći, s uspomenu u njoj. Stavio je to u svoj džep kada je otišao na sastanak s medijem. I ono što se događalo je da bi ljudi dali mediju svakakve stvari, stavljajući ih u omotnice ili kutije. Medij bi to uzeo u ruke, dodirnuo, i rekao što je u kutiji. Sada, često se događa dosta varanja kod ovih stvari; treba biti dosta otvorenog uma.

Jednom sam bio na sastanku, na primjer, kada je također uveden medij, i osoba bi tada pozvala, menadžer je otišao među publiku i tražio da napišu svakakve stvari na komadu papira. Uzeo bi ih, ali bi ostao gdje je bio. Medij je nosio povez preko očiju. I dok bi stajao samo bi rekao: 'Što imam u mojoj ruci?' i medij bi odmah rekao što je to bilo. Dakle ako bi netko napisao vlastito ime i dao ga menadžeru, on bi ga pročitao i zatim bi papir zgužvao. Medij nije mogao vidjeti ništa, ali rekla bi što je bilo na komadu papira. Sada vidite, ljudi oko stola gdje sam ja sjedio bili su strašno radoznali – bili su stvarno začuđeni – i odlučili su da moramo zapisati nešto za što momak neće biti dovoljno pametan da prenese; jer svi su mislili da on nekako komunicira s medijem pomoću znakova. Tako sam ja napisao ime Spinoza i naslov rada od Spinoze, *Etika*, jer ljudi su mislili da menadžer neće znati, naravno, tko je bio Spinoza. Ali prihvatio je Spinozu i njegovu *Etiku* jednako kao i sve drugo, i medij

je odmah dao točan odgovor. Ljudi su zaista bili zadivljeni time. Ali, vidite, stvar je bila jednostavna. Menadžer je bio trbuhozborac, i medij se samo pretvarao da odgovara, dok je menadžer govorio iz stomaka glasom medija. Stvari su zaista stajale ovako i jednostavno se ne smije dopustiti da se bude obmanut. To moram stalno iznova naglašavati. Ne smije se dopustiti da se bude obmanut. I upravo to je razlika između praznovjernih ljudi koji povjeruju u bilo što, i ljudi koji mogu formirati mišljenje o ovim stvarima.

Ali Hamerling je ponio mali kutiju i nitko nije znao ništa o tome. Predao je tu malu kutiju, gore među druge stvari. Medij je sjedio za stolom i on je predao kutiju. Sada, prvo se bavio ostalim stvarima. Medij je to napravio prilično žustro. I u trenutku kada je došao do njegove male kutije, podignula je i odbacila. Hamerling je mislio da je vjerojatno bila neka vrsta dogovora sa drugim stvarima, dok u njegovom slučaju nije moglo biti dogovora, tako da medij nije mogao otkriti što je unutra i odbacio je. Zatim je prišao i rekao da bi ipak želio znati što je unutra. Mala kutija je još jednom podignuta. Medij je ponovno odbacio. Ponovno je podignuta. I zatim je medij rekao, zamuckujući: 'Uvojak kose i mali komad papira'. Sada je na njemu bilo da bude iznenađen, naravno. Apsolutno nije moglo biti govora o varanju. Tako je upitao zašto je stalno odbacivala. I ona je rekla: 'Jer dolazi od umrle žene'. Sad je bio još više zapanjen. Dakle to je bio slučaj – govorim samo o slučajevima koje možete naći u literaturi, inače bih mogao spomenuti još stotine – gdje nije moglo biti govora o varanju.

Što je iza ovoga? U to vrijeme, medij nije mogao znati što je tamo, već je to morala potražiti iz svoje podsvijesti. Sasvim specifičan utjecaj je iza ovoga.

Jednom sam vam rekao da se utjecaj kuhanja heljde u podrumu može ponekad pokazati i na trećem katu. Sjećate se da sam vam to rekao. Takav utjecaj leži iza ovoga, koji samo utječe na glavu. I medij će onda reći što je unutra – zašto? Jer je medij netko čija krv je više podložna utjecaju Mjeseca nego drugi ljudi. Utjecaj nije toliko snažan da se pojavi hemoralgija, ali krv je povučena prema glavi, više nego kod drugih ljudi. To ima snažan utjecaj; tako taj utjecaj može biti tamo.

Razmatrajući ovo, reći ćete sebi: 'Da, moćni utjecaji sa zvijezda naravno stalno utječu na ljudsko biće'. I sve što je Europa doživjela u odnosu na Ameriku i cijela Zemlja je bila pod utjecajem zvijezda. Ali kakva je priroda tog utjecaja? Pa gospodo, morate razmotriti sljedeće. Zamislite da je ovo Zemlja [crtanje na ploči]. Bio je mali dio Zemlje koji je bio sve što su ljudi znali u ranija vremena. Iznad su zvijezde – naravno ovo prikazujem samo shematski. Ljudi su bili pod utjecajem zvijezda. To je bilo vrijeme prije otkrića Amerike. Ljudi su imali vrlo određene ideje. Ako pogledate slike i portrete vijećnika tih vremena, možete vidjeti koliko su ideje bile određene, kako su čvrsto stajali s objema nogama na tlu. To je bilo zato jer su relativni položaji zvijezda u to vrijeme bili takvi da su zvijezde bile blizu jedna drugoj. Od tada se relativni položaj zvijezda promijenio. Ako je ovo Zemlja, zvijezde su mnogo više pod kutom, takoreći, ponovno nacrtano samo shematski. Ako bi to nacrtali detaljno, svaka bi se, naravno, izdvajala, takoreći. Reći ćete: 'Ali sigurno se zvijezde stajačice nisu promijenile'? Ali jesu, premda ne toliko. Tako vidite da se prostor između

povećao tijekom petnaestog, šesnaestog, sedamnaestog, osamnaestog i devetnaestog stoljeća. Ideje su se razgradile. I sada dolazi vrijeme gdje razmak između postaje opet manji, s zvijezdama koje se približavaju jedna drugoj. To je samo malo tako kod zvijezda stajaćica, ali ipak je to slučaj. Ako bi se nacrtale zvijezde stajaćice i one bi, također, morale promijeniti relativni položaj. I ljudi su tome izloženi, stječući ideje pod utjecajem zvijezda koje su razdvojene. Sada moraju dobiti ideje pod utjecajem zvijezda koje su ponovno blizu. Relativan položaj zvijezda u svijetu je sada sasvim novi. To možete vidjeti ako ste bili širom budni u životu od zadnjeg stoljeća do sadašnjeg stoljeća. Vidite, ja sam rođen 1861, i stoga poznajem vremena 70-ih, 80-ih, 90-ih i sada dvadeseto stoljeće. Da, bilo je veoma različito kada sam bio dječak nego je danas. Kada sam bio dječak ljudi su jednostavno razmišljali drugačije od načina na koji to rade danas. Sve se promijenilo, i posebno se promijenilo u jednom području. Kada sam bio mladi momak od 12, nisam imao mnogo novca da kupim knjige, ali svake godine smo dobili školski program kao poklon; dali su najvažnije ideje korištene u fizici u to vrijeme. Sada, u početku sam zaista morao pokleknuti. Bile su teške za shvatiti. Morao sam proučavati diferencijalni račun da bi razumio te stvari. Ali znam ideje koje su tada korištene u fizici.

Danas su stvari potpuno različite. Netko tko studira fiziku na sveučilištu uči nešto potpuno različito od onoga što bi učio kada smo mi bili dječaci. I moguće je vidjeti iz toga što se tamo dogodilo da su ideje korištene u fizici razgrađene. Današnji fizičari jednostavno ne znaju s kojim bi idejama radili. U onim danima govorili smo o prostoru i vremena kao o dvjema različitim stvarima. Danas fizičari govore o četiri dimenzije, uzimajući da su prva, druga i treća dimenzija u prostoru a četvrta da je ekvivalentna vremenu. Mnogi ljudi nemaju pojma o čemu se uči danas. Ljudi izvan sveučilišta još žive s idejama koje sam ja učio kada sam bio dječak. Ali današnji fizičari govore o nečemu posve različitom. To pokazuje da su ideje bačene u konfuziju. Današnji fizičari uopće nemaju pojma što bi trebali raditi. Sve je postalo konfuzno.

Pa gospodo, stvari koje se odvijaju u ljudskoj glavi pokazuju vam da su relativni položaji zvijezda danas različiti. Jer situacija je takva da moderni ljudi svi imaju više krvi u glavi nego su ljudi imali u glavama stoljećima, Mjesec je sada podržan od zvijezda koje su opet bliže zajedno. Tako ako proučavamo evoluciju čovjeka, nalazimo da je val krvi otišao gore u glavu zbog relativnog položaja zvijezda. Ali taj val postoji ne samo u ljudskom biću već na cijeloj Zemlji. A to je isti utjecaj kroz kojega je hladnoća gurnuta gore na sjever s juga u dalekoj prošlosti, pokapajući mamute u neku vrstu ogromnog ledenog podruma, tako da je njihovo meso još svježije danas u Sibiru. I baš kao što je ta hladnoća bačena na sjever u tim danima, baš kao što je krv potaknuta gore od Mjeseca, tako su i današnje vulkanske erupcije izbačene od zvijezda. Dakle danas imamo učinak relativnog položaja zvijezda koji dolazi sa druge strane Zemlje. Prelazi preko Sjeverne Amerike, preko Grenlanda, gura hladni zrak, tako da su ogromne mase hladnog zraka danas bačene sa zapada na istok zbog relativnog položaja zvijezda.

I kao što sam vam rekao, idući u Italiju sve što trebate na nekim mjestima je zapaliti komad papira i para će se podignuti iz tla. Nije Zemlja ona koja izbacuje

pare, već idu gore jer sam ugrijao zrak iznad i tako ga napravio tanjim. A sada relativni položaji zvijezda guraju zračne mase od zapada na istok. Ovdje smo tome izloženi, i to stvara klimu koju sada imamo. Ide ovako od zapada na istok. I zbog toga tlo ispod izbacuje mase, vatrene mase. Najprije su izbačene ovamo prijeko u Americi, gdje imaju ogromne vulkane, enormne potrese. Sada se kreće dalje istočno. Etna, Vezuv, svi počinju biti aktivni, jer val ide tim putem, sve stvari dolje ispod postaju elastične. To nije gurnuto odozdo, već je dovedeno na površinu relativnim položajem zvijezda. Kod ljudskih bića krv je gurnuta gore u mozak, i na Zemlji su zračne mase gurnute preko i prenesene na druga mjesta. To je ista stvar. Sve to dolazi od zvijezda.

Ako bi ljudi razumjeli zašto sada misle drugačije, također bi razumjeli zašto Etna baca vatru i plamen. Ali tada bi najprije trebali također znati da to nije nešto što se može razmatrati samo po sebi; to treba gledati u vezi sa cijelim univerzumom. To je zaista tako. A ljudi su potpuno zaboravili kako razmatrati stvari unutar univerzuma. Zaista je zanimljivo vidjeti da su životinje mnogo inteligentnije u tom pogledu nego ljudi, kao što sam vam rekao ranije. Životinje obično odlaze prije vulkanske erupcije ili slično; ljudi ostaju gdje jesu. Zašto životinje odlaze? Da, kada dolaze različiti utjecaji, različiti utjecaji od zvijezda, sa životinjama je to ovako. Životinja je u biti napravljena da ovdje ima noge [slika 15], ovdje kralježnicu, kralješke, i ovdje je glava. Dok se zvijezde kreću ovamo, cijela kralježnica je uvijek izložena zvijezdama, kralježak po kralježak je izložen zvijezdama, i oni spadaju zajedno; toliko spadaju zajedno da imamo 28 do 31 kralježak u kralježnici a Mjesecu treba 28 do 31 dan da završi svoju orbitu. Toliko je bliska veza.

Slika 15

Ali ljudi hodaju uspravno. Kod njih, samo je glava, ova mala glava, izložena zvjezdanim nebesima. Njihova kralježnica je podignuta. Tako je kod ljudi jedino krv izložena utjecaju zvijezda a ne živčani sustav. Kod životinja, živčani sustav je izložen utjecaju zvijezda. Zato će životinje utjecaj zvijezda primijetiti mnogo ranije nego ljudska bića i otići kada se treba dogoditi potres ili vulkanska erupcija. Ljudi ostaju gdje jesu. Sama činjenica da životinja može otići, tako nam pokazujući da utjecaj zvijezda na nju utječe, dokaz je da nemamo posla s valovima koji se na neki način

javljaju od Zemlje, već da zvijezde uvode njihov utjecaj od izvana. Čovjek nije samo stvorenje ove Zemlje, on je stvorenje u odnosu prema cijelom svijetu zvijezda.

Sada ovo će također učiniti da shvatimo da čovječanstvo, izgubivši staro znanje o zvijezdama, mora ga steći iznova. Rekao bih da je zaista tako da s antropozofijom mi zaista moramo ljudskoj rasi nešto ponovno dati na način koji treba, inače će ostati u stanju konfuzije. Jer zvijezde koje su sada bliže jedna drugoj više se ne uklapaju u ideje ranijih vremena; uklapa se samo vrsta ideja koje može dati antropozofija.

Danas su mi zapravo uručena četiri pitanja. Pokušati ćemo ići dalje s njima kada se sljedeći puta nađemo. Možda ću biti odsutan u srijedu, i tada će tražiti da vam kažu kada ćemo imati sljedeći susret.

Rasprava 28 lipnja 1923.

VIII

Još imamo neka pitanja koja su pitana zadnji puta. Odgovoriti ću malo drugačijim redoslijedom nego su mi uručena. Dakle pitanja su:

Kako steći uvid u tajne svijeta s obzirom na pogled na svijet i na život?

Koliko daleko osoba mora ući u prirodnu znanost da pronađe više svjetove?

Imaju li sile u univerzumu utjecaj na cijelo čovječanstvo?

Kakav odnos biljke imaju prema ljudskom biću, prema ljudskom tijelu?

Sada, ono što želim – ovo su, naravno, vrlo složena pitanja – je nastaviti na način da se odgovor pojavi postupno. Zaista se ne može nikako drugačije s ovako složenim pitanjima. Jer pitanje: 'Kako se steće uvid u tajne svijeta?', na primjer, zaista znači: 'Kako se dolazi do prave znanosti duha?' To je nešto što zasigurno nemojte zamišljati da je lako napraviti danas. Jer istina je da kada čuju da postoji takva stvar kao što je antropozofija ili znanost duha, većina ljudi će misliti: 'I ja ću sada također steći sposobnost da vidim stvari duha. Računam da će mi trebati tjedan i onda ću bez sumnje moći sve znati sam'.

Pa, stvari nisu tako lagane, naravno. Treba nam biti jasno da čak i obična znanost traži mnogo. Da bi se napravila najjednostavnija znanstvena promatranja treba naučiti koristiti neophodne instrumente. Naravno, relativno je lako koristiti mikroskop, ali da bi napravili pravilan znanstveni rad s mikroskopom ne možete samo reći: 'Staviti ću komad tkiva ili nečeg sličnog pod mikroskop i zatim će pogledati dolje kroz mikroskop i znati što se tamo događa'. Ako bi to napravili, ne bi vidjeli ništa, naravno. Da bi stvari vidjeli pod mikroskopom morate najprije napraviti tanke sekcije. Dakle, komad tkiva neće biti dobar, već morate odrezati tanke sekcije s finim sjekačem, skinuti nešto što može ponekad biti veoma mala količina, napraviti još jednu tanku sekciju, i tako napraviti veoma tanki sloj. I u mnogim slučajevima čak vas ni to neće dovesti nigdje. Jer ako stavite takvi vrlo tanki sloj tkiva ili ćelije pod mikroskop i pogledate ga, u pravilu nećete vidjeti ništa. Ono što morate napraviti je upitati se: Kako tvar koju ne mogu vidjeti pod mikroskopom učiniti vidljivom? I često treba materijal impregnirati posebnom bojom, obojati ga i tako ga učiniti vidljivim. I onda treba znati da se materijal time malo promijenio. Također treba znati kakav je materijal kada ga se ne promijeni. Međutim, sve to su prilično jednostavne stvari.

Ako želite proučavati zvijezde s teleskopom, prvo morate naučiti kako koristiti teleskop. Pazite, to je još uvijek prilično jednostavno. Znae da postoje putnici koji na ulici postavljaju teleskope da ljudi mogu pogledati. Ali ni to vas, također, neće odvesti daleko. Dovedi će vas negdje samo ako znate da trebate imati malo područje

i kronometar kojeg trebate postaviti, i tako dalje. Ovo su samo primjeri koji vam pokazuju koliko je složeno istraživati čak i najjednostavnije stvari u fizičkom svijetu kojeg percipiramo s osjetilima.

Kada se dođe do istraživanja napravljenih u svijetu duha, stvari su zaista mnogo više složene. To traži daleko više pripreme. Ljudi umišljaju da to mogu naučiti za tjedan. Ali to definitivno nije slučaj. Iznad svega morate uzeti u obzir da najprije moramo aktivirati nešto unutar nas što već postoji. Nešto što zaista cijelo vrijeme nije aktivno u nama trebamo napraviti aktivnim.

Da bi vam pokazao kako stvari stoje, dopustite da vam najprije kažem ovo. Znae da se kod istraživanja koje prodire u svijet duha, i također i u običnoj znanosti, često treba početi stječući uvid u nešto što nije normalno. Stvarno znanje o stvarima stječete samo ako prvo uzmete u obzir nešto što nije normalno. Ranije sam vam dao konkretan primjer toga. Moramo to uzeti u obzir jer ljudi u svijetu vani često nekoga tko radi duhovna istraživanja zovu ludim, koliko god normalan bio. Tako zaista moramo istraživati stvari polako na takav način da konačno dođemo do istine. Naravno, nemojte misliti, da vaš cilj može biti potpuno postignut razmatrajući nešto što nije normalno već patološko, ali iz toga ćete mnogo naučiti.

Postoje ljudi, na primjer, koji nisu normalni jer imaju mentalni poremećaj, kako se kaže. Što to zaista znači reći da netko ima mentalni poremećaj? Nema goreg izraza u svijetu nego je to 'mentalni poremećaj'. Jer um ne može nikada biti poremećen. Um jednostavno ne može biti poremećen. Uzmite sljedeće, na primjer. Ako netko ima 'mentalni poremećaj' 20 godina – takve stvari se događaju – i onda je normalan, što se tu doista događa? Sada, naravno, može se dogoditi da 20 godina osoba inzistira da je progonjena od drugih; pati od manije proganjanja, kako je nazvana. Ili situacija može biti takva da vidi svakakve duhove koji ne postoje, i tako dalje. To može trajati 20 godina. Sada, gospodo, netko to ima takav 'mentalni poremećaj' 20 godina može se zasigurno oporaviti. Ali uvijek ćete naći jednu stvar. Ako je netko 'mentalno rastrojen' 3,5 ili 20 godina i zatim se oporavi, on neće biti sasvim isti kakav je bio prije. Iznad svega primijetiti ćete sljedeće. Reći će vam, jednom kada se oporavio: 'Da, tijekom bolesti mogao sam cijelo vrijeme gledati u svijet duha'. Kazati će vam svakakve stvari koje je opazio u svijetu duha. I ako tada provjerite njegovu priču, stekavši znanje o višim svjetovima dok ste pri zdravom razumu, točno je da će reći mnogo toga što je glupost ali s druge strane i mnogo toga što je točno. Tako je to čudna stvar. Netko može godinama patiti od 'mentalnog poremećaja', oporaviti se, i zatim vam reći da je bio u svijetu duha, gdje je doživio to, to i to. I ako o tome sami znate, iako pri zdravoj pameti, morate se složiti da je mnogo toga točno.

Ako govorite s nekim za vrijeme dok mu je um rastrojen, nikada vam neće moći reći ništa što ima smisla. Reći će vam gluposti koje doživljava. Jer istina je ljudi koji su godinama imali mentalni poremećaj u stvari nisu te stvari doživjeli dok su imali njihov 'mentalni poremećaj', kako je nazvan. Nisu doživjeli ništa iz svijeta duha. Ali kasnije, kada su se oporavili i mogu, na neki način, pogledati natrag na vrijeme kada nisu bili zdravog razuma, stvari koje nisu u stvari doživjeli tijekom bolesti

izgledati će im kao uvidi u duhovni svijet. Ta svijest da je mnogo toga viđeno u svijetu duha dakle zaista dolazi u trenutku kada se ti ljudi oporave.

Vidite, iz toga možemo dosta naučiti. Možemo naučiti da postoji nešto u ljudskom biću što se uopće ne koristi kada je mentalno bolestan. Ali to je bilo tamo, bilo je život u njemu. I gdje je to bilo? On nije vidio ništa od vanjskog svijeta, jer reći će vam da je nebo crveno i da su oblaci zeleni – svakakve stvari. Ne vidi ništa pravilno što postoji u vanjskom svijetu. Ali dublje ljudsko biće koje je u njemu, kojeg uopće ne može koristiti tijekom bolesti – to ljudsko biće je tada u svijetu duha. I kada opet može koristiti svoj mozak i pogledati natrag na doživljaje koje je to duhovno ljudsko biće imalo, doći će mu doživljaji stečeni u umu i duhu.

Iz ovoga vidimo da kada je netko u stanju kojeg nazivamo 'mentalna bolest' on zapravo živi u svijetu duha s dijelom njega koji je od duha. Taj dio je vrlo dobrog zdravlja. Što je to, dakle, što je bolesno kada je netko mentalno bolestan? Vidite, tijelo je to koje je bolesno kada je netko mentalno bolestan, i tijelo tada ne može koristiti dušu, i um, i duh. Kada se za nekog kaže da je mentalno bolestan, uvijek je to nešto u tijelu što je bolesno, i ako je mozak bolestan, ne možete pravilno razmišljati, naravno. Niti možete pravilno osjetiti stvari ako je vaša jetra bolesna.

Zbog toga, 'mentalna bolest' je zaista najgori izraz koji možete izabrati, jer 'mentalno bolestan' znači da je tijelo toliko bolesno da ne može koristiti um ili duh, koji je sam uvijek zdrav. Iznad svega trebate razumjeti da je um i duh uvijek zdrav. Jedino tijelo može oboljeti, i tada ne može pravilno koristiti um. Ako je nečiji mozak bolestan, to je kao da netko ima čekić koji se lomi kada god ga se pokuša koristiti. Ako kažem nekome tko nema čekić, 'Ti si jednostavno lijen, uopće ne možeš koristiti čekić', to je besmislica, naravno. On može čekićem udarati savršeno dobro, ali nema čekića s kojim bi to napravio. Tako je besmislica i reći da je netko 'mentalno bolestan'. Um je savršeno zdrav, ali nema tijelo koje bi moralo biti učinkovito.

Posebno dobru ideju o tome što se može naučiti iz ovoga možemo dobiti ako razmotrimo pravu prirodu našeg mišljenja. Vidjeli ste iz ovoga što sam govorio da ljudi imaju um ali trebaju alat, mozak, da bi mogli misliti. Nije ni najmanje pametno kad materijalisti kažu da trebamo mozak. Naravno da trebamo. Ali to nam ne govori ništa o umu. Iz ovoga također vidite da se sam um može potpuno povući iz ljudskog bića. I važno je to znati, jer tek tada će se shvatiti da u sadašnje vrijeme – sada ću vam reći nešto što će vas zaista iznenaditi – ljudi uopće ne mogu misliti. Misle da mogu, ali zapravo uopće ne mogu. Dopustite da vam pokažem zašto ljudi ne mogu misliti.

Reći ćete: 'Ali ljudi idu u školu, i danas učite misliti čudesno dobro čak i u osnovnoj školi'. Pa, to je sigurno onako kako izgleda. Ali istina je da ljudi uopće ne mogu misliti. Samo izgleda da mogu misliti. Sada, znate, u osnovnoj školi imamo osnovnoškolske učitelje. Oni su također učili stvari, i kazano je da su također učili misliti. Ljudi koji su ih učili su 'mozgovi', kako kažemo, što znači da se s modernog gledišta misli da su ljudi velike mudrosti. Bili su na sveučilištu. Prije nego su išli na sveučilište išli su u gimnaziju ili slično, i tamo su učili latinski. Sada, ako malo

razmotrite stvar moći ćete reći: 'Moj učitelj sigurno nije znao latinski!' Ali je studirao pod nekim tko je znao latinski. I zbog toga su stvari koje ste naučili u školi zavisile o latinskom jeziku, i sve što ljudi danas uče zavisno je o latinskom jeziku. To možete vidjeti iz puke činjenice da kada netko piše recept, to će napraviti na latinskom. To seže natrag u vremena kada se sve pisalo na latinskom. Nije to toliko daleko – 30 ili 40 godina – kada je bilo potrebno da ispitate na sveučilištima pišu na latinskom.

Stoga sve što učimo danas zavisi o latinskom jeziku. I to se dogodilo jer je u Srednjem vijeku – vraćajući se u četrnaesto ili petnaesto stoljeće, što doista nije tako davno – sve podučavano na latinskom. Prva osoba koja je predavala na njemačkom u Leipzigu, na primjer, bio je čovjek zvan Thomasius. To nije bilo davno, u sedamnaestom stoljeću. Ljudi su uvijek predavali na latinskom. Ljudi koji su nešto učili, to bi također na latinskom, a u Srednjem vijeku apsolutno sve što su ljudi mogli učiti bilo je na latinskom. Tako ako ste željeli učiti bilo što, prvo ste trebali latinski. Reći ćete: 'Ali ne u osnovnoj školi'. Ali osnovne škole postoje samo od šesnaestog stoljeća naovamo. Nastale su tek postupno, kada je svakodnevni jezik ljudi također počeo uključivati izraze za učene ideje. Svo naše mišljenje je stoga pod utjecajem latinskog jezika. Svi vi, gospodo, mislite na način na koji su ljudi naučili misliti preko latinskog jezika. I ako biste kazali, na primjer, da Amerikanci, recimo, nisu učili latinski tako rano, trebate se sjetiti da su današnji Amerikanci imigranti iz Europe! Sve dolazi iz latinskog jezika.

Međutim, latinski jezik ima poseban karakter. Razvio se u drevnom Rimu na takav način da je sam jezik zapravo mišljenje. Zanimljivo je vidjeti kako se latinski uči u gimnaziji. Uči se latinski, i zatim se uči misliti – uči se pravilno misliti proučavajući latinske rečenice. Svo mišljenje tako postaje zavisno o nečemu što nije napravljeno od same osobe već od latinskog jezika. Morate shvatiti, gospodo, da je to od ogromne važnosti. Svako tko je danas učio bilo što, dakle, ne misli sam za sebe, i latinski jezik obavlja mišljenje čak i kod ljudi koji nisu nikad učili latinski. I čudna je stvar da se nezavisno mišljenje danas može naći samo kod nekih ljudi koji nemaju mnogo obrazovanja.

Sada molim vas da uočite da ja ne kažem da se trebamo vratiti na nepismenost. To je nešto što ne možemo napraviti. Nikada ne želim vidjeti nazadak. Ali situaciju moramo vidjeti onakvu kakva jest. Zbog toga je toliko važno da se ponekad možemo vratiti na stvari, koje jednostavna osoba, koja nije prošla mnogo obrazovanja, još uvijek zna. Njoj je teško obraćati se ljudima, jer joj se uvijek smiju, naravno. Ali ipak, iznimno je važno znati da ljudi ne misle sami danas; u njima misli latinski jezik.

Vidite, ukoliko netko ne može misliti sam za sebe neće moći ući u svijet duha. Tu imate razlog zašto je današnji akademski svijet protiv svih uvida u duh. To je zato jer je latinsko obrazovanje učinilo da ne mogu misliti sami za sebe. Prva stvar koju treba naučiti je misliti za sebe. Ljudi su sasvim u pravu kada danas kažu da mozak misli. Zašto mozak misli? Jer u njega ulaze latinske rečenice, i zatim kod modernih ljudi mozak misli sasvim automatski. Oni su automati latinskog jezika koji hodaju okolo i ne misle za sebe.

Nešto se izvanredno dogodilo u nedavna vremena. Spomenuo sam vam to kada smo se susreli jednog puta, nešto što nećete primijetiti, jer to nije lako primijetiti. Ali nešto se sasvim posebno dogodilo u nedavna vremena. Sada, znate da u nama imamo naša fizička tijela, i također i etersko tijelo i isto tako i druga tijela – ostaviti ću ova na trenutak po strani. Mozak je naravno dio fizičkog tijela, ali i etersko tijelo je također u mozgu, i samo eterskim tijelom možemo misliti za sebe. Ne možemo misliti s fizičkim tijelom kao takvim. Ali moguće je misliti s fizičkim tijelom ako je situacija onakva kava jest s latinskim jezikom, kada se mozak koristi kao automatski stroj kojeg koristimo za mišljenje. Ali dok god mislimo samo mozgom ne možemo misliti o stvarima duha. Moramo početi misliti eterskim tijelom, s eterskim tijelom koje često nije korišteno godinama kada je netko mentalno bolestan. Treba ga napraviti iznutra aktivnim.

Stoga je važna stvar, da naučimo misliti nezavisno. Nije moguće ući u svijet duha ukoliko se ne može misliti nezavisno. To naravno znači, da treba najprije shvatiti: 'Vau! Nikad nisi naučio misliti za sebe u svojim mladim danima. Naučio si samo promišljati stvari koje se stoljećima podučavaju koristeći latinski jezik'. I kada se to zaista zna, također se zna da je prvi zahtjev za ulazak u svijet duha naučiti misliti nezavisno.

Sada smo došli do stvari koju sam želio spomenuti kada sam rekao da se nešto izvanredno dogodilo u nedavna vremena. Akademici su oni koji su najviše od svih mislili potpuno uz latinski jezik. I akademici su razvili znanost fizike, na primjer. Smislili su fiziku, smislivši je potpuno s njihovim fizičkim mozgovima onako kako se to radi pomoću latinskog jezika. Kada smo bili mladi, kada sam bio u dobi mladog Erbsmehl-a tamo preko, na primjer, učili smo samo onu vrstu fizike promišljenu samo s latinskim mozgom. To je bilo sve što smo tada učili, stvari smišljene latinskim mozgom. Ali mnogo se toga dogodilo od tada, gospodo. Vidite, kada sam ja bio mlad telefon se tek razvijao. Nije postojao prije toga. Zatim su došli drugi veliki izumi s kojima su ljudi odrasli kao da su uvijek bili tu. Došli su tek zadnjih desetljeća. Zbog toga, sve više ljudi koji nisu izvježbani u latinskom studira znanost. To je izvanredna stvar. Jer ako razmotrite znanstveni život zadnjih desetljeća naći ćete da je sve veći broj inženjera došao u svijet znanosti. Oni se ne gnjave previše s latinskim i njihovo mišljenje nije ostalo toliko automatsko. To ne-automatsko mišljenje su zatim preuzeli i ostali. Rezultat toga je da se mnogi koncepti, ideje, korištene danas u fizici raspadaju. Oni su jako zanimljivi. Profesor Gruner, u Bernu, na primjer, prije dvije godine je govorio o novoj orijentaciji u fizici. Rekao je da su se posljednjih godina svi njihovi koncepti promijenili.

To nije lako prepoznati jer će vam ljudi još reći stvari koje su učili prije 20 godina ako danas idete na popularna predavanja. Ne mogu vam reći stvari koje su promišljene danas jer nisu u stanju misliti sami za sebe. Ako imate koncepte koji su još bili valjani prije 30 godina, to je baš kao da imate mali komad leda i on se otapa. Ideje se otapaju. One više nisu tamo ako ih želite pažljivo razmisliti o njima. To je nešto što moramo shvatiti. Situacija je takva da ako je netko studirao fiziku prije 30 godina i sada pogleda što je od nje postalo, osjeća se kao da čupa kosu, jer mora sebi reći: 'Ne mogu se u ovome snaći s konceptima koje sam naučio'. To je tako. A zašto

je tako? To je tako jer su tijekom evolucije ljudi u nedavnim godinama došli do točke gdje bi etersko tijelo trebalo početi misliti. A oni to ne žele. Žele nastaviti misliti s njihovim fizičkim tijelima. Ali koncepti se jednostavno raspadaju u fizičkim tijelima. A ne žele naučiti misliti s eterskim tijelom. Ne žele naučiti misliti nezavisno.

I vidite, situacija je takva da je za mene postalo nužno da napišem ovu knjigu o filozofiji slobode 1893. Ova knjiga, *Filozofija duhovne aktivnosti*, zaista nije važna zbog onoga što kaže. Naravno, stvari koje kaže su ono što se u jednom trenutku želi reći svijetu, ali to nije najvažnija njena svrha. Važna stvar o knjizi je da je ona po prvi puta cijela potpuno nezavisno mišljenje. Nitko tko može misliti na zavisan način neće je moći razumjeti. Od samog početka mora se naviknuti, stranicu po stranicu, vratiti se eterskom tijelu tako da zapravo može imati misli koje su u ovoj knjizi. Knjiga je stoga obrazovni alat – to je najvažniji obrazovni alat – i treba je shvatiti kao takvu.

Kada je knjiga objavljena 1890, ljudi nisu imali ideju što bi s njome. Za njih, to je bilo kao da je netko u Europi pisao na kineskom što nitko ne može razumjeti. Bila je, naravno, napisana na njemačkom, ali s mislima koje su bile potpuno nepoznate, jer sve latinsko je namjerno uklonjeno. Po prvi puta je pažnja posvećena, svjesno i namjerno, da u knjizi nema misli koje su još pod latinskim utjecajem, već samo potpuno nezavisne misli. Fizički mozak je pravi latinski učenjak. Ljudsko etersko tijelo nije latinski učenjak. I stoga treba napraviti napor za izraziti u riječima misli koje se imaju u eterskom tijelu.

Dopustite da vam kažem nešto drugo. Ljudi su, naravno, shvatili da su se sve ideje promijenile u zadnjim desetljećima. Kada sam ja bio mlad učitelj bi napisao mnogo stvari na ploči. Trebali smo ih naučiti da bi dobro napravili ispite. Sve dobro. I sada, zadnjih godina, ljudi su otkrili upravo ono što je Gruner rekao u svom obraćanju, odnosno da bi svi naši koncepti bili besmisleni kada više ne bi bilo nikakvih čvrstih već samo fluidnih tijela. Zamišljao je cijeli svijet kao fluidno tijelo. I u tom slučaju svi naši koncepti više ne bi imali značenje, rekao je, i morali bi misliti na sasvim drugačiji način.

Pa, naravno da bi morali misliti drugačije kada više ne bi bilo čvrstih tijela! Jer tada više ne bi mogli učiniti ništa s idejama koje ste naučili u školi. Tako da biste postali zaista inteligentni kao riba, recimo, i dobili ideju da idete na sveučilište ljudi kao riba, tamo biste naučili nešto što jednostavno ne postoji za ribe, s obzirom da žive u vodi. Čvrsta tijela poznaju samo na granicama njihovog svijeta, koje dodiruju samo da bi odmah ustuknuli. Stoga, ako bi riba počela misliti, njene misli bile bi veoma različite vrste nego su one od ljudskih bića. Ali to je vrsta misli koje i ljudska bića, također, trebaju danas, jer one druge misli klize izvan njihova dosega, i moraju sebi reći: 'Vau, kada bi sve bilo fluidno, imali bi veoma različite vrste misli'.

Međutim, gospodo, nisam li vam rekao o stupnju razvoja Zemlje kada čvrsta tijela još nisu postojala, i sve je bilo fluidno, čak i životinje? Rekao sam vam o tome. I sigurno možete razumjeti da naše sadašnje mišljenje ne može ići natrag do takvih stanja. Jednostavno ih ne može misliti! Naše sadašnje mišljenje stoga nam ne može

reći ništa o počecima svijeta. I, moramo reći, da ako je svijet bio fluidan, morali bi imati potpuno različite ideje. Nema čvrstih tijela u svijetu duha! Stoga nije moguće ući u taj svijet s konceptima za koje su ljudi uvježbani kroz latinski jezik. Moramo prvo napustiti naviku da ih koristimo.

Vidite, to je zaista velika tajna. U drevnoj grčkoj civilizaciji koja je prethodila latinskoj civilizaciji – rimska civilizacija se razvila tek pet ili šest stoljeća prije Krista, dok je grčka civilizacija bila mnogo ranije, u grčkoj civilizaciji ljudi su još znali za duh. Još su mogli pogledati u svijet duha. Kada je došla rimska civilizacija, i s njom latinski jezik, duh je postupno iskorijenjen. U ovoj točki opet moramo reći nešto što će vam izgledati prilično čudno, ali shvatiti ćete. Tko koristi latinski kroz stoljeća, ništa osim latinskog? Sama crkva je najviše doprinijela ovom razvoju. Činjenica je da je crkva, koja se pretvara da ljude uči o duhu, najviše napravila da istjera duh. I u Srednjem vijeku sva sveučilišta bila su crkvene institucije. Moramo, naravno, biti zahvalni da je crkva osnovala sveučilišta u trinaestom, četrnaestom i petnaestom stoljeću, ali osnovala ih je na osnovu latinske učenosti, u kojoj nema mogućnosti stići do duha. I tako je postupno došlo do toga da su ljudi počeli imati koncepte koji se odnose samo na čvrsta tijela. Samo razmotrite kako je to bilo s Rimljanima. Oni su uveli ove suhe, objektivne koncepte koji nemaju duhovnosti. Zbog toga, sve se počelo gledati u materijalnim pojmovima. Samo razmilite – da su Grci opisivali obred kao što je sveta pričest ne bi ga opisali kao da je fizička tvar za to korištena bila krv i meso! Do toga je došlo kroz materijalizam. Čak je i sveta pričest gledana na materijalistički način, jer je sve to povezano s latinskim jezikom.

Latinski jezik je cijeli potpuno logičan. Vidite, radio sam s mnogim ljudima čija je kultura bila potpuno latinska, čak iako su govorili njemački. Da bi im nešto postalo jasno, brzo bi to preveli na latinski, jer je svo mišljenje u latinskom postalo logično u nedavna vremena. Ali to logičko mišljenje odnosi se samo na čvrsta tijela. Da bi ušli u svijet duha trebaju nam fluidne ideje.

Imate Teozofsko društvo, na primjer. Oni su isto željeli ući u svijet duha. U tom Društvu ljudi su isto rekli da čovjek ima fizičko tijelo, etersko tijelo, i tako dalje. Ali to je materijalističko gledanje, jer samo misle: 'Fizičko tijelo je gusto; etersko tijelo je malo manje gusto. a astralno tijelo još i manje'. Ali to su uvijek tijela, nikada neće biti duh, jer za ući u duh moraju se razviti ideje koje se uvijek mijenjaju. Vidite, kada napravim crtež, čak i u načinu na koji crtam uzimam to u obzir. Mogu nacrtati fizičko tijelo, recimo, i u tom slučaju pokušati reflektirati način na koji je ljudsko biće fizičko tijelo. Ali kada pokušam nacrtati etersko tijelo, ne bi ni sanjao da vam nacrtam lik na isti način kao i prije. Umjesto toga pokušam pokazati da ljudsko biće ima etersko tijelo koje se širi ovako [Slika 16]. Međutim, morate znati, da ono što crtam nije toliko mnogo njegova slika, već samo trenutna slika. Biti će drugačija u sljedećem momentu. Stoga, da bi nacrtao etersko tijelo, moram ga nacrtati sada, brzo ga izbrisati, nacrtati ga opet drugačije, izbrisati, opet nacrtati, izbrisati. Ono je u stalnom pokretu. I sa idejama kakve ljudi imaju danas ne mogu ići ukorak s tim. Najvažnija stvar koju morate uzeti u obzir, je da vaše ideje moraju postati mobilne, fleksibilne. To je nešto na što se ljudi prvo moraju naviknuti. I neophodno je za ljude danas da postanu potpuno nezavisni u mišljenju.

Slika 16

Ali to nije sve, gospodo. Dopustite da vam kažem nešto drugo. Ljudsko biće se razvija, kao što znate. Ne razmišlja se toliko o njihovom razvoju tijekom kasnijeg života, ali na to se obraća pažnja kada su mladi. Ljudi savršeno dobro znaju da 4-godišnje dijete ne može još pisati, zbrajati ili čitati, dok 8-godišnjak možda te stvari može. To vidite da se događa razvoj. Međutim, u kasnijem životu, jednom kada smo 'gotovi ljudi', toliko smo arogantni da više ne priznajemo da smo u procesu razvoja. Ali mi se zapravo nastavljamo razvijati cijelog života, i to je sasvim osobito kako se razvijamo. Vidite, naš razvoj odvija se ovako. Recimo da je ovo ljudsko biće – samo skica ugrubo [Slika 17]. Kada je dijete vrlo mlado, sav razvoj dolazi iz glave. Jednom kada su se razvili drugi zubi, i stoga je stariji, sav razvoj dolazi iz grudi. Zato treba biti toliko pažljiv oko disanja djeteta između njihove 7 i 14 godine, biti siguran da dišu dovoljno, i tako dalje. Dakle to bi bila dob starijeg djeteta – danas bi zaista

trebali koristiti drugu riječ, jer je današnja djeca više ne prihvaćaju; od njihove 14 godine na dalje zaista ih treba zvati 'mlade dame' i 'mlada gospoda'. Pa, recimo 'starija djeca'. I tek kada osoba dosegne seksualnu zrelost razvoj dolazi iz cijelog

ljudsko bića, iz udova. Tako možemo reći da je ljudsko biće u punom procesu razvoja tek kada dosegne seksualnu zrelost. To se onda nastavlja. Razvijamo se dalje u našim 20-im i 30-tim. Ali vidite gospodo – neki od vas to sada vide i sami – kada postajemo stariji, mnoge stvari opet nazaduju. Zaista je točno da će se mnoge stvari tada pogoršati. Ne bi trebalo biti tako ako je netko ušao u život uma i duha, ali u normalnom ljudskom životu postoji pogoršanje kada se postane stariji. Zapravo je zadatak antropozofije vidjeti da u budućnosti neće dolaziti do pogoršanja u starijoj dobi. Ali i to će se, također, dogoditi polako i postupno.

Sada, situacija je takva da postoje ljudi čije mentalne snage propadaju prilično zastrašujuće. Ali nije um onaj koji propada, opet je to tijelo. Zanimljivo je primijetiti da često posebno inteligentni ljudi pokazuju strašan stupanj propadanja u starijoj dobi. Čuli ste, na primjer, da ljudi smatraju Kanta za jednog od najvećih umova. Kant je postao senilan u starijoj dobi. Njegovo tijelo je toliko propadalo dakle, da više nije mogao koristiti svoj mudri um. I tako je to kod mnogih ljudi. Posebno inteligentni ljudi postaju senilni u starijoj dobi. Opet, to je naravno snažniji, intenzivniji oblik nečega što se događa svakome. Kako se postaje stariji, postupno manje može koristiti fizičko tijelo, odvojeno od svega drugog jer se deponira ogromna količina kalcija, uglavnom u arterijama. I što je više kalcija deponirano u arterijama, manje možemo koristiti fizičko tijelo. Stupanj u kojem razvoj dolazeći od glave odlazi u cijelo tijelo sve do nečije 40-e godine, recimo, također je stupanj propadanja koje se događa. Dolazeći iz 40-tih u 50-e, treba ponovno više koristiti grudi, a u starom dobu treba koristiti glavu još jednom. Ali u to vrijeme, u starom dobu, ne bi trebalo koristiti fizičku glavu već suptilniju etersku glavu. To je međutim, nešto što ljudi ne uče raditi s njihovim latinskim obrazovanjem. I iznad svega ljudi koji su zadnjih desetljeća imali materijalističko latinsko obrazovanje oni su koji su najviše izloženi senilnosti.

Moramo se vratiti natrag na nivo djetinjstva u našoj staroj dobi, i to je nešto što postaje moćno kod nekih ljudi. Oni postaju mentalno sve slabiji, kako se kaže. Međutim, um ostaje posve zdrav; samo tijelo postaje sve slabije. Na kraju, ti ljudi više ne mogu napraviti stvari koje se prije radili. Te stvari se zasigurno događaju. Recimo da je netko ostario. Sada više ne može napraviti nešto što je prije radio. Može samo raditi stvari koje je mogao kao starije dijete. Konačno, neće moći ni to, već se samo igrati i razumjeti ideje koje je izvorno stekao iz igre. Zapravo su postojali ljudi koji su u vrlo poodmakloj dobi mogli razumjeti samo stvari koje su im roditelji ili dojilja kazali u najranijim godinama. Izreka da u starijoj dobi postajemo djetinjasti ima dobre razloge. Mi se uistinu vraćamo u naše djetinjstvo.

Ali onoliko dugo dok imamo život u umu i duhu to nije nesreća, uopće nije nesreća. To se doista dobra stvar. Jer kao dijete još možemo koristiti etersko tijelo. Kada se dijete ludira, vičući i radeći svakakve stvari, nije fizičko tijelo ono koje to čini – ili najviše ako dijete ima bol u trbušiću, ali čak i tada bol u trbušiću mora prvo biti prenesena eterskom tijelu i astralnom tijelu, tako da se dijete pomiče radi bola u trbušiću. To definitivno nije fizičko tijelo koje se ludira okolo. Zatim ostarite i vratite se na nivo djetinjstva. Postupno ste napustili naviku ludiranja i sada

koristite etersko tijelo koje ste koristili za ludiranje kao dijete za nešto bolje u vašoj starijoj dobi. Dakle, to može biti dobra stvar, da se na taj način vratimo opet natrag.

Ovo bi onda, bila druga stvar. Prva stvar koju moramo naučiti da bi ušli u svijet duha je pravi način mišljenja. Drugi puta ćemo govoriti o tome kako se to postiže. Danas pokušajmo najprije razumjeti kako se odvijaju ove stvari. Prva stvar je potpuno nezavisno mišljenje. To znači odbacivanje mnogo toga što nudi moderno obrazovanje, jer moderno obrazovanje znači suprotno od nezavisnog mišljenja, mišljenje izvedeno iz latinskog. Nemojte misliti da je mišljenje danas razvijeno sa socijalističkim teorijama nezavisno mišljenje! Sve je to naučeno od nečega što je došlo iz latinskog; jedino što oni to ne znaju. Znae, radnik može odlučiti da napravi jednu stvar ili drugu stvar, u sferi njegove volje; ali kada počinje misliti, u potpunosti koristi koncepte srednje klase, a oni su došli iz mišljenja u latinskom. Prva stvar koju trebamo dakle, to je nezavisno mišljenje.

Druga stvar je naučiti živjeti ne samo u sadašnjem trenutku već se uvijek moći vratiti natrag u život koji smo živjeli dok smo bili djeca. Vidite, netko će želeći ući u svijet duha često morati reći: 'Sada otkrij kako je bilo kada si bio dječak od 12. Što si tada radio'? I to trebamo napraviti ne samo površno, u vanjskim uvjetima, već zaista zamisliti svaki detalj. Nema ničeg korisnijeg, na primjer, nego počinjati sebi govoriti: 'Da, bio sam tada dvanaest – mogu to sebi prilično dobro predstaviti. Bila je gomila stijenja uz cestu i popeo sam se na vrh. Jednom sam pao. Zatim je tamo bila ljeska i izvadio sam nožić i otkinuo grane, i porezao sam prst'. Vidjeti opet što je netko napravio prije mnogo godina, to će nam pomoći da uđemo u stanje gdje ne živimo samo u sadašnjosti. Misleći na način na koji su ljudi danas naučili misliti, vi mislite sa sadašnjim fizičkim tijelom. Ali kada pokušate otkriti što ste bili u dobi od 12, ne možete misliti s fizičkim tijelom koje ste imali, jer ono više ne postoji. Rekao sam vam da je fizičko tijelo novo svakih sedam godina. Tada morate misliti s eterskim tijelom. Stoga vi pozivate vaše etersko tijelo kada mislite natrag o nečemu u prošlosti, kada ste imali 12 ili 14 godina. To će vas dovesti u unutarnju aktivnost koju trebate.

I iznad svega možemo steći naviku misliti potpuno drugačije od načina na koji obično mislimo. Vidite, kako vi mislite? Sada, znate da smo se sastali u 9 sati danas. Počeo sam čitajući s komada papira vaša pitanja. Tada sam razmatrao brojne stvari, i sada smo došli do točke gdje kažemo: 'Moramo misliti natrag o životu kojeg smo poznavali kada smo bili 12 ili 14 godina stari'. Sada, kada dođete kući možda ćete, ako vas stvar posebno zanima, promisliti ove misli još jednom. Pa, to je nešto što netko može napraviti. Većina ljudi to napravi; proći će opet kroz to. Ali možete napraviti nešto drugo. Možete reći: 'Što je rekao posljednje'? Posljednja stvar koju je rekao je da bi trebalo misliti o ranijem životu, sve do dobi od 12 ili 14 godina. Prije toga je rekao da treba biti nezavisan u mišljenju. A prije toga o načinu na koji je latinski postupno ušao u živote ljudi. Još ranije je govorio kako će netko tko nije bio zdravog razuma osvrnuti se natrag i reći da je imao posebne doživljaje. Pokazao je da ljudi ne postaju mentalno bolesni, već da samo tijelo postaje bolesno. Vidite, sada ste prošli kroz cijelo predavanje unatrag.

Pa, gospodo, stvari ne idu natrag na početak u vanjskom svijetu. Možda sam mogao od početka predavanje održati unatrag, ali tada ne biste mogli razumjeti, jer počinje se od početka i razvija tema tako da se postupno razumije. Međutim, jednom kada razumijete, možete je također promišljati obrnutim putem. Ali činjenične stvari ne idu natrag na početak, i tako odlazim od činjenica. Zatim mislim ovako: 'Upravo sada ne mislim na način na koji se stvari događaju vani, već se vraćam na početak'. To traži nešto napora. Moram postati iznutra mobilan da bih mislio unatrag. Baš kao što netko mora naučiti koristiti teleskop ako želi pogledati kroz njega, tako i netko tko želi pogledati u svijet duha mora često misliti unatrag, uvijek iznova misliti unatrag. I jednog dana dosegnuti će točku gdje zna: 'Ah, to je gdje sam ušao u svijet duha'.

Još jednom iz ovoga možete vidjeti, gospodo, da cijelog života uvlačite svoje fizičko tijelo u naviku mišljenja naprijed. Ako sada počnete misliti unatrag, fizičko tijelo to neće napraviti, i događa se nešto osobito. Kada ljudi stalno pitaju, 'Kako stići u svijet duha?' prvi savjet koji se daje – to ćete također naći u *Kako se stječu spoznaje viših svjetova?* – je reći: 'Nauči barem ići unatrag kroz dnevne događaje, i zatim druge stvari'. Ljudi naravno najprije nauče misliti fizičkim tijelom. Oni to opaze. Zatim rade velike napore da bi mislili unatrag, ali naučili su misliti samo fizičkim tijelom, ne sa eterskim tijelom. I zatim etersko tijelo ide na 'opći štrajk'. Da, to je doista opće štrajk. I ako ljudi ne bi išli spavati toliko često kada misle unatrag, znali bi: 'Kada počnem misliti unatrag, trebao bih doći do svijeta duha'. Ali oni zaspe u samom trenutku u kojem bi mogli početi vidjeti, jer je napor za njih prevelik. To dakle zahtijeva ogromnu dobru volju i svu energiju da se ne zaspe. Za to vam treba strpljenje. Zapravo, to često zahtijeva godine. Ali morate imati strpljenja.

Vidite, ako bi vam netko mogao reći stvari koje doživite nesvjesno kada ste zaspali nakon što ste mislili unatrag, vidjeli bi da je to nešto strašno inteligentno. Najgluplji ljudi počinju imati iznimno inteligentne misli kada tako zaspu, ali oni to ne znaju.

Zato je prva stvar koju sam vam rekao da netko mora najprije naučiti misliti nezavisno. To je nešto što se može. Neću reći na primjer – nisam umišljen – da će jedino moja *Filozofija duhovne aktivnosti* poslužiti toj svrsi, ali namjerno je napisana na takav način da se uđe u naviku nezavisnog mišljenja.

Dakle, nezavisno mišljenje.

Misliti precizno o stvarima koje su se dogodile u dobi od 12 ili 14.

Ili ponovno precizno misliti o stvarima koje su se naučile, unatrag.

S ovime, barem smo razmotrili kako se možemo otrgnuti od fizičkog tijela; kako ulazimo u svijet duha. I nastaviti ćemo s ovim u subotu, idući s temom dalje, tako da će sva četiri pitanja postupno biti riješena.

Rasprava 30 lipnja 1923.

IX

Nastaviti ćemo razmatrati pitanja koja su postavljena ranije. Međutim, trebate razumjeti, da je odgovor na ova pitanja jedan od najtežih. Pokušati ću to napraviti što je jednostavnije moguće. Kao što sam vam ranije rekao, za naći put do stjecanja uvida u duhovni svijet treba najprije razviti potpuno nezavisno mišljenje. Drugo, mora se moći, kao što sam vam rekao, misliti unazad. To znači da treba pokušati stvari misliti unazad koje u običnom životu idu ovako: počevši od prve, zatim druge, treće, i tako dalje. Ako vam održim govor, dakle, trebali bi pokušati kao što sam vam kazao zadnji puta, i pokušati od kraja i misliti natrag prema početku. Ovakve stvari su prvi elementarni koraci.

Danas, u priličnoj mjeri povezano s drugim pitanjem, želio bih razmotriti nešto drugo. Znae da ljudska bića mogu živjeti samo unutar određenog temperaturnog opsega. Ako je neophodno mogu tolerirati prilično topline. Ako ljeti postane prilično vruće, pa, znojiti će se ali mogu to podnijeti; ali ako temperatura postane još veća, više neće moći živjeti. Na isti način ljudi mogu tolerirati određeni stupanj hladnoće, ali kada padne ispod granice smrznuti će se. I vidite, čudna stvar je da između te dvije temperature – niske temperature kada se počinju smrzavati i temperature koju upravo mogu tolerirati – između te dvije temperature, u opsegu u kojem ljudska bića žive, zapravo je nemoguće vidjeti duhovne entitete. To je upravo kao i situacija o kojoj sam govorio zadnji puta gdje sam rekao da u trenutku kada se počne misliti unatrag da se počinju vidjeti duhovni entiteti. Ali tu se zaspe. Većina ljudi zaspe osim ukoliko se prije nisu uvježbali da ostanu budni.

Ali sada, idemo na nešto drugo. Vidite, ako bi ljudi živjeli na višim temperaturama od onih koje taman mogu tolerirati, percipirali bi duhovne entitete. Ali te temperature ne mogu tolerirati. I također bi ih mogli percipirati ako bi od sebe napravili prekrivač od snijega, ušli ravno u snijeg; ali smrznuli bi se na smrt. Nešto što izgleda sasvim nevjerovatno ljudima, ipak je činjenica. To je da se duhovni entiteti povlače iz temperaturnog opsega koji ljudska bića mogu tolerirati kada su u njihovim fizičkim tijelima.

Ljudska bića ne mogu tolerirati te temperature u njihovim tijelima, ali mogu ih tolerirati u dušama. Jedino što, kao što sam rekao, um, duša, tada zaspi. Jer um, duša, ne smrzava se, ne može izgorjeti, ali zaspi.

Postoje međutim dva načina koja imamo za imati pojam o tome kakve bi stvari bile ako bi bili na višoj temperaturi nego što možemo podnijeti. Dopustite da vam dam primjer. Vidite, kada samo razvijemo temperaturu, dosegnemo veću temperaturu nego možemo podnijeti, radeći to iznutra. Temperatura neće biti toliko visoka da bi odmah umrli, ali s temperaturom proizvedenom od iznutra, dosežemo veću temperaturu nego normalno imamo. Znae kako ljudi počinju govoriti poput

nekoga tko nije na ovoj Zemlji kada dobiju tako visoku temperaturu. Stvari koje ljudi kažu pod groznicom ne odnose se na ovu Zemlju. Ali materijalist bi morao reći da su to misli izmišljene pri visokoj temperaturi, ali da nisu istinite, naravno.

Dakle postoji situacija gdje ljudi razvijaju višu temperaturu, postaju grozničavi i govore besmislice. Sada vidite, duša ne može govoriti besmislice. Koliko god bila visoka temperatura, duša ne može govoriti besmislice. Govori besmislice jer je tijelo poremećeno kod više temperature. O tome ćete dobiti ideju ako zamislite vrstu staklene sfere kakvu ljudi ponekad stavljaju u njihove cvjetne vrtove da zrcale svijet vrta koji ih okružuje. Pogledavši u takvi staklenu sferu vidjeti ćete lice koje vam se neće svidjeti! [skica na ploči] To je vrsta lica koje vam se neće sviđati. Ali nećete ni reći: 'Vau, pogledajte što se dogodilo mome licu!' Nećete ni na trenutak pomisliti da je to zaista vaše lice koje u odrazu izgleda tako različito. I ako vaš um počinje pričati besmislice kada imate temperaturu, isto tako nećete reći da je vaš um, vaša duša, počela pričati besmislice. Stvari koje vaš um i duša govore su izobličene jer su izgovorene iz bolesnog mozga, baš kao što vaše lice izgleda zgnječeno u takvom neispravnom zrcalu.

Stoga morate sebi reći: 'Kada imam temperaturu i govorim besmislice, situacija je takva da um i duša govore iz bolesnog mozga. Moje lice se nije promijenilo kada stojim ispred zrcalne staklene sfere, ali izgleda izobličeno'. Na isti način stvari koje netko kaže u groznici zvuče izobličeno jer to dolazi iz bolesnog tijela i mozga koji ne funkcionira kako bi trebao. Ali kako dolazi do toga da mozak ne funkcionira pravilno? Zato jer se cjelokupna cirkulacija krvi kreće prebrzo. Samo trebate opipati puls i znati ćete. Visoka temperatura u glavi je stoga jer krv cirkulira prebrzo. Cirkulacija krvi proizvodi toplinu koja se potom podiže do glave – imate temperaturu. Vaš um i duša se zatim pokazuju kao u ogledalu koje ne funkcionira ispravno.

Suprotno se također može dogoditi, ali u tom slučaju ne ležeći dolje u snijegu i puštajući da se smrznete do smrti u snijegu, jer u tom slučaju bi se doista smrznuli. Suprotno stanje može se pojaviti samo iz uma i duha. U tom slučaju treba napraviti nešto koristeći um. I to će, gospodo, proizvesti nešto vrlo čudno. Samo promislite: netko počinje misliti strašno teško o stvarima, razmišljajući o najbeznačajnijim detaljima. Bolje je razmišljati o najbeznačajnijim detaljima, stvarima koje izgledaju toliko beznačajno da mnogi ljudi ne žele misliti o njima. Dopustite da vam nešto pokažem. Ako imate trokut [slika 18] i podijelite ga na četiri jednaka dijela, tako da dobijete četiri trokuta kao što su ova, možete reći da je veliki trokut veći od svakog

Slika 18

od četiri mala trokuta. Sada ovo mogu reći općenitim izrazima i reći da postoji teorem koji kaže: Cjelina je veća od njenih dijelova [pisanje na ploči]. Pa, stvarno, ako imate zadovoljnog burzovnog mešetara i kažete mu, 'Samo razmisli o ovome: Cjelina je veća nego njeni dijelovi', on će reći: 'Zasigurno ne, to mi je iznimno dosadno'. I ako biste stvarno išli k njemu i kazali: 'Gledaj, ploča je tijelo određenih dimenzija; stol je još jedno tijelo koje ima vlastite dimenzije' – sada formuliram izjavu da sva tijela imaju dimenzije [pisanje na ploči]. Sada zamislite da ste bili na nekoj vrsti sastanka i cijelo vrijeme samo čuli stvari rečene o izjavi da sva tijela imaju dimenzije. Ići ćete kući govoreći da je to bio zaista bezvezan, dosadan sastanak. I ako bi ja sada došao i rekao: 'Gledaj, trava je zelena, ruža je crvena, i te stvari dakle imaju boju. Jučer je na sudu sudac presudio na ovaj ili onaj način, i to nema boje. I sud je također zasjedao na drugom mjestu gdje je opet sudac presudio i ni to nema boje. Presude, ili mišljenja su bezbojna', to nam daje treću izjavu [pisanje na ploči]. Pa, gospodo, ako bi netko sat vremena govorio o temi da su mišljenja bezbojna, rekli biste sebi: 'Sat vremena slušam da su mišljenja bezbojna, ali to je strašno dosadno; to je krajnje i potpuno dosadno'!

Ali zašto su vam takva mišljenja dosadna? Nisam trebao ove stvari napisati na ploči za vas, niti sam ih trebao reći na pomalo šaljiv način, već sam trebao ući u prostoriju hodajući ukočeno i žustro, kao profesor, i onda reći: 'Gospodo, danas ćemo govoriti o izjavi da su mišljenja bezbojna'. I zatim bi morao provesti cijeli sat dokazujući vam da je izjava točna. Način na koji je predstavljam ovdje još je uvijek prilično zabavan. Ali trebao sam tako ući i govoriti cijeli sat o izjavi 'Mišljenja su bezbojna' ili o 'Sva tijela imaju dimenzije'.

Također možete nacrtati ovakvu liniju da bi došli od jedne točke do druge [crtanje na ploči]. Jedna linija je ravna, druga je zakrivljena. Ali gledajući ih odmah ćete reći: 'Ravna linija je kraći put, druge su duži'. Sada i to isto tako možete napisati na ploču: 'Ravna linija je najkraći put koji povezuje dvije točke. Ako bi isto tako želio cijeli sat govoriti o ovoj temi, bila bi vam jednako dosadna.

Cjelina je veća od njenih dijelova

Sva tijela imaju dimenzije

Mišljenja su bezbojna

Ravna linija je najkraći put između dvije točke

Međutim, postoji njemački profesor, koji kaže da zaista možemo percipirati nešto od svijeta duha ali da možemo percipirati samo takve stvari tog svijeta koje se mogu staviti u oblik ovakvih izjava. On predstavlja izjave koje nam omogućuju da percipiramo nešto od svijeta duha svojim studentima: 'Cjelina je veća od njenih dijelova. Sva tijela imaju dimenzije. Mišljenja su bezbojna. Ravna linija je najkraći put između dvije točke', i tako dalje. Kaže da je to jedina stvar koju možemo znati o tom drugom svijetu. Studenti su se strašno dosađivali na njegovim predavanjima. Ali danas je situacija takva da su ljudi počeli misliti da znanost mora biti dosadna. I studenti će općenito biti veoma entuzijastični u vezi profesora koji govori ovakve stvari. Ovo samo usput, naravno.

Situacija je stvarno ovakva. Kada uzmete ovakva mišljenja, formirate mišljenja ili izjave kao što je 'Cjelina je veća od njenih dijelova; ravna linija je najkraći put između dvije točke', stražnji dio vaše glave postaje hladan. I jer se hladnoća razvije u stražnjem dijelu glave, i osoba počinje osjećati hladnoću, odmah želi pobjeći od ovakvih izjava. Dosadne su joj. Jer to je čudna stvar. Kada nam je dosadno, stražnji dio glave postaje hladan. Nije da cijela osoba postaje hladna, samo stražnji dio glave. Počinje željeti da umre od hladnoće. I to sada nije zbog snijega ili zbog leda; osoba se osjeća hladno zbog duševnog principa, jer misli stvari koje je ne zanimaju.

Vidite, možemo se šaliti s ovakvim izjavama. Ali činjenica je da biti strpljiv i promišljati ih temeljito stalno iznova, odnosno, stalno ulaziti u dosadu s velikim strpljenjem, jedan je od stvarnih načina stjecanja uvida u duh. To je čudno, jer ljudi moraju napraviti upravo ono što zaista ne žele napraviti. Mogu vam reći da je matematika dosadna nekim ljudima, ali jer im je toliko teška i trebaju napraviti napor, i jer je toliko hladna i treba napraviti stvarni napor s matematikom, to je najlakši način ulaženja u svijet duha. Ljudi koji mogu nadvladati njihovu nevoljkost i stalno iznova uzimati ove izjave na živ način, umjetno stvarajući sebi dosadu, biti će im najlakše ući u svijet duha.

Rekao sam vam kada imate temperaturu da vaše bilo kuca brže. Postajete topli, i zatim dobijete toplinu u glavi, u mozgu. Tako uđete u vruće stanje i govorite besmislice. Ali ako se borite s izjavama kao što su ove ovdje, kada zaista želite potpuno prestati razmišljati, krv neće postati mobilnija već će se zaustaviti u stražnjoj strani glave. I kada se tamo natrag krv zaustavi, nakupljaju se soli. Soli se nakupljaju tamo natrag. Imaju dva učinka, te soli. Od njih većina ljudi dobije trboboju. I pošto vrlo brzo primijete tu trboboju – stvari postaju neugodne u trbuhu kada bi trebali promišljati ovakve izjave – ubrzo prestanu. Ali kada netko promišlja te stvari cijelo vrijeme, kao što je radio Nietzsche, veliki čovjek koji je živio prema kraju devetnaestog stoljeća i uvijek se borio s ovakvim izjavama u mladosti, mnogo soli je deponirano u glavi, i Nietzsche je uvijek patio od migrene. I sada treba pronaći način, vidite, za promišljanje takvih izjava bez da se dobije migrena, bez da se deponiraju soli, i također bez da se dobije trboboja. Trebate ostati potpuno zdravi i moći sebi umjetno stvoriti dosadu. Netko tko je iskren kada vam kaže kako ući u svijet duha stoga će morati reći: 'Prvo morate moći za sebe stvoriti umjetnu dosadu; inače uopće nećete stići do svijeta duha'.

Promotrite vrijeme u kojem živimo. Što je opća želja? Općenito je želja izbjeći dosadu po svaku cijenu. Samo promislite o načinu na koji ljudi žure od jednog mjesta na drugo, samo da im ne bude dosadno! Uvijek traže zabavu. Odnosno pobjeći od duha. Točno je – ako bi možda bilo negdje nešto što je od duha, ljudi našeg vremena bi odmah pobjegli. Oni to ne znaju; događa se nesvjesno. Ali traženje zabave je stvar bježanja od duha. To je tako. I ljudi koji će moći ući u duh samo su oni koji se jednom u životu ne boje biti bez zabave i umjetno žive u izjavama poput ovih. I dospjevši toliko daleko da se može umjetno živjeti u takvim izjavama, bez da se dobije migrena ili trboboja, već da se zaista može urediti da se satima živi u takvim izjavama, postupno će biti moguće vidjeti stvari u duhu.

Ali tada će se isto tako još nešto morati promijeniti. Doći će vrijeme kada shvatite da živeći u takvim izjavama tada vidite da one počinju ići na drugi način! Dakle ja sam dugo vremena razmišljao da je veliki trokut veći od njegovih dijelova. Ako to radim dugo vremena, izjava će se obrnuti i razvijam sljedeću ideju: 'Ako je ovo ovdje trokut, i ja uzmem četvrtinu njega i želim je izvaditi, on počinje rasti [crtanje na ploči], i više nije točno da je cjelina veća od njenih dijelova. Četvrtina je odjednom veća'. Vidim da je četvrtina veća i onda moram reći: 'Cjelina je manja od njenih dijelova' [crtanje na ploči].

Rad koji sam izvršio sada me doveo do točke gdje percipiram način na koji stvari izgledaju u svijetu duha. Jer izgledaju obrnuto nego su u fizičkom svijetu. U fizičkom svijetu, cjelina je uvijek veća od dijelova, dok je u svijetu duha dio veći nego je cjelina. Nećete moći, na primjer, percipirati pravu prirodu ljudskog bića ukoliko ne znate da je dio veći od cjeline. U modernoj znanosti, ljudi uvijek žele pogledati najmanje stvari. Ali ako želite upoznati ljudsku jetru ovdje u fizičkom svijetu, ona je manja od ljudskog bića. Ako je želite vidjeti u duhu, ona raste i raste do gigantskih proporcija; jetra postaje cijeli univerzum. I ako to propustite primijetiti, nećete moći u duhu razumjeti jetru.

Morate najprije na iskren način doći do izjave koja kaže da je cjelina manja od njenih dijelova, i dio je veći od cjeline. Na isti način, ako ste mislili o izrazu 'Sva tijela imaju dimenzije' dovoljno dugo, tako da se suočite sa strašnom opasnošću da se tamo natrag vaš mozak na smrt smrzne, sva tijela će se uvući, prestati imati dimenzije, i konačno imate izjavu 'Ni jedno tijelo nema dimenzije'[pisanje na ploči].

A sada nešto zaista smiješno. Smiješno je u fizičkom svijetu, ali je najozbiljnija stvar u svijetu duha. Vidite, možete misliti da nema gluplje izjave nego kad kažem da sud zasjeda u Wigglesham-u i dana je presuda, mišljenje, koje je bezbojno. I druga je dana u Tripshill-u i jednako je bezbojna. Ali ako mislite o izjavi dovoljno dugo, mišljenja će dobiti boju. I baš kao što možete reći da je ruža crvena tako možete i reći da je presuda u Wigglesham-u bila prljavo žuta, a ona u Tripshill-u crvena. Pa, možete dobiti neku koja je divno crvena, ali to se ne događa često. Dakle došli ste do točke gdje kažete: 'Sva mišljenja koja daju ljudi su u boji'. I tek sada se zapravo može misliti o svijetu duha, jer tamo je sve suprotno: mišljenja su u boji [pisanje na ploči].

Ravna linija je najkraća ruta koja povezuje dvije točke – to je toliko točno da vam je poslužno kao jedan od prvih teorema u geometriji. U fizičkom svijetu to je točno koliko god može biti. Ali ako mislite o tome dugo vremena: ako netko tko nije fizički već duhovni entitet želi doći iz sela A u selo B, ruta će mu izgledati strašno kratka ako ide u polukrug [crtež]. I stječete mišljenje da je ravna linija najduža ruta koja povezuje dvije točke [pisanje na ploči].

Cjelina je manja od njenih dijelova

Ni jedno tijelo nema dimenzije

Mišljenja su obojana

Ravna linija je najduža ruta koja povezuje dvije točke

Ovo je zasigurno nešto da vam ispadne vilica! Međutim, svijet neće razmatrati ovakve stvari. Ljudi će reći da netko tko počinje govoriti da presude ili mišljenja imaju boju ima temperaturu ili da je lud. Ali situacija je takva da se do ovih stvari može doći bez tijela, dok je zdravog razuma, jer u duhovnom svijetu svojstva su obrnuta od onog što su u fizičkom svijetu. I do toga morate doći pomoći najjednostavnijih izjava, jer jednostavne izjave su nevjerojatne. Znae, ako netko počne govoriti o svijetu duha na zanimljiv način ljudi će, naravno, slušati, na način na koji to također rade ako netko počne pričati priče o duhovima. Ali neće slušati ako netko kaže: 'Morate prvo ući u naviku stvaranja umjetne dosade za sebe'. To se mora napraviti umjetno. Ništa neće izaći iz toga ako je nekome dosadno s konvencionalnom znanošću. Ali umjetno razviti dosadu, radeći unutarnji napor, i ne dobiti migrenu ili trbobjolju, odnosno, bez uključivanja tijela. Ako je tijelo uključeno, odmah dobijete migrenu ili trbobjolju.

Samo poslušajte što ljudi kažu kada čuju da ne bi trebali dopustiti da im profesor dosađuje, jer to im neće pomoći, i da bi bili vidovnjaci moraju postupno prevladati migrenu ili trbobjolju. Vidite, vaš student sjedi tamo, i profesor mu je strašno dosadan. Zaista bi trebao dobiti migrenu ili trbobjolju, ali ne dobiva. Stvar se zatim pomiče na druge organe koji ne bole toliko. I ljudi zaista tada obole, jer je uključeno fizičko tijelo. Ako danas proizvedete dosadu na ovaj način, što je ono što se događa u modernoj znanosti, samo ćete dobiti da ljudi obole. Ako kažete ljudima da sami proizvedu dosadu vlastitim unutarnjim naporom, i ako prođu kroz tu dosadu, malo po malo će ulaziti u svijet duha, ali to treba shvatiti na pravi način, jer prvo mišljenje koje steknete u tom svijetu biti će obrnuto. Dakle postoji izvanredan način za učinkovito raditi na sebi. To je ovo. Ako naiđete na nešto u svijetu što je zaista, zaista dosadno, i kasnije, vidjevši da je toliko dosadno da pobjegnute, da vam se to sve više ne sviđa, ili vam je drago kada je gotovo, počnete o tome misliti, radeći to vrlo, vrlo polako.

Vidite ja sam i sam – to je nešto što znam iz iskustva – iz toga naučio ogromnu količinu. Običavao sam slušati strašno dosadna predavanja u mladim danima. Zaista, radovao sam se tome, znajući da će predavanje biti dosadno, jer to bi vas izvuklo iz sebe, baš kao što odlazak na spavanje to uobičajeno radi. Tako bi bio vrlo zadovoljan kada bi znao da ću par sati slušati dosadno predavanje. Ali jednom kada bi predavanje započelo i profesor bi govorio, uvijek bi osjećao da ometa moju dosadu cijelo vrijeme govoreći. Međutim kasnije, duboko bi razmislio o svakom detalju koji je rekao. Nije mi bilo ni najmanje zanimljivo, ali opet bih prošao kroz svako predavanje od početka, zaista prolazeći kroz to, i ponekad bi prolazio kroz jednosatno predavanje na takav način da bi to uzelo dva sata, i tako sam umjetno stvorio dosadu.

Gospodo, to je ono gdje napravite čudna otkrića. Posebno krajem devetnaestog stoljeća mogli ste napraviti vrlo čudna otkrića. Samo promislite da ste čuli predavanje dano od ogromnog nosoroga – da, ima ih – i zatim ste mogli meditirati o tom dosadnom predavanju. Dakle prizivate u um sve stvari koje su vam strašno dosadne. I postupno će se nešto pokazati iza osobe koja je proizvela najdosadnije stvari, tog stvarnog nosoroga, nešto poput višeg ljudskog bića, potpuno duhovno

ljudsko biće će se pokazati. I predavaonice su u vašem umu transformirane na način koji može biti shvaćen kada ste potpuno zdravog uma. I znam mnogo profesora na kraju devetnaestog stoljeća gdje je to bio slučaj. Ali molim vas da ne govorite mnogo o tome, inače će ljudi misliti da je to nešto strašno, jer najinteligentnije duhovno ljudsko biće pojavilo bi se iza tih ljudi.

Sada, što se tamo događalo? Uopće nije točno da su iznutra, nesvjesno ljudi glupi kao što izgledaju. Zapravo su mnogo pametniji, a najgluplji su oni koji su ponekad stvarno pametni. Opet se događa obrnuto. Ali ne mogu shvatiti vlastitu pamet. To je strašna tajna. Jer element koji je pravi um i duša ljudi često je tamo iza njih i ne mogu ga sami shvatiti.

Da, zaista tako dolazite u svijet duha. Kao što znate, imamo materijalističku znanost krajem devetnaestog stoljeća. Ljudi i danas još slijepo slijede tu znanost. Ja sam moram reći da je bilo strašno korisno upoznati tu materijalističku znanost, jer od početka do kraja uvijek proizvodi najdosadnije izjave. Ako samo uvijete brkove, postavši tako pametni, konačno znate da je čovjek nastao od majmuna, kako nas uči znanost – pa, u tom slučaju, ništa od njega neće postati. Ali ako tu izjavu stalno temeljito promišljate, koristeći svu unutaraju energiju, konačno će se promijeniti u onu koja je točna u duhu i shvatite da čovjek uopće nije nastao od majmuna već od duhovnog entiteta.

Međutim, postoje, razne razlike. Jednom je dječak poslan u školu. Tamo je po prvi puta čuo – od učitelja – da je čovjek nastao od majmuna. Ispalo je da je previše rano za njega. Kod kuće je rekao ocu: 'Tata, danas sam čuo nešto novo. Samo promisli, čovjek je nastao od majmuna'. 'Glupost', rekao je otac, sav uzrujan, 'baš si glup. To je možda točno za tebe, ali ne i za mene!' Vidite, i on je također, mislio da je priča nevjerojatna. Međutim, povezao je samo s umom.

Ali iz svih stvari koje vam govorim vidite da je moguće naći put u modernu znanost na dva načina. I stvarno vam govorim da netko nije učio tu znanost na način na koji su mnogi to učinili u devetnaestom stoljeću i još i danas to rade, već umjesto da ponavljate sve što vam je kazano da mislite meditativno, stalno temeljito promišljate stvari, sate i sate, one bi se okrenule, i ono što dobijete je istina u duhu.

Kada ste dugo vremena mislili o biljkama i mineralima i dugo o stvarima koje vam ljudi danas kažu na tako strašno materijalistički način, jednostavno promislivši ih temeljito, konačno ćete doći do točke gdje vam je značenje zodijaka, značenje zvijezda, gdje su vam sve tajne zvijezda očigledne.

Ali najsigurniji način je početi sa izjavama poput 'Dio je veći od cjeline. Ni jedno tijelo nema dimenzije. Mišljenja su obojana. Ravna linija je najduži put koji povezuje dvije točke'. Tada ćete se morati otrgnuti od fizičkog tijela. Ako prođete kroz sve to, moći ćete koristiti svoje etersko tijelo umjesto vašeg fizičkog tijela. Tada možete početi misliti eterskim tijelom, a etersko tijelo mora misliti sve na obrnuti način na koji je to u fizičkom svijetu. Jer s eterskim tijelom postupno ulazite u svijet duha. Ali tu će konačno stvari doći do zastoja, i morate razviti još jednu naviku.

Znate, kada danas nešto čitamo, može se dogoditi nešto prilično čudno. Jednom sam, na primjer, bio u gradu u južnoj Austriji, i netko mi je dao večernje novine. Imale su uvodni članak, kako se zove. Strašno zanimljiva priča je ispričana u svakom detalju, velika politička priča. Čitate prvu kolonu, drugu kolonu, treću kolonu – strašno zanimljivo. I dole na dnu, još uvijek na istoj stranici, bila je kratka napomena govoreći: 'Žao nam je reći da je sve što je napisano u večerašnjem uvodnom članku temeljeno na pogrešnoj informaciji i ni riječ nije točna'.

Vidite, ovakve stvari se mogu danas dogoditi. Ovo je ekstreman slučaj, ali svatko tko danas čita novine može naći tu i tamo, na svakoj stranici, nešto što jednostavno nije točno. Tek kasnije se saznaje da nije točno. Vidite, mislim da većina ljudi postala danas nepromišljena da su istina i laž za njih sve isto. Pa, to neće nekog odvesti u svijet duha.

Rekao sam vam zadnji puta kada smo se sastali: kada netko poludi samo njegovo tijelo je bolesno. Um, duša ne obolijeva, ostaje zdrava. Danas sam vam rekao da kada netko govori mahnjito u groznici, njegove misli postaju samo karikatura, ali um i duša su i dalje u redu. Ali mora se ući u naviku, ako se želi ući u svijet duha, osjećanja unutarnje boli kada nešto nije točno, i da se duša raduje kada je nešto točno, da je netko sretan u vezi istine kao da mu je netko dao milijun – mislim na švicarske franke a ne njemačke marke! (smijeh) Tako bi trebali biti sretni kada čujemo istinu, i tako bi morali patiti u dušama – ne tijelo već bi duša trebala patiti kada vidi da je nešto negdje laž – baš kao što i tijelo pati kada ima strašnu bolest. Nije da bi duša trebala biti bolesna, ali duša mora biti sposobna osjećati bol i zadovoljstvo, baš kao što to čini tijelo kada je bolesno ili je lagodno, ili kada se poznaje bol ili zadovoljstvo na uobičajeni način u ovom svijetu.

To znači da moramo početi osjećati istinu na način na koji osjećamo radost i sreću i zadovoljstvo u fizičkom životu; i neistinu moramo početi osjećati kao bol, postati kao bolesni u duši kada se susretnemo s neistinom, kao što inače postajemo bolesni jedino kada imamo poremećaj u tijelu. To znači da ako vam je netko u glavu slagao, morate moći reći, ako tako da je to zaista slučaj: 'Dao mi je da jedem bobice smrtonosnog velebilja!' Ali to mora biti unutarnja istina.

Sada naravno, ako uzmete u obzir moderna vremena, novine, na primjer, čini da stalno gutate bobice smrtonosnog velebilja. I ako će vaš um i duša ostati zdravi, morate stalno povraćati na nivou duše. I budući da ne možemo bez novina, morate ući u naviku, ako želite ući u svijet duha, dobivanja lošeg okusa u ustima od novina i zadovoljstva kada pročitate nešto pristojno, kada netko piše na doista unutarnji način. Vaše zadovoljstvo mora biti poput zadovoljstva kojeg imate jedući nešto, ako želite, što je veoma ukusno. Istina i težnja za istinom mora vam biti ukusna, a laži, ako ste ih svjesni, moraju imati gorak okus, otrovan.

Stoga morate naučiti ne samo da su mišljenja obojana, već također i reći: tiskarska tinta je danas obično kao sok smrtonosnog velebilja. Međutim morate, morate to osjećati pošteno i s velikom ispravnošću. Tada ste, gospodo, došli do nečega što je poznato kao transformacija u duhu.

Ljudi govore o alkemiji i misle da se ona može koristiti da se bakar pretvori u zlato. Šarlatani će vam, naravno, to reći na mnogo načina čak i danas; praznovjerni ljudi su u to vjerovali dugo vremena. Ali takve stvari su moguće u duhu. Samo morate vjerovati u istinu duha. Tu morate moći sebi reći: 'Tinta koja se koristi je svuda jednake supstance, bilo da se tiska knjiga koja je istinita ili novine koje lažu. Ali u jednom slučaju tinta je izvorno sok bobice ubojitog velebilja, a u drugom je tekuće zlato. Stvari koje su jedna te ista u fizičkom svijetu, u duhu su veoma, veoma različite'.

Ali ako vam današnji pametni ljudi dođu i vi im kažete: 'Štamparska tinta može biti tekuće zlato ili može biti sok bobica smrtonosnog velebilja', oni će reći, 'Govoriš metaforički, to je samo analogija'. Pa gospodo, analogija, slika, mora postati istinski duhovna, i treba razumjeti što stvari postaju u duhu.

Dopustite da vam dam primjer koji zapravo dolazi iz povijesti socijaldemokratske stranke. Možda niste toliko svjesni toga, ali bilo je vrijeme kada se socijaldemokratska stranka podijelila na dvoje. Jedni su bili oni koji slijede Bernsteina i slični ljudi. Ušli su u svakakve kompromise sa srednjom klasom. Druga grupa su bili radikali, s Bebel-om koji je vodio radikale do smrti. Znae za Bebelu iz literature ako ništa drugo. Jednom je bila partijska konferencija u Dresdenu, i Bebel je prilično poludio zbog drugih. Rekao je da će stvoriti red u socijalnoj demokraciji. Dao je strašno važan govor, tijekom kojega je rekao: 'Da, ako se to i to dogodi zbog druge grupe, uš će prijeći preko moje jetre!' [Njemački izraz kada se nešto trlja na krvi način.] Sada, svatko će reći da je ovo samo analogija, jer nikakva stvarna uš neće prijeći preko Bebel-ove jetre. Ali zašto ljudi koriste ove fraze? Bebel to nije koristio jer je uš zapravo išla preko njegove jetre; to je nešto što je čuo, i koristio je da bi rekao da bi ga to stvarno gnjavilo. Ali zašto ljudi imaju ovakve fraze. Zašto netko može reći da 'uš' ide preko njegove jetre?

Nije svatko poput čovjeka koji bi uvijek skupljao uši sa svoje glave, i kada ga je netko jednom upitao, 'Reci mi, dragi momče, kako si tako pametan i uvijek uhvatiš uš?' rekao je, 'Nema problema, ako promašim uhvatim sljedeću do nje'. Nije tako kod svakoga, da promaši uš koju želi uhvatiti ali ipak uhvati jednu. To je obično dosta neugodno kada ljudi imaju uši; osjećaju se užasno u vezi toga. Trebali ste to vidjeti. Kada sam bio staratelj obitelji, jedan od dječaka u mojoj skrbi je došao kući jednog dana. Bio je vani, sjedio na svakakvim klupama u gradu, i polako su ga počele boljeti oči, imao je strašnu bol u očima. Ja sam rekao: 'Prvo pokušajmo mast za uši i stavimo je na obrve'. Sasvim ispravno. Kada su pogledali imao je mnogo uši, i kada je mast djelovala, njegove oči su također prestale suziti. Sada ste trebali vidjeti lica njegove majke i njegove tetke kada se konačno utvrdilo da dječak ima uši! To su osjetile sve do jetre. Čudno su se osjećale u njihovim trbusima; 'O, dragi, dječak ima uši! Strašno!' I zatim je prilično izgledalo kao da uš trči po njihovoj jetri. Fraza dolazi od veoma stvarnog osjećaja koji su ljudi imali kad bi netko dobio uši.

Sada, ljudi ne hvataju uši na stranačkim kongresima. Ali rade nešto što im daje takav užas, kao kad je u ranijim vremenima ili među ljudima posebne klase uš trčala

preko jetre. Dakle vidite da je fraza reflektirala stvarnu situaciju kada je skovana. Kasnije su ove fraze korištene samo za stvari koje utječu na um ili dušu.

Ali do toga treba dovesti umjetno, gospodo. Treba to moći, tako da se to osjeća stvarno i iskreno a ne samo kao zvuk fraze. Imam novine i većina onoga što kažu će vjerojatno biti te vrste kada je štamparska tinta sok smrtonosnog velebilja. Želio bih znati što bi ljudi doista danas napravili ako bi imali takav osjećaj! Baš mislim koliko je mnogo ubojitog velebilja korišteno da bi se razmotrilo čija je rat greška i tko nije krivac, i kako se ljudi osjećaju dobro jednostavno zato jer pripadaju određenom narodu ili nekom drugom narodu, ne zato jer su stvari koje su rečene istinite nego zato jer novine kažu da one nisu krive, pišući svakakve neistine da bi rekli da one nisu krive. Ali kako će ljudi ući u svijet duha u današnjem dobu? Treba jednostavno riješiti, snažno riješiti da se bude vrlo različit od današnjih ljudi, a ipak treba naravno, živjeti s tim ljudima. Jer neće valjati ako se popnete na govornički podij i počnete na njih vikati. Ali treba naći prolaz do istine. A to je teško, teško koliko sam vam pokazao danas.

Danas sam morao govoriti o različitim stvarima, tako da doista vidite da je daleko od jednostavnog ući u svijet duha. Opet ćemo prijeći na druge stvari koje vam neće biti toliko naporne. Ali uvidjeti ćete da je dobra stvar to što smo razmatrali teške stvari. Kada sljedeći puta nastavimo pokazati ću vam kako ide cijeli put u svijet duha.

Rasprava 7 srpnja 1923.

X

Gospodo, u zadnjem govoru koji sam vam dao rekao sam da ljudska bića ne mogu danas steći uvid, jer mišljenje koje koristimo nije za to podesno. U ranija vremena, čak i prije samo 1500 godina, recimo, netko tko je želio nešto naučiti morao je prvo razviti svoje mišljenje. Nisu vjerovali da se na bilo koji način može shvatiti svijet duha s uobičajenim mišljenjem, i imali su način vježbanja mišljenja. Danas svo obrazovanje koje imamo ne ohrabruje ljude da uopće razviju mišljenje. Zbog toga također zaista nisu u stanju misliti na neki stvaran način.

Dopustite da ovo objasnim dajući primjer, nešto o čemu ste čitali u novinama ovih dana.

San koji se stalno ponavlja je san o letenju. Mi sanjamo da letimo, lebdimo ili padamo, i to se često događa odmah nakon što idemo u krevet.

Pa sada, svi znate to o letenju u vašim snovima. Čovjek koji je navikao misliti samo na moderan znanstveni način sada želi to objasniti. Za minutu ćete vidjeti da se s ovom vrstom mišljenja ne dolazi nigdje kada se ima posla s ovakvim stvarima.

Ovaj san, dr. Richard Traugott piše u *Natur*, uzrokovan je naglim poticajem koji mu dajemo, nečim što se stvarno događa.

Dakle što ovaj čovjek misli? On vjeruje da se tijelo lecne kada smo u točki da zaspemo. Sada vas pitam gospodo, vi se bez sumnje ponekad lecnete, čak i kada ste budni? Kada to radite? Mislím da se lecnete kada imate šok, kada doživite nešto što vas prepadne i možda uzrokuje strah, dolazeći u trenutku kao iznenađenje. Tada se lecnete. Također se možete lecnuti, na primjer, ako hodate tamo vani, recimo, i odjednom vidite nekoga za koga ste mislili da je u Americi; vidjevši ga zaprepasteni ste, jer je to za vas iznenađenje. Ali kada se lecnete, nikada nećete zamišljati da letite. Nikada u vašim snovima, siguran sam, nećete misliti da letite kada se lecnete. Dakle vidite kakve konfuzne pojmove ljudi imaju kada zaključe da bi netko mogao imati ideju da leti kada se tijelo lecne. Iz ovoga vidite da ljudi misle malo o stvarima, ali u trenutku kada te misli žele koristiti da objasne nešto u ljudskom biću, one ne djeluju. Takve misli će djelovati dok god eksperimentirate s neživom tvari u laboratoriju, ali u trenutku kada namjeravate nešto objasniti, više ne djeluju.

Sada nastavlja:

Razlog ovog trzanja leži u činjenici da je napetost mišića različita kada smo budni i kada spavamo. Kada smo budni, struje energije stalno idu mišićima u tijelu iz središnjeg nervnog sustava,

(on pretpostavlja, dakle, da električne struje, energetske struje prolaze od živaca do mišića cijelo vrijeme kada smo budni)

što našim mišićima daje napetost potrebnu da drži naše tijelo u ravnoteži i održava to da mišićna funkcija funkcionira na pravilan način; kod sna, napetost mišića je uvelike otišla i pošto je refleksna pobuđenost kičmene moždine povećana tijekom prvog perioda spavanja...

(što znači čim netko ide spavati)

...proces opuštanja mišića, ili poticaj za leđnu moždinu lako uzrokuje taj refleks trzanja,

(on govori, dakle, da je stimulans primijenjen na nervni sustav u kičmenoj moždini; to, on kaže da ide dalje i zategne mišiće više nego prije)

odnosno trzanje tijela. Druge stvarno prisutne senzacije mogu imati još izravniji učinak na stvaranje senzacije letenja, plutanja u zraku, plivanja, posebno ritmički pokreti respiratornih organa i prsa, koji se podižu i spuštaju,

Sada promislite. Ako počnete dahtati a prsa su vam napeta, razmislite jeste li ikada imali osjećaj da letite. U tom slučaju osjećati ćete se još i teže.

i iznad svega gubitak osjećaja pritiska i otpora od bilo čega na čemu počivamo, koji imamo u svakom dijelu tijela koje je na bilo čemu kada smo budni.

Pa, gospodo, vidite, ako hodate kada ste budni, nalazite se na vrlo malom jastučiću; imate osjećaj da hodate na tabanima. I kada sjedite dok ste budni, imate malo veći jastučić nego su to tabani. Čak i ako dodate ovaj jastučić, dodate ga veličini na tabanima, on je i dalje mali u odnosu na prostor koji zauzimate kada spavate. Gospodin kaže da je pritisak kada se leži na nečemu nestao. Ali veći je pritisak kada legnete na nešto nego kada hodate ili sjedite budni! Vidite dakle, da se s ovakvim mišljenjem dolazi samo do besmislica. A to je današnje znanje o čovjeku!

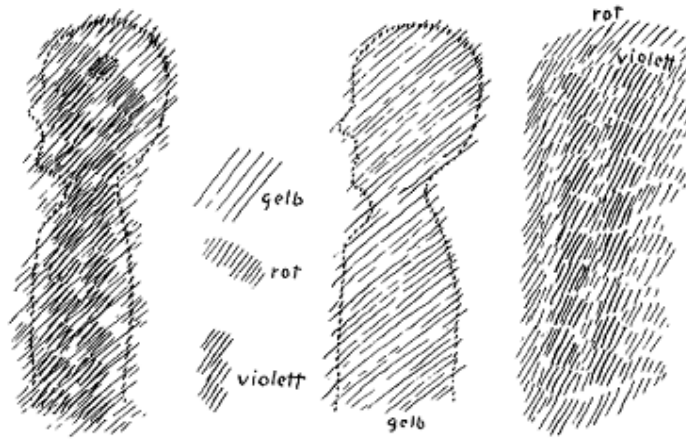
Dakle on misli, da električna struja ide u živce. Oni su jači kada spavamo, mišići se trzaju i dobijemo ideju o letenju, odnosno, mislimo da letimo, i područje na kojem ležite nije tamo kada spavate! Jednostavno se ne može vjerovati koje stvari su kazane.

Također gubitak osjećaja pritiska i otpora od bilo čega na čemu počivamo, koji imamo u svakom dijelu tijela koje je na bilo čemu kada smo budni.

Ne može se zamisliti zašto se ne uzme u obzir primjedba da ležimo na mnogo većem području kada spavamo. Ali on to ne radi, jer moderno mišljenje čini da ljudi govore gluposti ili uopće ne daju nikakva objašnjenja.

Sada neke stvari sebi razjasnimo – jer iz toga ćete vidjeti kako se dolazi do znanja o višem, duhovnom svijetu – što se stvarno događa kada osoba zaspi.

Dopustite da najprije nacrtam neke slike. Znae da je to samo nekakav prikaz. Ali pretpostavimo da je ovo nečije fizičko tijelo [slika 19, lijevo]. U tom ljudskom fizičkom tijelu imamo dodatno tijelo, etersko tijelo koje nije opazivo osjetilima. Napraviti ću ga žuto. Ovo je iznutra, ispunjava ono drugo iznutra. A ovo je nevidljivo.

Slika 19

Ova dva tijela, fizičko tijelo i etersko tijelo, ostaju u krevetu kada mi spavamo. Sada kada smo budni, astralno tijelo je unutar ta dva tijela – to ću pokazati idući preko njega s crvenom – i zatim je također unutra 'Ja', četvrto tijelo. Napraviti ću ga manje izrazito [ljubičasto]. Ovo je ljudsko biće kada je budno – fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja'; oni su jedno unutar drugog.

Sada pogledajmo osobu koja spava. Ona ima samo fizičko tijelo i etersko tijelo koje leži na krevetu [Slika 19, sredina]. Ovo, ovdje, leži na krevetu. Izvan kreveta je astralno tijelo – otišlo je vani – i 'Ja', 'Ja' tijelo [slika 19, desno]. Dio koji ostaje na krevetu je kao biljka, jer biljka također ima fizičko tijelo i etersko tijelo. Kada biljka ne bi imala etersko tijelo, bila bi kamen. Tada ne bi bila živa, ne bi rasla. Dakle dio koji ostaje u krevetu je poput biljke. Biljka ne misli. Dio koji leži u krevetu – to dobro znate – također ne misli na takav način da mišljenje dolazi u svijest. Misli su tamo unutra, kako sam vam neki dan objasnio, čak su i svjetlije nego su misli koje koristimo kada smo svjesni; ali nema svjesnih misli. Upravo je tako sa biljkom.

Ali kada je vani, ljudsko biće je u stanju gdje osjeća da više nema nikakvih granica. Možete čak i vidjeti zašto je to tako da svijest prestaje kada izlazimo izvan tijela. Jer kada ste u tijelu, astralno tijelo morate napraviti veličine vašeg fizičkog tijela. Kada idete vani, astralno tijelo odjednom počinje rasti do gigantskih razmjera, ići vani u svim smjerovima, jer fizičko tijelo ga više ne privlači sebi, više ga ne čini malim. U trenutku kada zaspete, dakle, izlazite iz vašeg fizičkog tijela; tada postajete sve veći i veći.

Sada, samo zamislite da imate čašu nečega – da ne bi ljudi počeli govoriti da govorim u prilog alkoholu; znate da je ovo baš sada u Švicarskoj neugodna tema – tako ću reći da pijete čašu vode s malo soka od maline unutra. Ako stavite malo soka od maline u čašu vode dobijete okus soka od maline. Ali zamislite da uzmete, ne tu čašu, već kantu dovoljno veliku da sadrži pet boca vode i da stavite onoliko soka od maline koliko ste prije stavili u čašu. Dobro izmiješate, i sok od maline se tada mora raširiti kroz mnogo više vode; tako je manje okusa soka od maline. Sada vidite, kao mladi dječak odrastao sam blizu vinoteke; u podrumu se nalazila bačva od četiristo kanti vina. Da ste je napunili vodom, bačvu od četiristo kanti napunili vodom radije nego vinom, i tamo stavili nekoliko kapi soka od maline i pomiješali ga, mogli biste

popiti vode i uopće ne osjetiti sok od maline. To je očito. Pa gospodo, sve dok je vaše astralno tijelo malo, koliko je i vaše fizičko tijelo, to je poput soka od maline u čaši vode; vaše astralno tijelo rašireno je samo koliko se proteže vaše fizičko tijelo. Ako izađete vani kod spavanja, fizičko tijelo ga više ne drži. Astralno tijelo se tada širi baš kao što se širi i sok od maline u četiristo kanti vode. I zato više nemate nikakvu svijest u tom astralnom tijelu, jer svijest proizlazi iz činjenice da se astralno tijelo sužava.

Sada također imate odgovarajuće objašnjenje za ono što se navodno događa kada idemo na spavanje. Dok smo budni, astralno tijelo je u našim prstima, palčevima; astralno tijelo je posvuda u mišićima. Sada, kada osjećamo astralno tijelo u našim mišićima, imamo osjećaj da smo zavisni o našem astralnom tijelu. Fizičko tijelo je teško. Mi osjećamo težinu fizičkog tijela. U trenutku kada izađemo vani, ostavljamo iza fizičko tijelo i njegovu težinu. U tom trenutku, prije nego je svjesnost otišla u našem spavanju, više se ne osjećamo teški. Ne osjećamo kao da padamo, jer se podižemo; ali osjećamo da lebdimo prema gore. Ovo povećanje veličine, s obzirom da više nismo vezani uz fizičko tijelo – to je ono što doživljavamo kao letenje ili plivanje. Možemo se slobodno kretati sve dok svijest ne otiđe i potpuno zaspemo.

Dakle što moderni znanstvenik kaže? On kaže: 'Trzamo mišiće'. Pa, ako trzamo mišiće osjećamo ih više nego inače. U tom slučaju ne zamišljamo da letimo, već kada se trznemo osjećamo se više vezani za fizičko tijelo nego ikad. Samo promislite – netko tko je začuđen široko će otvoriti usta. Zašto on široko otvara usta? Jer je toliko u mišićima da se ne može kontrolirati. Dakle ova iznenadna reakcija, ovo življenje u mišićima, suprotno je od onog što imamo kada idemo na spavanje. Kada idemo spavati mi zapravo izlazimo iz mišića. Dakle nije stvar da se mišići grče već opuštaju. Kada ležimo, tako da je naše tijelo poduprto na velikom području, ne trebamo držati mišiće zajedno s našim astralnim tijelom; oni se opuštaju. I to nije zato jer se napinju već zato jer se opuštaju, s obzirom da više ne moramo vršiti utjecaj na njih, da se osjećamo slobodni od mišića, i otplutamo s našim lakšim astralnim tijelom.

Sada se sjetite kako sam vam zadnji puta rekao da moramo naučiti misliti obrnuto. Ovdje to vidite. Netko tko misli na način kako ljudi općenito misle stići će do suprotnog od istine kada želi nešto objasniti u ljudskom biću. Tako se prvo moramo naviknuti misliti na pravi način, tako da možemo misliti suprotno od onog što živi u fizičkom svijetu. Ljudi su napustili naviku da misle na pravi način, naviku takvog mišljenja koje vodi u oblast duha.

Sada, ima zaista mnogo ljudi danas koji možda govore naš jezik, i naš jezik također u sebi sadrži riječ 'duh', ali ne mogu stići do bilo kakvog stvarnog sadržaja te riječi. Mogu misliti samo o stvarima koje su fizičke. I, kao što ste vidjeli, ako netko želi misliti o stvarima duha, treba doći do nečega što uopće nema fizička svojstva, nečeg što se ne može vidjeti u fizičkom svijetu. Mišljenje ljudi je postalo toliko naopako danas da stvari duha žele vidjeti kao nešto fizičko. Zatim postaju spiritisti. Vidite, fizičko tijelo može pomaknuti stol. Ljudi kažu: 'Ako mogu pomaknuti stol ja postojim. Ako duh navodno postoji, mora također moći pomaknuti stol'. Pa, onda počnu s pomicanjem stola, i onda uzmu pomicanje stola kao dokaz postojanja

duhovnog svijeta. To je zato jer im je mišljenje iskrivljeno, savijeno. Njihovo mišljenje je materijalističko, želeći da i duh, također, bude fizički. Spiritizam je najviše materijalistička stvar koja postoji. To prvo treba razumjeti.

Sada će netko od vas možda reći: 'Ali bio sam tamo kada su ljudi sjeli oko stola, povezali se rukama u lanac, i stol se pomaknuo, skočio, i svakakve stvari'. Površno je to točno. Možete sjesti oko stola, napraviti lanac, i pod određenim okolnostima može se pomaknuti stol. Ali vidite, to je baš kao kad neki manji pokret uzrokuje veće kretanje. Samo promislite da imate vlak. Vlak sprijeda ima lokomotivu, a na njoj je strojovođa. Pa, strojovođa ne silazi sa stroja i ide natrag i gura. Sumnjam da bi uspio navesti vlak da se kreće. Znae, strojovođa radi male pokrete a vlak ide veoma brzo, i vuče mnogo vagona. Zašto? Pa, zato jer prijenos radi onako kako bi trebao. Tako mali fizički pokret donosi veliki pokret.

Na isti način to je čisto fizički proces kada ljudi povežu ruke oko stola i počnu praviti sitne trzaje i tako dalje. I gle, ove male, sitne kretnje materija pretvara u velike pokrete, jer to je prilično pametno dizajnirano. Dakle za početak, to je savršeno običan fizički proces.

Sada, ako je u grupi netko tko ima specifičnu ideju u podsvijesti, te misli prolaze kroz njegove prste. A na ovaj način ćete također dobiti i odgovore, odgovore koji se mogu očitati, koristeći abecedu. Ali odgovori koje dobijete su uvijek u podsvjesnom umu nekog tko je tamo, koliko god izgledali genijalni. Objasnio sam vam da kada se ljudska bića spuste čak i samo malo u podsvijest, genijalnija su nego kada su u njihovom svjesnom umu. To se također pokazuje kod pomicanja stola. Činjenica da ljudi postaju spiritisti zapravo dokazuje da je materijalizam snažan u našem dobu.

Naše obično mišljenje ne može dati bilo kakva objašnjenja kada se dođe do ljudskog bića. Tako vidite da imamo situaciju kada netko pokušava objasniti san, san o letenju, u ovom novinskom članku kojeg sam danas citirao. Objašnjava ga upravo na suprotan način od onog kako bi ga trebalo objasniti. Ali ljudi zaista više ne mogu proučavati takve stvari, stvari koje su iznimno zanimljive. Govorio sam vam stvari o snovima u više prigoda ranije; danas ću se opet koncentrirati na neke od glavnih činjenica.

Samo promislite o nekome tko sanja, gospodo. U svom snu prelazi preko nekog trga u Baselu. Ali odjednom – takva stvar je u snovima moguća – nailazi na drvenu ogradu na svom putu, s kolcem ovdje, kolcem tamo, zatim kolac nedostaje; ima kolac ovdje, drugi ondje, zatim jedan opet nedostaje [crtanje na ploči]. Zatim sanja da želi preskočiti preko i nabije se na kolac. To boli. Sada se budi. I shvati: 'Vau, uopće se nisi nabio na taj kolac, ali imaš strašnu zubobolju!' Ima zubobolju i budi se s zubom koji ga boli. Ima rupu u zubu ovdje i još jednu tamo. Dakle to je ono što je on vidio kao ogradu kojoj nedostaju kolci. To je baš poput njegovih gornjih zuba gdje su rupe gdje zub nedostaje. Zatim dodirne jedan zub i to je upravo onaj koji boli. Ima u njemu rupu i boli ga. To je san koji se zasigurno može imati.

Ali što se zapravo ovdje dogodilo? Sada vidite, cijeli proces se zapravo dogodio u njegovom budnom životu. Možete sebi reći: 'Bio sam sretan kada sam spavao, jer

tada nisam imao ovu strašnu zubobolju'. Ali zašto niste imali zubobolju dok spavate? Jer ste bili vani s vašim astralnim tijelom. Fizičko tijelo i etersko tijelo ne osjećaju zubobolju. Kamen možete udarati čekićem koliko želite, lupajući ga; sam kamen neće osjetiti ništa. Možete također rastrgati biljku; neće to osjećati jer još nema astralno tijelo, samo etersko tijelo. Siguran sam da bi neki ljudi prestali povlačiti ruže i brati cvijeće na livadama ako bi biljke uvijek šištale kao zmije jer ih boli. Ali biljke ne boli. A ljudska bića su poput biljaka u spavanju. Dok spavaju zub ne boli. Međutim, spava se s nečijim astralnim tijelom, do zuba će se doći s astralnim tijelom. Vidite, morate biti potpuno unutar tijela prije nego osjećate bilo kakvu bol koja je u tijelu. Kada niste potpuno unutra, nešto što boli će izgledati kao vanjski objekt.

Zamislite, gospodo, da je ovdje palim šibicu; gledam kako gori. Ako bi bio unutar nje, ne bih je samo vidio kroz moje astralno tijelo već bi je i osjećao kao bol. Kada još nisam cijeli u tijelu već upravo u procesu klizanja unutra, red zuba je kao vanjsko tijelo. Osjećam ga kao vanjsko tijelo i stvaram sliku koja je tome slična. Baš kao što kreiram slike objekata u vanjskom svijetu, tako kreiram i sliku mojih zuba kada sam još napola vani. I pošto još nisam u stanju kreirati pravu sliku – to je nešto što mogu napraviti jedino ako imam znanost duha – radije kreiram sliku ograde nego reda zuba. I kolci nedostaju u ogradi baš kao što imam praznine u redu zuba. Vidite, konfuzija zbog toga što nisam potpuno u tijelu čini da se pojavi pogreška. Unutarnje uzimate za vanjsko, jednostavno jer ste vani kada spavate. Tada je unutarnje nešto vanjsko.

Vidite, zapravo sam vidio da se to događa kod mlade djece. Kada ih podučavate, još nemaju osjećaj za govoriti sasvim ispravno. I znam slučaj kada je dječak koji je tek počeo pisati napisao '*Zaun, Zäune*' za '*Zahn*' [*Zaun* = ograda, *Zäune* = ograde, *Zahn* = zub]. I tada mu je rečeno: 'To je pogrešno!' I on je postao anksiozan u njegovom uklizati unutra, ne uklizati vani, već uklizati unutra. Tada nećete sanjati o letenju već imati loš san. Dijete se boji, kao u noćnoj mori, i onda je to napravio, i tako je zub postao ograda. Dijete je napravilo pogrešku. I uvijek iznova ćete vidjeti da ovakve veze između riječi zapravo stvaraju slike snova. Uvijek će biti nekakva veza između riječi. I tako sada možemo vidjeti što se zaista tamo odvija.

Vidite kada netko tako govori – ovaj Richard Traugott je u stvari napisao dosta o snovima, sve jednako besmisleno kao i ovo što je napisao ovdje o snovima o letenju – i ako posjeduje samo potpuno uobičajeno razmišljanje našeg vremena, reći će suprotno od onoga što se stvarno točno. Jer on ne razumije da se osjeća kao letač pri napuštanju tijela jer tada astralno tijelo postaje veće, i da se osjeća kao netko tko se mora probijati kada opet dođe, jer astralno tijelo se onda stiska unutra. Napinjati mišići izjednačeno je s lošim snom. Loš sam dolazi upravo kada čovjek koji je napisao članak kaže da se sanja o letenju. Odlazeći na spavanje, također, imati ćete loše snove ako taj proces ne ide sasvim putem kojim bi trebao. Zamislite da negdje ležite i imate osjećaj da vas netko guši. To se događa jer ste u točki u kojoj ćete zaspati, ali negdje postoji nemir, i tako ne možete pravilno zaspati. Tako stalno pokušavate – sada izlazeći, sada ulazeći. Kada želite ući, što, međutim, ne možete jer ste još umorni, imate osjećaj gušenja jer astralno tijelo želi ući, jako gurajući, ali ipak

ne može ući pravilno. Jednom kada to znate, ove stvari možete objasniti mnogo bolje.

I to će također učiniti da shvatite da je još nešto potrebno ako želimo upoznati svijet duha. Mora vam u umu biti savršeno jasno da fizičko tijelo ne može imati nikakvog udjela u tome. Mora se moći živjeti upravo u dijelu koje je astralno tijelo. Za upoznati svijet duha trebate postići nešto nad čime normalno zaspate. Ako isključite iz fizičkog tijela svojim astralnim tijelom u običnom životu, vi ćete zaspati. Vidite to je opet stvar bačve vina, o kojoj sam govorio ranije. Astralno tijelo raste do gigantske veličine. Ako želite upoznati astralno tijelo morate imati unutaraju snagu držati ga skupa. Na trenutak ću se opet vratiti na kap soka od maline umjesto na čovjekovo astralno tijelo i 'Ja'. Dođimo do zaista dobre slike ovoga [crtanje na ploči]. Ovdje imamo čašu vode i u njoj kap soka od maline. Kap soka od maline se širi. Još ćete znati da je tamo ako imate čašu vode. Ali sada promislite na nešto sto tisuća puta veće – ne mogu to nacrtati, naravno. Više ne bi vidjeli ništa od njega ako bi pokušao i napravim boju dovoljno svijetlu da se podudara s raspodjelom. Niti bi se bilo što osjetilo. Ali sada zamislite da je kap vrag i ja je stavim u bačvu s vinom koja drži 400 kanti vode – oprostite ne vina, samo vode. I sada ova kap soka od maline, pravi mali vrag, kaže sebi: 'Neću sebi dopustiti da budem izmiješan! Ostati ću kap soka od maline'. Dakle tamo imate vašu bačvu vina, ili bačvu vode, i kap soka od maline ostane sasvim mala. Sada ako biste ušli tamo s jezikom, ližući putem kroz vodu sve dok ne dođete na mjesto gdje je kap soka od maline ostala mala, okusili biste slatkoću te kapi od soka od maline. Dakle, mora se braniti.

Kažem da je vražja samo da bi se tako izrazio. Ljudi koji se protive antropozofiji su zaista ponekad smiješni. U Hamburškim novinama je kazano, nakon što su sa svih strana vrijeđali antropozofiju, što sam ja, i kazalo se da sam zapravo vrag! Bili su savršeno ozbiljni u vezi toga, govoreći da je u svijet došao vrag. Samo govorim da bi kap soka od maline bila vrag ako bi ostala mala kada se stavi u vodu. Sada, to je nešto različito držati astralno tijelo malim kakvo je bilo u fizičkom tijelu kada izađe iz njega. Morate razviti snagu koja čini mogućim držati astralno tijelo malim. To možete razvijajući mogućnost da mislite veoma jasno. Rekao sam vam da se mora razviti nezavisno mišljenje. Nezavisno mišljenje je snažnije nego slabo mišljenje ovih ljudi. Prvi zahtjev je mogućnost snažnog mišljenja. Drugi zahtjev je mogućnost mišljenja unatrag. U vanjskom fizičkom svijetu stvari se odvijaju prema naprijed. Ako naučite misliti unatrag, stječete više snage u vašem mišljenju. I ako također naučite stvar koju sam vam rekao zadnji puta, 'dio je uvijek veći od cjeline' – koja je u suprotnosti s fizičkom stvarnošću – naučite postaviti sebe u svijet koji zasigurno nije poput fizičkog svijeta, već suprotan. Tada naučite postaviti sebe u svijet duha.

Sve ove stvari čine mogućim da astralno tijelo ostane malo, čak iako napušta fizičko tijelo, i da ne ustruji u sveopći astralni ocean.

Ovo, dakle, sve ide zajedno. Ali u umu vam također mora biti sasvim jasno da sve ove stvari treba razmatrati na isti trezven, znanstveni način, kao da su objekti vanjskog fizičkog života. Čim počnete fantazirati, više nemate znanost duha. Zasigurno se ne smijete prepustiti fantazijama.

Pretpostavimo, na primjer – pa, želim ovo jasno pokazati – da imate bol u nožnom palcu. Osjećate ovu bol u nožnom palcu samo zbog vašeg astralnog tijela. Ako bi samo imali fizičko tijelo ne bi osjećali nikakvu bol. Ako bi imali samo etersko tijelo, ne bi osjećali nikakvu bol, inače bi biljka uvijek skvičala kada bi je zgrabili, cvijet bi skvičao kada ga zgrabite. Sada, vi ćete skvičati ako bi imali bol u vašem nožnom palcu – pa, možda ne vi osobno, ali znate što mislim. Dakle, mi skvičimo ako imamo bol u nožnom palcu. Pitanje je, zašto skvičimo? Vidite, mi imamo astralno tijelo rašireno cijelim fizičkim tijelom. Kada s našim astralnim tijelom dođemo na mjesto gdje ovo ili ono nije u redu s nožnim palcem, mi to s našim astralnim tijelom odnesemo gore u mozak. Tamo formiramo ideju o boli.

Ali sada zamislimo da netko ima bolestan mozak. Kada netko ima savršeno zdrav mozak, u tom mozgu također ima mjesto gdje može percipirati bol u nožnom palcu. Potrebno je zdravo mjesto u mozgu da se može percipirati bol u nožnom palcu. Međutim, pretpostavimo da je to mjesto u mozgu bolesno. Rekao sam vam, duša ne može biti bolesna, astralno tijelo ne može biti bolesno, ali fizički mozak može biti bolestan. Sada, ako je ta točka u mozgu bolesna, bol u nožnom palcu ne može se percipirati. Što dakle osoba radi? Pa, gospodo, mali dio fizičkog mozga je bolestan; ali vidite, etersko tijelo mozga je još u toj točki. Eterski dio mozga na tom mjestu nije više podržan od fizičkog dijela. Dakle što eterski dio radi? Eterski dio pretvara vaš nožni palac u planinu. On nožni palac ne uzima samo na znanje, već od njega pravi planinu. I bol u njemu pretvara u mnogo malih duhova, planinskih duhova koji tamo sjede. Dakle vidite [slika 20]: ovdje je nožni palac; stavljate ga vani u prostor jer imate bolesni mozak. I sada se zaklinjete da je ispred vas ogromna planina. Ali sve to je stvarno vaš nožni palac. To je obmana.

Slika 20

Gospodo, morate biti pažljivi da nemate ovakve obmane kada želite ući u svijet duha, jer tada ste uključeni u fantazije. Kako to možemo postići? To će se opet najprije napraviti vježbom. Morate znati sve stvari koje mogu doći iz fizičkog tijela ako je u njemu bilo što bolesno. Tada nećete brkati izvorni duh koji vam se pojavljuje s nečim što samo dolazi od fizičkog tijela.

Dakle kao dodatak aktivnom mišljenju, mišljenju unatrag, vrsti mišljenja koju sam vam opisao zadnji puta kada smo se sreli, kada se misli na veoma različit način u usporedbi s načinom na koji se misli u fizičkom svijetu, također mora biti i odgovarajuće znanje: ovo i ovo dolazi od fizičkog tijela. Sve to su nužne pripreme.

Vidite, specifična umjetnost bi se prakticirala u pripremi koju su ljudi imali u ranija vremena, tako da bi mogli malo ući u svijet duha na stari način. To je nazvano umjetnost dijalektike. Značilo je da netko treba naučiti misliti. Danas, ako biste tražili od nekoga da najprije nauči misliti – pa, počupao bi vam kosu, jer danas svatko vjeruje da je sposoban misliti. Međutim, istina je, da kada se vratimo u starija vremena nalazimo da su ljudi prvo morali naučiti misliti na određeni način. To je nazvano umjetnost dijalektike. Morali ste misliti prema naprijed i unatrag, i morali ste naučiti postavljati pojmove na pravi način.

Zašto je bilo tako? To je bilo tako jer su ljudi učili misliti učeći govoriti. Ranijom prigodom sam vam rekao da dijete prvo uči govoriti i zatim misliti, ali naravno da je to djetinjasti način. Danas ljudi ostaju djetinjasti cijeloga života, ali to im više ne služi u kasnijem životu. Ako učite kontinuirano misliti govoreći, tada zrak ulazi i izlazi svaki puta pri disanju. Mnogo zavisi od toga da možete govoriti pravilno, jer to će također i disanje učiniti pravilnim. Netko tko može pravilno disati moći će govoriti dugo vremena; netko tko ne može pravilno disati brzo će se umoriti ako govori dugo vremena bez prestanka.

Umjetnost dijalektike je učila ljude da govore pravilno i stoga također da misle pravilno. Danas ljudi ne mogu misliti pravilno, jer se njihov dah cijelo vrijeme sudara s njihovim organima za disanje. Samo poslušajte akademika kako govori danas. Pa, u prvom redu, samo nekolicina od njih govori; oni obično čitaju stvari. Oni koriste sasvim druge stvari da im tada pomognu, oči, i tako dalje, i to im pruža potporu. Ali samo ih poslušajte kada govore. Obično izgledaju kao da im nedostaje zraka i uvijek se sudaraju s vlastitim fizičkim tijelom.

Na ovaj način sve postaje slika fizičkog tijela. Možete imati bolesno mjesto ovdje u mozgu i tako vaš nožni palac postaje planina sa svakakvim duhovima, ili možete stalno utrčavati u stvari sa svojim dahom, nesposobni da ga pustite vani. U svakom slučaju, cijeli svijet vam izgleda fizički jer se cijelo vrijeme sudarate s njim u vlastitom disanju. Odakle ovaj materijalizam stvarno dolazi? Materijalizam se razvija jer ljudi nisu u stanju pravilno misliti, lupajući u fizičko. Tada vjeruju da je cijeli svijet pritisak i guranje. Pritisak i guranje su ono što imaju u sebi jer se nisu unaprijed pripremili da misle na pravi način. I tako možemo reći da kada je netko danas materijalist da je to jer ne može izaći iz sebe, stalno lupajući u sebe iznutra.

Pogledajmo drugačije na g. Traugott-a. On bi zaista trebao reći: 'San da netko leti razvija se jer izlazimo iz sebe i astralno tijelo počinje se povećavati'. Ali on to ne shvaća, jer on stalno misli, radi strašno puno razmišljanja! Pa, gospodo, samo promislite, ako počinje misliti netko tko zaista ne može misliti, što on radi? On najprije nabora čelo, i zatim, jer s time još neće početi misliti, udari se rukom o čelu. Što stvarno pokušava napraviti? Želi napeti mišiće; napinje mišiće. I ako nisu

dovoljno napeti želi ih udariti, tako da će se stvarno napeti. Dakle što g. Traugott čini kada razmišlja o snu? Umjesto da pogleda na stvari kako smo mi pogledali, on napinje vlastite mišiće, i nalazi upravo onu stvar koju radi: 'Mišićna napetost', on će reći, 'to je to!' San je tako jednak mišićnoj napetosti. Ali on samo brka njegove misli o snu sa stvarnošću.

Naučiti ćete nešto o g. Traugott-u - o tome što mu se događa kada misli o stvarima – ako pročitate ovu stvar. Tako je obično danas. Ako čitate ono što je tiskano, naći ćete da oni izmišljaju stvari. Ako danas čitate novine morate sebi reći: 'Naučiti ćete malo o onom što se događa u svijetu iz novina, ali pronaći ćete ono što bi gospodin koji sjedi u uredničkom uredu želio da se dogodi u svijetu'.

A tako je također i s materijalističkom znanošću. Nećete iz toga naučiti kakav je svijet doista, već što materijalistički profesori misle o svijetu danas. Jednom kada to otkrijete, vidjeti ćete da u antropozofiji nije cilj obmanuti svijet već ponuditi iskrenost umjesto prepredenosti i iluzije i stvari koje su često sasvim namjerno neistinite.

Dakle vidite da je iskrenost, unutarinja iskrenost, četvrta osobina koju trebamo da bi ušli u svijet duha. Gledajući na svijet, vidjeti ćete da tamo nema mnogo iskrenosti. Nije čudo da također nema mnogo iskrenosti u znanosti.

Razmatrali smo četiri osobine potrebne u našem mišljenju – jasnom, nezavisnom mišljenju; mišljenje na način nezavisan od vanjskog svijeta; mišljenje na način koji je potpuno različit od fizičkog svijeta, i također biti iskren u našem mišljenju. Razmotriti ćemo druge osobine sljedeći puta kada se sretnemo.

Rasprava 18 srpnja 1923.

XI

Preostala su još neka pitanja koja su nekidan postavljena. Baš kao što sam i nekidan počeo od komentara akademske osobe o snovima, tako i danas želim početi od nečega što zadaje dosta glavobolje današnjim učenjacima – tako ćemo također i ući u našu raspravu – a to je rep guštera. Znae ako imate prilično velikog guštera i želite ga zgrabiti za rep, rep će otpasti. Ljudi kažu da je gušter krhak. I stvarno je teško većeg guštera držati za rep. On će otpasti i stvorenje će potrčati sasvim spretno, bez repa. Znanstvenici rade pokuse da ustanove da li je rep životinje zapravo potrzan, ili je ostavljen od stvorenja. Moderna znanost temelji se na materijalizmu, i tako ljudi misle da životinja ima slabe mišiće koji drže taj rep na okupu, i ti mišići ga ne mogu zadržati kada ga se uhvati.

Međutim, postoji čudna činjenica, i to je nešto o čemu ljudi puno ne razmišljaju. To je činjenica da gušter koji je uhvaćen i živi dugo vremena zatočen, izgubi sposobnost da tako brzo odbaci rep. Rep postaje jači, i ne može se lako istrgnuti; izdrži više. To je čudna stvar, da gušteri lakše izgube rep kada su vani i da se pokaže jači kada su zatočeni. Što bi mogao biti razlog za to?

Vidite, ljudi dugo vremena razmišljaju kako bi to moglo biti zbog malih mišića tamo u repu. Ipak činjenica koju sam upravo opisao lako pokazuje zašto se događa da se rep stvorenja teže istrigne u zatočeništvu. To se događa jer će stvorenje biti malo preplašeno kada ga pokušate uhvatiti vani. To nije neka uobičajena stvar da bude uhvaćeno. Nešto mu se događa po prvi puta. To će biti prvi put da mu se ljudsko biće približava, i osjeća se preplašeno, i pošto je preplašeno postaje krhko da gubi svoj rep. Kada se navikne na ljude, u zatočeništvu, kada mu se ljudi stalno približavaju, više neće biti preplašeno i izgubiti rep.

Sasvim površan pogled će nam dakle reći da strah i užas guštera igra veliku ulogu. Sada moramo ići dalje i reći: 'Da, strah kojega gušter ima kada mu se ljudsko biće približi i želi ga uhvatiti izlazi u stvorenju jedino kada ga ljudsko biće uhvati, ali uvijek je tamo unutar stvorenja, i taj strah drži materiju stvorenja, njenu fizičku supstancu, zajedno, i čini ga snažnim'.

Reći ću vam o vrlo čudnoj stvari koja se događa u ljudskim bićima. Čuli ste o ljudima koji su veoma zavisni o njihovom duševnom životu i dobiju proljev kada osjećaju strah. Anksioznost uzrokuje proljev. I što to znači? To znači da se stvari u crijevima više ne drže na okupu. Pitanje je, što stvari u crijevima drži na okupu? Vidite, kada se strah popne u dušu, više u crijevima ne drži stvari na okupu. Ali kada je strah dolje u crijevima drži stvari na okupu.

I tako je i sa gušterom. Ako pogledamo guštera [crtanje na ploči], cijelo je vrijeme pun straha, cijeli, baš kao i naš trbuh. Ispunjen je s nečim što ima duševnu osobinu.

I posebno je rep ispunjen strahom. Kada osoba izražava strah, rep se lomi, ali strah ostaje u stvorenju. Kada je u zatočeništvu ne osjeća strah jer se naviklo na ljude, i rezultat je da strah drži rep na okupu. Vidimo da sasvim specifična duševna osobina ima poseban značaj za konzistenciju tijela.

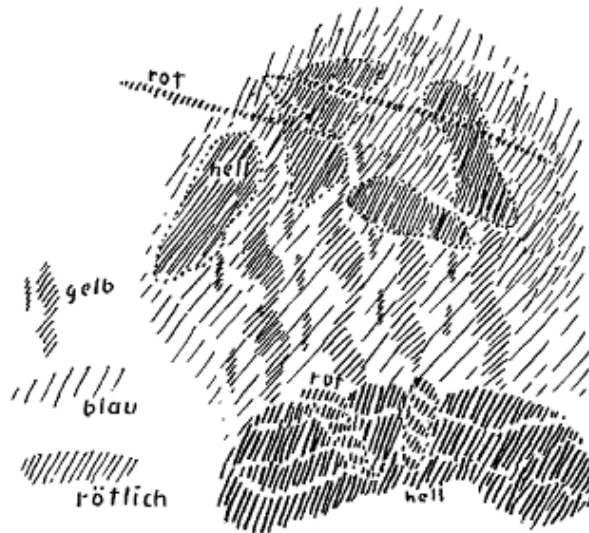
Mi ljudi također imamo strah u nama. U našem nožnom palcu, u nogama, u trbuhu – strah je posvuda. Međutim, ne usuđuje se ići iznad dijafragme, osim kad imamo noćne more. Ali strah je tamo u nama. Međutim, strah ima svoju svrhu. Drži naš organizam na okupu. A straha imamo najviše u našim kostima, više nego bilo gdje drugdje. Kostu su toliko čvrste jer je u njima strašan strah. Strah je taj koji kosti drži na okupu. U trenutku kada previše osjećate kosti imate omekšavanje kostiju. Vidjeti ćete to potvrđeno kod anksioznih pojedinaca, ljudi koji su anksiozni čak i u mladim danima, kada kosti još nisu otvrdnule već su ljudi bili anksiozni. I također je moguće liječiti djecu s rahitisom utječući na dušu, našavši načina da odagnamo njihov strah. Ali bilo bi sasvim pogrešno reći dakle da u nama imamo strah kao duševnu osobinu. Trebamo samo podići strah malo više i imati ćemo više uvide. To ne bi bila dobra stvar, jer bi u tom slučaju učinili bi sebe bolesnima u duši i tijelu.

Vidite, da bi stekli uvid u svijet duha – rekao sam vam druge stvari koje su potrebne – moramo pravilno naći naš put u vanjski svijet, zaista živjeti u njemu. Kako ljudi danas nalaze put u vanjski svijet? To je nešto što se ponovno moglo divno vidjeti ovih zadnjih par tjedana. Sjećate se, svi mi smo se stalno bili smrzavali, i zatim smo se stvarno znojili. To je način na koji je većina ljudi u vanjskom svijetu, ne znajući više nego da su se jednom znojili a drugi puta da su se smrzavali. Ali to nije jedini način življenja u vanjskom svijetu. Umjesto toga razvije se posebna sposobnost, tako da ne osjeća samo hladnoću kada postane hladno ukazujući na hladnoću dobije neku vrstu straha, znajući da će strah otići kada postane hladnije. Ako se razvije ta unutarnja sposobnost, da se ima neka vrsta straha od snijega, i određeni osjećaj dobrobiti u toplini Sunca, to je jednostavno nešto što vodi do višeg uvida; to je još jedna osobina kao dodatak onima koje sam vam opisao. I to je jednostavno tako da netko tko želi imati viši uvid mora osjetiti nešto kada se približi komadu usijanog željeza, i mora osjetiti nešto kada se približi kamenčiću. Kada se približi užarenom željezu mora imati osjećaj: 'Ovo je nešto povezano s tvojom vlastitom toplinom, što vam čini dobro. Ali kada pokupi kamenčić to mu mora biti neugodno, mora osjećati tjeskobu.

Sada gospodo, možete odmah vidjeti da netko tko želi steći više znanje ne smije biti nervozan, kako danas kažu, inače ako bi uzeo kamenčić odmah bi ga ispustio, jer ga plaši. Morate biti hrabri i podnijeti strah. I ne smije biti poput komarca koji toliko žudi za svjetlošću da navali na svijetlo i nađe smrt. Upravo u kukcu koji hrli u plamen možete vidjeti da je plamen povezan s duhom i dušom.

Tako možemo reći da trebamo steći unutarnji osjećaj, unutarnji odgovor na svijet prirode vani. Čemu će to poslužiti? Vidite gospodo, u prvom redu je Zemlja čvrsta stijena [slika 21]. Materijalisti vjeruju u tu čvrstu stijenu koja je dio Zemlje, jer po njoj mogu hodati. Čvrsta je kada se dodirne. Materijalisti vjeruju u čvrstu stijenu. Ali

netko tko se nada steći viši uvid razvija određeni stupanj anksioznosti kada dođe ispred čvrste stijene.

Slika 21

Ta anksioznost se ne javlja kada smo na toplom zraku. Nacrtati ću ovaj topli zrak iznad čvrste stijene. Kada osoba razmatra zagrijani zrak ta anksioznost se uopće ne javlja, jer zagrijani zrak – pokazati ću da je ugrijan čineći ga malo crvenkastim – njega se ne bojimo. Ali može se doći i do točke kada zagrijani zrak izaziva tjeskobu. To će zapravo biti slučaj kada se netko pokuša sve više ispuniti onim što osjeća za zagrijani zrak. Promislite: netko se osjeća sve ugodnije i ugodnije u zagrijanom zraku. Ali sada vas ugriyani zrak počinje i plašiti! Što se više osjećate ugodno s njime, to vas ugriyani zrak čini tjeskobnijim.

Dakle ako se uđe u naviku da se osjećamo zaista dobro u zagrijanom zraku, sve se više navikavši na toplinu, takoreći – ovakva stvar je nužna; morate ući u cijelu prirodu da bi stekli viši uvid – stvar počinje biti sasvim osobita. Dopustite da vam to pokažem još jasnije. Većina ljudi se želi ohladiti kada se osjeća toplo. Sve što u tom slučaju znaju je da bi željeli da im je manje vruće. Ali ako se nosite s toplinom, ako ostanete s tim, i zapravo se osjećate ugodno u njoj, dijelovi koje sam nacrtao shematski u zraku ovdje [slika 21, žuto] sasvim neobično počinju se ispunjavati svakakvim slikama [bijelo, na vrhu] i svijet duha se doslovno počinje pokazivati, svijet duha koji je uvijek prisutan u zraku iako ga ljudi ne osjećaju u zraku, percipiraju u zraku, jer ne žele podnositi toplinu.

Jednom kada se naviknete vidjeti sve te duhove koji su prisutni u zraku, duhove koje ljudi ne percipiraju jer ne žele otprijeti toplinu u zraku – jednom kada ste se naviknuli vidjeti te duhove također ćete postupno početi percipirati nešto osobito što se tiče čvrstih stijena. Naći ćete da ako sebi kažete: 'Da, kamen je čvrst ako ga nespretno pipnem. Ali ako počnem sve više percipirati stvari duha, ako sve više uđem u oblast duha, ako oko mene nisu samo stvari koje opažamo osjetilima, već sve više također i stvari duha, ja neću, naravno, moći kliznuti u tlo s mojim tijelom od krvi i mesa, već mogu početi kliziti u tlo s mojim astralnim tijelom'. Govorio sam

vam o ovome. Ovo je jako zanimljivo. U trenutku kada se počinju opažati stvari duha u zraku, koristeći sva sredstva o kojima sam vam govorio, u tom trenutku samo iskliznete iz svoj tijela dovoljno daleko da više ne osjećate kamenje kao prepreku već uđete u čvrsto tlo na način na koji bi plivač ušao u vodu. Vi sami uđete unutra ovdje [slika 21, crveno, dolje ispod]. To je iznimno zanimljivo. Ne možete ući u zrak u duhu, jer se tamo pokazuju drugi duhovi. Ali lako se uvući u tlo (to je zapravo prazno što se duha tiče), možete uroniti u njega kao plivač.

I vidite srednje stanje je ono od vode [plavo]. Voda ide gore dok evaporira i onda opet dolazi dolje kao kiša. Munja će se često razviti ovdje gore – to je nešto što ste i sami vidjeli [crveno, gore na vrhu]. Voda je između čvrstog tla i zraka. Manje je gusta od čvrstog tla; gušća je od zraka. Sada, što to znači? To znači nešto što najbolje možete vidjeti gledajući munju. Akademsko gledanje je da je munja iskra elektricitet. Zašto je akademici vide kao iskru elektricitet? Pa, to vjerojatno već znate – ako ne, reći ću vam sada. Ako uzmete štap pečatnog voska i trljate ga komadom kože, postane elektrificiran, i ako imate male isječke papira biti će privučeni štapu pečatnog voska. I može se napraviti različita tijela električnim trljajući ih na ovaj ili onaj način. To je nešto što se pokazuje djeci u školama.

Ali ima nešto sasvim specifično što je potrebno. Kada ste u sparnoj učionici, ni jedan štap pečatnog voska nikada neće biti elektrificiran – niti bilo koja stvar koju bi koristili u svom pokusu – prvo morate sve obrisati suhom krpom, jer voda ne stvara nikakvi elektricitet. I tada možete proizvesti elektricitet. Sada učenjaci kažu: 'Gore su oblaci, oni se trljaju jedni o druge i stvaraju električnu iskru, munju'. Da, ali gospodo, svako bi se dijete moglo usprotiviti: 'Ali vodu morate ukloniti, jer ako na svom uređaju imate imalo vode, nema ništa od elektriciteta'. Svako se dijete može usprotiviti. Dakle, govore se takve gluposti. Naravno da nema ni govora da se oblaci tamo trljaju.

Ali samo promislite, kada voda evaporira i ide gore, sve više dolazi u oblast duhovnosti, idući dalje od materije dolje koja nedostaje u duhu i ulazeći u duhovnu prirodu gore. I to je zaista duh koji proizvodi električnu iskru, munju. Jer kako idemo sve više i više dolazimo u oblast duha. Zemlja ima materiju samo u blizini. Dalje je okružena duhovnim. Tako tamo doista ulazimo u duhovno. Tako u trenutku kada vodena para evaporira i dolazi u oblast duha, munja se može pojaviti iz duha. Voda postaje duhovna tamo gore i vraća se kondenzirana. Stoga se proučavanjem prirode mora također stići do duha. I tek kada se apsolutno odbija uzeti u obzir duhovni element stiže se do svakakvih apsurdna kao što je onaj o kojem sam vam rekao – san o letenju, gušterov rep, ili munja. Jednostavno se nađe da nije moguće objasniti prirodni svijet ukoliko se prvo ne uđe u oblast duha.

Sada također možete razumjeti sljedeće: Kada stojimo na tlu mi smo zaista uvijek dolje na takav način da smo odozdo u vezi s duhovnim; možemo ući u to kao što plivač ulazi u vodu. Dakle, kada noću izlazimo iz fizičkog tijela i iz eterskog tijela s našim astralnim tijelom i našim 'Ja', zapravo svuda ulazimo u čvrsto okruženje. Povezujemo se s onim što je čvrsto, jer ne možemo u zračni element, i doslovno lutamo u krutom.

Međutim, to lutanje okolo u čvrstom elementu je veoma važno. Ako se suočimo na pravi način s toplinom, na način kako sam ranije opisao, dolazimo vidjeti duhovna bića zraka. Ali kada noću izlazimo iz tijela i kao duh se povežemo sa zemaljskim elementom, tada može biti da još imamo nešto od onoga što smo doživjeli u čvrstom elementu Zemlje. Još uvijek imamo nešto u sebi, imamo nešto unutra u našoj duši.

Pa, ovo je nešto što je izuzetno zanimljivo. Već ste primijetili da kada se probudite, lako možete čuti zvukove. I ako budete pažljivi kada se probudite imati ćete neobično iskustvo kada ćete sebi reći: 'Netko mi je upravo pokucao na vrata'! To je jednostavno vrlo čudno, kada živo uđete u zrak sa svojom dušom nešto ćete vidjeti, tada nastaju slike. Ali ako živo uđete u nešto kruto, u materiju, sa svojom dušom, kao plivač koji uranja u vodu, doživjeti ćete zvukove. To je upravo ono što je izuzetno važno, da čvrsta tijela neprestano emitiraju zvukove, koje mi jednostavno ne čujemo jer nismo unutra. Svako čvrsto tijelo ima tonove u sebi, i još ih možete čuti kada se probudite jer ste još napola unutra.

Ali ti tonovi zasigurno mogu nešto značiti, i apsolutno je točno da ako netko umre daleko, i netko drugi se probudi i čuje nešto poput kucanja na vrata, to je povezano s pokojnikom. Sada, naravno, ljudi nisu u stanju pravilno protumačiti te stvari. Jer samo zamislite da svi vi ne možete čitati, odnosno, interpretirati crne znakove na papiru, ne naučivši čitati. I na isti način ne možete interpretirati tu čudesnu stvar koja djeluje kada čujete zvukove kada se probudite. Ne morate misliti da osoba koja je umrla zapravo stoji tamo i kuca na vaša vrata i kuca kao prstim. Ali pokojnik, koji je konačno par dana nakon smrti još na Zemlji, živi u čvrstim tijelima iznutra. I to je nešto što vam se uopće ne mora činiti čudnim i divnim, jer tonovi nastaju upravo kroz vezu sa čvrstim tijelom, što je nešto što su ljudi oduvijek govorili u danima kada su na ovakve stvari obraćali pažnju. Činjenica da ljudi predosjećaju da je netko umro u daljini ima stvarni značaj. Netko je umro. Njegova je duša u početku još uvijek vezana za čvrsto tlo. Nastaju zvukovi koji proizlaze od njega. Ljudsko biće odzvanja kada napušta zemaljsku oblast. To jednako možete čuti u daljini, kao što možete pročitati nešto što je netko odnio u poštanski ured u Americi. Brzovjaj možete pročitati u Americi. Takvi učinci na daljinu temeljeni na zemaljskoj materiji postoje; postoje na Zemlji, uvijek su postojali. I u danima kada su ljudi obraćali pažnju na ovakve stvari, znalo se za povezanost duhovnog i zemaljskog. To nije priča, to je zaista nešto što su ljudi opažali u ranijim vremenima. Pa vidite, ulazimo u vrlo specifične stvari koje se danas smatraju praznovjerjem, a koje se mogu znanstveno dokazati kao što se mogu znanstveno dokazati i druge stvari.

Međutim, morate također ove stvari znati točno. Jer vidite, ako netko dođe do točke percipiranja svijeta duha u zraku, odnosno, ako ljudi ne bi bilo takvi mlakonje kakvi su danas – što ljudi više postaju civilizirani postaju više mlaki u nekom pogledu, ako ljudi recimo, zbog posla moraju živjeti u strašnoj gužvi, tijekom svog rada nemaju vremena opažati duhovni svijet – tada ne bi propustili vidjeti svijet duha koji postoji u zraku. Ali to da bi netko vidio duhovna bića u zraku bilo bi nešto sasvim bezazleno. Svatko bi mogao to opaziti, bez ikakve opasnosti.

Ali ovo slušanje može biti opasno ako previše zahvati osobu, i ako prejako dođe u stanje kada čuje svakakve stvari. Stvar je u tome što postoje ljudi koji postupno dođu u stanje da čuju svakakve riječi. Svašta im se govori. – Ti su ljudi na putu prema ludilu. Ako netko vidi duhove gledajući ih u zraku nikada im ne prijete nikakva opasnost. Zašto? Pa, moram vam to reći pomoću usporedbe. Ako se vozite u čamcu i padnete u vodu možete se utopiti. Ako vas netko povuče, možete iskusiti svašta ali nećete se utopiti. Isto je i kada ljudska duša izađe gore i vidi svakakve stvari. Tamo joj se ništa ne može dogoditi. Ako se spusti u čvrstu materiju, može se duhovno utopiti, rekao bih. A to se duhovno utapanje događa kada ljudi izgube svijest na takav način da su im svakakve stvari kazane iznutra. I to je ono što je toliko loše. Vidite, kada netko vidi duhovni element vani to je baš kao da hoda po svijetu, i baš kao što se ne boji stolice koju vidi, tako se postupno neće bojati ni duhovnog vani, čak će mu se i sviđati. Ali nešto što ljudi čuju iznutra – uranjamo u čvrsto tlo čitavom svojom duhovnošću i dušom – sve što tada čujemo potpuno vas apsorbira. Utopiš li se tamo prestaješ biti čovjek. Stoga se uvijek mora oprezno gledati na ljude koji kažu da im se iznutra svašta govori. To je uvijek nešto opasno. Samo onaj koji je već čvrsto u duhovnom svijetu i zna kako se tamo snalazi, zna što se zapravo govori: da vam se nikad ne obraćaju posebno uzvišena duhovna bića već su to bića koja su niže vrste. Vidite gospodo, govorim vam ove stvari sasvim otvoreno tako da kao ljudska bića stvarno možete potpuno drugačije gledati na vanjski svijet ako želite ući u svijet duha.

Ima naravno ljudi koji kažu: 'Ali, zašto su duhovi napravili toliko teškim to da ih se upozna'? Da, ali samo promislite kakva bismo vrsta ljudskih bića bili da nismo napravili nikakav napor da bi ušli u svijet duha, da smo uvijek bili u njemu. Bili bi čisti duhovni automati. Samo na taj način dolazimo u pravi odnos s duhovnim bićima, tako da se moramo potruditi. I potreban je najveći duhovni napor da bi mogli istraživati u duhovnom svijetu.

Naravno da je lako biti veliki znanstvenik za laboratorijskim stolom i raditi svakakve pokuse; lako je rezati leševe i otkriti svakakve stvari. Ali potrebno je doista mnogo unutarnjeg napora da bi se ušlo u svijet duha. Današnji obrazovani ljudi su prelijeni za to. I baš zbog te lijenosti ljudi kažu: 'Radio sam vježbe dane u *Kako se stječu spoznaje viših svjetova?*, ali nisam vidio ništa'. Oni misle da bi im to trebalo dati izvana i da stvar ne moraju rješavati iznutra. Ljudi žele da im danas sve bude predstavljeno. Već sam vam rekao da ljudi sve žele snimiti, žele od svega napraviti film, tako da mogu to vidjeti izvana.

Ako netko stvarno želi duhovno napredovati, svugdje mora paziti da, uzimajući nešto od svijeta, to mora proraditi. Stoga će više doći do duhovnog oni koji izbjegavaju imati što više filmova, i pokušavaju što više misliti kada žele naučiti bilo što o svijetu. I vidite, nisam vam pokazao film. Nema vremena za to, naravno, ali i da je bilo vremena ne bih vam stvar pokušao prikazati filmom. Umjesto toga napravio sam crteže koji se razvijaju u hodu, gdje svaka linija pokazuje što namjeravam i sa svakom linijom možete razmišljati skupa sa mnom. I to je također ono što trebamo u podučavanju djece danas – što je manje moguće gotovih crteža i što više onoga napravljenog u trenutku, kada dijete vidi svaku nacrtanu liniju. Dijete

se onda pridružuje naporu iznutra, kroz to se potiče na unutarnju aktivnost. To dovodi do činjenice da onda više žive u duhovnom, i razvijaju razumijevanje za duhovne stvari. Djeci također ne bi trebalo predstaviti cijele, gotove teorije, jer tada postaju dogmatici. Ono što je bitno je da budu iznutra aktivni. To također čini tijelo mnogo slobodnijim.

Sada bih želio prijeći na nešto drugo što je dio jednog od pitanja. Bez sumnje ste čuli da je krumpir došao u Europu tek u određeno vrijeme. Ljudi u Europi nisu oduvijek jeli krumpir.

Jednom se dogodila prilično osobita stvar. Vidite, ima enciklopedija, koju sam zapravo pomogao napisati, premda ne članak o kojem sada govorim. Kaže se nešto dosta smiješno u tom članku, a to je da svatko vjeruje da je čovjek zvan Drake donio krumpir u Europu, što je njegova velika zasluga. Postoji spomenik Drake-u u Offenburg-u koji je sada okupiran od Francuza. Bio je vrlo čudan osjećaj u enciklopediju jednog dana i tamo se zaista kaže: 'Podigli su spomenik Drake-u u Offenburgu jer je na glasu, pogrešno, da je donio krumpir u Europu'. Dakle kada je netko na glasu da je nešto napravio, dobije spomenik u Europi! Međutim, nisam želio o tome govoriti. Želio sam govoriti o činjenici da je krumpir donesen u Europu u određeno vrijeme.

Pogledajmo krumpir. Mi zapravo ne jedemo njegov korijen [crtanje na ploči]. Ako je ovo biljka krumpira, korijen je ovakav. Sam krumpir je gomolj. Dakle kod obične biljke imate korijen, i zatim raste stabljika. Ali ako se stabljika deblja na način kao kod krumpira dobijete gomolj. To je zaista zadebljan izdanak, tako da krumpir nije korijen već zadebljani izdanak ili gomolj. To je nešto što dobro morate upamtiti. Ako jedete krumpir vi jedete zadebljani izdanak. U biti uzimate svoju ishranu iz zadebljane stabljike. Sada se moramo pitati koji značaj ima za ljude da su naučili jesti ono što je u biti zadebljana stabljika kada je krumpir došao u Europu.

Gledajući cijelu biljku imate korijen, stabljiku, lišće i cvijet [slika 22]. To je čudna stvar kod biljke. Korijenje dolje raste vrlo slično tlu, posebno sadrži dosta soli, a cvijet gore raste slično toplom zraku. Tamo gore je poput stalnog procesa u toplini Sunca. Cvijet dakle sadrži ulja i masti, posebno ulja. Gledajući dakle biljku imamo soli deponirane dolje. Korijen je bogat solima, cvijet uljima.

Posljedica je da kada jedemo korijen dobijemo dosta soli u našim crijevima. Te soli nađu svoj put gore u mozak i stimuliraju mozak. Soli dakle stimuliraju mozak. Tako je prilično dobro, na primjer, ako netko pati od glavobolje – ne migrene već glavobolje koja ispunjava glavu – da jede korijenje. Možete vidjeti da mnogi korijeni imaju izvjesnu slanu grubost. To možete reći po okusu. Ali ako jedete cvjetove, to je gdje je biljka zaista već napola kuhana. Tamo gore već imate ulja; to je nešto što iznad svega ulji stomak i crijeva; i ima učinka na abdomen. Liječnik treba to uzeti u obzir kada prepisuje medicinski čaj. Ako netko radi čaj od cvjetova to nikada neće imati učinka na glavu. Ali ako ima skuhanu korijenje i postigne da pacijent to popije, to će imati snažnog učinka na glavu. Dakle vidite, dok moramo ići od trbuha do glave kod ljudskih bića, odozdo prema gore, kod biljke moramo ići obrnuto, od cvijeća do korijenja. Korijenje biljke je povezano s glavom. Cvijet biljke je povezan s crijevima i tako dalje. Ako to uzmemo u obzir, početi ćemo shvaćati nešto o značaju krumpira. Jer krumpir ima gomolj, nešto što nije sasvim postalo korijen. Tako ako jedemo mnogo krumpira mi se uvelike hranimo biljkom koja nije sasvim postala korijen. Ako se netko ograniči na jedenje krumpira, i jedemo previše krumpira, ne dobije se dovoljno hrane u glavi. Ostaje dolje u probavnom traktu. Situacija je dakle takva da su njihovim jedenjem krumpira ljudi Europe zanemarili njihovu glavu, njihov mozak. Veza se vidi jedino kada se radi sa znanošću duha. Tada se sebi kaže da su glave ljudi postale manje sposobne pošto se u Europi sve više jede krumpir.

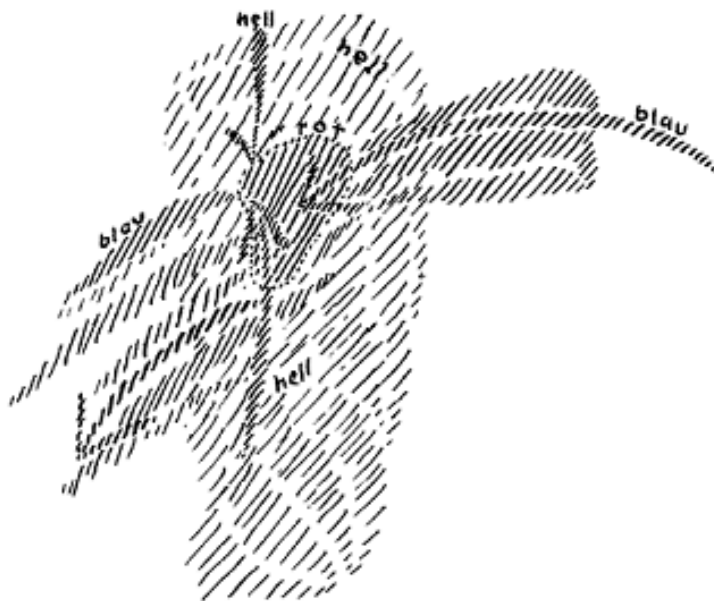
Krumpir će uglavnom stimulirati jezik i jednjak. Idući prema dolje kod biljke krumpira ne idemo sasvim daleko do korijena. A isto je i s ljudskim bićem. Kada ne idemo sasvim do glave i ostajemo kod jezika i jednjaka, oni su posebno stimulirani od krumpira, i kod ljudi krumpir zauzima tako dobar dio obroka, dobar dio jela, jer stimulira dijelove koji su ispod glave i glavu ostavlja na miru.

Kada jedemo ciklu, gospodo, dobijemo strašnu želju da mnogo mislimo. To radimo sasvim nesvjesno. Kada jedemo krumpir, zaista dobijemo želju da prilično brzo opet jedemo. Krumpir će nas brzo učiniti ponovno gladnim jer ne ide cijelim putem do glave. Cikla će vas ubrzo ispuniti, jer stvarno ide u glavu, što je najvažnija stvar, a glava je najvažniji dio, i potpuno ispunjava glavu aktivnošću kada ide pravo u nju. Jer ljudi nalaze da je prilično neugodno moći misliti, i tako će ponekad radije uzeti krumpir nego ciklu, jer krumpir ne potiče mišljenje. On ne potiče mišljenje, postajete lijeni u svom mišljenju. Cikla je s druge strane snažan stimulans za mišljenje, ali to radi na takav način da zapravo želite misliti, i netko tko ne želi misliti ne voli ciklu. Ako trebate nešto da stimulira vaše mišljenje trebali bi posebno koristiti slani stimulans rotkvice, na primjer. To će biti dobro za nekoga tko nije toliko živ u glavi, jer to će učiniti da se njegove misli malo pomaknu ako rotkvicu doda prehrani.

Tako vidite imamo ovu čudnu stvar. Možemo reći da rotkvica stimulira naše mišljenje. I ne morate biti tako aktivni u vašem mišljenju; jedite rotkvicu i misli će doći, tako snažne misli da će čak stvoriti moćne snove. Netko tko jede mnogo krumpira ne dobije snažne misli; ali dobiti će snove koji će ga učiniti teškim. I netko tko mora cijelo vrijeme jesti krumpire će biti i umoran cijelo vrijeme i uvijek željeti

spavati i sanjati. Stoga važnu ulogu u povijesti civilizacije igra to koja vrsta hrane je zapravo dostupna ljudima.

Sada bi mogli reći gospodo: 'Da, ali stvar je da mi zaista živimo potpuno na materiji'. Međutim, to nije točno. Često sam vam govorio da kao ljudska bića imamo novo tijelo svakih sedam godina. Stalno se obnavlja. Materija koju smo imali u našim tijelima prije osam ili deset godina više nije tamo. Otišla je. Mi je odrežemo kada odrežemo nokte, odrežemo kosu; otišla je u našem znoju. Cijena odlazi. Dio nje odlazi brzo, dio polako, ali odlazi.

Slika 23

Sada, kako ljudi misle da to ide? Vidite, zamišljaju da je to ovako. Sada ću to nacrtati u shematskom obliku [Slika 23]. Dakle ovo bi bilo ljudsko biće [bijelo]. Ono stalno otpušta materiju i cijelo vrijeme uzima novu materiju [plave strelice]. Ljudi dakle misle da materija ulazi kroz usta i opet izlazi kroz anus i u urinarni otvor, i ljudsko biće je vrsta cijevi. Ono uzima materiju s hranom, drži je neko vrijeme i zatim opet izbacuje. To je manje više kako ljudi misle da je čovjek napravljen.

Ali istina je da ništa od zemaljske materije ne ulazi u stvarno ljudsko biće, uopće ništa. To je samo iluzija. Stvari su ovakve. Ako jedemo krumpir, recimo, to nije zato da bi uzeli nešto iz krumpira. Krumpir je samo nešto što nas stimulira, stimulira nas u čeljustima, jednaku i tako dalje. Upravo tamo je aktivan. I onda se u nama razvija snaga za opet izbaciti krumpir i, dok ga izbacujemo, princip koji izgrađuje naše tijelo tijekom sedam godina prilazi nam iz etera [bijele strelice], ne iz čvrste materije. Mi zapravo ne izgrađujemo naša tijela zemaljskom materijom. Jedemo stvari koje jedemo samo da bi dobili stimulans. Cijela ideja koju ljudi imaju da hrana ulazi ovdje i izlazi ovdje, ostajući unutra neko vrijeme u međuvremenu, dakle, potpuno je pogrešna. Mi samo dobijemo stimulans. I tu snaga dolazi iz etera i mi izgrađujemo cijelo tijelo iz etera. Sve to što imamo kao naša tijela nije stvoreno iz zemaljske materije. Vidite ako gurate i zatim dođe suprotno guranje, ne smijete brkati ovo

drugo guranje s vašim originalnim guranjem. Ne smijete brkati činjenicu da trebamo hranu da nas spriječi da budemo lijeni u obnavljanju našeg tijela s činjenicom da tu hranu uzimamo u sebe.

Sada, stvar je takva da se mogu pojaviti nepravilnosti. Jer ako uzmemo previše hrane, hrana ostaje predugo u nama. Mi zatim skupljamo tu hranu u nama, postajemo korpulentni, debeli, i tako dalje. Ako uzmemo premalo ne dobijemo dovoljno stimulansa i ne uzimamo dovoljno onoga što trebamo iz svijeta duha, iz eterskog svijeta.

Ali to je nešto najvažnije, gospodo, ova činjenica da mi sebe ne izgrađujemo od Zemlje i njene materije već se izgrađujemo iz nečega što je izvan Zemlje. Ako je slučaj da je cijelo tijelo obnovljeno u sedam godina, srce će također biti obnovljeno [crveno]. Tako više u sebi nemate srce koje ste imali prije osam godina. Ono je obnovljeno, obnovljeno ne od materijalne supstance Zemlje već je obnovljeno iz elementa koji okružuje Zemlju u svijetlu. Vaše srce je komprimirano svijetlo! Zaista i stvarno imate srce koje je kondenzirano sunčevo svijetlo. I hrana koju ste pojeli do sada samo vam je dala stimulans da komprimirate sunčevo svijetlo. Svoje organe izgrađujete iz onoga što je svijetlom ispunjeno okruženje, i činjenica da jedemo, da uzimamo hranu, samo znači da je dan stimulans.

Vidite, jedina stvar koju nam hrana daje je da unutar nas imamo nešto poput fotelje. Mi sebe osjećamo i imamo osjećaj sebe u običnom životu jer u nama imamo fizičku materiju, fizičku supstancu. Osjećamo sebe baš kao kada bi sjeli na naslonjač. Tada također osjećate pritisak naslonjača. I tako osjećate svoje tijelo kao nešto što stalno vrši pritisak na nešto što ste stvorili iz univerzuma. Kada spavate, to ne osjećate jer ste izvan toga. Osjećate svoje tijelo; to je vrsta kauča napravljenog za vas, tvrdi za koščatu osobu, mekši za drugu. To je kao vrsta kauča na kojem leži stvarno ljudsko biće, i možete osjetiti razliku između mekog kreveta od perja i drvene klupe! I tako čovjek osjeća razliku između onoga što je u njemu tvrdo i onoga što je mekano. Ali to nije stvarna osoba, već je stvarna osoba ono što tamo sjedi unutar njega.

Sljedeći puta ću objasniti kakve ovo ima veze sa stjecanjem višeg uvida. Ljudi koji danas žele steći uvid uopće se ne bave ljudskom aktivnošću već samo onim što im nudi fotelja.

Rasprava 20 srpnja 1923.

XII

Ako sa stvarima koje smo raspravljali zadnji puta idemo malo dalje, dođemo do sljedećeg. U danima kada sam bio mlad, još uvijek vrlo mlad, bilo bi mnogo uzbuđenja kada bi putujući hipnotizer imao priredbu s ljudima. Sada, ne bi trebalo posebno hvaliti ljude koji rade javnu predstavu od ekstremno ozbiljnih stvari, i ja sigurno ne želim pjevati hvalospjeve o Hansenu, čovjeku koji je 1870-ih i 1880-ih, posebno 1880-ih, imao javne izvedbe na temu koju znanstvenici nisu uopće razmatrali u tim danima i o čemu znanost nije ništa znala u to vrijeme. Ali znanstvenici su otada preuzeli temu, posebno kao rezultat Hansenovih javnih izvedbi.

Dopustite da vam najprije kažem pokus koji je dugo bio zaboravljen kada je Hansen to počeo stalno iznova raditi, na zapanjenost publike. Uzeo bi dvije stolice, stavio ih na određenu udaljenost jednu od druge [crtanje na ploči], i onda hipnotizirao nekoga jednostavno snagom vlastite osobnosti, kako su ljudi rekli, odnosno, doveo bi ga u stanje nalik na san za početak. Međutim, to je bilo stanje poput sna, koji je bio mnogo dublji nego običan san. Zatim bi uzeo ovu osobu i smjestio je na takav način da bi mu glava bila na jednoj sjedalici a noge na drugoj. Sada, znate da ako se to dogodi nekome tko je u uobičajenom stanju svijesti, jednostavno bi pao između sjedalice. Ova osoba ne bi pala između sjedalice, za početak. Ležao bi gdje bi ga postavili, ukočen kao metla. Ali to nije bilo dovoljno. Hansen, prilično kršan momak, tada bi otišao i smjelo stao uspravno na stomak osobe. Dakle tamo bi stajao, taj čovjek Hansen. Osoba se ne bi pomaknula, već ležala poput daske, unatoč činjenici da je Hanson stajao na njoj.

Dakle ovo je zasigurno nešto što se može napraviti, otada se često radilo, i znanstvenici ne mogu sumnjati, ne znajući ništa o tome ranije, i onako kako je pokazano od Hansena, koji nije bio posebno ugodna osoba. Vidite, za nekoga u tom stanju kazano je da je akataleptičan.

Kada se nešto takvo dogodi, da netko može ležati tamo kao daska, i netko drugi može čak i stajati na njemu, i to je privremeno stanje, do kojeg je došlo pod utjecajem te druge osobe, to je samo pokus i ne neka ozbiljna stvar. Ali zasigurno možemo reći da to stanje također postoji u svakodnevnom životu, premda u mnogo manjoj mjeri. Ponekad na to naiđete. To će tada, naravno, biti očito samo nekome tko to može promatrati kao liječnik. Javlja se kada ljudi razviju posebno stanje koje je nazvano mentalna bolest.

To su ljudi, na primjer, koji su bili odlučni i efikasni u svom poslu i onda odjednom počinju misliti na način kao da su im sve misli smrznute. Može se dogoditi da netko otiđe na posao normalno u 8 sati ujutro, recimo. Odjednom mu izgleda da je vrlo lijepo ostati u krevetu. Želi se ustati ali ne može naći volju da to

napravi. I ako ga konačno preuzme strah – ima svoj sat koji leži ondje, pokazuje određeno vrijeme – i konačno je ustao, nema volje pojesti doručak, i zatim opet da napusti kuću. Konačno počinje stalno sebi govoriti: 'Ja to ne mogu, ja to ne mogu', konačno se ponaša ukočeno, ne može odlučiti ništa. I to će ići toliko daleko da uđe u stanje koje se može vidjeti i fizički; krut je. Nekad je ruke pomicao brzo, sada polako; prije je hodao živahnim korakom, sada mu je teško raditi korak po korak. Cijela osoba postaje kruta i teška. To je stanje koje se ponekad javlja kod ljudi kada su još sasvim mladi.

To je jedno te isto stanje, samo nije toliko uočljivo i ne pojavljuje se odjednom već postupno. Naravno, kada osoba postaje akataleptična, nećete je moći položiti između dvije stolice i stati na njoj ili sjediti na njoj. Ali stanje je takvo da ne može više upravljati svojim tijelom na pravilan način.

To je jedno stanje. Ali Hansen je također pokazao ljudima i druge pokuse. Ti su bili dosta kopirani u tim danima, i znanstvenici su ih također uzeli na znanje. Nisu obraćali pažnju na njih dok Hansen, diletant i amater, nije na njih skrenuo pažnju. Ova druga stanja su bila ovakva. Hansen bi tražio da dođe netko iz publike. Neke lude bi rekle da je to sredio unaprijed, ali to je glupost, naravno. Među publikom bi pronašao ljude koji su pogodni za to. To se ne može napraviti jednako dobro sa svakim; ali on bi uočio one koji bi bili pogodni. Pustio bi da član publike dođe gore i opet bi izvršio osobni utjecaj. Stajao bi tamo, njegove debele noge bi stale čvrsto na podu. Njegove oči su bile takve da bi ljudi mislili da će ući i ići pravo kroz vas, prodoran pogled kako se kaže. I uvijek bi imao oko ovakvo, vidite [crtanje na ploči]. Kada bi pogledao nekoga, oko bi bilo takvo da bi bijelo oka bilo vidljivo iznad i ispod; oko bi bilo otvoreno na taj način. Sada, obično kapak prekriva bijelo, tako da se ne vidi bijelo iznad i ispod zjenice. Ali on je razvio fiksirani pogled, kako kažu.

To bi naravno napravilo ogroman utisak na pojedinca kojeg bi izabrao kao žrtvu, koji bi odmah počeo biti pomalo nesvjestan, kako se kaže. Izgubio bi svijest, ali nešto vrlo čudno bi se dogodilo. Hansen bi tada rekao: 'Ne možeš se pomaknuti s mjesta. Tvoja stopala su učvršćena za pod'. Čovjek bi pokušao – nije se mogao pomaknuti, nije mogao napraviti ni jedan korak. Jednostavno to ne bi mogao i stajao bi gdje jest. Hansen bi također rekao pogodnim žrtvama: 'Sada klekni!'. Osoba bi kleknula. 'Pogledaj, tamo se pojavljuje anđeo'. Osoba bi skupila ruke u molitvi i bila bi prebačena kao da vidi anđela. Hansen bi sve te stvari radio s ljudima koje bi odabrao kao žrtve. Odabrao bi naravno ljude čiji svjesni um nije toliko snažan, i s njima je mogao raditi sve ove stvari pred očima publike. Ne bi bilo obmane – mnogi kažu da je varao – ali ove stvari su od tada rađene u znanstvenim institutima i valjane su.

Tada bi također napravio sljedeće, na primjer. Uzeo bi stolicu i stavio je tamo za nekoga tko više ne bi imao svojih misli već samo misli koje mu je Hansen dao. Hansen bi tamo stajao i rekao: 'Ovdje je jabuka'. Zna da su jabuke dobre, ukusne. Ali on bi uzeo krumpir i dao ga čovjeku koji bi ga zagrizao s najvećim zadovoljstvom, jedući krumpir kao da je jabuka. Hansen dakle nije mogao samo uvjeriti čovjeka da vidi anđela, već i da je krumpir jabuka i može se pojesti kao jabuka. Zatim bi uzeo nešto vode i rekao, na primjer: 'Sada ću ti dati posebno slatko vino'. i moglo se

vidjeti čovjekovo zadovoljstvo u slatkoći. To su bili pokusi kakve je Hansen radio. To je bila druga vrsta pokusa koje je radio.

Što je radio kada je stajao na nekome? Ubio bi volju osobe, tako da više ne bi uopće imala nikakvu volju. Kod osoba koje je tretirao na način koji sam upravo opisao utjecao je samo na njihove misli. Samo su morali misliti na način kako je Hansen rekao; ako bi rekao, 'To je jabuka', i tako dalje, morali su prihvatiti taj okus, i ako je rekao, 'To je anđeo', slijedili bi njegove misli i vidjeli anđela.

I vidite, Hansen je isto tako mogao napraviti mnogo drugih stvari. Napravio bi sljedeće, na primjer. Tražio bi da dođe netko iz publike za koga bi mislio da može biti dobra žrtva, i prvo bi ga hipnotizirao, odnosno, napravio ga takvim da nema vlastitog svjesnog uma, tada bi uzeo svaku ideju koju bi mu Hansen predstavio. Tada bi rekao: 'Biti će interval od deset minuta. Nakon tih deset minuta probuditi ću te. Onda ćeš otići do onog čovjeka koji sjedi preko u kutu i uzeti sat iz njegovog džepa kao džepar'. Prvo bi probudio čovjeka – u međuvremenu Hansen bi napravio svakakve druge stvari s ljudima – i čovjek bi postao nemiran, ustao, otišao do čovjeka koji sjedi preko u kutu i uzeo sat iz njegovom džepa.

Ljudi će koristiti latinska imena, naravno. Kao što sam vam rekao, latinski se uvijek može koristiti ako se koristiti logika. I prva vrsta pokusa koje sam opisao nazvani su hipnotički pokusi, dok su oni gdje je čovjek probuđen i zatim naknadno radi stvari nazvani post – 'post' znači nakon – nazvani su post-hipnotički pokusi. Ljudi sada govore o hipnozi i post-hipnozi i poznato je da ljudi mogu biti u takvim stanjima.

Međutim, ovakve stvari daju duboki uvid u ljudsku prirodu, jer na kasnijem stupnju posebno se s post-hipnotičkim elementom otišlo mnogo dalje. Ako nekoga postavite u duboko hipnotičko stanje i kažete mu da napravi ovo ili ono tri dana kasnije on će to napraviti – ako ima pravu narav. Ti su pokusi napravljeni.

Sada, znate da ove stvari nikad nisu toliko oštre u uobičajenom životu. Ali pojavljuju se u mekšem obliku, kako sam vam pokazao u slučaju nekog tko se ne može pomaknuti. I druga stanja se također javljaju u običnom životu. Upoznali ste ne samo ljude koji su potpuno paralizirani i više ne znaju što bi sa sobom, već su na neki način akataleptični, već također i ljude koji odjednom počinju – prije toga su bili potpuno razumni ljudi – biti ekstremno govorljivi. Ne možete ih pratiti; njihove misli se izljevaju, oni govore, govore, govore, vrte se kao kotač. Kod njih, situacija je baš kao kod nekoga tko jede krumpir misleći da je jabuka, osim da je u ovom slučaju Hansen imao kontrolu, dok ljudi koji stalno izljevaju misli zavise o vlastitim trbusima. Jer to je ono što je toliko zanimljivo, da trbuh – rekao sam vam dosta o tome kako jetra i tako dalje ide misliti u trbuhu – misli mnogo brže od glave. I kada netko postane toliko slab u glavi da više ne može pružati nužan otpor mislima koje dolaze iz trbuha, ne može ih dovoljno usporiti, misli će se samo izliti. Ti ljudi su dakle hipnotizirani od vlastitog trbuha.

To je sasvim osobita činjenica u životu. Čovjek ima ta dva suprotna organa, glavu i trbuh. Oboje od njih misle. Ali sigurno je točno da glava sporije, a da trbuh misli

brzo. Glava misli previše sporo, ali kao što dobro znate, ako izmiješate gustu i rijetku tekućinu, dobijete srednje gustu. A tako je i s ljudskim bićem. Stanje u glavi usporava one misli u trbuhu, a stanje u trbuhu čini one misli u glavi bržim, i stvorena je ravnoteža.

Vidite, stvari koje se odvijaju u svijetu zavise o interakciji suprotnih stanja ili uvjeta. Još puno toga o tome treba se naučiti u modernoj znanosti danas. Dopustite da vam kažem nešto o tome. Zamislite da imate nekoga tko je razumno normalan. Ako živi do dobi od oko 72 godine živjeti će 25920 dana – možete to izračunati. Govorio sam o tome ranije. To je 72 godine. Ljudi normalno žive toliko dana. I ako računate koliko puta ljudi udahnu, naći ćete da upravo toliko puta udahnu u jednom danu. Netko tko živi normalan život i čiji organizam nije uništen prerano – u kojem slučaju ne može doći do dobi od 72; netko tko ne živi do 72 na neki način je uništen – ima toliko dana u životu koliki je i broj udaha koje uzme u jednom danu. Tako ljudsko biće živi. Svakog dana, od jednog izlaska Sunca do drugog, uzima 25920 udaha, i ako su sve druge stvari normalne, doseže patrijarhalnu dob, živeći 25920 dana.

Sada, što to znači da normalno živimo 25920 dana, dosegnuvši patrijarhalnu dob? To znači da 25920 puta prolazimo kroz dan i noć ovdje na Zemlji. Prolazimo kroz noć i dan, iskustvo koje možemo imati 25920 puta. Što čini Zemlja kada prolazimo kroz dan i noć? Sada vidite gospodo, važna stvar – Goethe je već imao neku ideju o tome, i danas možemo biti nedvosmisleni o tome – je da kada dođe zora, Zemlja vuče snage svijetla, snage kozmosa, sebi na mjestu gdje se dogodi da smo mi. Različito je na drugoj hemisferi; tamo je obrnuto, ali to je isti proces. Zemlja i sve što je na Zemlji tako udiše svijetlo. Ponovno izdiše kada je noć. Zemlja unutar dana čini ono mi činimo sa zrakom u kratkom vremenu potrebnom za udisanje i izdisanje.

Stoga možete vidjeti da je Zemlja mnogo sporija nego smo mi, strašno sporija. Mi uzimamo toliko dahova u jednom danu koliko Zemlja napravi cijelog našeg života. To je ono što možete vidjeti. Sada, ako ovo potpunije razmotrimo otkrijemo nešto posebno u odnosu na čovjeka. Ljudsko biće diše na takav način da krv treba zrak. Krv je proizvedena u crijevima, odnosno, u trbuhu, i abdomen dakle želi disati toliko brzo. Stoga možemo reći da ljudsko disanje ima veze s abdomenom, trbuhom.

Vidite, ako zaista razmatramo glavu onako znanstveno kao što naša znanost to sada čini samo preko stomaka, tada je s glavom slučaj da ona uvijek zapravo pokušava malo odbiti dah. Disanje također ide u glavu. Glava želi disati na takav način da dnevno dobije samo jedan udah i stalno usporava naše disanje. Glava želi disati na takav način da jednom dnevno udiše i izdiše dok mi udišemo i izdišemo svake četiri sekunde. Glava zaista želi usporiti dah, učiniti ga puno sporijim. Tako da možemo reći da glava zaista radi kozmičko disanje; samo što dah iz tijela cijelo vrijeme nadire u glavu, brzo, i disanje onda sporo prelazi od glave na tijelo.

Sada, ako imate osobu čija volja je inhibirana, postala kruta, što se događa u tom slučaju? Disanje u trbuhu nije u redu, i sporo disanje glave želi se raširiti cijelim

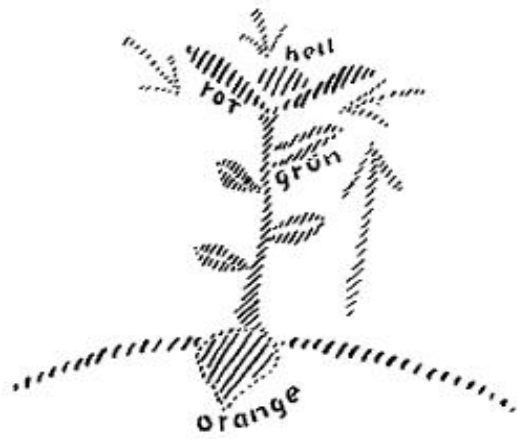
tijelom. Sada tip leži tamo a Hansen stoji na njemu. Disanje glavom želi kontrolirati cijelo tijelo, tijelo postaje kruto. Ali kad netko govori, i govori, i govori, tada disanje u glavi više ne teži funkcionirati pravilno, pojavljuje se brzo disanje tijela i on govori. U tom slučaju nemamo hipnozu, već misli bježe, kako se kaže.

Sada možete reći – da, možete stvarno reći ovo: 'Ali svijet stvarno nije dobro organiziran, jer kada naše disanje glave nije usklađeno s disanjem tijela cijelo smo vrijeme u opasnosti da postanemo imbecili, ako ili disanje tijela ili disanje glave ne radi svoje'. Pa to je ozbiljan problem. Zbog ovoga smo uvijek u opasnosti da postanemo imbecili. Možete reći: 'Pa zaista, svijet nije dobro organiziran!' Ali dopustite da vam kažem nešto drugo, gospodo.

Uzmite u obzir ženu, na primjer. Pošto je žena ljudsko biće, njeno disanje tijela je brže a disanje glave sporije. Sporije disanje je kozmički način disanja. Ali žena to radi samo u glavi. U ostatku tijela ima brzo disanje tijela. Jednostavno se pomiješaju. Ali pretpostavimo da je žena začela. Što se tada događa? Vidite, disanje glave je dovedeno u malo područje u području disanja tijela, u maternicu, od materije koja je oplođena. Tijekom trudnoće žena dakle ima sporo disanje glave, ali također polako diše i u truhu. Sporo disanje glave je dovedeno u disanje tijela, tako da sada dva puta diše glavom. I što se formira? Prvo glava. Dakle što je u tijelo došlo oplodnjom? Vidite, ušlo je kozmičko disanje koje inače imamo samo u glavi. Čovjek u svom procesu disanja upija čitavi svijet. Drugim riječima, ono što se događa kada dođe do oplodnje je, dok čovjekovo tijelo ima samo disanje tijela, u tijelo se na devet mjeseci usađuje kozmičko disanje koje inače ima samo u glavi.

Tu vidite vezu između ljudskog bića i cijelog univerzuma. U trenutku kada ljudsko biće nastane, u maternici, majka samo želi disati na takav način da jedan dah traje cijeli dan. Na taj način majka usporava tamošnje procese, tako da može ne samo živjeti nego i formirati novu osobu. S tim sporim procesima u glavi mi živimo kroz glavu 72 godine. Ako kažemo da osoba normalno živi 72 godine i kada vidimo da treba devet mjeseci da se nova osoba razvije, nije ni čudo da će se nova osoba pojaviti za devet mjeseci, jer ljudsko biće 72 godine i mi samo komprimiramo 72 godine u procesu disanja i pojavi se nova osoba. Ali to je nešto što omogućuje da se stekne duboki uvid u cijelu prirodu i može pružiti osnovu i za druge vrste razmišljanja.

Razmotrimo Zemlju i biljke na Zemlji. Recimo da je ovo korijen biljke, a ovo je stabljika s lišćem, i gore je cvijet [Slika 24]. Kada pogledate korijen, ima soli svuda okolo u tlu. Ovdje dolje imate svugdje soli. Ove soli su teške. Korijen je stoga cijeli unutar gravitacije. Ali to je čudna stvar kod gravitacije. Gravitacija je svladana. Ako bi uzeli ljudske odsječene glave, bile bi dosta teške. Ili uzmite glavu svinje, ona je teška. Kad nosite glavu ne osjećate njenu težinu, jer je težina prevladana. Kod biljaka, također, gravitacija je prevladana. Jer da biljka osjeća težinu u lišću ne bi rasla gore, već sve više prema dolje. Ali biljka raste prema gore prevladavajući gravitaciju. Ali budući da prevladava gravitaciju otvara se svjetlosti. U njoj svjetlo postaje aktivno, i svjetlo dolazi dolje odozgo, što je suprotno od smjera gravitacije. Tako biljka sve više ide gore u svjetlo, sve više raste. Kao korijen usađena je u soli

Slika 24

Zemlje; sada je izložena Suncu i svjetlu. Izlaganjem Suncu njegovom svjetlošću dolazi do oplodnje. Formira se jajnik i sjeme, tako da učinak svjetla stvara novu biljku. To vrlo jasno možete vidjeti kod biljke. Ono što sam nazvao kozmičkim disanjem u čovjeku, ono što mu se ugrađuje pri začecu, svjetlost svake godine donosi u biljku, tako da biljka raste od gravitacije do svjetla, a time i do oplodnje.

Reći ćemo, dakle, da nešto što možemo otkriti u ljudskom biću jedino koristeći umove, tako da znamo da kozmičko disanje ulazi ovdje, i tada se malo glave razvije ovdje na određenom mjestu unutar ljudskog tijela, da također možemo vidjeti s našim očima kada pogledamo biljku. To je iznimno zanimljivo. Gledajući cvijet može se reći: 'Tamo univerzum – kozmos je također univerzum – oplođuje cvijet'. Ostalo, da uđe zrnice peluda i tako dalje, samo je usputno; to mora biti tu jer se u fizičkom svijetu sve mora dogoditi fizički. Ali u stvarnosti svjetlo je to koje dolazi iz univerzuma i oplođuje cvijet, i to stvara sjeme za novu biljku.

Slika 25

Ali, gospodo, jeste li sigurni da možete vidjeti što se događa? Ne možemo stvarno vidjeti što se događa jer je tako malo. Ali konačno to možemo vidjeti! Razmotrimo što se događa s biljkom na potpuno drugačiji način. Pretpostavimo da je ovo Zemlja [Slika 25]. Nemojte sada gledati na biljku, nego na Zemlju, kako se u daljini podiže

magla – možda gledajući to s planine, tamo je najlakše vidjeti. Tamo se podiže magla. Sastoji se od vode. Ako bi pogledali na biljku, situacija ne bi bila različita; bila bi slična. Gledajući tako biljku – međutim, trebali bi dugo vremena tamo sjediti, promatrajući cijelo vrijeme – vidjeli bi da je u početku niska, zatim raste, otvara se u lišće. Ali i magla se otvara kako se podiže. Samo se voda podiže, ne čvrsti dio koji dobijete kada biljka raste. Kada biljka dosegne određenu točku gore ona je oplodena iz kozmosa. Kada voda, ovdje se podižući kao magla, dosegne određenu točku, također je oplodena iz kozmosa. I što se tada događa? Razvijaju se munje, gospodo! To se ne događa cijelo vrijeme, naravno, ali kada se dogodi oplodnja i stvari su tako jasno očigledne kao što su ljeti – munja također dolazi i u drugo vrijeme ali tada je nevidljiva – voda je oplodena sa svjetlom i toplinom iz univerzuma. Isti proces koji se događa u biljci također se događa i tamo gore, i munja to čini vidljivim. I kada je magla oplodena gore iznad ona opet dolazi dolje kao plodna kiša. Tako kada vidite oblak magle kako se podiže to je zaista gigantska ali iznimno oskudno raspršena biljka. To otvara njen cvijet tamo gore u kozmosu, oplodena je, skuplja se, i oplodene kapljice opet dolaze dolje u obliku kiše.

To vam objašnjava munju. Ljudi zamišljaju gore ogromne Leidenske boce ili ogromne električne generatore; ali to nije tako. U stvarnosti tamo gore su oplodene vode Zemlje, tako da opet na Zemlji mogu ispuniti svoju ulogu. I to je proces koji se događa kod biljke, jedino što se događa mnogo niže dolje jer je biljka čvršća. Uvijek imate te sitne bljeskove munje gore u oblasti cvijeta kada je pravo vrijeme u godini; jedino što ih mi ne vidimo. Ali sitni bljeskovi munje uzrokuju da se dogodi oplodnja. Kiša i magla pokazuju vam istu pojavu koja se isto događa kada je biljka oplodena. I to također ide sve do ljudskog bića, gdje se kozmičko disanje, disanje univerzuma, koje je normalno samo u glavi, događa u abdomenu.

Sada uzmite akataleptičnu osobu. Što se dogodilo u tom slučaju? Pa gospodo, ako bi ispitali akataleptično tijelo našli bi da je postalo posebno bogato solima. Postalo je slično korijenu biljke, posebno u glavi. Ako naša glava postane bogata solima kao korijen biljke, postajemo imbecili, s rigidnošću glave koja se širi posvuda. Tako ako vidite ljude koji se ne mogu odlučiti ići, ili čak podignuti ruku, ili izaći iz kreveta ujutro – dobili su previše soli u njihovim glavama, postali previše slični korijenu biljke. Ako vidite ljude koji stalno govore i govore, postali su previše poput cvijeta. Jer kada govorimo zaista kažemo samo dio onoga što znamo. Ali ljudi koji cijelo vrijeme govore zaista nam žele reći sve što mogu. Zaista bi uvijek željeli stvoriti potpuno ljudsko biće, jer zaista njihov stomak je onaj koji govori. I povlačeći svijet sebi, uzimajući ga u sebe, stomak tada postaje glava. Ali tada je to ići previše brzo, na način na koji to radi u stomaku i u ljudskom disanju.

Stoga možemo reći da Hansen ljude, koje smješta između dvije sjedalice prije nego stane na njih, radi previše sličnim korijenu biljke u njihovim glavama. Tu vidite vezu između ljudske glave i korijena biljke. Zapravo se može cijela glava napraviti slična korijenu biljke. I ljude koje je uvjerio da jedu krumpir kao da jedu jabuku čini sličnima cvijetu. Tu vidite sličnost između ljudskog bića trbuha, odnosno, ljudskog bića abdomena, i cvijeta. Stvari koje je Hansen pokazao

znanstvenicima još se i danas rade, ali ljudi još nisu našli objašnjenje, objašnjenje koje malo po malo vodi nekoga u cijeli univerzum.

Dakle, sada možemo također odgovoriti na pitanje da li je priroda zaista tako loše organizirana da možemo postati imbecili pogrešno dišući bilo u glavi ili u trbuhu, u jednu ruku akataleptični i disanjem glave, u drugu ruku govornjivi jer patimo od bijega ideja i ne možemo koristiti volju. Sada ako netko smatra ovo ekstremno glupim i kaže da ako bi on imao zadatak kreirati svijet da bi to napravio malo drugačije, tako da ne bi bili suočeni s opasnošću da postanemo imbecili u jednom od dva moguća smjera, možemo mu reći: 'Da to nije slučaj, da ne možemo imati disanje glave također i u ljudskom abdomenu, disanje glave koje se razvija kada postanemo rigidni, ljudsko biće se nikada ne bi moglo razviti i ne bi moglo biti oplodnje. Dakle na Zemlji ne bi bilo ljudskih bića'.

Vidite dakle da je rizik da postanemo imbecili povezan s činjenicom da zapravo možemo doći u egzistenciju. Tako ako bi bilo gdje u prirodnom svijetu postojala namjera da ne bude ljudskih bića, također ne bi bio ni problem da ljudi mogu postati imbecili. Ali pošto tu mora biti ljudskih bića također mora postojati i rizik postajanja imbecilom. Nemamo razloga grditi prirodu jer vidimo kako su stvari povezane. Konačno, netko bi također mogao doći i reći: 'Zbilja, tako je glupo da 2 puta 2 daje 4. Želio bi da bude 6, jer tada bi imao više'. Ali to ne može biti. I na isti način ne može biti da ljudska bića postoje na Zemlji bez da postoji rizik da postanemo imbecili. Jednostavno ove stvari moramo pravilno razumjeti. Tada ćemo također svugdje vidjeti stvari u pravom svijetlu.

Gledajući munju netko bi tada rekao: 'Je li munja samo tamo gore'? O ne, manje munje su tu cijelo ljeto dok se biljke oploduju – prelazeći preko pašnjaka i preko šuma. I konačno tu je munja koja se uvijek događa u nama. Svuda u nama imamo iste pojave koje vidimo povremeno kada je munja, jer naše misli bljesnu poput munje u nama. Ali u usporedbi s ogromnim bljeskom munje vani, proces u našem mišljenju je slabašan. Ali sada ćete također moći sebi reći: 'Ima nekakvo značenje kada kažem, dok gledam munju, da vidim kozmičku misao. Jer to je također isti proces koji je i u meni'. Stvari morate gledati znanstveno a ne s praznovjermem.

Vidite, zasigurno je zanimljivo da su sa krajem devetnaestog stoljeća znanstvenici došli do točke gdje se ovakve stvari ne primjećuju, i bio je potreban šarlatan, varalica poput Hansena da dođe i pokaže im. Tek nakon toga je pažnja posvećena ovim stvarima. Vidite, dakle, da znanost nije toliko dobra u zadnjoj trećini devetnaestog stoljeća kako to ljudi vole govoriti. Da, napravljena su velika otkrića na vanjske načine, X-zrake i tako dalje, su otkrivene, ali ljudi zapravo nemaju želje za znati bilo što o unutarnjem životu ljudskih bića, i nemaju želje još ni do danas. Zbog toga naša moderna znanost ne vrijedi za ljudska bića, i uopće ne pomaže kada se dođe do čovječanstva. Možete izgraditi sveučilišta koliko hoćete, procesi koji se odvijaju u ljudskom biću neće vam biti objašnjeni ako idete tamo. U isto vrijeme neće vam reći što se događa kod oplodnje biljaka. A kada se podiže magla i pada kiša objašnjenje je da to nije mnogo različito nego kada kuhate nešto na štednjaku – pare se podižu i zatim opet dolaze dolje. Ali to nije tako, jer kada se pare podižu one dosežu sferu

tamo gore kada su oplodene od univerzuma. I munja je dokaz da su oplodene. I tu zapravo vidimo da se događa oplodnja, proces koji se događa i drugdje.

Stvar je takva da to ima veliki značaj. Uzmite godinu. U godini imate zimu i ljeto, baš kao što imate dan i noć unutar 24 sata. A ljudski život ima 25920 dana. Ako uzmete 25920 godina dobijete vrijeme kada Zemlja više ne postoji i više je neće biti. Mi smo sada više ili manje, malo dalje od srednje točke, s Zemljom koja postoji otprilike nešto više od 13000 godina. Nakon otprilike sljedećih 11000 godina opet će nestati. Baš kao što čovjek živi 25920 dana, tako i Zemlja živi 25920 godina, ovakva kakva je sada. Mijenja se. Jednom je bila mlada, sada postaje stara. I za nas je iznimno važno da znamo da vode trebaju biti izložene univerzumu, godinu za godinom. U nekoj točki, u nekom mjestu na Zemlji, voda mora svake godine biti izložena univerzumu, inače Zemlja ne bi mogla živjeti. Zemlja živi s univerzumom kao što mi živimo sa zrakom. Ako bi netko uzeo zrak koji je oko nas na Zemlji, ne bi mogli uzeti naših 25920 udaha svaki dan. Ako bi netko oduzeo Sunce, odnosno svjetlo, Zemlja ne bi mogla živjeti. Tako Zemlja živi uz pomoć cijelog univerzuma, baš kao što mi živimo uz pomoć zraka koji nas okružuje. Tako bi bilo ispravno reći da mi hodamo po Zemlji, a Zemlja hoda po univerzumu. Mi dišemo na Zemlji, Zemlja diše u univerzumu.

Vidite, mogli bi razviti naročitu znanost. Ljudska glava je okrugla, kao što znate [crtanje na ploči] i na sebi ovdje ima kosu, osim ako osoba nije vrlo stara. Sada postoje stvorenja u toj šumi – to možda nije poželjno ali događa se. Recimo da ovdje uzimaju perut i naprave mjesto gdje se najpametniji od njih uvijek okupe da podučavaju neznalice. To bi bilo sveučilište ušiju na samoj ljudskoj glavi. Pa, možemo zamisliti takvu stvar. Što bi pametna uš podučavala neznalice? One bi podučavale: 'Glava je beživotna, jer se mi na njoj krećemo. Razvija se beživotna perut. Kopajući malo dolje dođemo do beživotne kosti'. Pametne uši bi sve to objasnile nezalicama na njihovom sveučilištu za uši. Objasnili bi ljudsku glavu manje više kako mi objašnjavamo Zemlju na našim ljudskim sveučilištima. Uši profesori – oprostite, mislim naravno na one u glavi – dakle ne bi imali pojma da je glava živa. Razvili bi geologiju glave i proglasili glavu mrtvom. Ali gospodo, to je što ljudi rade na našim sveučilištima! Zemlja je proglašena mrtvom. Ne znaju ništa o njenom disanju. Jer nitko nikada ne bi otkrio ništa o ljudskom disanju na sveučilištu ušiju i stoga ništa ne bi bilo objašnjeno. Oni bi rekli: 'Čovjek je mrtav; ljudska glava je mrtva sfera'. I ukoliko uši glave ne bi na neki način uspostavili kontakt s uši tijela, uši glave nikada ne bi saznali da postoji tijelo.

I to je tako. Ukoliko ljudska bića na Zemlji ne stupe u kontakt s višim entitetima nikada neće otkriti da Zemlja šalje svoje vode vani u univerzum i da su oplodene, da diše i da je oplodena. Da, uzimajući ideju o vrsti znanosti koja se podučava na sveučilištima na našoj glavi, zaista dobijemo ideju kako izgleda znanost na Zemlji. Jer to je stvarno onako kako jest. I iz ovoga možete vidjeti da je zaista nužno da idemo izvan stvari koje lako možemo razumjeti. Moramo ići dalje.

I prava znanost duha koja se odvija na jednako znanstven način moći će nas odvesti dalje i stoga također objasniti i stvari koje je Hansen predstavio u njegovo vrijeme.

Pa gospodo, još nismo završili s ovim pitanjem o hipnozi i ostatkom. Reći ću nekoliko stvari o tome kada se sljedeći put nađemo, jer ih treba usporediti sa situacijom kod prirodnog sna. U 9 sati sljedeće srijede želim vam govoriti što se događa kada ljudi spavaju, što se događa kada netko razvije katalepsiju – jer u običnom snu ne možete ležati na dvije sjedalice i biti nagaženi – razlici između spavanja i hipnoze, razlici između katalepsije i bježanja ideja.

Rasprava 25 srpnja 1923.

XIII

Pa gospodo. Ako imate nešto što želite raspravljati ili upitati danas, molim vas da to napravite.

Pitanje: *Savjest je čudesna stvar koju ljudi imaju. Ako nešto napravite, razmišljate o tome. I čak i ako više ne razmišljate o stvarima koje leže u prošlosti, znate da imate savjest. Bilo bi zanimljivo znati da li savjest također može biti ubijena, tako da može biti zaboravljena. Iz toga kakvi su danas ljudi moglo bi se pretpostaviti da je savjest mrtva za veliki dio ljudske rase.*

Rudolf Steiner: Vidite, gospodo, to je zaista veliko pitanje, ali je povezano sa stvarima koje smo razmatrali u prethodnim razgovorima. Pokušao sam vam objasniti, korak po korak, da ljudsko biće, sastojeći se od fizičke tvari, također sadrži i etersko tijelo – koje je tijelo sasvim različite vrste koje se ne može percipirati ili vidjeti običnim osjetilima – astralno tijelo i 'Ja' organizaciju, ili mogli bi reći 'Ja' tijelo. Ljudsko biće ima ta četiri člana.

Sada moramo misliti što se događa kada osoba umre. Kao što sam vam rekao u brojnim prilikama, kada osoba spava, fizičko tijelo i etersko tijelo ostaju ležati na krevetu. Astralno tijelo i 'Ja' idu vani, tako da više nisu u fizičkom tijelu i eterskom tijelu. Ali kada osoba umre dio koji ostaje po strani je fizičko tijelo. Tada je to stvarno fizičko tijelo; druga tri dijela – etersko tijelo, astralno tijelo, i 'Ja' – izlaze iz njega. Kao što sam vam rekao, etersko tijelo ostaje povezano s 'Ja' i astralnim tijelom nekoliko dana. Tada se od njih odvaja na način kako sam vam rekao, i ljudsko biće živi u svom 'Ja' i u svom astralnom tijelu. Ono živi dalje u svijetu duha koji je onaj kojeg zaista pokušavamo otkriti u našem životu na Zemlji kroz znanost duha. Dakle možemo reći da sada, dok smo na Zemlji, mi znamo nešto o svijetu duha; tada ćemo biti u tom svijetu.

Međutim, dolazimo opet na Zemlju nakon nekog vremena. Baš kao što idemo od rođenja do smrti u životu na Zemlji, tako i tada idemo kroz svijet duha i konačno opet dolazimo dolje. Preuzimamo fizičko tijelo koje je poklon naših roditelja i tako dalje. Dakle dolazimo dolje iz svijeta duha. To znači da smo bili duhovi, recimo, prije nego smo došli u ovaj svijet. Došli smo dolje iz svijeta duha. Vidite, gospodo, iznimno je važno da ljudi znaju da su došli iz svijeta duha s njihovim 'Ja' i astralnim tijelom. Inače uopće ne bi bilo razloga za ljude da govore o duhu ni na koji način. Da nisu nikada bili u oblasti duha jednostavno ne bi govorili o duhu.

Znate da je bilo vrijeme na Zemlji kada ljudi nisu govorili o životu nakon smrti onoliko mnogo koliko neki danas govore. Ali govorili bi mnogo o njihovom životu prije nego su došli dolje na Zemlju. U ranija vremena ljudi su općenito govorili više o tome kako su stvari stajale za ljudska bića prije nego su poprimili meso i krv, nego o

tome kako su stvari stajale nakon toga. U ranija vremena ljudi su osjećali da je mnogo važnije sjetiti se da su bili duše prije nego su postali ljudska bića na Zemlji. Sada, evolucija ljudske rase na Zemlji je nešto o čemu nisam mnogo govorio do sada, ali zbog pitanja koje je postavljeno, kažimo malo o tome danas.

Vraćajući se 8000 ili 10000 godina, recimo, naći ćemo da je stanje ovdje u Europi bilo još dosta divlje. Ali u to vrijeme, oko 8000 godina prije našeg vremena, život je bio iznimno visoko razvijen preko u Aziji. Ima zemlja ovdje u Aziji [crtanje na ploči] koja je nazvana Indija. Ovo bi bio otok Cejlon, ovdje gore bi bio Ganges, moćna rijeka, i ovdje gore planinski lanac, Himalaja. Narod koji je živio u ovoj Indiji – kao što sam rekao to je tamo u Aziji – imao je visoko razvijen kulturalni život. Danas ću ih nazvati Indijci. U to vrijeme ime još nije postojalo. Ali danas zemlju zovemo Indija i ja ću koristiti taj naziv. Sada naravno, ako bi se vratili natrag i pitali taj narod, 'Kako vi sebe zovete?', oni bi rekli: 'Mi smo sinovi bogova', jer bi govorili o kraju u kojem su živjeli prije nego su bili na Zemlji. Oni sami su tamo još bili bogovi, jer u ta vremena ljudi bi sebe nazivali bogovima kada su bili duhovna bića. I ako bi ih upitali: 'Što ste kada spavate?' oni bi rekli: 'Kada smo budni mi smo ljudska bića, kada zaspemo mi smo bogovi'. Za njih, biti bogovi jednostavno znači biti u drugačijem obliku nego kada su budni, biti više u duhu'.

Taj narod je dakle imao visoko razvijenu civilizaciju i njima nije bilo toliko važno govoriti o životu nakon smrti već radije o životu prije nego se netko rodi, o tom životu s bogovima, kako su oni kazali.

Vidite, od tih ljudi nema nikakvih pisanih zapisa. Ali oni su se, naravno, nastavili – znate da danas također postoji Indijski narod – i u mnogo kasnija vremena napisali su veliki literarni rad nazvan Vede. Jednina je 'Veda'. Zaista znači 'riječ'. Ljudi su sebi rekli: riječ je dar od duha, i u Vedama su napisali ono što su još znali o drugom svijetu. U ranija vremena znali su mnogo više, ali danas imamo samo Vede kao fizički zapis koji se može proučavati. Napisane su mnogo kasnije. Ali iz njih, iz ovih stvari napisanih dosta kasnije, definitivno vidimo da su ti ljudi još znali da je ljudsko biće bilo u svijetu duha prije nego je došlo na Zemlju.

Ako se vratimo oko 6000 godina prije našeg vremena nalazimo civilizaciju manje razvijenu u tom području. Civilizacija Indije je tada silazila. Drevna Indijska civilizacija o kojoj još i danas govore učenjaci do tada je išla prema dolje od njenog izvornog visokog nivoa. Ali ovdje na sjever od nje [crtanje na ploči] – ovo bi bila Arabija – ovamo na sjeveru, gore, razvijala se na tom području civilizacija koja će kasnije biti Perzija. Stoga sam je nazvao perzijska civilizacija. Tamo se razvila potpuno drugačija civilizacija. To je zbilja izvanredno. Vidite, ako se vratimo drevnim Indijcima koji su živjeli 2000 godina prije ovih ljudi ovdje, uvijek nalazimo da su jako malo mislili o zemaljskom svijetu. Uvijek su bili svjesni da su na ovu Zemlju došli iz svijeta duha. To su dobro znali. Nisu mnogo razmišljali o zemaljskom svijetu; marili su samo za svijet duha, i rekli bi da se osjećaju kao da su izbačeni. Sve što je postojalo na Zemlji nije im bilo posebno važno. Ali ovdje na ovom mjestu, odnosno, 6000 godina prije našeg vremena, u području danas poznatom kao Perzija, po prvi puta se pojavilo poštovanje za Zemlju. Gledali su na život na Zemlji

na takav način da bi sebi rekli: 'Da, svijetlo je zaista najvrijednije, ali i Zemlja također, vrijedna je u njenoj tami'. I postupno se razvilo gledanje da je Zemlja jednaka po vrijednosti i da se bori protiv nebesa. I ta borba između je ono što su ljudi smatrali posebno važnim 2000 ili 3000 godina.

Tada, vraćajući se samo 3000 ili 4000 godina, dolazimo u zemlju tamo prijeko, idući iz Arabije preko u Afriku, gdje je Nil – Egipat. Egipćani su bili ljudi koji su bili više prema Zapadu preko u Aziji, više prema Europi, i oni su Zemlju voljeli još i više. Vraćajući se 3000 ili 4000 tisuće godina nalazimo te Egipćane, možemo reći treću vrstu ljudi – Indijci, Perzijanci, Egipćani – kako grade one enormne piramide. Ali glavna stvar koju su napravili je upravljanje Nilom. Rijeka bi naplavila kopno s bogatim tлом godinu za godinom, i oni su je kanalizirali na takav način da su se one poplave pokazale korisnim u svakom smjeru. Razvili su geometriju, kako je nazvana. To im je trebalo. Bili su razvijeni geometrija i umjetnost geodeta. Ljudi su počeli sve više voljeti Zemlju. I vidite, u stupnju u kojem su ljudi zavoljeli Zemlju kada su na Zemlji, to su manje mogli vidjeti da su došli iz svijeta duha. Rekao bih da su to sve više zaboravljali kako je vrijeme prolazilo, i na isti način također im je postalo važno reći da se nastavlja život nakon smrti.

Sada, kao što smo vidjeli, život nakon smrti je izvjesnost za ljudska bića, ali u ranija vremena, prije nego su došli Egipćani, ljudi nisu mnogo mislili o besmrtnosti. Zašto? Jer su smatrali da se podrazumijeva. Znajući da su došli iz svijeta duha, i samo preuzeli fizičko tijelo, nikada nisu posumnjali hoće li opet biti u svijetu duha nakon smrti. Ali ovdje, u Egiptu, gdje ljudi nisu toliko mislili o tome da su bili u svijetu duha prije života na Zemlji, Egipćani su postali strašno uplašeni od smrti. Taj enorman strah od smrti nešto je što zaista nije postojalo više od 3000 ili 4000 godina. Indijci i Perzijanci nisu se bojali smrti. Možemo zapravo dokazati da su Egipćani imali taj strašan strah od smrti. Jer gledajte, da nisu imali zastrašujući strah od smrti, ne bi bilo moguće da Englezi i ostali danas idu u Egipat i u svojim muzejima izlažu mumije. Ljude su balzamirali u tim vremenima, koristeći svakakva ulja i supstance. Ljude su stavljali u mrtvačke sanduke da izgledaju kako su izgledali u životu, pažljivo očuvani. Ljudi su balzamirani i napravljeni mumijama jer se mislilo da ako se sačuva tijelo da će i duševni princip, također, ostati dok god je tijelo sačuvano na Zemlji. Sačuvali su tijelo da duševni princip ne bi pretrpio nikakve štete. Dakle tamo imamo strah od umiranja. Egipćani bi koristili svu snagu zemaljske materije da dođu do besmrtnosti. Također su znali mnoge druge stvari koje su kasnije izgubljene.

Sljedeći narod koji će privući našu pažnju malo je na sjever od Egipta, u Grčkoj, u onom što je danas Grčka. Međutim, drevna Grčka bila je veoma različita. Vidite, Grci su gotovo potpuno zaboravili o životu prije rođenja. Samo par pojedinaca u posebno naprednim školama zvanim 'misterije' još bi znali o tome. Ali općenito govoreći, ljudi u Grčkoj civilizaciji zaboravili su o njihovom životu u duhu prije rođenja, i više od svega su voljeli život na Zemlji. Filozof koji je živio u drevnoj Grčkoj u četvrtom stoljeću prije nego je počeo kršćanski kalendar bio je Aristotel. Vidite, mi smo sada blizu kršćanske ere. Aristotel je predstavio pogled koji prije nije postojao. Predstavljeno je gledanje da kada je dijete rođeno da nije samo tijelo ono

koje je rođeno već i duša. Dakle to je bilo u drevnoj Grčkoj da se prvo razvio pogled da je ljudska duša rođena s tijelom, ali da je tada besmrtna, odnosno, prolazi kroz vrata smrti da bi živjela u svijetu duha. Aristotel je tada razvio osobito gledanje. Zaista je zaboravio svu mudrost ranijih vremena i njegovo gledanje je bilo da je duša rođena s tijelom. Ali kada netko umre, duša ostaje, imajući samo jedan život na Zemlji iza sebe. I tada se mora osvrutati na taj jedan život na Zemlji cijelu vječnost.

Samo zamislite kakva je strašna perspektiva to moralo biti. Ako je netko napravio nešto loše ovdje na Zemlji, neće to moći ispraviti cijelu vječnost, ali uvijek će se morati osvrutati, uvijek vidjeti scenu kada je napravio nešto loše. To je bila perspektiva koju je Aristotel nudio.

Zatim je slijedilo kršćanstvo. Tijekom ranih stoljeća ljudi su malo razumjeli kršćanstvo. Ali kada je rimsko carstvo apsorbiralo kršćanstvo, koje je tada imalo čvrsto sjedište u Rimu, ljudi ga više nisu razumjeli. Ljudi nisu razumjeli kršćanstvo.

Sada, kršćani su uvijek držali koncile. Visoki crkveni dostojanstvenici bi se sastali i odlučili što će veliko stado vjernika vjerovati. Znae, gledanje je bilo da postoje pastiri i ovce, i pastiri su na koncilu odlučivali što će ovce vjerovati. Na osmom od tih koncila pastiri su odlučili za stado da bi bilo heretički vjerovati da je ljudsko biće živjelo u svijetu duha prije nego je rođeno. I tako je Aristotelovo ranije gledanje postalo dogma kršćanske crkve. Čovječanstvo je doslovno prisiljeno da na zna ništa na ovaj način, da nikada ne pomisli da je ljudsko biće došlo dolje iz svijeta duha s dušom. To je bilo zabranjeno.

Kada materijalisti kažu danas da je duša rođena s tijelom i nije ništa nego tjelesni element, to je upravo ono što su ljudi naučili od crkve. Stvar je u tome, ljudi misle da idu izvan crkve postajući materijalisti. Ali ne, ljudi nikad ne bi postali materijalisti da se crkva nije riješila percepcije duha. Na osmom ekumenskom koncilu u Carigradu crkva se riješila duha, i to se nastavilo sve kroz Srednji vijek. Tek sada moramo iznova otkriti, kroz znanost duha, da je ljudsko biće postojalo kao duša prije nego je bilo na Zemlji. To je važna stvar, stvar od ogromne važnosti.

Svatko tko gleda ljudsku evoluciju na Zemlji jasno može vidjeti da su ljudi izvorno znali da ljudsko biće postoji u duhu prije nego dođe na Zemlju. Samo je s vremenom zaboravljeno, a kasnije je zapravo zabranjeno, po odluci crkve na koncilu.

Sada moramo razumjeti što to znači. Samo promislite, ljudi koji su živjeli prije egipatskih vremena, odnosno u ranim tisućljećima, znali su: 'Prije nego si hodao po ovoj Zemlji bio si u svijetu duha'. Da, nisu donijeli dolje samo neko nejasno, opće znanje iz svijeta duha, već svjesnost da su tamo živjeli s drugim duhovima. I također su iz toga došli njihovi etički impulsi. Vidim što bih trebao učiniti ovdje na Zemlji iz načina kako stvari stoje ovdje na Zemlji', ti drevni bi rekli; 'kao i za bilo što drugo što bih trebao napraviti, trebam se samo sjetiti što sam bio prije rođenja'. Njihove etičke impulse donijeli su dolje iz svijeta duha. Vidite, da ste pitali ljude u tim drevnim vremenima, 'Što je dobro? Što je zlo?' oni bi rekli: 'Dobro je ono što žele duhovi s kojima sam bio prije nego sam na Zemlji, zlo je sve što ne žele'. Ali to bi rekao sebi svaki od njih. Danas, gospodo, to je zaboravljeno.

U Grčkoj, situacija je bila čudna. Ljudi su toliko zaboravili da postoji život prije rođenja da je Aristotel bio potaknut reći: 'Duša je rođena s fizičkim tijelom'. Drevni Grci dakle nisu imali nikakvu ideju da su imali život prije rođenja. Ali u sebi su osjećali nešto od tog života. Vidite, da li netko nešto zna ili ne zna, zaista nema utjecaja na stvarnu situaciju. Mogu govoriti koliko želim, 'Iza mene nije stol, ne vidim nikakvi stol' [korak natrag nabasavši na stol], ali stol je definitivno tamo, iako ga ja ne vidim. Život prije rođenja nastavlja biti tamo, i ljudi iznutra nešto od toga osjećaju. I otprilike kada je peto stoljeće prije kršćanske započelo to su počeli zvati svojom savješću. U otprilike petom stoljeću prije nego je započeto kršćanski kalendar, riječ 'savjest' prvi puta se pojavila u Grčkoj. Nije postojala prije toga. Riječ 'savjest' dakle je nastala jer su ljudi zaboravili život prije rođenja i dali su ime nečemu od toga što su još iznutra osjećali. I tako je sve otada. Ljudi u sebi osjećaju život prije rođenja ali kažu: 'Pa, to je jednostavno tako. Nastane negdje dolje i izbije gore', ali nije ih briga.

Vidite, to je bilo dobro za crkvu. Jer što je tada mogla napraviti? U prošlosti, kada su ljudi znali da su živjeli kao duše prije nego su došli na Zemlju, rekli bi: 'Moral je ono što znamo iz života prije rođenja, prije Zemlje'. Sada su Grci imali samo osjećaj savjesti. I kasnije je došla crkva i upravljala savješću. Dakle, zahvatila je stvari i rekla: 'Ti ne znaš što trebaš učiniti. Ovce to ne znaju; pastiri znaju'. I ustanovljena su pravila za kontrolu savjesti.

Vidite, postojala je potreba za tim, riješiti se duha odlukom koncila, jer tada je postalo moguće kontrolirati ono što je ostalo od duha kao savjest. A onda je crkva rekla: 'Ne, ništa od čovjeka nije prije postojalo nego što postoji na Zemlji. Duša se rađa s tijelom. Tko to ne vjeruje, taj služi vragu. Ali mi, crkva, znamo kako to izgleda u svijetu duha i što bi ljudi trebali napraviti na Zemlji'. Na taj način crkva je preuzela savjest.

To se još uvijek može detaljno dokazati. Jer vidite, to je igralo ulogu još u 19. stoljeću, ponekad na užasan način. Primjerice, tridesetih ili četrdesetih godina prošlog stoljeća u Pragu je bio netko čije ima je bilo Smetana. Bio je sin katoličkog službenika koji je, naravno, bio dobar katolik. Otac je osjećao da se mora vjerovati u ono što crkva kaže. Sad je dobio sina. Ljudi su bili malo ambiciozni u tim danima i djecu su slali u srednju školu. Ali u gimnazijama koje su bile u Pragu prošlog stoljeća ne biste baš puno naučili. U osnovi, naučili bi vrlo malo. Tako je mladi Smetana obrazovan u gimnaziji. A u tim danima ako je netko zaista želio nešto naučiti, postao bi svećenik. Tako je mladi Smetana postao svećenik. U to vrijeme u Pragu a i u ostatku Austrijskog carstva, srednje škole su bile pune učitelja svećenika. I sada kada je on sam morao podučavati druge, Smetana bi čitao knjige koje su se malo razlikovale od onih koje je propisala crkva. Da, to ga je postupno dovelo do sumnji, posebno u dogme. Rekao je sebi: 'Zaista je strašno da se čovjek rodi, provede svoj zemaljski život, potom prođe kroz smrt, i sada, ako je bio loš čovjek, tada cijelu vječnost mora gledati loše stvari koje je napravio na Zemlji – crkva je i dalje smatrala potrebnim to tako ilustrirati – i nikad ne bi imao priliku za poboljšanje.

Sada vidite, ovaj čovjek Smetana živio je u kući njegovog reda. Tamo se osjećao pomalo skućeno i preselio se u svjetovni stan gdje je čitao sve više – u to vrijeme nije bilo antropozofskih knjiga – Hegela, Schellinga i tako dalje, ljudi koji su napisali barem nešto razumno. Tamo je dobivao sve više sumnji o vječnoj prirodi kazne u paklu, jer prema Aristotelu onaj tko radi zlo umire i mora kao takav živjeti cijelu vječnost. Iz toga je međutim proizašla doktrina o vječnoj kazni u paklu koju je kasnije crkva usvojila na koncilu. Ovo učenje naravno nije kršćansko već Aristotela. Ali ljudima to nije jasno.

Ali Smetani je to postalo jasno. Sada je počeo podučavati nešto što nije bilo sasvim u skladu s naukom crkve. Bilo je to 1848 kada je podučavao nešto što nije bilo sasvim u skladu. Najprije je dobio strašno upozorenje, dugo pismo napisano na latinskom, u kojem mu je rečeno da se sada treba pokajati i vratiti u njedra crkve, jer je pastire strašno razljutilo da ovce uči nečemu što pastiri ne propisuju. Na ovo prvo pismo odgovorio je, da smatra licemjernim reći nešto drugo osim onog u što je netko uvjeren. Drugo pismo na latinskom donijelo je još teže upozorenje. A kad više nije odgovarao, jer bi bilo uzaludno, jednog je dana objavljeno u svim praškim crkvama, da će se održati važna ceremonija jer jedna zalutala ovca, koja je čak postala i pastir, iz crkve mora biti isključena.

Stari otac Smetana, crkvenjak, bio je među onima koji su morali dijeliti bilješke da će se održati ova važna ceremonija. Još je bio pobožni katolik. Možete zamisliti što znači da je cijeli Prag sazvan da osudi Smetanina sina, kojega bi zauvijek trebalo isključiti iz crkve i tako dalje, a otac je trebao nositi okolo bilješke! Crkva nikad nije bila puna u Pragu kao tog dana. Sve crkve u Pragu su bile pune. A onda je sa svih propovjedaonica objavljeno da će otpadnik Smetana biti protjeran iz crkve. Posljedica toga bila je – obitelj Smetana je naravno imala dispoziciju za tuberkulozu – da je prvo sestra Smetane umrla od tuge, zatim je stari otac umro od tuge, a ubrzo nakon toga i sam Smetana je umro od tuge, od bola. Ali to za nas nije važno, zar ne; važno je što Smetana više nije objavljivao priču o vječnoj kazni u paklu, onako kao je on vidi.

Sve ovo ima veze s idejom o savjesti kako evoluirala u ljudskom biću. Nečim što su ljudi zadržali u sebi iz njihova života prije zemaljskog života i obraća se kao glas savjesti. A kada dođemo do savjesti, možemo sebi reći da savjest ne može potjecati iz fizičke materije Zemlje. Jer samo zamislite nekoga tko ima ogromnu čežnju za nečim, recimo. Poznato je da se takva stvar događa. To je materijalna supstanca u njegovom tijelu, fizička tvar Zemlje, što ga nagoni i stalno bocka tako da se razvije ta čežnja. Njegova savjest će mu reći: 'Moraš se boriti protiv te želje'. Pa gospodo, ako bi savjest također dolazila iz tijela to bi bilo kao da bi netko morao hodati naprijed i natrag u isto vrijeme. Besmislica je reći da savjest dolazi iz tijela. Naša savjest je povezana s nečim što donosimo na Zemlju s nama iz života u duhu prije nego se rodimo. Ali, kao što sam rekao, svijest da naša savjest dolazi iz svijeta duha kod ljudi je izgubljena, i u slučaju nekog kao što je Smetana počelo je ponovno svitati u devetnaestom stoljeću zbog tako strašne stvari kao što je kazna u paklu. Savjest pripada samom ljudskom biću. On je ima u sebi. Kakvo bi dobro bilo da sva savjest

koju neko ima u sebi prođe kroz smrt i tada cijelu vječnost gledati kao je bio loš? U toj situaciji ne bi bilo pomoći, i u tom slučaju, imati savjest bilo bi besmisleno!

Možemo reći, dakle, da ako je ovo ljudsko biće [crtanje na ploči], njegova savjest živi u njemu. Njegova savjest je nešto što je donio sa sobom iz svijeta duha u život na Zemlji. Glas savjesti u njemu govori: 'Ne bi to trebao napraviti, ti to ne bi trebao napraviti'. Ljudsko biće na Zemlji kaže: 'To je ono što želim napraviti; to je moja želja'. Njegova savjest kaže nešto drugo, jer dolazi iz vječnog ljudskog bića. I tek kada ljudsko biće ostavi po strani fizičko tijelo shvatiti će: 'To si ti sam što si uvijek govorio glasom svoje savjesti. Jedino što to nisi primijetio za vrijeme tvog života na Zemlji. Sada si prošao kroz smrt. Sada si postao svoja vlastita savjest. Tvoja savjest je sada tvoje tijelo. Ranije, nisi imao savjest. Sada imaš svoju savjest i živiš s njom nakon smrti'.

Ali za savjest se također može reći da ima volju. Vidite, sve stvari o kojima sam vam govorio dogodile su se. Grci su zaboravili o životu prije Zemlje. Crkva je napravila dogmom da ljudi ne smiju vjerovati u život prije Zemlje. Savjest je potpuno krivo shvaćena. Sve se to moralo dogoditi. I zatim, uvijek je naravno bilo velikih učenjaka. Ali veliki učenjaci srednjovjekovnih vremena, naravno, mislili su da ne može biti života prije Zemlje, jer je crkva zabranila ljudima da to vjeruju.

Jedan čovjek koji se morao suočiti s tom dilemom bio je, na primjer, Toma Akvinski koji je živio od 1225 do 1274. Pošto je bio rimokatolički svećenik, morao je usvojiti dogme crkve. Ali bio je veliki mislilac. I morao je reći, u odnosu na stvari koje sam vam danas govorio: 'Kada netko umre, vidjeti će samo svoj prošli život na Zemlji, cijelu vječnost, nikada bilo što drugo. Samo to će vidjeti'. Dakle što je Toma Akvinski napravio? Rekao je da su ljudi imali samo svoj misleći um za cijelu vječnost, ali ne i volju. Morali su gledati na njihov život kada umru ali više nisu mogli ništa promijeniti. Toma Akvinski je bio jedan od velikih Aristotelovaca Srednjeg vijeka upravo zato jer je rekao: 'Kada je netko učinio nešto loše na Zemlji, morati će to vječno gledati; kada je netko napravio nešto dobro, vječno će gledati dobro'. Dakle, za dušu je rečeno da ima um, ali ne i volju.

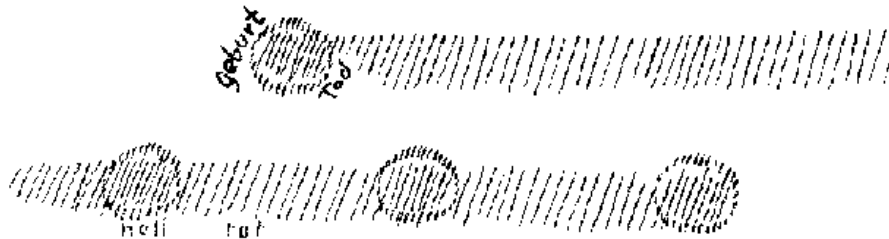
To nije u skladu s istinom. Istina je da nakon smrti mi gledamo ono što smo bili, bilo dobro ili loše, ali još uvijek imamo volju, cjelokupnu snagu duše, da to promijenimo. I tako se događa da kada pogledamo naš prošli život, naravno, vidimo ga kakav je bio, ali onda nastavljamo živjeti u svijetu duha i vidimo što bi trebalo biti drugačije. I onda će za nas biti sasvim prirodno da želimo opet ići dolje i to ispraviti. Opet ćemo pogrešno shvatiti, naravno, ali još će biti daljnjih života, i dosegnuti ćemo cilj razvijajući se u potpuno ljudsko biće.

U Srednjem vijeku, Toma Akvinski je mogao vjerovati samo u um i njegove uvide, ne u volju. I ljudi devetnaestog stoljeća poput Smetane još su patili od toga. Rezultat je bio da su onda došli drugi ljudi u devetnaestom stoljeću, koji su postali zaista ljuti u vezi te ideje o umu i njegovim uvidima. Jer to je išlo natrag do dogme o kazni u paklu, premda ti ljudi to nisu shvaćali. Schopenhauer, na primjer, bio je stvarno ljut u vezi svega toga, i tada je rekao da je sve to stvar volje. Da, ali kako kažete da to sve

ima veze s voljom, tada je i ta volja također glupa i bezumna. Schopenhauer je stoga rekao da je cijela kreacija i sve, zbog volje. Ljudi koji razmišljaju o stvarima biti će uhvaćeni u strašnoj unutarnjoj dilemi, kao Smetana u Pragu. Bilo je mnogo takvih ljudi. To je samo bio izvrstan primjer, gdje su poteškoće bile zapisane. Ali bilo je mnogo takvih ljudi.

I tako moramo shvatiti da je savjest nasljeđe iz života prije Zemlje. U našoj savjesti govori duh. Nešto što smo bili prije nego smo došli na Zemlju ušlo je u meso i obraća nam se kao savjest. I kada odložimo naša tijela sa strane, duša će nam nastaviti govoriti kao naša savjest nakon smrti, ali neće biti bespomoćna; imati će volju i potrebu da napravi ispravke, da nastavi raditi stvari.

Vidite, u tome je razlika između antropozofije i stvari koje su postale kršćanska dogma, na primjer. Tamo ništa nije poznato o snazi koju posjeduje duša da bude aktivna. Tamo ljudsko biće umre i može samo vječno gledati na stvari koje je napravilo u životu na Zemlji, jer kazano je da je duša rođena s tijelom u tom jednom životu na Zemlji. Da bi pokazao to u obliku dijagrama morati će se reći: 'Ako je ovo jedan ljudski život na Zemlji [Slika 26, gornji dio, krug]. on također ima dušu od svog početka i kada pojedinac umre – ovo je njegovo rođenje, ovo je smrt – život njegove duše odvija se vječno. Neću nastaviti crtati preko druge ploče, jer to je previše, premda zapravo trebam isto tako i treću ploču! Ide tako cijelu vječnost. I kazano je da um gleda na loše u jednom životu cijelu vječnost, jer um je rođen skupa s fizičkim u životu na Zemlji. Čovjek koji je to utvrdio bio je zaista prvi materijalist, i to bi u stvari bio Aristotel.

Slika 26

Dakle, u antropozofiji nalazimo da nema samo jedan život na Zemlji već postoje životi koji su se odvijali ranije kao i oni koji će slijediti. Pojedinac uvijek ima nešto što je preostalo iz prijašnjeg života; on to ne zna, ali to je tu u njemu. To je njegova savjest. On zatim ostavlja svoje tijelo po strani i živi dalje u svojoj savjesti. Tu je [slika 26, donji dio, crveno, lijevo] u osnovi savjest sve dok se ponovno ne rodi. Ovdje [krug u sredini] savjest je ponovno unutra kao glas koji se obraća; i zatim [crveno, na desno] živi u vanjskom svijetu; opet je tamo.

Zapravo je ljudsko biće ono koje uvijek iznova kreira za sebe nove živote na Zemlji. To je, naravno, potpuno nerazumno za učenje gdje se kaže da je čovjek ništa, i u svim pogledima ga se gleda kao stvorenje. Međutim, on nije puko stvorenje, jer on u sebi ima kreativne snage. I to je razlika između antropozofije i tih ostalih gledanja. U antropozofiji, istraživanja pokazuju da su te kreativne snage također u

čovjeku; čovjek je kreativan. I njegov najkreativniji dio je zaista njegova savjest, što je sveto nasljeđe iz života prije Zemlje i koje opet iznosimo u drugi svijet kada prolazimo kroz smrt.

Moderna znanost ovdje još uzima gledanje crkve. I to je područje gdje bi trebali vidjeti stvari vrlo jasno. Jer stvari su se odvijale ovako. Samo stvari koje su bile logične u jednu ruku i materijalističke u drugu ruku, prešle su u Rim. Moderne nacije su ih zatim usvojile. Ali u njemačkom jeziku ponekad još imamo nešto što je došlo iz prošlosti, čak i ako ljudi to ne shvate. To je uistinu čudno. Iz toga vidimo kako su ljudska bića povezana s događajima koji se dogode u velikim razmjerima.

Ako pogledamo ove zemlje gore u Aziji danas [pokazuje na ploču], ovdje imamo Sibir. To su danas oblast s malom populacijom, ali bilo je vrijeme kada je tu bila velika populacija. Rijeke su bile mnogo, mnogo veće tada. Sibir je zemlja koja se postupno sasušila, podižući se više, i ljudi su tada otišli na zapad, preko u Europu. To je zato jer se tlo podignulo u Sibiru. Kao rezultat mnoge ideje koje su ljudi imali u Aziji došle su preko u Europu, i te ideje žive u europskim jezicima. I moramo reći da što dalje idemo na zapad, to manje nalazimo tu ideju o savjesti. Ipak sama riječ pokazuje da je među ljudima koji su je kreirali bio osjećaj da je bile nešto tu unutar ljudskog bića.

Što riječ 'savjest' doista znači? Upravo smo rekli što sama ta stvar znači: to je naše nasljeđe iz života prije Zemlje, nešto što ostaje dio naše čovječnosti. Ali riječ 'savjest' što ona znači? Znaite, ako pogledamo na život na Zemlji kažemo sebi da nema izvjesnosti o događajima koji će doći za dvije ili tri godine; ali jedna stvar koja je izvjesna je da ljudsko biće ima u sebi duh koji je postojao prije nego je došao na Zemlju i koji će se nastaviti nakon ove egzistencije na Zemlji. A riječ 'savjest' također ukazuje na to 'znati s izvjesnošću', to je najizvjesnija stvar koja može biti. Dakle riječ zapravo pokazuje na nešto u ljudskom biću što je vječno. Veoma je značajno da njemačka riječ ima drugačiji sadržaj od engleske riječi 'conscience', na primjer, ili drugih riječi korištenih na Zapadu. 'Savjest' je ono što dolazi zajedno kao znanje na Zemlji, znanje sakupljeno na Zemlji. Ali princip u nama koji se u njemačkom zove 'Gewissen' najizvjesnija je stvar koja može biti; nije neodređena već apsolutno izvjesna. I apsolutno je izvjesno da ljudsko biće na Zemlji ne samo da vjeruje u život nakon smrti – što je gledanje Aristotela i crkvenih vjernika – već također razvija i volju da ga sve bolje i bolje oblikuje, da oblikuje Zemlju na sve bolji način iz duha, što znači da volja živi dalje nakon smrti baš kao i um. Toma Akvinski je znao samo da um živi dalje. Sada moramo razumjeti da volja živi dalje.

Ove dvije stvari su sada u svijetu u opoziciji, nešto kao *tomisti* u Parizu, koji žele ljude voditi natrag u prošlost, i antropozofija, gdje se stvari uče na način kakve su u sadašnje vrijeme. Kada razmatramo nešto kao što je ljudska savjest, najvažnija stvar u tome je što čini da vidimo vječno u ljudskom biću. Ali ne možete pravilno razumjeti vječno ako također ne razmotrite život prije Zemlje već samo mislite o ideji o životu nakon Zemlje, nazvanoj 'besmrtnost', koja je zaista nastala tek u egipatsko vrijeme.

Vidite, gospodo, tek prije 3000 ili 4000 godina ljudi su počeli govoriti o besmrtnosti, što znači da njihove duše ne umiru kada i njihova tijela. Prije toga ne bi rekli da su se rodili kao duše kada su rođena tijela. Imali su izraz koji moramo nazvati 'nerođenost'. To je bila jedna strana toga. A besmrtnost je druga. Moderni jezici imaju samo riječ besmrtnost. Riječ 'nerođenost' mora opet nastati. Tada će ljudi reći: 'Savjest je nešto u ljudskom biću što nije rođeno i ne umire'. I tek tada će ljudi biti u stanju zaista vrednovati njihovu savjest. Jer ona ima značenje jedino ako smo u stanju cijiniti njenu pravu vrijednost.

Nastaviti ćemo u deset sati u subotu, gospodo.

Rasprava 28 srpnja 1923.

XIV

Dobro jutro, gospodo! Jeste li mislili o nečem drugom što bi željeli pitati? – ako ne, želio bih reći nešto povezano s našom prethodnom temom, tako da možete vidjeti kako dokaz da je duševni princip prisutan svugdje u ljudskom fizičkom organizmu, odnosno, da se u ljudskom fizičkom organizmu, sada može naći kojim god putem pristupili stvari. Pogledajmo cirkulaciju krvi s određene točke gledišta. Kao što znate, krv teče krvnim sudovima u našim tijelima. Ide od pluća, koja imaju svoje arterije i u kojima je dok dišemo uzet kisik, do srca, iz srca u ostatak tijela. Crvena je cijelo to vrijeme ali dok prolazi kroz tijelo postaje plavkasta. Ova plava krv ide natrag u srce i u pluća gdje je kisik opet čini crvenom, i tako krv cirkulira, možemo reći, kroz cijelo tijelo.

Držimo se misli da krv teče kroz tijelo. Vrlo jednostavan ciklus može poslužiti da se to ilustrira. Samo promislite da imamo kružnu cijev [slika 27]. U nju stavimo neku crvenu tekućinu da se jasno vidi. Sada, ako takvu cijev imamo u vanjskom svijetu trebamo neku vrstu pumpe da pokrene tekućinu. Zamislimo, dakle, da ovdje imamo pumpu ili nešto slično [strelica], i da pokrene tekućinu. Ako na vrhu ostavim otvor, tekućina će, naravno, prskati vani. Ali to ne želim, i tako sam ovdje gore dodao cijev. I sada pokrenem tekućinu da stalno ide okolo. Možete li to zamisliti? Napravljeno je da tekućina ide okolo. Sada razmotrite ovo. Ako je tekućina tjerana

Slika 27

pumpom ovdje, tada će se mala količina podići u cijev ovdje [na vrh]. Ali to će biti mala količina dok mi i dalje tjeramo tekućinu. Ako napravim pumpu snažnom, ovdje će se tekućina podignuti malo više; ako primijenim samo malo pritiska manje će se podići. Ja dakle mogu mjeriti pritisak u tekućini koja cirkulira sa visinom tekućina ovdje.

Sada vidite, mogu napraviti nešto slično ovome s ljudskom krvlju. Ako umetnem ovakvu malu cijev negdje u krvne sudove, krv će se nešto podići u toj cijevi. Tako mogu umetnuti cijev u neki krvni sud – ali ne u sve. Zamislite da negdje imam

arteriju – u ruci, recimo – i stavim ovdje cijev koja je kao ampula [crtanje na ploči]. Krv iz arterije će malo ići u cijev; ovdje prolazi kroz, i ovdje u cijev. Mala cijev će biti takva da, u zavisnosti od osobe o kojoj se radi, nivo krvi u njoj će biti viši ili niži. Kod nekih ljudi krv će se podići na vrlo visok nivo, kod drugih će biti niži. To pokazuje da ljudi imaju različiti krvni tlak, jer primijenjeni pritisak je ono što se pokazuje u cijevi. Tako vidite, ako krv vrši malo veći pritisak na krvne sudove, više će se podići u cijevi, ako vrši manji pritisak manje će se podići.

Materijalističko gledanje je da ljudska bića također trebaju pumpu da tjera krv oko. Ali to je vanjski instrument koji sam nacrtao za vas. U stvarnosti ljudska bića nemaju takvu pumpu bilo gdje u tijelu, ni srce nije pumpa. Ljudska bića nemaju pumpu, već se krv kreće zbog nečeg drugog. To je ono što želimo razmotriti danas.

Ali najprije razmotrimo visini ovog stupca krvi s kojim mjerimo krvni tlak. Kod zdrave osobe uvijek je na određenom nivou, između 120 i 140 mm, recimo, kada je netko star između 30 i 50 godina. Ako je stupac visok samo 110 mm, na primjer, kada primijenimo takav instrument – možemo ga zvati manometar – osoba bi bila bolesna. Također bi bila bolesna ako bi bio 160 mm. Ako je ovo 160 mm, njegov krvni tlak je previsok; krv pritišće prejako u tijelu. Ako je to samo 110 mm, krvni tlak je prenizak, krv ne pritišće dovoljno jako. Iz ovoga vidite da u našim tijelima uvijek moramo imati određeni krvni tlak. Krv mora uvijek vršiti određeni pritisak. Taj krvni tlak imamo svuda u nama. Ako se penjemo na zbilja visoku planinu, zrak oko nas će biti rjeđi, naravno, i jer je vanjski zrak rjeđi pritisak od unutar postaje mnogo veći. Krv će tada izaći kroz pore. To je planinska bolest. Vidite, dakle, da moramo ići oko po svijetu sa sasvim određenim krvnim tlakom.

Pogledajmo prvo ljude čiji je krvni pritisak premali. Ljudi s niskim krvnim tlakom postaju ekstremno slabi, umorni, blijedi, i njihova probava teško pati. Postaju slabi iznutra, i ne mogu pravilno vršiti tjelesne funkcije, i tako će ići u postupno propadanje. Ako je krvni tlak premali, dakle, ljudi postaju umorni i slabi, i bolesni.

Sada pogledajmo ljude čiji je krvni tlak prevelik. Tu ponekad vidite sasvim čudne stvari. Vidite, ako gurnete nešto kao što je ovaj instrument – mora naprijed imati oštru točku – u kožu, ako s njime mjerite krvni tlak koji je previsok, možete biti sigurni da će bubrezi osobe postati beskorisni. Bubrezi počinju razvijati njihove krvne sudove, sve je tamo unutar njih, na način na koji ne bi trebalo biti. Oni kalcificiraju i postaju povećani; degeneriraju, kako ljudi kažu. Više nisu oblika kakvog bi trebali biti. Ako odrežete bubrege takve osobe s veoma velikim krvnim tlakom nakon što su umrli, oni izgledaju sasvim dotrajali.

Pitanje je, od čega to sve dolazi? Ova veza između krvnog pritiska i bolesti bubrega nije stvarno shvaćena od onih koji misle na materijalistički način. Moramo shvatiti da naše astralno tijelo – rekao sam vam o tome; to je nevidljivo tijelo u nama – živi u tom tlaku koji imamo u nama, u krvnom tlaku. Uopće nije točno da astralno tijelo živi u nekoj supstanci, nekoj vrsti materije; ono živi u sili, u našem krvnom tlaku, i astralno tijelo je zdravo kada je naš krvni pritisak ispravan, odnosno, između 120 i 140 sredinom života. Ako imamo pravi krvni pritisak, naše

astralno tijelo ulazi u fizičko tijelo kada se budimo i tamo se osjeća dobro. Može se širiti u svim smjerovima. Dakle ako je krvni pritisak odgovarajući, oko 120 mm, astralno tijelo se zaista širi u našem krvnom tlaku, i može ući u svaki dio fizičkog tijela kada se probudimo. I dok smo budni cijelo astralno tijelo se širi svuda u nama ako imamo ovaj 'normalni' krvni tlak, kako je nazvan.

Vidite, astralno tijelo osigurava da su naši organi uvijek pravog oblika, prave konfiguracije. Gospodo, ako bi cijelo vrijeme spavali, tako da naše astralno tijelo uvijek bude vani, kakvo je kada spavamo, naši organi bi uskoro postali masni. Ne bi imali pravilne organe. Mi trebamo astralno tijelo da stimulira etersko tijelo tako da uvijek imamo organe koji su zdravi, koji imaju pravu konfiguraciju. Astralno tijelo stoga uvijek mora imati pravi krvni pritisak tako da se može raširiti.

Zamislimo da netko ide u sobu koja je ispunjena ugljičnim dioksidom radije nego zrakom. Srušio bi se; ne bi mogao disati. Astralno tijelo i 'Ja' ne mogu živjeti u takvom tijelu gdje krvni pritisak nije pravilan. Moraju izaći svaki puta kada zaspemo. Pretpostavimo da je krvni tlak prenizak. Ako je krvni tlak prenizak, astralno tijelo ne može pravilno ući u fizičko tijelo kada se probudimo. Tada postoji malo astralne aktivnosti unutra i pojedinac osjeća u sebi nešto kao stalno lagano stanje nesvijesti. Kao rezultat on će biti slab i njegovi organi ne mogu se razviti na pravi način, jer cijelo vrijeme moraju biti nanovo razvijeni. Sjećate se da sam vam rekao da organi trebaju biti iznova napravljeni svakih sedam godina. Astralno tijelo uvijek mora moći u njima funkcionirati.

Pretpostavimo da je krvni tlak previsok. Sada ako je krvni tlak previsok, što će se dogoditi? Vidite, jednom sam vam rekao da ako bi bila mješavina kisika i dušika u zraku različita, mi bi teško živjeli. Zrak sadrži 79 posto dušika, ostatak je uglavnom kisik. Količina kisika je dakle mala. Kada bi zrak sadržavao više kisika postali bi starci u dobi od 20. Starili bi rapidno. Dakle zavisi o astralnom tijelu da li tijelo ostari rano ili kasno. Ako je krvni tlak previsok, astralno tijelo voli biti u fizičkom tijelu. Zaista je u svom elementu u krvnom tlaku i tada će ući zaista duboko. I koja je posljedica? Posljedica je da imamo takve bubrege u 30-oj kakve bi trebali imati tek u 70-oj. Živimo prebrzo kada je krvni tlak visok. Bubrezi su osjetljivi organi i brzo će degenerirati. Starenje ima veze s time da organi postaju sve više kalcificirani. I ako je krvni tlak previsok, osjetljivi organi će prerano kalcificirati. Vrsta bolesti bubrega koja se dobije s visokim krvnim tlakom zaista je znak da je osoba prerano ostarila, odnosno, dok je još mlada napravila je ove osjetljive bubrege takvima kakvi bi trebali biti u starijoj dobi.

Sada vidite, gospodo, cijelo objašnjenje koje sam vam dao omogućava vam da vidite da ljudsko biće ima nešto kao duševni princip u svom fizičkom tijelu, nešto što nazivam astralno tijelo, koje izlazi vani tijekom noći. I dakle možemo također reći: Čovjek živi u snagama koje se razvijaju u njegovom tijelu. On živi u tim snagama a ne u fizičkoj materiji.

Stoga, gdje god pogledamo nalazimo da današnja materijalistička znanost nema ništa za ponuditi kada se dođe do ovakvih stvari koje sam vam upravo objašnjavao.

Ne pomaže da ljudi otkriju o čemu se radi. Uvijek ćete naći da govori u knjigama: Ako je tlak visok treba se bojati da će pojedinac dobiti bolest bubrega. Ali u tim knjigama piše da se ne može pokazati veza. U stvarnosti kažu da ne žele da ljudsko biće u sebi ima nešto što je nadosjetilno, nešto duhovno, nešto s osobinom duše. Kažu da to ne žele.

Ali bez toga ne možemo objasniti ove stvari. I to je zaista ono zašto ljudi ne znaju gdje se danas okrenuti i to moraju priznati cijelom svijetu. Zaista je slučaj, gospodo, da stvari koje se događaju danas, ova porazna bijeda u svijetu koja će postati mnogo, mnogo gora u neposrednoj budućnosti jer ljudi jednostavno ne žele prihvatiti što je od duha – jer prije svega morate znati o nečemu – ovaj jad je došao jer ljudi nisu pripremljeni da znaju nešto o stvarnosti. A o stvarnosti ne možete znati ništa ukoliko ne uzmete u obzir duhovne aspekte. Put kojim su stvari otišle u devetnaestom stoljeću je da se ljude zaista učilo samo o površnim stvarima. Nitko se nije pobrinuo da razumije nešto o elementu duše, o duhu. I tako ljudi danas idu okolo i zaista nemaju pojma da elementi duha i duše, konačno, postoje u ovom svijetu.

Vidite gospodo, nešto iznimno važno se dogodilo kao rezultat. Jednog dana, kada mnogo vremena bude proteklo i budu potaknuti okolnostima, ljudi će nadvladati njihovo opiranje i opet pogledati na stvari u svijetlu duha. Ti ljudi će reći, u neko buduće vrijeme: 'Da, nešto od ogromne važnosti dogodilo se u ljudskoj povijesti na početku dvadesetog stoljeća'. Sve što se može reći o ratovima u ranijim vremenima nije ništa u usporedbi o onim što se zapravo dogodilo ovdje u naše vrijeme. Ponekad je stvarno nevjerovatno kako ljudi propuštaju shvatiti da u usporedbi s onim što se događalo od 1914 pa sve do sada, svi oni ratovi o kojima čitamo u povijesti samo su sitnice. Ti povijesni događaji uopće nisu veliki u usporedbi s onim što se događalo između ljudskih bića u vrijeme u kojem živimo. I vidite, da bi vidjeli o čemu se tu radi moramo dublje pogledati u stvarnost svega toga. Ali ljudi to danas ne žele.

Sada, jedna od stvari na koju sam vam skrenuo pažnju je da je krumpir došao u Europu tek u određeno vrijeme. Sada ako pitate što ljudi danas jedu najviše, odgovor je: krumpir! I ako vidite da negdje prijete glad, prva stvar koju ljudi misle je kako doći do krumpira. Stvarno je tako da ljudi o krumpiru misle kao o nečemu što je uvijek bilo tu. Pa gospodo, da ste živjeli prije pet stoljeća ne biste uopće jeli krumpir u Europi, jer ga ne bi bilo! Jeli biste nešto drugo. Ali kada se zna da sve zavisi o duhovnoj oblasti također se zna da jedenje ili ne jedenju krumpira zavisi o duhovnoj oblasti. Također je tako i sa mnogim drugim stvarima. Bila je ogromna promjena u ljudskoj povijesti zadnjih stoljeća, i svo to teoretsko govorenje za nas nema vrijednosti. Možete imati najbolje moguće teorije – Rousseau-ove teorije, marksističke teorije, lenjinističke teorije, što god vam drago, ali to je sve smišljeno, i s njima ne možete napraviti ništa ako vam nedostaje pravog znanja. Misli imaju vrijednost samo ako znate što s njima. Svi ti ljudi koji su razvili tako izvrsne misli bili su krajnje neznalice. Žele ljudima predstaviti teorije kako od Zemlje napraviti raj, a ipak ne znaju što se događa u ljudskom tijelu kada se jede krumpir. To je ono što uzrokuje takvu iskrenu brigu danas, da ljudi nemaju ni najmanje želje da znaju nešto. Sada, mase naravno, ne mogu to napraviti, jer su uvjerene da znanje koje

posjeduju gospoda na sveučilištima. da je apsolutno ispravno. I tako su za ljude stvorene škole i danas žele znati ono što drugi znaju. Ali istina je da upravo oni ljudi koji bi trebali nešto znati, koji su napravili posao od svoje profesije, zapravo uopće ne znaju ništa. I zbog toga ljudi danas govore o svakakvim stvarima, ali u stvari nitko ne zna ništa.

Sada, krumpir naravno, nije jedina stvar, postoje mnoge druge situacije, ali ja spominjem krumpir jer je posebno ekstreman primjer. Strašno mnogo toga se dogodilo zadnjih stoljeća, i sada, rekao bih, došlo je do velikog pražnjenja početkom našeg dvadesetog stoljeća, tako da se dogodilo enormno mnogo stvari. Danas razmotrimo jednu stvar koja se dogodila, nešto što je od iznimne važnosti.

Vidite, gospodo, spomenuti ću nešto na što se lako možete nasmijati u početku, ali to je ipak ozbiljna stvar. Vidite, kada mladi momak ide danas na sveučilište ili neku drugu vrstu koledža, biti će doveden u laboratorij. Tamo mora studirati – isto tako će dosta dangubiti – ali znate, mora studirati jer će kasnije imati ispite. Možete više manje zamisliti kako sve to ide. Ali ako se vratimo na ljude o kojim sam vam i zadnji puta govorio kada smo se sreli, recimo do drevnih Indijaca – sjećate se crteža koji sam vam napravio, Azije – tamo mladići koje se trebalo podučavati nisu vođeni u laboratorij ili bolnicu, već bi im bilo kazano da s najvećim strpljenjem moraju ispitati njihove unutarnje dijelove. Morali su sjesti, prekrižiti noge, i uvijek gledati vrh njihovog nosa, ne gledati vani u svijet već uvijek gledati vrh nosa. Pa gospodo, što se s time postiglo? To je naravno već bilo u vrijeme kada je stvar padala u dekadenciju. Ali postoje ljudi koji još to danas rade, čak i u Europi; žele biti posebno pametni iznutra i tako ovo kopiraju. Ali danas neće postići ništa. Ali ljudi koji su to radili u ranijim vremenima isključivali su se na ovaj način iz vanjskog svijeta, jer kao što pretpostavljate, ne vidite mnogo toga na vrhu nosa. Sva vaša praksa je da počinjete žmiriti, ako stalno gledate vrh nosa. I ako ne hodate već oduzmete svu težinu vašim nogama, također u vama nemate gravitaciju. Ti ljudi su dakle eliminirali gravitaciju, eliminirali osjetilne utiske, jednostavno su priključili uši i potpuno se predali njihovim tijelima. To je bilo sve o čemu se radilo – nije stvar gledanja vrha nosa, koji konačno nije tako zanimljiv, već o isključivanju od vanjskog svijeta.

Međutim, to bi potpuno promijenilo njihove disanje. Disanje, pluća, postali bi drugačiji kod ovih ljudi. Kada bi koristili takve postupke da bi njihova pluća funkcionirala na drugi način, u oku njihova uma pojavile bi se slike. Oni bi na ovaj način zaista stekli specifično znanje, i mogli su reći ljudima kako stoje stvari. Ti ljudi su znali, na primjer, što se događa s biljkom, na način kako sam vam ja to rekao, jer su prošli kroz taj postupak. Danas bi naši mladići na sveučilištu rekli 'hvala lijepa' ako bi tražili da sjednu u red pokraj zida i cijelo vrijeme gledaju u vrh nosa. To bi smatrali besmislicom. Ali vidite, jedina razlika koju dobijem kada radim pokuse s vanjskim stvarima ili na ljudskim bićima, je da kada radim laboratorijske pokuse ja upoznajem fizičku tvar; kada radim pokuse na ljudskom biću ja upoznajem ljudsko biće. Ti ljudi davnine poznavali su ljudsko biće bolje nego ga poznaju moderni ljudi. I što je bilo to na čemu su posebno inzistirali, ti ljudi? Da njihova pluća

funkcioniraju na različit način. I pluća bi zauzvrat stimulirala mozak. U tim ranijim vremenima zaista su pluća bila ta iz kojih je svo veliko znanje i rana mudrost došla.

Slika 28

Dakle bilo bi razumno reći da ako ovdje imamo pluća u ljudskom biću [slika 28], i između njih srce, znanje je u tim ranijim vremenima išlo od pluća gore u glavu. To je u stvari tajna o znanju, da ljudska glava zaista nije u stanju bilo što napraviti. Glava stvarno ne zna puno o svijetu, zna samo ono što je unutra. Gospodo, ako bi imali samo glavu, i ni oči ni uši, već samo glavu koja je zatvorena okolo, mnogo bi znali o sebi, ali ništa o vanjskom svijetu. I najvažnija stvar koja nam dolazi iz vanjskog svijeta je zrak. Zrak također stimulira glavu, kroz nos ako ništa drugo, ali vrlo rijedak zrak također ulazi svuda kroz naše oči, svuda kroz naše uši. To je zrak koji pokreće glavu. Tako možemo reći da ako se vratimo natrag u ona tisućljeća o kojima sam vam govorio zadnji puta, 6000 ili 8000 godina natrag, nalazimo da ljudi prakticiraju disanje da bi stekli znanje. Znaju da trebaju potisnuti zrak u glavu na drugačiji način i tada stječu znanje.

Sve što ljudi danas znaju je da ako dobiju zrak u pluća da će ih to revitalizirati. Ali oni drevni su znali da ako uvuku zrak na poseban način, dok gledaju vrh nosa, mišići nosa će se stisnuti, zrak bi bio uvučen na poseban način, i tada će znanje doći u glavu.

Ali vidite, to se odvijalo sve do Srednjeg vijeka, čak i u nedavna vremena. Četiri stotine godina nakon rođenja Krista, ljudi su prestali bilo što znati. Znanje je nestalo. Ali su u knjigama još imali stvari da ih podsjetite. Jer to je razlika između ranijih vremena i vremena koje je započelo u osmom ili devetom stoljeću prije rođenja Krista. U tim ranijim vremenima ljudi su imali glave s kojima su znali stvari, a u kasnija vremena imali su knjige s kojima su znali stvari. To je zaista različito. Zna, u tim drevnim školama nazvanim misterijima nije se smatralo važnim

zapisati sve što su znali. Trenirali bi ljude na način da su mogli čitati u svojim glavama. Netko tko je bio zaista obrazovan mogao bi pročitati u svojoj glavi da zna što je tamo u ogromnom zračnom prostoru. Njegova glava bi bila stvarna knjiga, možemo reći, ali naravno ne u smislu u kojem mi danas govorimo o knjigama. Preko disanja, glava je postala nešto gdje se mogla naći mudrost.

Zatim su došla vremena kada ljudske glave nisu vrijedile ništa. Ljudi su ih još imali, naravno, ali bile su prazne, i sve je zapisivano. Jer nekoliko stoljeća prije kao i u vrijeme rođenja Krista, mnogo toga, vrlo mnogo je još postojalo u spisima drevne mudrosti. Te stvari su spaljene od crkve, jer oni nisu željeli drevnu mudrost, koju su ljudi stekli iz njihovih glava, da bi se to na bilo koji način prenijelo potomcima. Vidite, ljudi crkve zaista su imali strašnu mržnju prema toj drevnoj mudrosti, i iskorijenili su je. S antropozofijom, cilj je opet ljudima dati glavu koja nije samo prazna posuda. Ali to je nešto što crkva zaista mrzi. Pa, možete vidjeti da je baš ne voli! Gospodo, ljudska bića će opet biti u položaju gdje znaju stvari koje danas uopće ne možete naći u knjigama, jer drevna mudrost je nestala, spaljena je, a nove stvari koje su ljudi zapisali u knjigama samo su površne.

Pa, sve što su ljudi mislili do devetnaestog stoljeća zaista je bilo naslijeđeno iz ranijih vremena. Bilo je, ako se mogu tako izraziti, stimulirano od pluća. Znanje pluća, mogli bi reći. Glava stimulirana od pluća, disanjem – znanje pluća.

Vidite, devetnaesto stoljeće je donijelo velika znanstvena otkrića, ali ne i misli. Misli su sve uzete od ranijih vremena. Zaista je točno da su misli postojale samo u ranijim vremenima ljudske evolucije. Na površini, napravljena su velika otkrića u devetnaestom stoljeću, ali ljudi su samo mislili stare misli. To je još bilo staro znanje pluća. I izgleda dosta zabavno da možemo reći modernoj znanosti: 'Prezirete starog Indijca koji bi sjeo, prekrižio noge, i gledao vrh nosa da bi mislio o unutarnjem životu. Vi to više ne radite. Ali koristite misli koje je on imao, jer one su zapisane, i koristili ste ih da otkrijete X-zrake, i tako dalje'. Zaista je tako. Sve to je otkriveno sa starim mislima.

Tijekom devetnaestog stoljeća, međutim, ljudska pluća su postala potpuno nesposobna, da bilo što daju glavi. Ljudska pluća su pretrpjela veliku promjenu u devetnaestom stoljeću, i nešto drugo je, organi nazvani bubrezi, zapravo postalo mnogo važnije nego pluća u devetnaestom stoljeću. Oni su u prvom redi snažno povezani s funkcioniranjem srca. Stimulativni učinak se prebacio sa pluća na organe koji leže niže u ljudskom biću, i to je uzrokovalo veliku konfuziju u kojoj se čovječanstvo našlo.

Vidite, svijet duha, na neki način, još drži oko na plućima. Kada ljudska bića imaju znanje pluća, ona bi udisala zrak i tako bi primila poticaj za znanje. Danas ljudi moraju zavisiti od toga da poticaj za znanje dobiju od bubrega. Ali bubrezi neće glavi dati ništa sami od sebe. Najprije morate napraviti napor, kao što sam opisao u *Kako se stječu spoznaje viših svjetova*. Tako na prvom mjestu moramo reći da dok su pluća još davala poticaj ljudskoj glavi, ljudi su mogli steći znanje jer je duhovni princip još utjecao u njihova pluća. Sve od duha što dotječe u bubrege je na

nesvjesnom nivou, tako da ljudi ne znaju o tome ukoliko ne prođu kroz stvari u umu i duhu koje sam opisao u *Kako se stječu spoznaje o višim svjetovima*, radeći to u potpuno svjesnom stanju.

Što se događa kada ljudi nisu pripremljeni napraviti takav napor? Pa gospodo, pluća će ostati u stanju gdje ne daju poticaj, i ljudi će biti potpuno zavisni za sve što mogu znati o njihovim trbusima, njihovim bubrezima. Promjena od znanja pluća do znanja bubrega dogodila se sada, u dvadesetom stoljeću, vremenu u kojem živimo. Znanje pluća još ima duhovnu osobinu. Znanje bubrega za ljudska bića nema duhovno svojstvo ukoliko mu ne damo duhovno svojstvo.

Čovjek je tako prošao kroz veliku promjenu. To se dogodilo kroz dva desetljeća koja smo proživjeli. Takve važne promjene nije bilo ranije u ljudskoj prirodi, da je cijeli apparatus stjecanja znanja skliznuo iz pluća u bubrege. Astralno tijelo tada nije našlo ništa u bubrezima, i zato postoji takva konfuzija, takav materijalistički kaos, u svim ljudskim glavama.

Dakle što bi netko rekao ako bi želio opisati glavni razlog zašto je bilo toliko ljudi u dvadesetom stoljeću koji ne znaju svoju ulogu u svijetu, koji ne znaju što bi, i konačno, kada se ovo prizna, nađemo se u ovom velikom ratu? Što se stvarno tamo događa? Ako bi željeli saznati što se događa, moramo prvo malo pogledati na prošlo vrijeme. Vidite gospodo, u Srednjem vijeku i kasnije, strašno puno ljudi je išlo na posebno mjesto hodočašća nazvano Lourdes, ili na druga mjesta gdje je ideja kopirana. Išli su tamo jer im je kler rekao da će biti dobro, ako se napiju vode u Lourdesu. Pa sada, samo ime je zaista promijenjeno. U devetnaestom stoljeću kler bi uvjerio ljude da idu u Lourdes da bi bili dobro, a nedavno je medicinska struka uvjerala ljude da idu u Karlsbad ili Marienbad ili neko takvo mjesto.

Gdje je to sve vodilo? Zaista se svelo na ovo. Liječnici bi rekli ljudima: 'Pa sada, dragi pacijentu, tvoji bubrezi ne rade dobro, moraš piti što je moguće više vode u Wiesbadenu ili Karlsbadu ili Marienbadu' – sve to prolazi kroz bubrege – 'moraš ih tamo pogurati'. Dakle za mnogo ljudi stanje zdravlja je bilo takvo da su tijekom zime digli ruke od rada njihovih bubrega, i to je bila aktivnost bubrega koja je zaista mislila u njima; tijekom ljeta imali su potrebu – ovo zaista neće pomoći osim ukoliko nema poticaja u umu i duhu, koji ne žele, naravno – ići u Karlsbad ili Marienbad ili Wiesbaden, i tamo bi njihov sustav bubrega opet doveli u bolje stanje. Kako je vrijeme prolazilo, ovaj posao, gdje se uvijek radilo o abdomenu kojeg bi ljudi zaliječili, postao je praznovjerje.

Sada znate da je ono o čemu se tu zaista radilo bilo da ljudi razviju unutarnji interes za aktivnost, poticaj u umu i duhu. To je ono što su trebali tražiti, jer ako uopće nema poticaja u umu i duhu, poremećaj koji se razvije u području bubrega ne može se dovesti u red. I u dvadesetom stoljeću situacija je bila da su svi ljudi koji bi zaista trebali misliti pomoću njihovih duša samo mislili pomoću bubrega.

Gospodo, doći će vrijeme kada će ljudi jasnije vidjeti, i nekolicina koja je zadržala bistar um u općoj konfuziji reći će sebi: 'Što je to zaista bilo, ovaj veliki rat početkom dvadesetog stoljeća? Bila je to bolest bubrega ljudske rase'.

Vidite, ono što je stvarno bitno to je da otkrijemo način na koji u stvarnosti stvari idu zajedno. Tada ćemo znati kako podići mlade ljude, znati ćemo da je sasvim neprihvatljivo učiti ih samo stvari koje se danas uče. Znati ćemo da moramo iskoristiti te divne godine mladosti, djetinjstva, da mlade ljude naučimo nečemu sasvim različitom. Ali ljudi dvadesetog stoljeća su preponosni da kažu da ne znaju ništa o duši i duhu. A rezultat je bila ova gigantska bolest bubrega koja se razvila i koja danas još švrlja okolo po svijetu.

U budućnosti ljudi će pitati: 'Što je zamračilo umove ljudi početkom dvadesetog stoljeća? Bolest bubrega koja se pojavila neopaženo'. To je ono što nas tako brine danas. I možemo odlučiti ići u dva smjera. Možemo pustiti da se stvari odvijaju na način kako se odvijaju sada. Liječnici će tada jednog dana imati mnogo posla. Ljudi će sve manje moći koristiti zdrav razum. Sve manje će misliti da razumno urede stvari koje će ih voditi dalje. Cijeli besmisleni način na koji se stvari odvijaju, koji se danas razvio u veoma visokom stupnju, dosegnuti će svoj vrhunac. Ljudi će biti slabi, i liječnici će ispitivati njihov urin. Tamo će naći svakakve lijepe stvari, znate – proteine, šećer, i tako dalje. Otkriti će samo da bubrezi ne funkcioniraju pravilno. Jer kada te sve stvari nađete u urinu, bubrezi ne funkcioniraju pravilno. I naći će: 'Čudno, zar ne, da svijet nikada ranije nije proizvodio toliko šećera i proteina kao sada!' Ali neće znati stvarnu situaciju. U najboljem slučaju neki bistar, lukav industrijalac doći će na ideju da iskoristi ogromnu količinu šećera proizvedenu u njegovoj industriji. Dakle to je jedan smjer.

Drugi smjer je ovo. Za početak prestanimo govoriti o vanjskim uređenjima i sustavima, i reformirajmo život ljudi u umu i duhu, dajući ljudima pristojne ideje koje se odnose na duh. Ljudi će tada otkriti kako napraviti stvari u vanjskim uvjetima tako da žive pravilno. Jer tek kada ljudi imaju razumne ideje možemo se nadati da će moći živjeti pravu vrstu života u vanjskim uvjetima.

Ali gospodo, nećemo moći, naravno, idući putem kojim smo išli do sada. To traži radikalno preispitivanje. I današnji svijet neće postati bolji bilo kakvim vanjskim mjerama, već jedino ako ljudi počnu znati nešto. Vidite, materijalisti zamišljaju da mnogo znaju o fizičkoj materiji. Ali upravo je to ono što ne znaju. To je čudna stvar, da materijalisti ne znaju ništa o fizičkoj materiji. Reći će na primjer: 'Što je dovelo do ovog jada? Pa, jad je zbog ekonomskih uvjeta'.

Pa, vidite, to je kao da netko kaže: Što je uzrok siromaštvu? Siromaštvo je uzrokovano osiromašenjem. Samo druga riječ, zar ne? Ekonomska bijeda je samo još jedna riječ za ono što imamo danas. To su samo riječi, jer ljudi su stvorili ekonomsku bijedu, i čovjek to stvara zato jer je takav kakav jest. Danas nevjerojatno mnogo ljudi osjeća težnju da budu krijumčari, recimo. I sve je to jednostavno zbog dijela ljudskog organizma koji je nižeg reda i danas daje korak, a zaista bi se trebao dati poticaj u umu i duhu. Materijalisti bi samo rekli: 'O da, ovaj dio organizma koji je nižeg reda je važan!' Ali mi shvaćamo zašto je važan samo kroz stvari koje naučimo kroz um i duh. I tako su materijalisti dobri za uzimanje nečijeg krvnog tlaka, ali ne znaju što znači ako je krvni tlak previsok ili prenizak, i da niski krvni

pritisak znači da astralno tijelo nije dovoljno ušlo u fizičko tijelo, dok visoki krvni pritisak znači da astralno tijelo i 'Ja' ulaze preduboko u fizičko tijelo.

I danas je uistinu slučaj da je tijekom ljudske povijesti krvni tlak veoma sporo i postupno postao prevelik, i danas ljudi pate od visokog krvnog tlaka. Zaista je slučaj da kada se osoba danas probudi da je njen krvni tlak previsok; to onda ščepa astralno tijelo i 'Ja', takoreći. Rezultat toga, da krvni tlak zgrabi astralno tijelo i 'Ja', je da oni potpuno uđu u fizičko tijelo. To treba uravnotežiti dajući osobi mentalni stimulans, tako da zaista ima nekog interesa za stvari uma i duha.

Nije dovoljno učiti antropozofske teorije. Ako se znaju samo antropozofske teorije, to je samo način na koji su ljudi učili čitati u devetnaestom stoljeću, način uzimanja ideja na površan način. Ne bi trebalo biti tako. Stvari koje primamo trebale bi biti takve da ih iznutra učinimo našim vlastitim.

Vidite, gospodo, ako ste bili u ustajalom zraku i izađete vani na otvoreni zrak, osjećate unutarnje zadovoljstvo. I na isti način trebate osjetiti unutarnje zadovoljstvo, doživjeti interes, kada ostavite sve stvari koje se danas nazivaju znanje i dođete na svježi zrak duše, jer su vam još jednom kazane stvari duha. Unutarnje zadovoljstvo, duboki interes, ono je što trebamo za život uma i duha. I kada su ljudi puni interesa krv koja je postala preteška – krv je danas kod svakoga postala preteška – ponovno će postati lakša. Bubrezi su napravljeni duhovnim i rezultat će biti da će stvari u svijetu biti bolje kada ljudi ponovno budu željeli znati nešto o stvarima koje su im stoljećima oduzete. To je nešto što stalno treba govoriti, nešto što vam moram reći na svaki mogući način, jer za nas je važno pogledati istinu u lice i ne dopustiti da budemo zaslijepljeni znanošću koja nije znanost. Stoga sam danas želio dodati par stvari stvarima koje sam vam rekao u prethodnoj prigodi. Mnogo se još može reći o ovim stvarima, ali s vremenom će postati jasnije.

U ovim razgovorima moramo sada napraviti kratku pauzu. Moram ići u Englesku i naći ću nekoga da vam javi kada možemo s ovim nastaviti.

Ali ono što sam vam želio razjasniti, posebno na kraju danas, je kako su veliki događaji iz povijesti vezani s time kakva su ljudska bića iznutra, i da je to početna točka. Čovječanstvo mora najprije od svega biti prosvjetljeno, ali prosvjetljeno o stvarnim stvarima, ne praznim frazama. Dakle to je tako.

Rasprava 10 rujna 1923.

XV

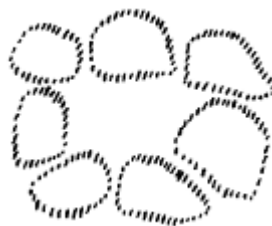
Gospodo, prošlo je dugo vremena od kada smo se mogli sastati. Jeste li mislili o nečem posebnom, pitanju koje bi željeli raspravljati, kroz to vrijeme?

Član grupe: *Želio bih pitati da li obred kako se danas slavi još uvijek ima vezu sa svijetom duha, i kako su povezani obredi različitih nacija?*

Rudolf Steiner: Pa gospodo, ovdje bi bilo zanimljivo razmotriti razlog zašto zapravo obred nastaje, i kakva je tu namjera.

Možda bih vam ovom prigodom mogao reći nešto što je povezano s mojim izletom u Britaniju. Zaista je prikladno da se tečaj u Penmaenmawr-u održao blizu drevnog mjesta misterija. To je bilo na zapadnoj obali Britanije, Wales-u. U blizini obale postoji otok Anglesey i tamo još imate drevna mjesta svuda po brdima. Zaista propadaju, i danas se zaista vidi samo slomljeno kamenje, rekao bih, ali ako se poznaje antropozofija zasigurno će se vidjeti što je upravo to mjesto jednom značilo ljudima.

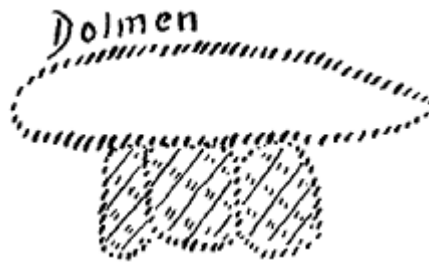
Vidite to bi bilo baš kao da izađemo na ova brda ovdje i na njima nađemo takva mjesta. Tamo preko naći ćete ih svugdje, takoreći, na brdima, i iznad svega ako je brdo izravnato na vrhu, tako da imate ravno tlo i čak i malu depresiju. To je ono gdje bi bila ta drevna mjesta. Danas su hrpa kamenja, ali još uvijek možete jasno vidjeti kako su izgledala u prošlosti. Manja su se sastojala od kamenja koja su vjerojatno odnesena ondje jednom po ledu, i zatim odvučena na mjesto gdje su ljudi željeli. Bili

Slika 29

su aranžirani u neku vrstu kvadrata, jedan do drugog, ovako [slika 29]. Gledajući ih sa strane, izgledali bi ovako. Veliki kamen na vrhu je prekrivao ostale [slika 30]. Veliko mjesto misterija bi imalo slično kamenje [slika 31] smješteno u krug, njih točno 12. Obred je vjerojatno bio na svom vrhuncu 3000 ili 4000 godina prije našeg vremena, u vrijeme kada je područje bio slabo naseljeno i teško bi bilo ičega osim poljoprivrede i uzgoja životinja. Pisanje i čitanje bilo je potpuno nepoznato kada je ovaj obred bio na vrhuncu. Pisanje i čitanje – nikad nisu ni pomišljali da bi moglo postojati takvo nešto.

Sada se možemo upitati kakav je bio značaj tog obreda. Dopustite da još jednom naglasim da tada nije bilo ni čitanja ni pisanja. Sada znate da kada u polju želimo uzgajati usjeve, da bi to uspjelo, moramo zasijati u određeno vrijeme, i to s različitim stvarima treba napraviti u različito vrijeme. I ljudi također moraju znati pravo

Slika 30

Slika 31

vrijeme za parenje njihovih životinja, i tako dalje. To ima veze s načinom na koji je Zemlja povezana s cijelim kozmosom oko nje, i o tome sam vam pričao u više prigoda.

Danas ljudi imaju svoje sjetvene kalendare i na njih pogledaju. Oni će im reći koji dan u godini je to, tako oni naginju tome da zaborave da to nije stvar proizvoljnog izbora. Ne možete odabrati dane kako želite, morate ih odabrati prema kretanjima zvijezda, položaju Mjeseca, i tako dalje. Današnji izračivači kalendara dane računaju slijedeći tradiciju. Rade se proračuni da bi pokazali kada pada ovaj ili onaj određeni dan. Ljudi sada to tako rade jer su se jedno vrijeme dani računali prema položaju Sunca. Danas još to možete napraviti prema položaju Sunca, ali ljudi koji općenito promatraju te datume ne idu od položaja Sunca ili zvijezda već jednostavno po kalendaru, kako je izračunat.

U tim ranijim danima to bi bilo nezamislivo, jer tada ljudi nisu mogli čitati ni pisati. Te su stvari došle tek kasnije. Dakle ovo nas vraća natrag 3000 ili 4000 godina, kao što sam rekao. A čitanje i pisanje u tim oblastima je došlo tek prije malo preko 2000 ili 3000 godina. To su bila rana vremena, i vrsta čitanja i pisanja koje su ljudi kasnije imali nije usporediva s onim što imamo danas, tako da ne možete reći

da je to tada stvarno postojalo. Barem većina populacije nije to znala u onim danima.

Ako pogledate takav krug od stijena na brdu možete misliti: Sunce očito – znamo da miruje, ali znate da to možemo dati ovako jer tako stvari stoje, konačno – Sunce se tako kreće po orbiti u kozmičkom prostoru. Dakle cijelo vrijeme baca drugačiju sjenu ovog kamena, i možete pratiti tu sjenu preko cijelog dana. Možete reći da kada se Sunce podigne ujutro da je sjena ovdje [crtanje na ploči], zatim se malo pomakne i sjena je ovdje, i tako dalje. Ali sjena se također mijenja tijekom godine jer se Sunce uvijek podiže na drugom mjestu. Ovakvo je u ožujku, a malo kasnije je ovakvo. I mudrost učene osobe ili svećenika, ako želite, druidskog svećenika koji je postavljen da promatra ovakve stvari, leži u tome što je mogao procijeniti ovu sjenu. On je mogao znati, dakle, da kada sjena dosegne ovu točku ovdje, ovo ili ono je trebalo napraviti u polju. Mogao je to reći ljudima. To je mogao vidjeti iz položaja Sunca. Ili ako bi sjena došla do ove točke, recimo, bika je trebalo voditi okolo, životinju je trebalo pariti, jer to je trebalo napraviti na određeni dan godine. Svećenik bi tako promatrao i znao što treba napraviti kroz cijelu godinu.

I tako je cijeli život zaista bio upravljan kretanjima Sunca. Danas ljudi nikad ne pomisle da rade istu stvar, jer gledaju na kalendar kao što sam vam rekao. Ali tih dana trebali ste ići do stvarnih izvora, trebali ste otkriti te stvari razmatrajući univerzum, takoreći.

U svako određeno doba, recimo u jesen, na primjer, jasno bi se utvrdilo što treba biti napravljeno u polju, i 'festival bika' također bi bio položen u određeno doba godine iz stvari koje bi ti ljudi rekli. Tada bi se bika vodilo okolo; u drugo vrijeme bi ga držali dalje od krava, i tako dalje. Stari blagdani su također određeni prema tome, i bili su vrlo mnogo povezani s ovim stvarima. Danas bi takvi aranžman kamenja nazvali druidski krug. Ovaj ovdje [slika 30] je dolmen ili kromleh, sa stijenama koje karakteristično stoje ovako, i prekrio bi vrh, tako da je unutra sjena.

Sada vidite, gospodo, ljudi su znali, više manje, da je sunčevo svjetlo ponekad više a ponekad manje jako, jer to su mogli osjetiti iz načina na koji su se znojili ili osjećali hladnoću. Međutim, ono što ljudi nisu znali, je da sjena također varira, baš kao i svjetlo. Varira u skladu s načinom na koji varira svjetlo. Ali ljudi danas nemaju naviku razmatrati razlike u sjeni. U tim ranijim vremenima, ljudi su prvo razvili sposobnost reći o razlikama u sjeni. Unutar sjene vidite duhovni aspekt. Sunčeve zrake nemaju samo fizička svojstva već također i duhovna svojstva. I druidski svećenik bi promatrao duhovna svojstva sunčevih zraka ovdje, i o tome bi zavisilo da li je bolje uzgajati neku konkretnu biljku u ovoj ili onoj konkretnoj zemlji, jer to je zavisilo o duhovnim svojstvima koja su došla na Zemlju od Sunca. Sjene su također davale izvrsnu mogućnost za promatranje utjecaja Mjeseca. To je posebnu ulogu igralo kada se dođe do parenja životinja, na primjer, tako da se moglo odrediti vrijeme parenja. I cijela godina se zaista razmatrala prema tim napravljenim promatranjima Sunca.

Sada, ako bi iskopali dolje takav kromleh, našli bi da je također poslužio kao mjesto ukopa. To kamenje je također postavljano na mjestima gdje su ljudi pokapani. Značaj toga je da kada je ljudsko biće napustilo tijelo, to tijelo ima kompoziciju koja je različita od svega drugog. Duša, duh, boravio je u tijelu cijelo vrijeme života. Kada se tijelo razgradi, snage u njemu su različite od onih u ostatku brda. I te snage će strujati gore i olakšati da ljudi ispravno vide stvari unutra, u sjeni. Ti ljudi su još znali snage prirode koje su bile vrlo različite od snaga koje su ljudi poznavali kasnije.

I kada se vidi pojedino kamenje podignuto visoko gore u nekoj brdovitoj oblasti – to je nešto što se također vidi u drugim dijelovima Britanije; Vidio sam to u Ilkley-u, naprimjer, gdje je dan prvi tečaj za vrijeme mog boravka u Engleskoj – s dobro odabranim mjestom – ima se dobar pogled nad cijelim područjem odozgo – naći ćete tamo ovakve znakove [slika 32], svastike, simbol korišten da nanese mnogo štete u Njemačkoj danas. Ova svastika je sada nošena od ljudi koji nemaju pojma da

Slika 32

je jednom bila znak korišten da naznači ljudima koji su došli izdaleka da su ljudi na tom mjestu vidjeli ne samo s njihovim fizičkim očima već također i s okom duha. U mojoj knjizi *Kako se stječu spoznaje viših svjetova* opisao sam je kao lotosove cvjetove. Namjera je bila pokazati da ljudi znaju da oni vide s tim lotosovim cvjetovima.

Tako ovdje imate obred koji se u biti sastojao u tome da su ljudi duhovni element iz kozmosa željeli dovesti na Zemlju zbog njihovih socijalnih i životnih situacija. Još i danas to možete vidjeti tamo, i to područje čini izuzetno zanimljivim. To su bila posljednja od onih drevnih mjesta, mjesta na zapadnoj obali u koja su se ljudi povlačili u to vrijeme, jer nakon toga, ljudi su došli s istoka i uvedeno je pisanje. Rani oblik pisanja je nazvan rune. Rune su bili štapići koje bi postavili skupa da formiraju slova; stoga vrlo različito nego danas. I tek se onda razvila nordijska mitologija, što je ono što danas zovemo – Odin, Thor, i tako dalje. To je došlo tek kasnije, i došlo je jer je u to područje bilo presađeno pisanje.

Ne bi trebali biti iznenađeni čuti me da govorim ovako o sjeni, jer čak i životinje vide nešto u sjeni. Samo promatrajte čudan način na koji će se konj ponašati kada negdje stoji duž puta noću, gdje ima svjetla, i gleda svoje sjene na zidu. Treba samo znati da životinja, konj, ne vidi sjene onako kako ih mi vidimo. Naše oči su postavljene na takav način da gledaju naprijed. Oči konja su postavljene na način da gledaju sa strane. Zbog toga konj ustvari ne vidi same sjene, već opaža duhovni

element u sjeni. Ljudi će naravno reći da se konj boji svoje sjene. Ali činjenica je da on uopće ne vidi sjenu, već percipira duhovni element u sjeni. I oni primitivni narodi također su percipirali razlike u sjeni tijekom cijele godine, baš kao što i mi primijetimo razliku u sunčevoj toplini i u hladnim temperaturama. Dakle to je bio obred koji su ljudi tada imali. I iz ovoga što sam vam kazao možete shvatiti da su obredi koji su se razvili u drevna vremena bili nešto što je zaista potrebno. Postojali su jer su ih ljudi trebali. Uzeli su mjesto svega što se ranije moglo pročitati, i u isto vrijeme to je bila stvar pričesti između ljudskih bića i bogova. Ljudi nisu toliko molili, ali radili su ove stvari poznate drugima, i to je zatim postalo dio života; imalo je vezu s životom, značaj u životu.

Sada na drugi obred, ostaci kojeg još nalazite iznad svega u Srednjoj Europi gdje nalazite sveta mjesta i posebne slike. Slike prikazuju bika, s vrstom jahača koji nosi frigijsku kapu, vrstu revolucionarne kape. To je kasnije usvojeno iz toga. I dolje na istoj slici vidjeti ćete vrstu škorpiona koji ujeda u genitalije bika. Onda se također može vidjeti osobu koja sjedi na vrhu zabadajući mač u prednji dio bikova tijela. I ako je to ovako [crtanje na ploči], s ovim jahačem gore, škorpionom ovdje, ubadajući mač ovdje, iz toga vidite kako su konfigurirana zvjezdana nebesa gore. Gore su zvjezdana nebesa. Ovi obredi su bili poznati kao obredi Mitre. Dakle prvi su bili obredi Druida, i ono što sada opisujem su obredi Mitre, kako su nazvani. Obredi Druida bili su na zapadnoj obali – također će ih se naći i u drugim područjima, ali upravo vam govorim o području gdje sam to mogao sam vidjeti. Ovi drugi obredi, obredi Mitre, jednom su se širili iz Azije preko i uzduž cijelog Dunava, kroz južnu Rusiju kakvu danas poznajemo, Bugarsku, Mađarsku, Bavarsku, Odenwald, Schwarzwald, i tako dalje. I to je značilo nešto sasvim specifično. Jer vidite, zašto imaju bika upravo tu? To je prvo pitanje koje se moramo upitati.

Rekao sam vam da se Sunce podiže u određenoj konstelaciji Zodijska u proljeće, danas u biti u Ribama. Astronomi još daju Ovna. Međutim, to je pogrešno, jer u stvari je u Ribama. Dugo vremena, u periodu od oko 2000 godina, Sunce bi se podizalo u konstelaciji Ovna, a prije toga u Biku. I ljudi bi sebi rekli: 'U proljeće, kada stvari počinju rasti, Sunce se uvijek podiže u Biku' i sasvim ispravno su povezali s principom koji je iznad svega povezan s rastom u ljudskom tijelu – ne u glavi, već u ostatku tijela – s činjenicom da se sunčeve zrake mijenjaju, i da je iza toga konstelacija Bika. I tako bi rekli: 'Ako želimo uputiti na animalno ljudsko biće, moramo nacrtati bika, sa stvarnim ljudskim bićem, koje je upravljano od glave, sjedi na biku'. Bik dakle predstavlja niže, animalno ljudsko biće, i onaj koji sjedi ovdje gore, noseći frigijsku kapu, predstavlja više ljudsko biće. Cjelina je zapravo zaista samo jedno ljudsko biće – niže ljudsko biće i više ljudsko biće.

I ljudi bi sebi rekli: 'O, loše je kada niže ljudsko biće vlada, kada se ljudsko biće potpuno preda animalnim nagonima, jedino pokoravajući se svojim strastima koje dolaze iz stomaka, iz njegove seksualnosti, i tako dalje. Više ljudsko biće mora vladati nižim'. I to bi kazali ovako: 'Ovaj koji jaši gore, ima mač i ubada ga u slabine nižeg ljudskog bića. To znači da niže ljudsko biće mora postati malo u usporedbi s višim ljudskim bićem. I zatim je tu također škorpion, ubadajući u genitalije da bi pokazao da ako niže ljudsko biće nije napravljeno malim od višeg, niža ljudska

priroda također šteti sebi jer snaga vanjske prirode dođe na njega i uništava ga'. Slika je dakle pokazala ovu cijelu ljudsku sudbinu između nižeg i višeg ljudskog bića.

Iznad su bila zvjezdana nebesa. Visoko je značajno da se zvjezdana nebesa šire iznad. Sunce se diže u određenoj točki u proljeće, u onim danima u konstelaciji Bika. Ali malo se pomiče dan za danom. Ovo kretanje događa se na dva načina. U prvom redu proljetna točka se pomiče. Sljedećeg proljeća Sunce će se podići malo dalje od točke gdje se podignulo prošlog proljeća, tako da se prije 3000 godina podizalo u Ovnju, a još ranije od toga u Biku. Danas se u proljeće podiže u Ribama. I tako postupno ide sve okolo. Tijekom 25.920 godina Sunce ide skroz okolo. Ali također ide okolo unutar svake godine, tako da se sljedećeg dana neće podići u proljetnoj točki – tamo se podiže samo 21 ožujka – sljedećeg dana će se malo pomaknuti, i tako dalje. Tijekom godine također se kreće kroz sve konstelaciju Zodijska.

Sada, ljudi koji su služili u obredu Mitre morali su promatrati kada je niže ljudsko biće, animalno ljudsko biće, bilo teže kontrolirati – kada je Sunce bilo u Biku, odnosno, odnosno, potičući uglavnom snage rasta. Ipak kada je Sunce bilo u Djevici, recimo, što bi bilo u listopadu – u to vrijeme više prema prosincu, zapravo – niže ljudsko biće ne bi bilo tako snažno, i trebalo bi manje kontrole. Ljudi općenito nemaju osjećaja za ove stvari, ali oni koji su promatrali kod obreda Mitre morali su ih znati. I tako su ljudi koji su služili u obredu Mitre mogli reći: 'Teže je kontrolirati niže ljudsko biće sada kada je proljeće; a sada je opet lakše, jer je to određeno vrijeme zime'. I tako je samo ljudsko biće korišteno u tim obredima za upoznati godišnja doba, i naravno cjelokupan način na koji bi se Sunce i Mjesec kretali kroz Zodijsak. Kod Druida, korišteni su više vanjski znakovi, sjene; ovdje, u obredu Mitre, više se koristio učinak na ljudska bića. I tako je služba Mitre bila također veoma mnogo povezana s životom.

Tako su postojali svakakvi različiti obredi. Trebamo naravno razumjeti da za promatrati one stvari koje su Druidi jednom promatrali treba biti u sasvim specifičnoj oblasti na Zemlji. To još i danas možete vidjeti. Živeći preko u Wales-u – ciklus predavanja uzeo je dva tjedna – uvijek postoje rapidne promjene vremena od malih proloma oblaka, rekao bih, do sunčanog vremena i opet natrag. Mijenja se u satu, tako da je zrak tamo drugačiji od onoga kakav je ovdje; uvijek je puniji vode. Ako imate zrak kakav je tamo preko, gdje su bili Druidi, možete raditi takva promatranja. Niste mogli raditi takva promatranja u područjima gdje je obred Mitre bio rašireniji, jer bi tamo klima bila različita, i morate napraviti promatranja više iz unutarnjeg ljudskog bića. Ljudi su tada bili osjetljiviji na ovakve stvari. I obredi su se tako razlikovali prema oblasti.

Obred Mitre bio je uobičajen u oblasti Dunava, u Bavarskoj i također u dijelu Švicarske, premda manje, čak i u ranija vremena, mislim. Nastavio se dugo vremena čak i kada je kršćanstvo dolazilo u te krajeve. Zadnji ostaci su se još mogli naći kada je kršćanstvo dolazilo u te krajeve, posebno u oblasti Dunava. Još uvijek nalazite te slike u špiljama, u stijenama. Jer ta promatranja i obredi su održavani u špiljama. Nije im trebalo vanjsko svjetlo Sunca već mirnoća i tišina špilje u stijenama. Duhovni utjecaj Sunca i zvijezda ide isto tako i na ta mjesta.

Sada kada sam vam rekao o dva različita obreda možete vidjeti značenje rituala uopće. Crnci još i danas imaju svoje rituale. Oni su jednostavniji, više primitivni, ali na njihov jednostavan način također pokazuju želju da se nauči o duhovnom kozmosu koji nas okružuje. U određeno vrijeme – to je bilo prije oko jednog i po ili dva tisućljeća – nešto se razvilo iz svih različitih rituala koje su slijedili iznad svega u Aziji i Africi. Fuzirali su, takoreći. Nešto je uzeto iz jednog obreda, nešto drugo od drugog, i fuzija mnogih različitih obreda, iznad svega egipatskih, perzijskih, rezultirala je u onome što danas nazivate rimski katolički obred. To je fuzija svih tih stvari. Vidite da je to fuzija ako pogledate oltar, naprimjer. Ne trebate ići daleko i vidjeti ćete da je današnji oltar nešto poput nadgrobnog spomenika. Čak iako nema mrtvog tijela ispod njega, oblik je nadgrobnog spomenika. U ranija vremena ljudi su znali da se snage javljaju iz mrtvog tijela, i to je još danas reflektirano u obliku oltara.

Zanimljivo je primijetiti da u rimskim katoličkim crkvama nalazite nagovještaj o odnosu prema Suncu i Mjesecu. Znae da je za posebno svečane prigode, monstranca, svetinja nad svetinjama, smještena na oltar [slika 33]. To je gospodo, u

središtu svetišta, na kojeg se misli kao na Sunce, ispod je Mjesec, znak da ovaj obred dolazi iz vremena kada su ljudi promatrali Sunce i Mjesec izravno, kao što sam vam pokazao kada sam govorio o obredu Druida. To je naravno potpuno zaboravljeno. Kada je došlo pisanje i sve što s time ide, ljudi više nisu gledali u ogromna prostranstva prirode. Tada su gledali u knjigu, a evanđelja su naravno također knjige. Ali sjećanje ostaje u znaku Sunca i Mjeseca koje vidimo kada se monstranca postavi na oltar.

Stoga je moguće pokazati u svakom detalju da posebno rimski katolički obred seže natrag do drevnih obreda koji su još imali odnos prema velikom univerzumu. Ljudi su to potpuno zaboravili, naravno. Situacija je bila takva da su ljudi u prva tri ili četiri stoljeća nakon Krista ljudi posvuda još znali mnogo o tom pravom značenju obreda, jer je sadašnji obred razvijen u Rimu u to vrijeme i širio se od tamo. Izgrađen je iz mnogih različitih obreda. U ovom dijelu Švicarske, a iznad svega u oblasti Dunava, obred Mitre je još bio poznat. Moglo se vidjeti da se još odnosi na univerzum. U tim ranim stoljećima, sve što je još preživjelo iz drevnih obreda bilo je

sistematski iskorijenjeno, ostavljajući samo obrede koji nisu pokazivali njihovu vezu s univerzumom. I ljudi danas gledaju rimski katolički obred, i smatra se najvažnijim a u stvari ga ne razumiju, ne shvaćaju da je jednom bio povezan sa Suncem i Mjesecom. Jer u drevna vremena religija i znanost su bili jedno, i umjetnost, također, bila je dio toga.

Došlo je vrijeme, naravno, kada su ljudi sebi rekli: 'Pa, koja je svrha svega toga? Zasigurno to ništa ne znači! Blagdani, godišnja doba kada treba nešto posebno napraviti – to se može naći u kalendaru!' Ljudi su dakle rekli da to ne znači ništa. I došli su ikonoklasti, razbijači ikona, protestantizam, protestantski princip, idući protiv rituala. Razmišljajući o tome, sada možemo vidjeti zašto se s jedne strane sve za ljude jednom događalo kroz njihove obrede, i kako su se s druge strane okrenuli protiv rituala. U vrijeme starih obreda Druida – pa gospodo, entuzijazam koji ljudi ponekad imaju za ovaj ili onaj pokret jednostavno se ne može usporediti s ogromnim entuzijazmom koji su ljudi imali za njihov druidski obred u tim danima. Dopustili bi sebi da budu kamenovani ili obezglavljeni za te obrede Druida. Pitanje je, zašto? Zato jer su znali da se jednostavno ne može živjeti ukoliko se nema pravilno znanje o onom što se događa u univerzumu, ne može se slaviti bika u određeno vrijeme, ne može se sijati žito, raž, u pravo vrijeme.

Kasnije je sve postalo maglovito, i onda su ljudi rekli: 'Ali stvari moraju imati svrhu u životu!' Ljudski odnos prema ovim stvarima se uvelike razlikovao u različita vremena, i ovo možemo razumjeti samo ako shvatimo da su se stvari događale, tako da je stvar bila potpuno zaboravljena, tako da danas jedino iz simbola, kako su nazvani, možemo vidjeti kakve su jednom stvari bile. Razumijevanje je najslabije gdje imate simbole na nekom mjestu, jer ne trebate simbole ako imate stvarnu stvar. Kada je izgrađen oltar na način kako su to radili Druidi da bi promatrali samo Sunce, ne bi na njega stavili sliku samog Sunca.

I to je, naprimjer, što je napravilo da određeni obredi odole, odvojeno od rimskog katoličkog obreda, do sadašnjeg dana s jedva ikakvom promjenom.

Vidite, druidski obred je isključivo bio poveza s poljoprivredom i uzgojem životinja kada je bio na svom vrhuncu, jer to je tada bio sastavni dio života. Kasnije vješti zanati ili trgovina također su se razvili u područjima gdje su do tada ljudi živjeli isključivo od poljoprivrede i uzgoja životinja koji su davali njihovom obredu punu opravdanost. Obradivanje tla i uzgoj životinja sve je što je postojalo kada je druidski obred procvjetao. Ljudi su se oblačili u kožu, i tako dalje. Zanatske vještine – tada još nije bilo strojeva – bile su takve da je sve što je napravljeno to bilo iz potrebe. Ako je čovjek imao vremena, napravio bi nešto što mu je trebalo za nositi, ili predmet kao što je nož napravljen od tvrdog kamena, na primjer, na čemu bi on radio, i tako dalje. Važne stvari su bili usjevi i životinje, i za njih, ljudi su željeli od bogova doznati trebaju li nešto napraviti ili ne. Međutim, postupno, vještina trgovine postala je važnija. Sada vidite, gospodo, vješta trgovina nije toliko povezana sa zvjezdanim nebesima kao što su usjevi i životinje. S druge strane, razvile su se navike, i tako se razvila vrsta obreda i za zanate; Uzet je iz drevnih obreda povezanih s nebesima.

Jedan od obreda koji je očuvan i jedva da se promijenio, je slobodno zidarstvo. Međutim, cijeli je simbol. Ljudi zaista više ne znaju na što se ti simboli odnose. Zaista, kada je došlo građevinarstvo iz navike su primijenili iste obrede koji se koriste u masonskom radu, na građevinarstvo. S arhitekturom to ima neke svrhe, ako se želi napraviti zaista lijepo djelo. Dizajn je temeljen na onome što govore zvijezde, i tako dalje, ako se želi napraviti pravilan rad u izgradnji. I tako se razvilo slobodno zidarstvo. Ali kada se razvio obred ljudi više nisu znali značenje pojedinih simbola. I danas su to samo simboli, s ljudima koji nemaju pojma na što upućuju, i govore najluđe stvari u vezi njih. Mislim da je u redu reći da što se obred pažljivije održava, ljudi manje znaju o stvarima. I danas najšire korišteni obredi su zaista oni koje ljudi najmanje razumiju od svega.

Ali vidite, oni najraniji ljudi koristili su obrede za njihov život u vanjskom svijetu. Ako danas opet želimo imati obrede – radimo na tome, na obnovi kršćanstva, i već postoje neke crkve pod dr. Rittelmeyer-om u Njemačkoj – pa, ako to želite napraviti danas, to mora značiti nešto malo različito od onih drevnih obreda. Jer drevni obredi služili su neposrednoj svrsi; danas jednostavno znamo te stvari iz izračuna u običnoj astronomiji – koji određeni dan, 21 ožujka, i tako dalje. Drevni to nisu mogli. Morali su pokazivati na sjenu u njihovo vrijeme, kao što sam vam to opisao. Ali danas trebamo nešto različito. Ono što je danas potrebno je da ljudi u cijelosti opet nađu put do razumijevanja bilo čega od stvari koje postoje u duhovnom univerzumu. Nikakva astronomija, ništa u svijetu neće ljudima reći što se danas zbiva u univerzumu.

Ljudi padaju u najveće moguće greške. Koriste teleskope da pogledaju u svijet zvijezda, naprimjer, i vidjeti će zvijezdu kada pogledaju u određenom smjeru. I gospodo, ako pomaknem teleskop, vidjeti ću drugu zvijezdu koja je u drugom smjeru [crtanje na ploči]. S druge strane ljudi računaju da su zvijezde toliko daleko da ih se više ne može jasno vidjeti već se mora računati u svjetlosnim godinama, što znači brzinu kojom putuje zraka svjetla. Računaju udaljenost koju prevoli zraka svjetla u godini. To je čak teže iskazati u brojkama nego plaćanje za vaš podnevni obrok s inflacijskim novcem danas u Njemačkoj – što je sigurno dovoljno teško iskazati brojkama! Ali brojke potrebne za reći koliko se brzo zraka svjetla kreće, udaljenost koju prijeđe u godinu dana, tisuće su milijuna. Zvijezda je toliko daleko da će svjetlosti trebati toliko i toliko svjetlosnih godina. I tako ja okrenem moj teleskop u tom smjeru, gospodo, pogledam u njega i vidim zvijezdu. Treba recimo 300.000 svjetlosnih godina, recimo, da se dođe tamo; svjetlosti treba toliko dugo. Druga zvijezda može biti veoma udaljena, svjetlosti treba možda 600.000 svjetlosnih godina. Kada pogledam u tom smjeru ja uopće ne vidim zvijezdu kakva je sada, već samo kakva je jednom bila. I ako pogledam tamo, ono što vidim zapravo nije stvarnost. Zvijezda se predstavlja, ali ja vidim samo ono što je jednom bila, jer svjetlosti treba 300.000 godina da dođe do mene. Dakle vidim objekt koji stvarno nije uopće tamo, trebalo je 300.000 godina prije nego je postala vidljiva. Dakle vidite, gledajući kroz teleskop jednostavno ne vidite zvjezdana nebesa kakva ona jesu! Dakle to je jedna stvar.

Druga je ovo. Ljudi misle kada vide zvijezdu da ima nešto tamo. Ali istina je da tamo nema ničeg, jer eter zapravo završava tamo gdje vidite zvijezde. To nije tako sa Suncem i Mjesecom – sa Suncem nešto malo, a s Mjesecom uopće ne. Sa zvijezdom, tamo nema ničega! Postoji rupa u univerzumu. Zaista je izvanredno da tu upravo dolazimo gdje se slažemo s konvencionalnom znanosti. Kada smo utemeljili naš institut u Stuttgartu, rekao sam da je jedna od prvih stvari koje trebamo napraviti, pokazati da nema ničega na mjestu gdje je zvijezda, da tamo ništa ne sjaji. Samo zato jer ima nečega tamo oko mjesta gdje je mi vidimo, mi vidimo svjetlo na mjestu gdje nema ničega. Sada znate, mi smo zaista siromašni s našim istraživačkim institutima, a Amerikanci su bogati. I otada su došle vijesti iz Amerike da je i u konvencionalnoj znanosti, također, nađeno da zaista nema ničega na mjestu gdje su zvijezde.

Antropozofija tako radi s najnaprednijom znanosti. Ali lakše je prosuditi stvari s antropozofijom. Znači, govorim vam ovo jer iz ovoga možete vidjeti da ljudi zaista danas ništa ne znaju o univerzumu. Stalno krivo procjenjuju stvari. A zašto je to tako?

Slika 34

Vidite, gospodo, to je iz konkretnog razloga. Zamislite da je ovo ljudska glava [crtež] a ovo je mozak. Kada netko percipira nešto vani, koristeći oko, naprimjer, on to uzima na znanje, koristeći mozak koji mu to omogućava. Ali unutar mozga je mali mozak, ovdje natrag [slika 34]. To je građeno na sasvim drugačiji način od velikog mozga. Ako zarezete, izgleda kao da je napravljen od lišća. I to je ovdje natrag.

Ovaj mali mozak ne percipira ništa što dolazi od izvana. Nama treba ovaj veliki mozak – na crtežu ću ga obojati zeleno – da bi imali utiske o stvarima vani. Ali kada netko razvije unutarnji život – pokazao sam kako to napraviti u mojim knjigama – ovaj mali mozak počinje posebno biti aktivan i vi imate unutarnji osjećaj kao da ovaj mali mozak postaje sve veći, kao da takoreći raste. Dakle on raste, i malo po malo osjećate kao da stojite pod stablom. To je ono što istočnjaci govore o Budi pod Bodhi stablom. On je još uvijek doživljavao ovaj mali mozak, nazvan Cerebellum, kao organ percepcije, i to je nešto što mi danas ponovno otkrivamo. Ovaj mali mozak počinje biti aktivan ako se vrši unutarnji rad kao ljudsko biće. Međutim, vi ne percipirate materijalne stvari koje su vani, već duhovni element. Počinjete opet opažati stvari duha s vašim Cerebellumom, i zakone i tako dalje koji im pripadaju. Oni moraju biti dio obreda koje stvaramo danas. Unutarnji život ljudskog bića treba

danas biti dio rituala jer to je unutarnji dio ljudskog bića, ovaj mali mozak koji je odvojen od velikog, koji je organ koji će ga odvesti u svijet duha.

Danas ovo razvijanje rituala iz najdubljeg života ljudskog bića može najviše biti početak. Kroz druidske obrede ljudi su znali kako okititi bika, kako odabrati vrijeme za festival bika, provesti bika kroz lokalno naselje tako da bi reprodukcija bila pravilno regulirana, a ako mi razvijemo obred koji će služiti da se razvije percepcija u duhu podržana kroz Cerebellum, znati ćemo što treba učiniti u socijalnom životu. Do tada se može samo špekulirati, ljudi će izmišljati stvari, raditi će stvari kakve se sada rade u Rusiji. Kada se prizna da moramo najprije saznati u duhu o onome što se treba dogoditi u svijetu ljudi, jer to dotječe iz univerzuma, konačno ćemo imati odgovarajuću socijalnu znanost, i to će biti nešto što želi svijet kozmosa koji nas okružuje.

Moramo naučiti tako misliti. I kada se danas vide takve stvari kao što su porušeni kameni spomenici, samo s tragovima kakve su nekad bile stvari u Anglesey-u ili nekom drugom mjestu na toj obali, u Penmaenmawr-u gdje je tečaj održan – kada se nađu ovakve stvari vidi se da je mnogo od onoga što trebamo izgubljeno za čovječanstvo, i danas trebamo nove uvide posebno kada se dođe do stvari duha. Moramo imati nove uvide s kojima ćemo raditi.

To je ono što sam želio reći u odgovoru na vaše pitanje. Mislim da možete iz toga vidjeti da je obred izvorno bio potreban baš kao što trebamo nož u svakodnevnom životu, i da je kasnije kada je postao beskoristan zapravo izbrisan; ipak ljudi bi nastavili s tim premda to više nisu razumjeli.

Moram opet ići u Stuttgart, ali biti ću natrag za par dana. Reći ću im da vam sljedeći tjedan kažu kada se možemo opet sastati.

Rasprava 22 rujna 1923.

XVI

Pa, gospodo. Imamo li danas što na programu?

Član grupe: *S obzirom na hranu koju jedemo, želio sam pitati je li situacija s jedenjem krumpira drugačija u drugim zemljama, drugačija, dakle, od one koja postoji za Europljane, recimo.*

Rudolf Steiner: Hajdemo opet govoriti o situaciji s hranom danas, načinom na koji je hrana povezana sa svijetom duha. Kao što znate, krumpir je uveden tek nedavno. Rekao sam vam da ljudi u Europi nisu jeli krumpir, već druge stvari, različite stvari. Ovo je, naravno, pitanje koje nam ne može biti jasno ukoliko ne razmotrimo kako je svijet duha općenito povezan s prehranom.

Sjetiti ćete se – na ove stvari sam upućivao ranije – ljudi žive na četiri vrste proizvoda. Prvi je protein, koji se zbilja nalazi u svakoj hrani, ali na karakterističan način, sasvim tipičnom obliku u kokošnjem jaju, mogli bi reći. Također jedemo masti, i opet one nisu ograničene na životinjske masti koje koristimo kao masti, jer se i masti, također, nalaze u svemu. Znači da su drugi proizvodi procesuirani da hranu naprave bogatu mastima – mlijeko u sir, naprimjer. Treća vrsta hrane su proizvodi koje zovemo ugljikohidrati, i to sve imamo iz biljnog svijeta, i u nekoj mjeri naravno i iz druge hrane, ali uglavnom u stvarima kao što su pšenica, raž, leća, grah, također i krumpir gdje zapravo dominira. Posljednja od četiri stvari koje trebamo za žito su soli. Obično o njima mislimo kao o začinu, ali one su također nužne za održavanje života. Soli uglavnom uzimamo u obliku stolne soli, ali u stvari sva hrana sadrži soli. Stoga možemo reći, da bi živio, čovjek treba imati proteine, masti, ugljikohidrate i soli.

Dopustite da vam sada kažem što ove četiri supstance hrane, koje jedemo u različitim oblicima u miješanoj prehrani, znače za ljudsko biće. Počnimo sa solima.

Soli su zaista iznimno važan dio naše prehrane, čak i ako ih uzimamo u malim količinama, i one nisu samo začini. Ne dodajemo soli samo da bi imali ugodan okus. Soli dodajemo hrani da bi mogli misliti. Soli kada ih pojedemo moraju ići sve do mozga, jer samo tako mi ćemo moći misliti. Soli su dakle uglavnom povezane s principom kojeg imamo u našem mišljenju. Ako je netko bolestan, naprimjer – a ovo je zaista bolest – kada je sve što je sol u hrani deponirano u stomaku ili crijevima, i ne ide sve do mozga u krvi, postati će slabog uma, glup. To je nešto što treba primijetiti.

Sada znate da nam treba biti jasno u našim umovima da duh postoji; ali da bi mogao igrati ulogu na Zemlji duh mora djelovati u fizičkoj tvari. I ako radimo sa znanošću duha zaista moramo znati kako je duh aktivan u fizičkoj tvari. Inače bi bilo kao da netko kaže: 'Graditi strojeve je materijalna stvar; ali mi smo duhovni ljudi i

ne želimo imati ništa s materijom. Tako ne želimo kupiti željezo ili čelik, već stvoriti strojeve iz duha'. To je besmislica, naravno. Treba vam materijal. I kada je netko spriječen da koristi materijalne supstance i soli se deponiraju u stomaku i crijevima radije nego da krvlju dođu do glave, pojedinac će postati glup.

Međutim, stvari nisu tako jednostavne. Ljudska bića ne mogu koristiti soli u obliku u kojem se javljaju u svijetu prirode. Tako ako bi napravili malu rupu na lubanji – to se u stvari može – i ulili soli u mozak, to uopće ne bi koristilo, jer sol prvo mora ići u stomak. Došavši u stomak i crijeva – jer znate, sol je već otopljena na jeziku – sol je otopljena još više, vrlo fino otopljena, postajući sve više suptilna. Zbog toga što ljudsko biće napravi soli, sol je već u suptilnom, nematerijalnom obliku kada dosegne mozak. Stoga nije stvar u tome jednostavno staviti sol u mozak. Ali netko tko ne može imati utjecaje soli u mozgu postati će glup.

Sada pogledajmo ugljikohidrate. Uglavnom ih jedemo kada jedemo grašak, grah, pšenicu, raž ili krumpire. Ugljikohidrati uglavnom igraju ulogu dajući nam naš ljudski oblik. Ako ne bi jeli ugljikohidrate vidjeli bi svakakva izobličenja u ljudskoj formi. Bili bi takvi da se nos ne bi razvio pravilno, ako želite, ili uši. Ne bi imali ovu našu ljudsku formu. Ugljikohidrati igraju ulogu čineći da izvana izgledamo kao ljudska bića. I ako je netko organiziran na takav način da ne dobiva ugljikohidrate u mozak, tako da su oni opet deponirani u crijevima i u stomaku, pojedinac ide u propast. Tada ćete vidjeti takvu osobu da se urušava, postaje slaba, više ne može održati svoju formu, takoreći. Ugljikohidrati dakle igraju svoju ulogu da mi sveukupno imamo pravu ljudsku formu.

Vidite, zaista trebamo dobiti pravu hranu na pravo mjesto. Soli uglavnom utječu na mozak ovdje naprijed. Ugljikohidrati djeluju više na stražnjem dijelu mozga, na one slojeve tamo. I ako netko ne može probaviti dovoljno ugljikohidrata i tako ih dovesti u one slojeve mozga, uskoro ćete vidjeti i da je uvijek promukao, ne može govoriti jasno i razgovjetno. Ako čujete nekoga tko je govorio savršeno da je odjednom promukao u govoru, sebi možete reći da nešto nije u redu s njegovom probavom. Ne može pravilno probaviti ugljikohidrate, oni ne dosežu na pravo mjesto u mozgu. Kao rezultat njegovo disanje nije više kako bi trebalo biti, niti je njegov govor. Tako možemo reći da soli djeluju uglavnom na naše mišljenje. Ugljikohidrati djeluju na naš govor, naprimjer, i sve s time povezano. Stoga je nužno da imamo ugljikohidrate.

Sada na masti. Pa vidite, gospodo, ugljikohidrati igraju ulogu dajući nam formu, ali sve što oni namjeravaju je dati nam figuru i ništa više. Oni nas ne podstavljaju. Također trebamo biti podstavljeni. To čine masti. Masti dakle osiguravaju, kada ugljikohidrati razviju figuru, crtajući plan u zraku, takoreći, da je toj figuri također dana supstanca. Masti dakle služe da nam daju supstancu na pravi način. I to se pokazuje na veoma poseban način s masti. Vidite, rekao sam vam ranije da ljudsko biće ima 'Ja', astralno tijelo, etersko tijelo i fizičko tijelo. Mast je, naravno, deponirana u fizičkom tijelu, ali najvažnija stvar ako će se mast deponirati i ostati živa – jer moramo u nama imati živu mast – je etersko tijelo. To etersko tijelo je

najvažnije za deponiranje masti. Astralno tijelo je s druge strane najvažnije za senzacije.

Sada samo promislite. Kada ste budni, vaše astralno tijelo je u vama, a kada spavate, ono je vani. Kada je netko budan i astralno tijelo radi u eterskom tijelu, mast se cijelo vrijeme obrađuje, i kroz to, sve u tijelu je podmazano. Kada spavamo, tako da je astralno tijelo vani, mast se ne obrađuje već je deponirana. Kada smo budni mast se cijelo vrijeme koristi da nas podmazuje; kada spavamo, deponirana je. Mi trebamo obje vrste masti – mast koja je deponirana i mast koja podmazuje tijelo.

Ali ako netko spava cijelo vrijeme – to je bilo uobičajenije u prošlosti; sada je sve rjeđe i rjeđe; netko tko ima dobru mirovinu, naprimjer, i ne čini ništa – mast je deponirana i tijekom dana, kada je 'budan' ali zaista spava. Razvije se veliki trbuh i masti se deponiraju svugdje! Dakle vidite, da bi mast bila pravilno deponirana, osoba mora zapravo koristiti svoju mast tako što je živa, jer se proizvodi cijelo vrijeme. Pravi put za ljude je jesti onoliko koliko koriste. Ali ako netko jede cijelo vrijeme i ne koristi to, veliki trbuh će se pojaviti.

Farmeri to znaju instinktivno i to koriste sa svinjama. Za toviti svinje to treba vidjeti, zaista, da životinje više uopće ne podmazuju unutarinja tijela već deponiraju sve što pojedu. I tako prema tome treba urediti njihov životni stil.

Može također biti da netko ne može deponirati mast pravilno, što znači da je bolestan. Ljudi s dobrom mirovinom su zdravi u tom pogledu; oni deponiraju mast. Ali može biti također da netko ne deponira ugljikohidrate i njegov govor postane hrapav. I također može biti da masti nisu pravilno deponirane već jednostavno odlaze u stolici. U tom slučaju imamo premalo masti i ne možemo dovoljno podmazivati. Ili ako sve skupa imamo premalo hrane i moramo postati gladni, ne možemo dovoljno podmazivati. Mast je zapravo materijal koji stavljamo u tijelo. Dakle što se događa ako je netko gladan ili je njegova probava takva da ne može deponirati mast i ona odlazi s njegovom stolicom? Takva osoba koja nema supstancu za svoje tijelo, postaje sve više duhovna. Ali ljudsko biće ne može postati duhovno na ovaj način bez da bude oštećeno. Duh tada izgori. Osoba će ne samo postajati tanja i tanja, već će se u njoj razviti plinovi i to će voditi do deluzija, kako su nazvane, i razvije se stanje koje je gubitak razuma zbog gladi. To će uvijek biti destruktivno, uništavajući tijelo. Ako netko ne dobiva dovoljno masti, dakle, dođe do iznurenosti, mogli bi to zvati 'potrošnjom'; on nestaje.

Sada na proteine. Vidite, protein mora biti tamo od samog početka, takoreći. Protein je već tamo u jaju, prije nego nastane stvorenje – ljudsko biće ili životinja. Možemo dakle reći da je protein supstanca koja stvarno stvara, razvija ljudsko biće. To je izvorni materijal, osnova. Sve drugo u tijelu se mora razviti iz toga. Mislim da to možete razumjeti? Tako bismo mogli reći sljedeće. Protein mora biti tamo od samog početka ako će se ljudsko biće razviti. Majka ima protein u njenoj maternici u maloj grudici. Jaje je oplođeno, i kod oplodnje ovaj protein se onda može razviti u ljudsko biće, kroz stvari koje sam vam opisao. Ali mi trebamo protein cijelo vrijeme,

naravno, i tako naša hrana mora sadržavati protein. Ako imamo premalo proteina, ili ga ne možemo probaviti pravilno, nećemo samo postati mršavi od nedostatka proteina – što bi nas također s vremenom ubilo – već ako neko ne bi imao nimalo pravilnog proteina u nekom trenutku njegovog života, umro bi trenutno. Protein je potreban na početku, ali također je potreban da bi uopće mogli živjeti. Tako možemo reći da ako netko uopće ne bi mogao probaviti protein da bi morao umrijeti.

Sada pogledajmo hranu pojedinačno. Gledajući soli, iznad svega nalazimo vezu s prednjim dijelom mozga. Tamo su soli deponirane. Ugljikohidrati su deponirani malo natrag i odgovorni su za ljudsku formu. Masti su deponirane još više natrag i otuda ispunjavaju naše tijelo, jer masti ne idu izravno u tijelo već se kreću iz krvi u glavu, i samo otamo su uzete na korištenje u tijelu. Sve ide kroz glavu, čak i protein.

Međutim, postoji velika razlika kada se dođe do ugljikohidrata. Gledajući na stvari kao što su leća, grah, grašak, raž ili pšenica, možete reći da ti ugljikohidrati dolaze od ploda. Jer kod pšenice imamo plod Zemlje. Leća – to je, također, plod. Plodovi imaju karakteristiku da su probavljeni u stomaku i crijevima i glavi šalju samo svoje snage. Mi svi znamo da je leća ili grah probavljen u crijevima, zbog posebnog stanja u koje dođemo kada jedemo leću i grah. Sve to – raž, pšenica, leća, grah – probavljeno je u crijevima. Plodovi dakle imaju posebnu osobinu da su potpuno probavljeni u crijevima.

Međutim, ne možemo jesti plod krumpira. Ako bi jeli plod krumpira zapravo bi uzimali otrov, fatalni otrov. Tako je situacija takva da nam krumpir ne dopušta da ga jedemo na način na koji jedemo leću, grah, grašak i tako dalje, ili žitarice poput raži i pšenice. Dakle što mi jedemo od krumpira? Nešto što je dolje ispod – gomolj. A gomolj je dio svih biljaka – korijenje i tako dalje – koji je najmanje probavljen u crijevima. Plodovi su probavljeni u crijevima. Ali mi ne možemo jesti plod biljke krumpira. Gomolj koji jedemo nije pravi korijen već zadebljana stabljika. Dakle kada jedemo krumpir on dođe u stomak, u crijeva. Tamo ne može biti odmah probavljen ali sada neprobavljen ide s krvlju. Umjesto da tamo lijepo ustane poput raži ili pšenice koji su potom odmah poslani dolje u tijelo, krumpir najprije treba biti probavljen gore u mozgu. Dakle ako jedemo dobar raženi kruh ili pšenični kruh, probavljamo ga pravilno u stomaku i crijevima i ne tražimo od glave da se pobrine za njihovu probavu. Glava može odmah vidjeti da su distribuirani u tijelu. Ali ako jedemo kruh od krumpira, ili samo krumpir, vidimo da glava prvo mora raditi da probavi krumpir.

Sada, ako glavu treba koristiti da probavi krumpir, ne može više misliti, jer treba snagu da bi mogla misliti, a umjesto toga niže tijelo mora dati energiju potrebnu za probavu. I ako netko jede previše krumpira – što je sve više slučaj otkako je krumpir došao u Europu i ovdje postao važna hrana – glava je sve manje dostupna za mišljenje i pojedinac sve više gubi sposobnost mišljenja sa srednjom glavom; onda će misliti samo s prednjim dijelom glave. Ali ovaj prednji dio glave, koji zavisi o solima, čini ga sve više osobom materijalističke racionalnosti. Situacija je dakle, da mišljenja u Europi zaista ima sve manje od trenutka kada je krumpir postao glavna hrana.

Mora nam u našim umovima biti jasno da i druge snage osim onih koje postoje na Zemlji također igraju ulogu u stvaranju ljudskog bića. To je nešto što vam govorim cijelo vrijeme, da je čovjek stvoren iz cijelog okruženja, da je stvoren od Sunca, Mjeseca i zvijezda. Sada kada jede krumpir koristi samo srednju glavu da ga probavi. Zatvara se od okolnog svijeta i više ga ne priznaje. Tada će reći: 'Sve je to brbljanje ono što ljudi govore o kozmosu, o duhovnom elementu koji dolazi dolje iz kozmosa'. I mogli bi stoga reći da je pretjerana konzumacija krumpira igrala značajnu ulogu u tjeranju čovječanstva u materijalizam u nedavna vremena.

Sada je situacija, naravno, da su to uglavnom ljudi s nedostatnim sredstvima koji zavise o krumpiru, jer krumpir je jeftin neko vrijeme. A dobrostojeći ljudi mogu kupiti više hrane koja utječe na prednji dio glave, odnosno, dodati više draži i soli svojim obrocima. Začini djeluju na prednji dio glave baš kao i soli. I rezultat je da ti ljudi postaju potpuno racionalni, a ostali će lako slijediti one s racionalnim umovima jer više ne mogu koristiti njihove glave za mišljenje. I tako krumpir ima sasvim posebnu vezu s umom i duhom. Zaista čini ljudske umove materijalističkim.

Sada ako razmotrimo različita tijela čovjeka, moramo reći da fizičko tijelo izvorno nastaje u proteinu. Protein ima veze s rođenjem i smrti ljudskog bića. Etersko tijelo ima svoje glavno polje u mastima, astralno tijelo u ugljikohidratima, i samo 'Ja' ima soli za svoje polje.

Stoga možemo reći da je osjećaj u nama – vidite, nije fizičko tijelo ono koje nešto osjeća ako pljusnem svoju ruku i nešto osjetim, jer bi u tom slučaju sve fizičko imalo osjećaj – astralno tijelo. Gurnem tijelo natrag, mišić natrag, i zbog toga tijelo u mišiću je gurnuto iz astralnog tijela i ja u mojem astralnom tijelu imam senzaciju. A unutarinja senzacija, unutarinji odgovor, događa se u astralnom tijelu. Međutim, astralno tijelo mora zavisiti o tome da bi moglo raditi pravilno. Kao što sam vam rekao, ako astralno tijelo također spava tijekom dana i ne može raditi pravilno, razvija se veliki trbuh – salo. I ako netko u glavi vrši samo intelektualni rad, koristeći racionalni um, i u tom slučaju se deponiraju masti. Ali astralno tijelo, koje je također aktivno u našem govoru, treba ugljikohidrate u cijelom tijelu a ne samo gore u glavi. Astralno tijelo mora pomicati naše noge, astralno tijelo mora micati naše ruke, treba ugljikohidrate u svakom dijelu tijela. Kada mu dajem ugljikohidrate raži ili pšenice, energije idu u cijelo tijelo. Ako mu samo dajem krumpire, energije ostaju gore u glavi i osoba postaje mršava, slaba, s astralnim tijelom koje ne može raditi pravilno. Dakle to je duhovni princip, koji postaje slab i sve više uspavan u nama ako ne možemo u sebe dobiti ugljikohidrate koji idu u svaki dio nas. To se ne može dogoditi ako ljudi žive samo na krumpiru, jer krumpir daje previše posla glavi i ništa nije ostalo za tijelo.

Sada možemo pitati: 'Što se radi u znanosti'? Pa, rade se analize da se ustanovi koliko mnogo ugljika, kisika, dušika, vodika i drugih stvari sadrži protein – to su glavni elementi koji će se naći. I tako je nađeno da protein sadrži toliko i toliko ugljika, toliko i toliko vodika, u postocima, s različitim postocima nađenim u mastima i opet različitim nađenim u ugljikohidratima. Ali ljudi nemaju ideje o značaju tih elemenata. Znaju samo postotke. Ali to nas neće odvesti nigdje. Hranjivi

sastojci su jednostavno na drugačiji način unutar krumpira nego su u raži i pšenici, i treba znati da kada jedemo cvijet ili plod da je to probavljeno u crijevima, dok je korijen probavljen u glavi.

Inače ih se ne može koristiti u medicini. Netko tko može misliti na pravilan medicinski način znati će da čaj napravljen od cvijeta ili sjemena, ili od ploda, da će djelovati uglavnom na crijeva. Korijen iskuhan u vodi, koji je zatim ponuđen ka čaj, može imati medicinskog učinka u glavi. Ako jedemo korijenje, to ima materijalnog učinka na glavu. Ako jedemo korijenje to ima materijalnog učinka na glavu. To je posebno važno znati.

Možemo s ovim ići dalje i reći: 'Da, ali ako netko na prehrani od krumpira ne postane samo mršav tako da više ne može micati ruke i noge, već također dođe do točke gdje stvari koje pridonose reprodukciji više nisu aktivne, tada imamo još goru situaciju'. Pretpostavimo, dakle, da krumpir dobije toliko prednosti da to utječe na ženske reproduktivne organe, čineći ih slabim i neaktivnim. Pa gospodo, mi nemamo podrijetlo samo od naših predaka, jer duševni i duhovni dio naše prirode dolazi iz svijeta duha i ujedinjuje se s dijelom koji dolazi od predaka. Pogledajmo ovo. Nacrtati ću veliko, malo povećano [crtanje na ploči].

Možemo reći da se ljudsko biće razvije iz jajne ćelije. Ovo je mnogo povećan crtež toga. Muško sjeme prodire u nju, i onda se svakakve zvjezdane forme razvijaju ovdje. Ćelija se dijeli i konačno se razvije ljudsko tijelo. Ali neće biti ljudskog tijela ukoliko se element duha i duše koji dolazi iz svijeta duha ne poveže sa svim tim.

Ako je situacija takva gdje majka ili otac jedu previše krumpira u prehrani, embrij koji se razvija biti će takve vrste da glava mora napraviti puno rada. Tako ako pogledate embrij nekog čiji otac i majka imaju pravilnu prehranu, izgleda manje više ovako [još jedan crtež]. Ali ako pogledate onu gdje prehrana roditelja sadrži previše krumpira, situacija je ovakva. Vidite, sve drugo je manje razvijeno kod embrija, jedino okrugla sfera glave; to je glavna stvar kod embrija, i to je najrazvijeniji dio. Element duha i duše mora tada ući u glavu. A kada element duha i duše uđe u glavu mora raditi s glavom. Kada je još u majčinom tijelu, element duha i duše radi uglavnom na glavi.

Sada, ako ovaj element duha i duše nalazi takvu situaciju u glavi koja se nađe ako majka jede raž i pšenicu, duh i duša mogu tamo pravilno raditi. Budući da se cvjetne glave u kojima rastu raž i pšenica i tako dalje, protežu iznad tla, i duhovni element se približava biljci, i tamo nalazi srodnost. Tako ako duhovni element nađe nešto u majčinom tijelu što dolazi od ploda, tada mu je lako raditi. Ali ako duhovni element u maternici nađe glavu koju prvenstveno tvori hrana od krumpira, ne može joj se približiti. Nije li istina, da krumpir ide u tlo, čak je i prekriven tlom; iskopan je, raste u tami, i nema veze s duhovnim. Duh mu se ne može približiti i rezultat je da embrij zatim izgleda ovako [crtež] – crtam pomalo karikirano. Rodi se ogromna vodena glava, hidrocefalus. Jer ako se duh ne približi, raste fizički. Ako duh prodre unutra, prigušuje vodu; tada duh radi u materijalnoj supstanci i glava se razvija pravilno. Tako možete reći da ove ogromne vodene glave koje se često zamijete kod embrija,

uzrokovane su neadekvatnom prehranom, uglavnom krumpirom. I tako nemate samo ljudsko biće koje je malaksalo, već je i rođeno na način da duh i duša nisu pravilno unutar fizičkog tijela.

Ali vidite, gospodo, situacija je ovakva. Čovjek se sastoji od fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela, i 'Ja'; ali ona nisu ista u svakom stadiju života. Kod djece do sedme godine života etersko tijelo, astralno tijelo, i 'Ja' su takvi da zaista moraju ući, moraju potpuno ući u fizičko tijelo. Drugi zubi se razvijaju kada je etersko tijelo potpuno ušlo u fizičko tijelo. Seksualna zrelost je dosegnuta kada astralno tijelo potpuno uđe u fizičko tijelo. Stoga ako imate takvu glavu, gdje element duha i duše ne može pravilno ući u fizičko ljudsko biće u maternici zbog prehrane krumpirom, problemi se također javljaju kod stvari koje bi se trebale razviti u 14-oj, 15-oj godini života. Pojedinač tada prolazi kroz život kao da uopće nema tijela, kao da je mlitavo. Ljudi nisu dovoljno jaki za život kada su rođeni pod utjecajem prehrane krumpirom.

Vidite gospodo, ovo su stvari od ogromne važnosti. Samo sebi trebate reći da socijalni uvjeti zavise od mnogo više stvari nego nam to općenito danas kažu. Socijalni uvjeti također zavise od ispravnog korištenja naših polja i ne uzgajanja veće količine krumpira nego s kojom se možemo nositi i još postati jaki. Socijalna znanost dakle znači da se treba napraviti i pravilna studija svijeta prirode. To je zasigurno nužno. Nije dovoljno samo govoriti o dodanoj vrijednosti, kapitalu, i tako dalje; samo to neće donijeti dobro. Samo promislite kada bi komunizam uspio izbrisati sav kapital, sa komunistima odgovornim za sve. Pa, ako su usvojili buržoaski način ne korištenja polja pravilno, i ako ne znaju da je štetnije napuniti stomak krumpirom nego s raži ili pšenicom, tada ništa neće biti dobro. To je ono što moramo razmotriti. Ne trebamo ljude koji cijelo vrijeme govore o ovoj stvari ili onoj, već izvorno znanje, gledajući kako duh može biti aktivan u materiji.

Vidite, zbog toga se antropozofija mora cijelo vrijeme boriti na dva fronta, takoreći, bez da to želi. Zašto? Pa, današnji znanstvenici razmatraju jedino fizičku materiju, i samo postotke stvari – koliko mnogo ugljika, kisika, dušika, vodika je nađeno u proteinu, i tako dalje. Ali to nam ništa ne govori o materiji. Materijalna znanost ne daje nam da upoznamo materiju jer materiju možete upoznati samo znajući kako duh u njoj radi. Kakva korist je kada netko kaže: 'Želim saznati o satu. Napravljen je od srebra. Srebro u mom satu je iskopano tamo i tamo. Zatim je u ovaj ili onaj grad odvedeno željeznicom. Tamo je isporučeno trgovcima, i tako dalje. Prednji dio sata je od porculana. Porculan dolazi od tamo, uzet je u tom i tom gradu', i tako dalje. On uopće ništa ne zna o satu! Znati ćete o njemu samo ako znate što je učinio urar da bi ga napravio. I nije važno, ako želite razumjeti zašto sat radi, znati kako je srebro iskopano. Ono što je bitno je znati kako radi, kako je urar napravio zupčanike, i tako dalje.

A kada se dođe do zdravlja i bolesti ljudi, u stvari je sasvim nevažno znati na apstraktan način koliko ugljika, kisika, dušika, vodika, proteina, masti, ugljikohidrata, soli, ima u hrani. Za ljudsko zdravlje u osnovi je važno znati posebno kako je s krumpirom. Toliko malo nas hrani u duhu i duši koliko i u tijelu. U osnovi

stvari napisane o njemu uopće nisu nužne. Znanje vam treba u druge svrhe. U druge se svrhe može znati o rudnicima srebra, i tako dalje, ali ova vrsta znanja je nevažna kada se dođe do razumijevanja ljudskog zdravlja i bolesti. Ipak ljudi čak ni ne shvaćaju gdje je njihovo znanje neadekvatno. I kada se želi dodati ono što nedostaje, radeći to iz antropozofije, ljudi će se boriti protiv toga. I tako se razvio front gdje se borimo protiv materijalizma. Materijalisti kažu da u antropozofiji sve žele objasniti iz fantazije. Znanstvenici koji su protiv antropozofije prigovaraju da je to znanost duha. To je dakle, jedan front.

Drugi, gospodo, dolazi od strane teologije, predstavnika religija, i tako dalje. S jedne strane ljudima se uvijek govorilo da duša ide u raj. I naravno, oni govore kako će se stići u raj pomoću molitve, sakramenata, i tako dalje. Sve dobro. Ali kada je netko u položaju u fizičkom svijetu gdje ne nastanjuje svoje tijelo pravilno, tako da se može odnositi prema životu na Zemlji na pravilan način, njemu će put nakon smrti biti izuzetno težak. To je nešto što mu oni ne kažu. Zaista je za nas nužno da budemo praktični ljudi u životu i znamo kako raditi s fizičkom materijom. Možemo dakle reći, da teologija i religija govore ljudima svakakve stvari, ali ništa od toga nije dovoljno da osobu učini zaista snažnom u zemljakom životu, tako snažnom da se pripremi za svoj kasniji put. Jer molitva bez pravog znanja, naprimjer, zapravo će odvratiti ljude od stvari koje trebaju znati za zdrav život. Teško da ćete čuti s propovjedaonice što bi trebali raditi kada se dođe do ishrane krumpirom ili pšenicom. Većina pastora i svećenika ne bi ni pomislila kazati kongregaciji o situaciji u vezi jedenja raži i pšenice povezano s nečijim zdravljem. Smatraju to manje važnim, to je nešto što nije sveto. Sveto je samo kada se molite ili govorite o evanđelju i slične stvari.

Ali božansko nije na djelu samo gdje se izgovaraju molitve ili se govori o evanđelju, već u cijeloj prirodi; i tamo je duh na djelu. Ako osoba ne pusti da duhovnost ulazi u njegovu glavu, stvar je da se ipak može moliti. Sve lijepo. Ali ako jede previše krumpira njegova molitva nema svrhu, jer je izvedena iz duhovnog. Ali ljudi to ne primjećuju. Niti primjećuju da Bog nije Zemlju pronašao kao grumen i na njoj stvorio stvari, već da je zapravo božanski princip na djelu u svemu, svakom detalju, i tu se mora tražiti. Ako to učinite, teolozi i religiozni ljudi nazvat će vas materijalistima!

I tako oni u znanosti nazivaju nas fantastičnim spiritistima, a teolozi materijalistima. To pokazuje kako ljudi vrednuju stvari. Baš kao i 1908 kada su ljudi bili protiv antropozofije rekavši da je ona jezuitska. Rečeno je da su antropozofe njihovi vođe predali jezuitima. U međuvremenu se stvar okrenula. Danas jezuiti kažu da su antropozofi predani masonima. Eto vidite, tako se to uvijek događa! Ali nije to ono što je bitno, ono što je bitno je da se stvarno stekne znanje koje će nam reći zašto se vodena glava, hidrocefalus, razvija u maternici umjesto pravilno oblikovane glave.

Reći ćete gospodo, da se ne viđa mnogo ljudi s hidrocefalusom okolo. Naravno da ne, jer se druge snage suprotstavljaju i kada je glava rođena nije više toliko velika kao kada je embrij. Ali više ne može uzeti ništa osim krumpira i vode. Može čak

postati mala u tom procesu a ipak biti vodena glava. Važna stvar je da su glave postale prevelike u maternici otkada je krumpir postao dio prehrane. One su kasnije gurnute zajedno, ali upravo to guranje prije nego su rođene pravi štetu, jer više neće moći prihvatiti ispravne stvari već samo materijalističke. Kada je pojedinac rođen, više nećete vidjeti vodenu glavu ako samo gledate veličinu. Naravno, vodena glava u uobičajenom smislu ovisi o veličini, ali ovdje je iznad svega pitanje da li voda djeluje na pravi način ili radi nešto drugo. I to je jednako važno znati kao i sve ostalo što ulazi u čovječanstvo s jedne strane kroz znanost a s druge strane kroz teologiju i religiju. Ali treba pažljivo pogledati stvari.

Vidite, kako ljudi zapravo tretiraju antropozofiju? Prije nekog vremena održan je kongres u Berlinu ljudi koji sebe nazivaju 'ne-antropozofima koji poznaju antropozofiju'. Kažu da oni nisu antropozofi ali da poznaju antropozofiju. Jedan čovjek koji je mnogo govorio na konferenciji bio je dr. Gösch, koji je jednom bio ovdje, ali je napustio naše redove. Govorio je kleru, ljudima koji podučavaju na teološkim učilištima i profesorima. I danas, vidite, ljudi svuda drže predavanja na osnovu stvari koje im je dr. Gösch rekao. Sada ćete reći da ti ljudi – nastavnici, profesori – uvjereni u ono što im je dr. Gösch rekao da je antropozofija izuzetno štetna. Ali gospodo, uzmite u obzir što današnji kler, profesori i nastavnici teologije općenito imaju u glavama, i sada slušaju što im dr. Gösch govori. Rekao je da je antropozofija izuzetno štetna jer su antropozofi obmanuti. Jer gđa Steiner i g Steiner zaista namjeravaju odcijepiti dio Zemlje, odvojiti ga od Zemlje i formirati vlastiti planet, zajedno sa svim antropozofima uspostaviti takvu planetarnu koloniju u svemiru. Taj dr Gösch razgovarao je s prosvijetljenim narodom! Sada možete zamisliti da nitko od njih to stvarno ne vjeruje, ali se prave da ih je to zaista uvjerilo u štetnost antropozofije.

Sada pomislite kakvo je to ludilo! Ali ti prosvijetljeni ljudi ne prisustvuju samo tom sastanku, ali sutra, ili preksutra, prisustvuju svakakvim drugim sastancima, na kojima se odlučuje o svakakvim sudbinama. Naravno nisu ništa inteligentniji nego što su inače. Morate uzeti u obzir kakvi ljudi danas vladaju svijetom. Ali neka vam bude jasno da je njihovo protivljenje antropozofiji zaista protivljenje istini. Ne žele da bude poznato o čemu se tu radi, što sve proizlazi iz znanja o ljudima. Kažu: 'Antropozofija je puna tajni'. Pa gospodo, kako bi mogla biti nešto drugo nego puna tajni? Naravno da je puna tajni, ali ništa tajanstvenije od toga kao kad netko nešto ukrade i sakrije; to će biti tajna dok se ne otkrije. I na isti način antropozofija je puna tajni, jer su te stvari bile skrivene u znanosti i duhovnom životu. I zbog toga je antropozofija tako tajanstvena danas. Ali stvari prestaju biti tajne u trenutku kada se otkriju. Nema se namjere biti tajnovit u antropozofiji, već se prije namjerava iznijeti na svjetlo ono što su ostali sakrili.

Moram sada ići u Beč i tražiti ću da vam kažu kada ćemo moći nastaviti.